

**DEV-İŞ (THE FEDERATION OF REVOLUTIONARY WORKERS' TRADE
UNION) AND ITS UNION ACTIVITIES AT CYPRUS TURKISH
INDUSTRY HOLDING ENTERPRISES LTD. COMPANY IN NORTHERN
CYPRUS: A CASE STUDY**

A THESIS SUBMITTED TO
THE GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
OF
MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY

BY

FATMA TÜRKOĞLU

IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE/ARTS/DOCTOR OF PHILOSOPHY
IN
THE DEPARTMENT OF MIDDLE EAST STUDIES

OCTOBER 2015

Approval of the Graduate School of Social Science.

Prof. Dr. Meliha Altunışık
Director

I certify that this thesis satisfies all the requirements as a thesis for the degree of Master of Science of Middle East Studies.

Prof. Dr. Özlem Tür
Head of Department

This is to certify that we have read this thesis and that in our opinion it is fully adequate, in scope and quality, as a thesis for the degree of Master of Science of Middle East Studies.

Assoc. Prof. Dr. Birten Çelik
Supervisor

Examining Committee Members (first name belongs to the chairperson of the jury and the second name belongs to supervisor)

Prof. Dr. Meltem Dayıoğlu Tayfur (METU, ECON) _____

Assoc. Prof. Dr. Birten Çelik (METU, HIST) _____

Assist. Prof. Dr. Yavuz Selim Karakışla (Boğaziçi, HIST) _____

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Name, Last name: Fatma Türkoğlu

Signature :

ABSTRACT

DEV-İŞ (THE FEDERATION OF REVOLUTIONARY WORKERS' TRADE UNION) AND ITS UNION ACTIVITIES AT THE CYPRUS TURKISH INDUSTRY HOLDING ENTERPRISES LTD. COMPANY IN NORTHERN CYPRUS: A CASE STUDY

Türkoğlu, Fatma

M.S. The Program of Middle East Studies

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Birten elik

September 2015, 224 pages

The aim of this thesis is to analyze the union activities of the Federation of Revolutionary Workers Trade Union (Dev-İş) at the Cyprus Turkish Industry Holding Enterprises Ltd. Company (the Industrial Holdings) in Northern Cyprus. Dev-İş was created on 30 November 1976 by the merger of three trade unions whose members were working at different business sectors operating in Northern Cyprus. These were Revolutionary General Work Trade Union (DGİS), The United Public, Cooperative, Agricultural & Other Services & Crafts Workers Trade Union (Emek-İş) and the Cyprus Turkish Petroleum Workers Trade Union (Petrol-İş). While Dev-İş was one of the important trade union federations in Northern Cyprus, the Industrial Holdings were also among the first public

enterprises operating almost in all manufacturing sectors there. Dev-İş became active at this company through DGİS member employees and maintained its union activities there until the privatization of this company in 1998. Therefore, although the main aim of the thesis to analyze the union activities of Dev-İş at the Industrial Holdings, the establishment and liquidation through privatization of the company enterprises will also be examined in this thesis as well since the latter has a significant place both in the history of Dev-İş and in the economic history of Northern Cyprus.

Keywords: Dev-İş, the Industrial Holdings, Industrialization, Unions, Labor Movements, Northern Cyprus

ÖZ

DEV-İŞ (DEVİRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI FEDERASYONU) VE KIBRIS TÜRK SANAYİ HOLDİNG İŞLETMELERİ LTD ŞİRKETİ'NDEKİ SENDİKACILIK FAALİYETLERİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI'

Türkoğlu, Fatma

Yüksek Lisans, Orta Doğu Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

Tez Yöneticisi : Doç Dr. Birten Çelik

Eylül 2015, 224 sayfa

Bu tezin amacı Kuzey Kıbrıs'ta faaliyet gösteren Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu (Dev-İş)un Sanayi Holding olarak da bilinen Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri Ltd. Şirketindeki sendikacılık faaliyetlerini incelemektir. Dev-İş, Kuzey Kıbrıs'ta faaliyet gösteren farklı iş sektörlerinde çalışanların üyesi olduğu üç sendikanın birleşmesiyle 30 Kasım 1976da kuruldu. Bu sendikalar, Devrimci Genel İş Sendikası (DGİS); Birleşik Kamu, Kooperatif, Tarım & Diğer Sanat ve Hizmet Emekçileri Sendikası (Emek-İş) ve Kıbrıs Türk Petrol İşçileri Sendikası (Petrol-İş) idi. Dev-İş, Kuzey Kıbrıs'ta faaliyet gösteren önemli işçi sendikaları federasyonlarından biri iken Sanayi Holding de hemen hemen oradaki bütün imalat sektörlerinde faaliyet gösteren ilk Kamu İktisadi Teşekküllerinden biri idi. Dev-İş, Sanayi Holdinge bağlı işyerlerinde Devrimci Genel İş

Sendikasına üye çalışanlar aracılığıyla aktif oldu ve bu şirketin 1998 yılında özelleştirilmesine kadar da bu işyerlerinde sendikal faaliyetlerini sürdürdü. Bu nedenle bu tezin esas konusu Dev-İşin Sanayi Holdingdeki sendikacılık faaliyetleri olmakla birlikte gerek Dev-İşin tarihi gerekse de Kuzey Kıbrıs'ın ekonomi tarihinde önemli bir yere sahip olan bu şirketin kuruluşu ve özelleştirilerek tasfiyesi de ayrıca incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Dev-İş, Sanayi Holding, Sanayileşme, Sendikalar, İşçi Hareketleri, Kuzey Kıbrıs.

Dedicated to my family

ACKNOWLEDGEMENTS

Firstly, I would like to express my sincere gratitude to my advisor Assoc. Prof. Dr. Birten elik for the continuous support of my MA Thesis study and related research, for her patience, guidance, criticism, and immense knowledge. Her guidance helped me in all the time of research and writing of this thesis. I could not have imagined having a better advisor and mentor for my MA study.

Besides my advisor, I would like to thank the rest of my thesis committee: Prof. Dr. Meltem Dayıoğlu Tayfur and Assistant Prof. Dr. Yavuz Selim Karakışla, for their insightful comments and encouragement, but also for the hard questions which incited me to widen my research from various perspectives. I would also like to thank Assistant Prof. Dr. Yavuz Selim Karakışla for his encouragement and advices for future studies.

My sincere thanks also goes to my father, Veli Türkoğlu who helped during the interview process. Without his precious support it would not be possible to conduct interviews and to write this thesis. It is not an exaggeration that he is the best father in the world.

Ahmet Cavit An, who studied labor history of Cyprus and contributed to the history of Cyprus much also shared his ideas and suggestions with me. His suggestions and feedback is gratefully acknowledged.

Yılmaz Yiğit, Ergn Vudalı, Seval Bayramoğlu, Ltfi zter and Halil Erdim shared their documents for this study. I would also thank them for their support for this study.

I cannot forget the help of Deniz Bozkuzu who welcomed me in Ankara during the writing process and also became a helpful friend. I wish to thank her warmly. In addition, my sister Cemre Türkoğlu helped me during the research process. My mother Fisun Türkoğlu always supported me. Bilge Salur, Nuhcan Akit and Pınar St listened and advised me. Burak Erkut has a significant role in this thesis

because he suggested the Industrial Holdings as a research area and gave advices during the research process. I cannot also forget Erek Kızılörs and Selam Tuncay, who helped me when I need and who always believed in me. Selam Tuncay became my adoptive brother. My grandfather Emin Sensay and grandmother Fatma Sensay always supported me during my life. Şerif Güner read and edited the Turkish originals of the interviews.

Last but not the least, I would like to thank them all and I am also thankful to everyone who supported this thesis with any kind of help.

TABLE OF CONTENTS

PLAGIARISM.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖZ.....	vi
DEDICATION.....	viii
ACKNOWLEDGMENTS.....	ix
TABLE OF CONTENTS.....	xi
LIST OF ABBREVIATIONS.....	xiv
CHAPTER	
1. INTRODUCTION.....	1
1.1. Existing Literature about the Subject.....	4
1.2. Methodology.....	8
1.3. Structure of the Thesis.....	16
2. A BRIEF HISTORY OF CYPRUS	18
2.1 The History of Conflict in Cyprus	18
2.2 The Sociopolitical History of Northern Cyprus.....	26
3. LABOR AND TRADE UNIONS IN NORTHERN CYPRUS AND THE FOUNDATION OF <i>DEVİRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI FEDERASYONU</i> (The Federation of Revolutionary Workers' TradeUnions)	33
3.1 Labor History of Cyprus: a Summary.....	33
3.2.The Emergence of Labor Organizations and trade Unions in Cyprus.....	36
3.3. DEV-İŞ (The Federation of Revolutionary Workers' Trade Unions).....	43
4. CYPRUS TURKISH INDUSTRIAL HOLDINGS LTD. COMPANY.....	55

4.1. A Historical Overview of Industry in Cyprus.....	57
4.2. Ethnicity of the Cyprus Economy: Attempts of the Turkish Cypriot Community to Establish a National Economy.....	60
4.3. Foundation of Cyprus Turkish Industrial Holdings Ltd. Company: Factories, Problems and Solutions, Advertisements and Workers	66
4.3.1. Factories.....	66
4.3.2. Problems and Solutions	68
4.3.3. Advertisements.....	73
4.3.4. Workers and Working Conditions.....	75
4.3.4.1. Profiles of the Industrial Holdings' Employees...	75
4.3.4.2. Working Conditions in the Industrial Holdings...	88
5. DEV-İŞ AT THE INDUSTRIAL HOLDINGS (1975-1987).....	95
5.1. The Türk-Sen Period at the Industrial Holdings.....	95
5.2. The First Organization of DGİS (Revolutionary General Work Union) at the Industrial Holdings.....	99
5.3. Dev-İş Period at the Industrial Holdings (1977-1985) via the Interviews of the Workers.....	108
5.4. Strikes.....	112
6. PRIVATIZATION PROCESS AT THE INDUSTRIAL HOLINGS AND THE END OF PUBLIC ENTERPRISE TRADE UNIONISM OF DEV-İŞ (1985- 1998).....	117
6.1. Assumed Reasons of the Privatization of the Company.....	117
6.2. Privatization of the Company	121
6.3. The Pressures on Dev-İş and the Dismissals of the Workers.....	126
7. CONCLUSION.....	140
REFERENCES.....	146
APPENDICES	
A. PHOTOGRAPH 1.....	160
B. PHOTOGRAPH 2.....	161
C. PHOTOGRAPH 3.....	162
D. PHOTOGRAPH 4	163

E. PHOTOGRAPH 5.....	164
F. PHOTOGRAPH 6.....	165
G PHOTOGRAPH 7.....	166
H. PHOTOGRAPH 8.....	167
I. PHOTOGRAPH 9.....	168
J. PHOTOGRAPH 10.....	169
K. PHOTOGRAPH 11.....	170
L. PHOTOGRAPH 12.....	171
M. PHOTOGRAPH 13.....	172
N. Interview with Ali Hoyrat.....	173
O. Interview with İsmet Üstüner.....	183
P. Interview with Ramazan Yalçıntaş.....	194
Q. Interview with Ülvan Polili.....	201
R. Table of the Number of Dev-İş members.....	212
S. Turkish Summary.....	213
T. Tez Fotokopisi İzin Formu.....	223

LIST OF ABBREVIATIONS

- AKEL: the Progressive Party of Laborer People (*Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laou*)
- CMC: Cyprus Mine Corporation
- CTP: Republican Turkish Party (Cumhuriyetçi Türk Partisi)
- DGD: Revolutionary Youth Association (*Devrimci Gençlik Derneği*)
- DĞİS: Revolutionary General Work Union (*Devrimci Genel İş Sendikası*)
- Dev-İş: The Federation of Revolutionary Workers Trade Unions (Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu)
- DİSK: the Confederation of Revolutionary Workers' Trade Unions (*Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu*,
- Emek-İş: United Public, Cooperative, Agricultural, & Other Services & Craft Workers' Trade Union (*Birleşik, Kamu, Kooperatif, Tarım ve Diğer Sanat ve Hizmet Emekçileri Sendikası*)
- Gıda-Sen: Cyprus Turkish Food, Tobacco and Distillery Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Gıda Tütün ve Müşkirat İşçileri Sendikası*,
- Giy-Sen: Cyprus Turkish Weaving, Textile, Leather Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Örne, Giyim ve Deri İşçileri Sendikası*)
- Halk-Der: Association of Culture and Solidarity with the People (*Halkla Dayanışma ve Kültür Derneği*)
- HP: the Populist Party (Halkçı Parti)
- İGD: Progressive Youth Association (İlerici Gençlik Derneği)
- The Industrial Holdings: Cyprus Turkish Industrial Holdings Enterprises Ltd. Company (Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri Ltd. Şirketi)
- KITSAKSEN: Turkish Industry Sector Civil Servants Trade Union (*Kıbrıs Türk Sanayi Kesimi Memurları Sendikası*)
- KoKoKi: The Cyprus Communist Party (*Komma Komunika Kipro*)

KÖGEF: The Federation of Cypriots Education and Youth (*Kıbrıslılar Öğrenim ve Gençlik Federasyonu*)

KTKF: the Federation of Cyprus Turkish Institutions (*Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu*)

KTÖS: Cyprus Turkish Teachers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası*,

LLC: Limassol Labor Center

Metal-Sen: Cyprus Turkish Mine and Metal Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Maden ve Metal İşçileri Sendikası*)

PEO: Pan Cyprian Federation of Labor (*Pankypria Ergatiki Omospondia*)

Petrol-İş: Cyprus Turkish Petroleum Workers Trade Union (*Kıbrıs Türk Petrol İşçileri Sendikası*)

PSE: Pan Cyprian Trade Union Committee (*Pankypria Sinthehniki Epitropi*)

SEK: the Cyprus Workers' Confederation (*Kipriakou Atnikon Komma*)

TİP: Workers' Party of Turkey (*Türkiye İşçi Partisi*)

Türk-İş: the Confederation of Turkish Trade Unions (*Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu*)

Türk-Sen: Cyprus Turkish Workers' Trade Union Federation (*Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu*)

TFSC: Turkish Federated State of Cyprus (*Kıbrıs Türk Federe Devleti*)

TKP: Communist Party of Turkey (*Türkiye Komünist Partisi*)

TKP of Cyprus: the Communal Liberation Party (*Toplumcu Kurtuluş Partisi*)

TRNC: Turkish Republic of Northern Cyprus (*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*)

UBP: The National Unity Party (*Ulusal Birlik Partisi*)

USSR: Union of Soviet Socialist Republics

Yap-Sen: Cyprus Turkish Construction and Timber Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Yapı ve Kereste İşçileri Sendikası*)

Yol-İş: Cyprus Turkish Highway Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Karayolları İşçiler Sendikası*)

CHAPTER 1

INTRODUCTION

As it is known, the island of Cyprus is divided into two today after a series of political crises on the island in 1975. The road to this division started earlier, but the division happened when the Greek Junta toppled the Cypriot leader Makarios III in 1974 and then Greek Cypriot armed organizations began to attack the Turkish Cypriots. Turkey became involved in the problems politically and militarily to protect the interest of the Turkish Cypriots as it was one of the guarantor states for the island. Therefore, the Turkish troops landed on Cyprus and occupied the northern part of the island; this intervention has been, up to now, permanent. Thus, a reconstruction started in every field in the northern part of the island. First, the Turkish Federated State of Cyprus (hereafter TFSC) was declared and then investments were made in different sectors including industry.¹ In addition, non-governmental organizations began to arise, one of which is the main subject of this thesis and this is Dev-İş (the Federation of Revolutionary Workers' Trade Unions, Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu).

The main aim of this thesis is to bring some light to the history of Dev-İş and its trade union activities at one of the significant public enterprises in Northern Cyprus, Cyprus Turkish Industrial Holdings Enterprises Ltd. Company (Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri Ltd. Şirketi, hereafter the Industrial Holdings). Exploring Dev-İş's union activities at the company, which was established after the Turkish intervention, will be the starting point of this thesis. Dev-İş and its union activities at the Industrial Holdings deserves attention because the latter was established in 1975 with the enterprises left by the Greek Cypriot citizens of Republic of Cyprus, and it covered all of the most significant factories and workshops. Therefore, the Industrial Holdings was attributed a great value by the

---

¹ The political history of Cyprus will be told in detail at Chapter 1.

Turkish Cypriots, since it provided job opportunities for more than a thousand people, which was a significant population in the 1970s in Northern Cyprus. Dev-İş was the second trade unions federation that succeeded in organizing the workers of the Industrial Holdings, after the Cyprus Turkish Workers' Trade Union Federation (Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu, hereafter Türk-Sen) that was a rooted trade unions federation of Turkish Cypriots. The struggle of the workers of the Industrial Holdings, who became members of Dev-İş to make Dev-İş the authorized unions federation at the company and to achieve better collective agreements and improve their social rights and wages, was one of the best organized, most stabilized and effective workers' struggles of Cyprus. Being the best organized, most stabilized and effective workers' struggle was the success of Dev-İş's members and professional unionists. Therefore, this study will contribute to the labor history of Cyprus by analyzing one of the most important, stabilized and well-organized workers struggles of the island's history.

Dev-İş was established on 30 November 1976 and still is one of the most significant trade union federations in Northern Cyprus. This federation was created with the merger of three trade unions today, namely the Revolutionary General Work Union (*Devrimci Genel İş Sendikası*, hereafter DGİS), United Public, Cooperative, Agricultural, & Other Services & Craft Workers' Trade Union (*Birleşik, Kamu, Kooperatif, Tarım ve Diğer Sanat ve Hizmetler Emekçileri Sendikası*, hereafter Emek-İş) and Cyprus Turkish Petroleum Trade Union (*Kıbrıs Türk Petrol İşçileri Sendikası* hereafter Petrol-İş). Dev-İş became active at the Cyprus Turkish Industry Holdings Enterprises Ltd via DGİS, one of its component trade unions. DGİS was established to improve the life conditions of its members, but it also added to its law "the preference of the political purposes in benefit of the workers," so DGİS and accordingly Dev-İş did not prefer to stay "neutral" about the political events.² They would have not act in a politically passive way, either. The slogan of Dev-İş was "a world without war

---

² *Devrimci Genel İş Sendikası Tüzüğü II (Ğ)*

and exploitation”.³ In this manner one of the purposes of this thesis is to explain the political context of trade unionism of Dev-İş in Northern Cyprus.

On the other hand, the Industrial Holdings, until it was liquidated, provided manufacturing products and also self-confidence for the Turkish Cypriots though there had never been established an industry at the same level after its liquidation. It started to be privatized step by step in 1985 when privatization started in Turkey. It is known that neoliberal policies spread to the world after the 1970s, and privatization of public enterprises began in the 1970s all over the world, but in Turkey privatization began after the 1980s. The timing makes one think that there is a link between the privatization attempts in Turkey and in Northern Cyprus. Dev-İş was also pacified parallel to the privatization of the factories of the Industrial Holdings. This also makes one think that the anti-unionists policies and demonstrations against them happened in Turkey at the same time period.⁴ Therefore, Dev-İş and its union activities can be seen as an instance of labor struggles in Turkey if one exaggerates the similarity; however the place, the actors and the atmosphere were different.

Meanwhile, the Industrial Holdings became an important laboratory for many leftist Turkish Cypriots to test their previous and contemporary ideological experiences not only in politics, but also in unionization. Many professional unionists of Dev-İş became deputies of the Republican Turkish Party (Cumhuriyetçi Türk Partisi, hereafter CTP), one of the leftist political parties in Cyprus. Thereby, exploring the history of Dev-İş at the Industrial Holdings will not only be a significant contribution to the labor and industrial history of Northern Cyprus, but also will contribute a little to the history of the Left in Northern Cyprus.

---

³ The slogan was written on the formal newspaper of Dev-İş, *Dev-İş'in Sesi*.

⁴ M. Görkem Doğan, “1980 Sonrası Sendikalar Hareketi, Türkiye’de Sendikacılığın Kuğu Şarkısı,” in *Tanzimat’tan Günümüze Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi 1839-2014 Yeni Yaklaşımlar, Yeni Alanlar, Yeni Sorunlar*, ed. Y. Doğan Çetinkaya and Mehmet O. Alkan (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015), pp.394-401.

1.1.Existing Literature about the Subject

Dev-İş with its merged trade unions has not been studied sufficiently. The majority of the labor history of Cyprus stays still untouched, especially the recent history of Northern Cyprus. Thus, the published materials about the history of labor in Cyprus in either English or Turkish are few. The published studies about the 20th century examine different aspects of the labor on the island. For example, Michalis Michaelides' article "The Turkish Cypriot Working Class and the Cyprus Labor Movement" explore the labor activism in Cyprus with special reference to the ethnic conflict.⁵ It was also translated into Turkish by Ahmet An from the Greek and published in the book *Kıbrıs Dün ve Bugün* edited by Masis Kürkçügil.⁶ Servet Sami Dedeçay's book *Kıbrıslı Türklerin Sendikal Faaliyetleri* is only about the trade union activities of the Turkish Cypriots before 1974.⁷ Ahmet Cavit An's books *Sınıf Sendikacılığından Etnik Sendikacılığa Geçiş Süreci* (The Transformation Process from the Class Unionism to the Ethnic Unionism) and *İşçi Sınıfımızın İlk Öncüleri* (The First Leaders of Our Working Class) are two significant studies exploring the Turkish Cypriot labor movement and labor leaders. *Sınıf Sendikacılığından Etnik Sendikacılığa Geçiş Süreci* also includes edited information from the Turkish Cypriot press between the years of 1940 and 1960 and *İşçi Sınıfımızın İlk Öncüleri* is a compilation of Turkish Cypriot labor leaders' memories.⁸ These two works of Ahmet An can be said to be the broadest works on the labor history of Cyprus written in Turkish because there is no other book exploring the labor history of Cyprus and Turkish Cypriots' involvement in the labor struggles. The book *Ortak İşçi Mücadelemiz* (Our Joint Class Struggle) written by Pantelis Varnava, a Greek Cypriot trade

---

⁵ Michalis Michaelides, "The Turkish Cypriot Working Class and the Cyprus Labour Movement 1920-1963", *Cyprus Review*, 5, no.2 (1993 Fall), pp.33-57.

⁶ Michalis Michaelides, "Kıbrıs Türk İşçi Sınıfı ve Kıbrıs İşçi Hareketi 1920-1963" in *Kıbrıs Dün ve Bugün* ed. Masis Kürkçügil, trans. Ahmet An, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2003).

⁷ Servet Sami Dedeçay, *Kıbrıs'ta Türk İşçilerinin Sendika Kurma Faaliyetleri*, (Cyprus, Kıbrıs Postası Basımevi, 1981).

⁸ Ahmet An, ed. *Kıbrıslı Türklerde Sınıf Sendikacılığından Etnik Sendikacılığa Geçiş Süreci 1940-1960*, (Nicosia: Birleşik Kıbrıs Gazetesi Yayınları, 2005); Ahmet An, ed. *İşçi Sınıfımızın İlk Öncüleri: 1958'e Kadar Emek Hareketinde Kıbrıslı Türkler*, (İstanbul: Khorra Yayınları, 2011).

unionist, which was translated by Thanasis Haranas, is in fact Varnava's memories. In this book Varnava emphasized the solidarity among the Turkish and Greek Cypriots.⁹ Kamil Tuncel's book titled as *Düşmana İnat Bir Gün Daha Yaşamak* (Surviving One More Day in Sight of the Enemy) is also commemorative book.¹⁰ This and other memoir books can be added to the Turkish bibliography of Cyprus' labor movement. It can be seen that the works on the labor history of Cyprus are mostly about the labor movement under the conditions of the ethnic conflict between two communities and they either emphasize the solidarity and collaboration of the working classes or the partition of the Turkish Cypriot working class from the Greek Cypriot trade unions. One book is more specific. Neriman Cahit's *KTÖS: Mücadele Tarihi* (The History of KTÖS Struggle) explores the history of Cyprus Turkish Teachers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası*, hereafter KTÖS).¹¹ Ahmet Erdengiz, on the other hand, wrote an essay on both Greek and Turkish trade union movements in Cyprus entitled, "Kıbrıs Rum ve Türk Sendikal Hareketleri".¹² The article "History of Trade Unions in TRNC and the Position of Turkish Cypriots in the Struggle for Existence," written by Neriman Saygılı, Kamil Kanpek and İsmail Balıkçioğlu also touches on the trade unions established after 1974 very generally.¹³ Except from works that explore the labor history of Cyprus directly the books about Cypriot left and communists includes information about the labor in Cyprus. Interestingly, like the works written about the history of labor in Cyprus Island, the works about the Industrial Holdings are also few. In fact, Dev-İş could be achieved best indirectly by studying the history of the Industrial

---

⁹ Pantelis Varnava, *Kıbrıslı Rum ve Türklerin Ortak İşçi Mücadeleleri (Tarihten Olaylar)*, trans. Thanasis Haranas, (Nicosia: 1997).

¹⁰ Kamil Tuncel, *Düşmana İnat Bir Gün Daha Yaşamak*, (Nicosia: Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası Yayını, 2011).

¹¹ Neriman Cahit, *KTÖS: Mücadele Tarihi*, (Cyprus, KTÖS Yayınları, 1988).

¹² Ahmet Erdengiz, "Kıbrıs Rum ve Türk Sendikal Hareketleri (1910-1963)", *Journal of Cyprus Studies*, 1 no.1 (1995), pp.36-47.

¹³ İsmail Balıkçioğlu, K. Kanpek and N. Saygılı, "KKTC'de Sendika Tarihi ve Kıbrıslı Türklerin Varoluş Mücadelesindeki Yeri" *The Journal of International Social Research*, 6, no.28, (2013 fall), pp.284-295.

Holdings as well, since their history is literally linked. Until now, there have been two works done on the Industrial Holdings. One is a detailed documentary titled the “documentary of production, collaboration and resistance” released by the Cultural Center of BARAKA (BARAKA Kùltür Merkezi, hereafter BARAKA). It was introduced as aiming to show the abilities and industriousness of the Turkish Cypriot community.¹⁴ The other work is Halil Erdim’s book *Sanayi Holdings: Ekonomik Savaşın Önderi* (The Industrial Holdings: The Leader of the Economic War) which is about the memories of the employees, mostly the engineers of the company. This book is full of useful information for this thesis since it includes many different views that contrast with the BARAKA’s politically aimed documentary.¹⁵ These two works are full of both nostalgia for the Industrial Holdings and the struggle of Dev-İş, since the only sources of income in Northern Cyprus are now restricted to tourism, trade, agriculture and the service sector. Thus, Turkish Cypriots are longing for the times that they were engaged in industrial production at a significant level and it is possible to feel this longing in their words.

The works listed above are useful to lay a ground for this thesis. However, in order to be able to fill the gaps both in the history of Dev-İş and the Industrial Holdings one needs more information and these are provided by different sources. For example, in addition to these sources, documents from the archive of Dev-İş, some of which had not been seen before and some of which had not been archived were used, as well as those from the personal archives of Yılmaz Yiğit, Seval Bayramoğlu, Halil Erdim and Ergün Vudalı, former Industrial Holding employees. For example, *Sanayi Holding Aylık Bùlteni* was borrowed from Ergün Vudalı. It was first published at the printing house of the *Halkın Sesi* newspaper and later it began to be published at the printing house of the Industrial Holdings itself. It provides information about the company and includes advertisements of

---

¹⁴ *Sanayi Holding: Üretim, Dayanışmanın ve Direnişin Belgeseli*, DVD, directed by BARAKA Film Atölyesi, Nicosia: BARAKA Film Atölyesi, Feb. 2014.

¹⁵ Halil Erdim, ed. *Sanayi Holding: Ekonomik Savaşın Önderi*, (Cyprus, 2014). The Publisher was not written on the book.

the company that give a sense of “nationalist propaganda” for TFSC. In addition to this, Turkish newspapers such as *Dev-İş’in Sesi*, *Devrimci Genel İş Sendikası Yayın Organı*, *Halkın Sesi* and *Yenidüzen* published during the Industrial Holdings’ brightest years were also used in this study. The newspaper *Dev-İş’in Sesi* was published irregularly, being published in the 1980s and later again in the 1990s. *Dev-İş’in Sesi* began to be published again after April 2015. It is the formal newspaper of Dev-İş that includes news and articles from its members. *Devrimci Genel İş Sendikası Yayın Organı* was also the media organ of DGİS which is under the umbrella of Dev-İş. It was beneficial to provide information for the establishment of DGİS because it was published during the first organizational attempts of DGİS. *Halkın Sesi* was the newspaper of Dr. Fazıl Küçük, the first community leader of Turkish Cypriots, who also supported Dev-İş during the 1970s. *Yenidüzen* was also a newspaper known for its closeness to Republican Turkish Party (Cumhuriyetçi Türk Partisi, CTP) and linked organizations including Dev-İş. Therefore, it helped to follow the thoughts of the Dev-İş line during the 1997 and 1998 when Dev-İş did not publish anything. *Türk-Sen Yayın Organı* was the newspaper of Türk-Sen published at the printing house of the newspaper *Bozkurt*. It can be found at the National Archive of the Republican Assembly of the TRNC. Its difference from other newspapers is its ideological line. As the formal newspaper of Türk-Sen, *Türk-Sen Yayın Organı* provides conflicting view with Dev-İş’s arguments.

However, the newspapers and other sources that could be found in the archive of Dev-İş and people’s personal archives are not enough to see an overview of the events and to answer many questions including what the opinion of the employees of the company about the trade unions was, for which reasons they did or did not prefer Dev-İş, how the profile of the workers of the company was, etc. For this reason to be able to fill the gaps left by the written and visual sources, there have been conducted interviews with the former Industrial Holdings’ employees and Dev-İş members within the framework of this thesis. Most of these Holdings’ employees and unionists were not interviewed before though they witnessed foundation of important industrial attempts and union activities in

the Northern Cyprus. Thus these interviews made this thesis different from the previous limited works on the history of the Industrial Holdings and Dev-İş's union activities and they contributed to the oral history of Turkish Cypriots.

1.2. Methodology

The interviewees were found from the lists including the names of the employees of the company at the archive of Dev-İş. Many interviewees gave the names and contact information of their co-workers. The previous works about the Industrial Holdings also became sources to reach the employees of the company. BARAKA organized movie screening nights on February 2014 and many employees of the company came to watch their documentary. Many company employees' contact information was taken after the movie screening. Two of the interviewed employees who also spoke for BARAKA's documentary were Ülvan Polili and Kadir Şentürk. One of the interviewees, İsmet Üstüner, also wrote a book *Henüz Unutmadıklarım* (Things I have not forgotten yet) and he covers some of his memories at the Industrial Holdings in his book, too.¹⁶ Many of the interviewees who had also spoken to Halil Erdim for his book are Günay Keçeci, Hilmi Refik, İsmet Üstüner, Seval Bayramoğlu, Yılmaz Yiğit and Ülvan Polili.¹⁷ The interviewees who also spoke for BARAKA's documentary or for *Sanayi Holding: Ekonomik Savaşın Önderi* were encouraged to speak more in more detail, covering their whole life story.

The interviewees were called by phone and asked for a suitable time and place for them to meet. Only one of the interviewees rejected a conversation because he said that he did not want to speak of many illegal acts that had happened at the company and he stated that there were many agents of Turkey working at the company that frightened him. All other interviewees obliged to a recorded conversation, however two of them did not wish for their names to be revealed,

---

¹⁶ İsmet V. Üstüner, *Henüz Unutmadıklarım*, (Famagusta: Temel Basımevi, 2013), p.31, 36, 62, 63, 65, 68, 93, 144, 147, 191, 205.

¹⁷ Halil Erdim first published many of the interviews at *Halkın Sesi* newspaper on August and September 2010. Later he added many other interviews to the existing ones and published them as a book.

and will be referred to as A.K.¹⁸ and S.O.¹⁹ They will not be introduced in this thesis but their words will be used when necessary.

The interviews were done as a daily conversation. They were very natural. There were no pre-determined questions but rather the interviewees were let to shape the scope of the interview. The interviewees were also chosen from different sectors, factories, genders, and including the migrants and the Turkish Cypriots. However, sometimes the interviewees were close friends or one helped to keep in contact with other workers. This caused a similarity in many interviews. Another weakness of the interviews is the lack of female employees. Because their last names changed when they got married, it was not possible to keep in contact with the female employees using the lists found in the archive of Dev-İş. Nonetheless it is significant to recall that not all the interviewees were employees. Seval Bayramoğlu, Hilmi Refik and Lütfi Özter were interviewed in addition to the employees of the company. Hilmi Refik was the founder of the Industrial Holdings and he was the first general director of the company. He was interviewed at his own office at Nicosia, Cyprus. He studied journalism at Istanbul University and studied also pedagogy for one year and came to Cyprus as a teacher in 1962. He later studied economics in France. He was the director of the Planning Department of the Provisional Cyprus Turkish Government in 1974. He was made responsible of protection and management of the enterprises that had been left in the north of Cyprus after the Turkish intervention. Therefore, the Industrial Holdings was established under his management.²⁰ Seval Bayramoğlu who was the last general director of the company, worked at the company at many different positions too including the directorship of the Plastic Group factories. He was a graduate of Electric Engineering department of Istanbul

---

¹⁸ Oral History Interview with A.K. , Interviewed by Fata Türkoğlu at Famagusta, December 17, 2014. Non-published.

¹⁹ Oral History Interview with S. O. , Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 26, 2014. Non-published.

²⁰ Oral History Interview with Hilmi Refik, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, August 15, 2014. Non-published.

University and worked at Arçelik in Turkey and British Railways in England.²¹ Lütfi Özter, on the other hand, was a professional trade unionist at Türk-Sen. He was interviewed at the National Assembly of TRNC. First, he was a teacher at primary school. Later he also became a *mücahit*.²² He was the military officer of Poli battalion and he trained the *mücahits* of Poli. He studied radio and telecommunication in England and graduated as higher technician. His first union activities was at Union of General Turkish Workers of Poli (*Poli Umum Türk İşçiler Birliği*).²³

Among the interviewed people other 23 were employees of the Industrial Holdings . They were interviewed from various departments. There were interviewed workers from all the sectors that were textile, metal, plastic and food. It was not possible to reach the workers from all factories and offices but it was attempted to speak with workers from distinct factories. Two of these employees were factory chiefs who were employer representatives legally, Günay Keçeci and İsmet Üstüner. Günay Keçeci was interviewed at her shop at Nicosia. She was born in Ayvarvara (Engindere) village of *Pafos (Baf)* in 1951. She was a chemistry engineer who was educated in Ankara, Turkey. Her career began at the Industrial Holdings. She was the factory chief of *Gökmen* Textile Factory. Later her department changed and she became responsible for painting the fabrics.²⁴ İsmet Üstüner who was interviewed at his house at Famagusta was also from Pafos. He was a graduate of the English School of *Pafos (Baf)* and later was educated in England. He defines himself as an engineer. He worked in England before he came to Cyprus. He was first the director of Cyprotube Metal Factory and later he was appointed as the director of all factories submitted to the Metal

---

²¹ Oral History Interview with Seval Bayramoğlu, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Kyrenia, September 14, 2014. Non-published.

²² *Mücahit*: Warrior of Turkish Cypriots. The name also can be used for fighters who fight for İslam.

²³ Oral History Interview with Lütfi Özter, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, January 26, 2015. Non-published.

²⁴ Oral History Interview with Günay Keçeci, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 5, 2014. Non-published.

Group. In the end, he was sent to *Gözmen* Garment Industry before he left the company.²⁵

The others were all workers either in the factories or in the offices. Three of them could be named as public servants due to their work Ülvan Polili, Şenay Ekingen and Cemal Akalınlar. Ülvan Polili was interviewed at her house at Hamitköy. She lived in *Hirsofu, Pafos* for a few years with her family and was born in 1951. However, she was born and raised in *Lefka (Lefke)*. She studied public administration at Middle East Technical University in Turkey that was famous with leftist student movements in the 1970s. She had no work experience before she started working at the Industrial Holdings. She and Şenay Ekingen worked at the Personal Department at the company.²⁶ Şenay Ekingen was interviewed in her shop at Nicosia. She was born in *Aysozomeno (Ayvalık)* Nicosia in 1956. She was a graduate of high school and worked at a company who sent workers to Libya.²⁷ Cemal Akalınlar, interviewed at his house at Famagusta, is a chemist who was born in *Akatu (Tathisu)*. First he worked as factory chief of a brick factory owned by Pious Foundation and lost his job when it was privatized. Then he was appointed as the property officer of first *Kurtuluş* Sponge and Plastic Factory, second *Bordo* Plastic Factory and later *Harika* Detergent Factory. Finally he worked at Famasack Factory.²⁸ One of the employees of the Industrial Holdings was first appointed as a blue collar worker but later he worked as a civil servant. Civan Mert is the employee of the Industrial Holdings who worked at various departments of the Industrial Holdings at various positions. He was born in Nicosia in 1951 and also worked as unskilled worker at various sectors, however, he was a graduate of vocational high school. He was appointed to the factory as a

---

²⁵ Oral History Interview with İsmet Üstüner, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, September 7, 2014. See Appendix O

²⁶ Oral History Interview with Ülvan Polili, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, May 8, 2014. See Appendix Q

²⁷ Oral History Interview with Şenay Ekingen, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, August 2, 2014. Non-published.

²⁸ Oral History Interview with Cemal Akalınlar, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, December 17, 2014. Non-published.

technician at the Department of Treatment and Reparation²⁹ first but later he was sent to *İKAS* Styrofoam Factory as property officer. He was also appointed to the Marketing Departments and Nicosia Marketing Center and he was also assigned as accountant.³⁰ The others were blue collar workers. Sixteen of the interviewed workers were Turkish Cypriots and other seven interviewees were migrants from Turkey. Hüseyin Şahin and Aysel Şahin are a married couple. They were interviewed at different days at their house at *Zodia (Bostancı), Morfou*.³¹ Hüseyin Şahin was not graduated of primary school who was born in *Sinde (İnönü)* in 1946 and migrated to *Episkopi (Piskobu-Yalova)* with his family. He was working at *DÖK-SAN* foundry before 1974 and later he continued working at *DÖKSAN* Foundry as an employee of the Industrial Holdings.³² Aysel Şahin was also a graduate of primary school that she studied at her village, *Prastion (Yuvalı)*. She worked at farms and gardens. She learned stitching by herself at home like most of the Cypriot women of time. It helped her to be employed at Yarn Factory and *Özmen* Textile Factory of the Industrial Holdings.³³ Hakkı Çelebi and Osman Özgen were also relatives who were interviewed together at Hakkı Çelebi's house at their village, *Mutluyaka* of Famagusta. They were both born in *Moutayaka (Mutluyaka)* of *Limasol* and were graduates of primary school. Hakkı Çelebi was born in 1959. He worked as unskilled worker before he started working at *Kurtuluş* Sponge and Plastic Factory's plastic department. Osman Özgen was born in 1957. He also worked at mold making before he started working at the same factory's same department with Hakkı Çelebi.³⁴

---

²⁹ *Bakım Onarım Bölümü* in Turkish.

³⁰ Oral History Interview with Civan Mert, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, June 30, 2014. Non-published.

³¹ Morfou: *Omorfo* (Greek) *Güzelyurt* (Turkish).

³² Oral History Interview with Hüseyin Şahin, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Bostancı (Zodia) of Morfou, November 14, 2014. Non-published.

³³ Oral History Interview with Aysel Şahin, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Bostancı (Zodia) of Morfou, November 27, 2014. Non-published.

³⁴ Oral History Interview with Hakkı Çelebi and Osman Özgen, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Mutluyaka village of Famagusta, December 3, 2014. Non-published.

İsmail Özbarış was interviewed at the local of Dev-İş at Nicosia. He was born in *Aytuma (Mersinli)* in 1951. He was a shoe designer and worked at the *Pinokyo* Shoe Factory of the Industrial Holdings as a designer. He learned shoe design at *Beykoz, Sümerbank*³⁵ in Turkey. He was assigned to the plastic factories of the company that were named as Plastube, Cyprocable, Technoplastic, Plasprint and *İKAS Styrofoam Factory*.³⁶ Pembe Hundal who was interviewed at her house at Famagusta was born in *Fasoulla, Pafos* and did not complete primary school. She worked at factories and farms as an unskilled worker before she began working at the Industrial Holdings as a cleaner at *Bordo Plastic Factory*.³⁷ Ali Öncüer from *Episkopi (Piskobu-Yalova)* born in 1943 is living in *Bostancı (Zodia)* of Morphou today and we conducted our interview at his house. He was educated in electric and electronics in England at a college and graduated as a technician. He had work experience also in England about light and sound and he was appointed to the Department of Treatment and Reparation at the Industrial Holdings when he returned from England in 1977. Later he was also appointed to Plasbag Factory and *İKAS Styrofoam Factory* respectively.³⁸ Ali Hoyrat also lives in *Bostancı* today and we conducted our interview at his barber shop there. He was born in 1954 in *Asha (Paşaköy)*. He was a graduate of primary school and worked as an unskilled worker before he was employed at the Industrial Holdings at *DÖK-SAN* Foundry. He also employed at *Akın Turbine* in Morphou.³⁹ The other seven workers who were interviewed were from various cities of Turkey except for Bilal Bulut. Bulut, born in 1940 was from Bulgaria. He was interviewed at his house in *Haspolat (Miamilia)* which was the workers' village. He told that he

---

³⁵ Sümerbank will be introduced at Chapter 4.

³⁶ Oral History Interview with İsmail Özbarış. Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, February 5, 2015. Non-published.

³⁷ Oral History Interview with Pembe Hundal, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, September 1, 2014. Non-published.

³⁸ Oral History Interview with Ali Öncüer, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Bostancı (Zodia) of Morphou, November 11, 2014. Non-published.

³⁹ Oral History Interview with Ali Hoyrat, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Bostancı (Zodia) of Morphou, November 20, 2014. Non-published.

migrated to Turkey and then from Turkey to Northern Cyprus. He came as a tourist and stayed at Northern Cyprus because “there was also a Turkish Flag waving in Northern Cyprus”.⁴⁰ He said that he is a graduate of high school and a welder. He was told that he could find work easily at the Industrial Holdings. He began working at *TEKSAN* Factory the day after he arrived in Cyprus in 1975.⁴¹ Kadir Şentürk who also spoke for the documentary of BARAKA was interviewed at his house in *Haspolat* too. He was from *Tarsus, Mersin* in Turkey. He was born in 1947. He was a graduate of his vocational high school’s department of wood and first he was employed at a factory related with his expertise, *ABA Parquet* Factory but after the privatization of the factory he was sent to *DÖK-SAN* foundry.⁴² Ramazan Yalçıntaş was interviewed at Pembe Hundal’s house. He is from *Şehitler* village of *Balıkesir*, Turkey and was born in 1953. He left secondary school and he did his compulsory military service during the 1974 intervention of Turkey to the island so he came to the island as soldier and stayed. He worked in production at *Bordo Plastic* Factory and as a lorry driver for the company.⁴³ Mahmut Tuğrul from *Aksaray* of Turkey born in 1956. He was a graduate of primary school, an unskilled worker who was appointed to Cyprotube Metal Factory in Famagusta. He was also interviewed at his house at Famagusta.⁴⁴ Refik Sayiner from *Yozgat* of Turkey, was interviewed at his children’s workshop at Nicosia. He was a graduate of vocational high school and worked at various factories of metal sector in Turkey before he came to Northern Cyprus in 1979. His profession was machine montage. He was employed at the

---

⁴⁰ “Milli duygularım kabarmıştı benim çünkü okullarda hep Osmanlı ile ilgili bir düşmanlıkları olduğunu görüyordum. (Bulgaristan’ın). Hala bu var... Kıbrıs’a da turist olarak geldim. Baktım burada da Türk bayrağı dalgalanıyor. Aynı gün iş buldum.” Oral History Interview with Bilal Bulut, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Haspolat village of Nicosia, December 17, 2014. Non-published.

⁴¹ Ibid.

⁴² Oral History Interview with Kadir Şentürk, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Haspolat village of Nicosia, May 8, 2014. Non-published.

⁴³ Oral History Interview with Ramazan Yalçıntaş, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, December 17, 2014. See Appendix P.

⁴⁴ Oral History Interview with Mahmut Tuğrul, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, December 17, 2014.

Department of Treatment and Reparation first and at the *Luksor* Mattress Factory after the privatization of most of the factories.⁴⁵ Yılmaz Yiğit was interviewed at the local of Dev-İş and was the only university graduate among the migrant workers. He was born in *Artvin*, Turkey. He was a new graduate when he began working as an accountant at the company in 1975. He was unemployed for 6 years and reemployed again. He had an archive of documents from the Industrial Holdings that also helped to this study.⁴⁶

It can be observed that there was little difference between the migrant and Turkish Cypriot workers' levels of education. Only 2 migrant workers were graduates of a primary school or discontinued their education at that level. 4 of them were graduates of high school, 3 of the 4 high school graduates were the graduate of a technical or industrial high school and one of them was a university graduate. Except from the factory chiefs, only 2 of the Turkish Cypriot workers were university graduates. 4 were graduates of high schools whom one of them was graduates of technical high school and one graduate of girls' vocational school.⁴⁷ All 6 other Turkish Cypriot workers were graduates of primary school or did not finish it. All interviewed employees were born between the years 1940 and 1960. Therefore, they were around their twenties or thirties when they started to work.

The interviewees were asked to introduce themselves and their job experiences. Many preferred to speak of the economic conditions, while many wished to speak of production or about trade unions and politics. Not all workers were aware of the trade unions equally. The position of an employee affects his/her knowledge and memories about a topic because the company was very large. The opportunity of oral history helped to understand the motivations and aims of the

---

⁴⁵ Oral History Interview with Refik Sayiner, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 5, 2014. Non-published.

⁴⁶ Oral History Interview with Yılmaz Yiğit, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 4, 2014. Non-published.

⁴⁷ Oral History Interview with S. O. Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 27, 2014.

workers. Although it sometimes can be a subjective source since the interviewed people' statements consisted their own views about the events, the people and the institutions, thus oral history become very meaningful when the statements were checked with written and visual data. One more disadvantage of using it was the change happened in people's thoughts due to the conjecture of the day. Many of the workers emphasized that some employees changed their political views and began to speak differently than they would have in the past. Despite its drawbacks, oral history offered the information that could not be achieved in another way. Furthermore, the interviews of the employees' are not much more subjective than other sources used in this study. For example, *Dev-İş'in Sesi* and *Türk-Sen Yayın Organı* were strongly opposite to each other because they were written by people that saw the others as competitors. It was not possible to understand the collective bargaining processes by these newspapers and the oral history became useful at that point because employees themselves told their own stories and it could be checked by the narrations of two different trade union federations.

1.3. Structure of the Thesis

Under the light of these sources, this thesis will examine the union activities of Dev-İş at the Industrial Holdings in 7 Chapters. In the second chapter, a very brief history of Cyprus Island will be given to construct the sociopolitical background for the reader. In the third chapter the labor history of Cyprus together with the establishment of the trade unions in Cyprus will be briefly explained. Dev-İş and Türk-Sen will also be introduced briefly in this chapter as well. "How were they established?" "What did they defend ideologically?" "Do they have any political links with political parties?" and "What kind of a link is if exists?" are questions that will be explored. The fourth chapter will be about the industrialization process on Cyprus Island with a special reference to the establishment of the Industrial Holdings. It will answer the questions of what difficulties the Turkish Cypriots experienced while establishing the company and how they dealt with the problems. The profile of the workers of the company will

also be introduced in the fourth chapter. The fifth chapter will examine the organization of Dev-İş at the Industrial Holdings together with the collective bargaining process, strikes and workers' views about the trade unions between the years of 1975 and 1987. The opinions of the employees about the organization and strikes of Dev-İş will be covered in that chapter. Oral history will be a basic source to fill emptiness of the history of Dev-İş at the company. In the sixth chapter the privatization of the factories of the Industrial Holdings together with the dismissals of the employees as the result of the privatization will be examined. The financial crises of the company and the dissolution process will be told by its historical context but to show the causes of the dissolution of most of the factories is beyond the borders of this study. This study rather tells the causes and way the employees of the company lost their work within the political context of Northern Cyprus. The privatization will only be told to lay a ground for the dismissals. In the Conclusion, the findings of the thesis will be shared both to explore the results of the experiences of Dev-İş at the Industrial Holdings and the use of these experiences for the labor of today's Northern Cyprus.

CHAPTER 2

A BRIEF HISTORY OF CYPRUS IN THE 20TH CENTURY

The establishment of the Industrial Holdings, the Turkish Cypriot points of view on it and the changing character of the Turkish Cypriot trade unionism cannot be understood without knowing the political conflict between the Turkish Cypriot and Greek Cypriot communities that also has a class-based nationalist character. Furthermore, it is significant to have an overview about Turkish Cypriot political life in order to see the link between the politics and trade unions that will be expressed in this thesis. Otherwise, the information about the company and about the trade union would be meaningless, as both are the consequences of the conflict, and, more specifically, of the military intervention of Turkey in the Cyprus problem in 1974 that divided the island into two territories as a result of the ethnic conflict.

2.1. The History of Conflict in Cyprus

The history of Cyprus in the 20th century is a history of conflict between two communities, the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots. All other aspects concerning the history of Cyprus can be analyzed in relation to the conflict. Although Cyprus Island had been occupied by various civilizations and countries in the past, including Egyptian, Greek, Phoenician, Assyrian, Persian, Ptolemy, Roman, Byzantine, Frank, Venetian, Ottoman and British before the declaration of the Republic of Cyprus on 16 August 1960, the Greeks and the Turks became the two most important communities of Cyprus.⁴⁸ The Greeks were settled in Cyprus in the second millennium BC while the Turks came in 1571 by the

---

⁴⁸ Joseph S. Joseph, *Cyprus: Ethnic Conflict and International Politics From Independence to the Threshold of the European Union*, (New York: St. Martin's Press, 1997), p.16.

conquest of Cyprus by the Ottomans. Despite the changing population of the island, the Greek Cypriots remained the majority and only 18% of the island was Turkish Cypriot at the time of the founding of the republic.⁴⁹ Of course, many Turkish Cypriots migrated to Turkey in the 1920s since Turkish Republic encouraged them to become Turkish citizen.⁵⁰ All in all, the Greek Cypriots were the majority in Cyprus and the Turkish Cypriots became the most significant minority.

The island was under Ottoman rule until 1878. Under Ottoman rule, Cypriot people were ruled by the *millet* system. According to this system, people were separated into two domains, that of the faithful, the Muslims and that of the Non-Muslims. The non-Muslim community was divided into *millets*. *Millet* is a religious notion. It was expected from the Christians and Jews of the empire to pay their taxes to keep order and observe their religious rights under the institution through which they are linked to the empire, such as the church.⁵¹ The Orthodox Church administrated the Greek Cypriots in Cyprus who were Orthodox Christians. The church of Cyprus was given many privileges that were also given to the other churches under Ottoman rule, which was determined by the Koran.⁵² However, this separation of the Muslim Turkish Cypriots and Orthodox Greek Cypriots turned into a nationalist conflict beginning in the 19th century.

By the 19th century Greek nationalism arose among Greeks not only in Greece but also in Cyprus. Greece gained its independence from the Ottoman Empire in 1821 and the Orthodox Church of Cyprus wished to involve in the rebellion;

---

⁴⁹ William Mallinson, *Cyprus: A Modern History*, (London, New York: I.B. TAURIS, 2005), p.9.

⁵⁰ Kızılyürek, *Milliyetçilik Kışkacında Kıbrıs*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), p. 223; Ahmet An, ed. *Dinsel Toplumdan Ulusal Topluma Geçiş Süreci ve Kıbrıs Türk Liderliğinin Oluşumu (1900-1942)*, (Nicosia: Galeri Kültür Yayınları, 1997), p.75.

⁵¹ Ventzislav Karavaltchev and Pavel Pavlov, "How Just was the Ottoman Millet System", *Journal of European Baptist Studies*, 11, no.3 (1 May 2011), pp.21-30, pp.21-25.

⁵² Georgios Theodoulou, *The Origins and Evolution of Church-State Relations in Cyprus with Special Reference to the Modern Era*, (Nicosia: Kailas Printers and Lithographers Ltd, 2005), p.40.

however, it turned into a tragedy when a member of *Filiki Etheria*, the community that aimed to establish an independent Greek state, was captured with some documents of the community.⁵³ Before the British established control in Cyprus they also were faced with the existing demand of *enosis* (union with Greece) of the Church.⁵⁴

Cyprus was temporarily given to Britain in 1878 by the Cyprus Convention in return for British diplomatic support for the Ottoman Empire against Russia. Britain also agreed to help the Ottomans militarily if Batoum, Kars and Ardahan were reclaimed by Russia and if Russia became aggressive against the Ottoman Empire.⁵⁵ When the British came onto the island, they saw the Greek Cypriot oligarchy and the clergy as obstacles against ruling the island, so Britain restricted the right of the Church that was sustained by the Ottoman *millet* system. In addition, a Legislative Assembly was established including 18 members, 12 of which were elected and 6 of which were officials. 9 of the elected members were Greek Cypriots while 3 were Turkish Cypriots. The Legislative Assembly had no authorization to plan the budget and constitutional changes could only be made if the king confirmed them. The Legislative Assembly was a puppet assembly that was later used as a tool by Britain for their “divide and rule” policy.⁵⁶ However, one cannot link the nationalism currents in Cyprus totally to the British policy, although the popularizing of the Greek nationalism would occur in the first half of the 20th century. The first clashes between the two communities were started by an event in Limasol in 1912 and continued thereafter.⁵⁷

---

⁵³ Zafer Çakmak, *ENOSİS: Kıbrıs'ta İsyân: Kıbrıs Rumlarının 1931 ENOSİS İsyânı ve Kıbrıs Türklerine Etkisi*, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009), p.22.

⁵⁴ Celement Dood, *The History and Politics of the Cyprus Conflict*, (London: Palgrave Macmillan, 2010), 3; Zafer Çakmak, *ENOSİS: Kıbrıs'ta İsyân...*, p.24.

⁵⁵ Dood, *The History and Politics...*, p.3.

⁵⁶ Heinz Ritcher, *Çağdaş Kıbrıs'ın Kısa Tarihi 1878-2009*, trans. Ali Çakıroğlu, (Nicosia: Galeri Kültür Yayınları, 2011), pp.22-24.

⁵⁷ Rebbecca Bryant, *Tebaadan Vatandaşa: Kıbrıs'ta Modernite ve Milliyetçilik*, trans. Seyhan Özmenek, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007), p.128.

On the other hand, the Muslims of the island gained their Turkish identity later in contrast to the Greek Cypriots' Hellenic nationalism. By the 20th century, Turkish nationalism began to rise among the Turkish residents of the island as a form of counter-nationalism. However, even in 1912, the Turkish Cypriot community's religious feelings had a significant enough role that the Muslim members of the Legislative Assembly demanded the continuation of the existing situation or the assignment of Cyprus to Egypt, another Muslim colony of England.⁵⁸ The Turkish nationalism developed following Mustafa Kemal Atatürk's ideology which was the ideology of the new state, the Republic of Turkey. The Turkish Cypriot nationalists viewed Turkey in the role of the homeland, similar to their Greek Cypriot counterparts. There remained a traditional elite that collaborated with the colonial government and their conflict carried on during the first decades of the 20th century. However, Turkish Cypriots who were under the influence of Kemalism gained strength, and attempted to apply the Turkish reform in Cyprus.⁵⁹

While these strains of nationalism were arising in Cyprus, many political developments also occurred. When the Ottoman Empire involved itself in the World War I as an ally of the Central Powers in 1914, Britain declared the annexation of Cyprus. The annexation of Cyprus would be accepted by Turkey with the Lausanne Treaty in 1923. Cyprus was declared a crown colony in 1924, but the Legislative Assembly retained restricted authority. The name of the high commissioner was changed to governor.⁶⁰

One of the most important events of the island's history was the 1931 rebellion of the Greek Cypriots. The nationalism of the Greek Cypriots sole goal was *enosis*, union with motherland Greece. The Greek Cypriot members of the Legislative Assembly resigned and Greek Cypriots were walking to the mansion of the

---

⁵⁸ Bülent Evre, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, (Nicosia: Işık Kitabevi, 2004), pp. 44, 45.

⁵⁹ Kızılyürek, *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*, p.218, 219.

⁶⁰ An, *Dinsel Toplumdan Ulusal...*, p.79.

governor. The British authorities responded to the rebellion with dictatorial rules aimed at keeping both the right-wing and communist anti-British people under control. The Legislative Assembly was dissolved. The media and press were silenced. A curfew at night and distributing weapons to the police were among the new regulations.⁶¹ Before the Cyprus question was carried into the international arena, Greece offered Britain a liberal constitution, a repeal of the laws of 1931 and a *plebiscite* in cases where bilateral discussion was not found suitable by Britain.⁶²

Britain involved mostly Turkish Cypriots in the police force due to its “divide and rule” policy. It also strengthened the position of Turkey against Greece and the Greek Cypriots in 1955 by organizing a conference. Both Turkey and Greece were invited to the conference, where Turkey expressed its views concerning the return of the island to Turkey, its former owner.⁶³ Turkey changed its position to wanting a partition of the island (*taksim*) after Britain introduced the Radcliffe Plan, including self-determination for both Greek and Turkish Cypriots separately because Greece and the Greek Cypriots were asking for self-determination of the island; Greece brought the Cyprus question to the UN to achieve this.⁶⁴

Tensions raised over time and The National Organization of the Cypriot Fighters (*Etniki Organosis Kipriyon Argoniston*, hereafter *EOKA*) was established by Greek nationalists to achieve the goal of *enosis*. *EOKA* was established by the leader of the X Organization which was active in the Greek Civil War, by the command of Makarios, and engaged in armed activities.⁶⁵ Later, a Turkish Resistance Organization (*Türk Mukavemet Teşkilatı*, hereafter *TMT*) ruled by the military officers of Turkey began to serve the cause of preventing *enosis* and

---

⁶¹ Çakmak, *ENOSİS: Kıbrıs'ta İsyan...*, p.111, 117.

⁶² Dood, *The History and Politics...*, p.15.

⁶³ Mallinson, *Cyprus: A Modern History*, pp..34-36.

⁶⁴ Nikolaos Stelya, *İstenmeyen Bebek Kıbrıs Cumhuriyeti Kıbrıs Sorununu Yeniden Okumak: Kıbrıs Türk Basını EOKA ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu (1955-1959)*, (İstanbul: Kalkedon, Khora Yayıncılık, 2013), p.64; Kızılyürek, *Milliyetçilik Kışkacında Kıbrıs*, p.102, 103.

⁶⁵ Kızılyürek, *Milliyetçilik Kışkacında Kıbrıs*, pp.100-102.

achieving partition.⁶⁶ The Turkish Cypriot press began to voice that the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots could not live together and the slogan of *TMT* came to be “*Ya Taksim ya Ölüm*” (Either Partition or Death).⁶⁷ Britain came to realize that tensions were rising and began to seek a solution. Therefore the Macmillan Plan could not be applied as it had been suggested.⁶⁸ However, the tension was ended by the establishment of the republic.

The Republic of Cyprus was declared with the London and Zurich agreements including three treaties, the Treaty of Establishment, Treaty of Alliance and the Treaty of Guarantee in 1960.⁶⁹ There was a communal dualism in all spheres of government activity of the Republic of Cyprus including legislation, judicial system, military and the police. The constitution also provided for the establishment of separate municipalities.⁷⁰ There was a presidential system in which the president of the republic had to be a Greek Cypriot and the vice-president Turkish Cypriot, both of whom would be elected by their respective ethnic communities.⁷¹ Each had a right of veto on the subjects of defense, foreign affairs and security. Archbishop Makarios III was elected as the president and Dr. Fazıl Küçük as the vice-president of the republic.

Makarios III rose as the leader of the Greek Cypriot community as he was the head of the Orthodox Church. He combined both religious and political authority in his personality.⁷² Indeed, the church was under the influence of nationalist feelings. However, Makarios’ rise also was a result of his policy. He saw the rise

---

⁶⁶ Salih Egemen, *Kıbrıslı Türkler Arasında Siyasal Liderlik*, (Nicosia: Ateş Matbaacılık, 2006) p.145; Niyazi Kızılyürek, *Doğmamış Bir Devletin Tarihi: Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), p.75.

⁶⁷ Stelya, *İstenmeyen Bebek Kıbrıs...*, p.74.

⁶⁸ *Ibid*, p.79.

⁶⁹ Joseph, *Cyprus: Ethnic Conflict...*, p.21.

⁷⁰ *Ibid.*, p.22, 23.

⁷¹ Dood, *The History and Politics...*, p.42.

⁷² Theodoulou, *The Origins and...*, p.103.

of the communist party, the Progressive Party of Laborer People (*Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laou*, hereafter *AKEL*) and made an alliance with the left, adopting a non-allied foreign policy and establishing good relations with Moscow.⁷³ The reason why Makarios turned to the east was to seek support for the self-determination of the “Cypriot People”.⁷⁴

Dr. Küçük, on the other hand, was a Turkish Cypriot doctor who was educated also in Switzerland. He was writing in his newspaper, *Halkın Sesi*, to be the voice of the Turkish nationalists of Cyprus. He founded the Cyprus Turkish People’s National Party (*Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi, KMTHP*) and later changed its name to Cyprus is Turkish Party (*Kıbrıs Türktür Partisi, KTP*) However, he was replaced by Rauf Raif Denктаş, a lawyer, and one of the founders of *TMT* in the 1973 elections.⁷⁵

The bloody events started in 1963 when Makarios offered 13 changes to the constitution. The changes were aiming to restrict the rights of the Turkish Cypriots.⁷⁶ The justification was suggesting that the rights given to the Turkish Cypriots were preventing effective administration of the republic.⁷⁷ According to the UN General Secretary U Thant ,the Turkish Cypriot losses, injuries, or missing in the 1963 clashes was at least twice that of the Greek Cypriots. After the events of 1963-64, the Turkish Cypriots were closed into *de facto* cells which made up 3-4.85% of the island’s territory. Commercial activities and public transportation were restricted. There were also restrictions on Red Crescent’ aid.⁷⁸

---

⁷³ Joseph, *Cyprus: Ethnic Conflict and...*, p.32.

⁷⁴ Kızılyürek, *Doğmamış Bir Devletin...*, p.112.

⁷⁵ Ahmet An, *Kıbrıs’ın Yetiştirdiği Değerler 2 (1900-1920)*, (Kyrenia: Şadi Kültür ve Sanat Yayınları, 2005), pp.109-110.

⁷⁶ Angelos Kalodukos, “Kıbrıs Sorunu: 2. Dünya Savaşı’ndan Kıbrıs Annan Planı’na”, in *Kıbrıs Dün ve Bugün*, ed. Masis Kürkçügil, trans. Stefo Benlisoy, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2003). pp.69-136, p.75.

⁷⁷ Joseph, *Cyprus Etnic Conflict...*, p.28.

⁷⁸ Kalodukos, “Kıbrıs Sorunu: 2. Dünya...”, pp.75-77.

Turkey intervened in the situation in 1974 but had begun thinking of intervening as far back as 1964 when the Greek Cypriot government introduced a legislation authorizing conscription into the armed forces without informing Dr. Küçük. The tension threatened the United States of America because it was afraid of a war between two North Atlantic Treaty Organization (hereafter NATO) members, Greece and Turkey. Two new plans emerged to solve the problem known as the Acheson Plan. The first suggested *enosis* as well as a large area for Turkey (that can be interpreted as *taksim*). The second plan suggested a smaller area for Turkey and a deadline.⁷⁹ Galo Plaza also offered a solution to the Cyprus conflict, however none was as successful as there was a side which would reject the offered solution.

The tension between both Athens and Ankara was raised immediately in 1967 when *EOKA* killed civilians in a Turkish Village on Grivas' own initiative after Turkish Cypriot fighters did not let police patrols pass through the edge of the Turkish part of a mixed village. Turkey twice thought of intervening in the situation and presented the Greek junta with a *demarche* demanding the immediate recall of General Grivas, compensation for the Turkish Cypriot victims of the attacks, relaxation of restrictions over Turkish Cypriot enclaves, "withdrawal of 12,000 troops in excess of the 950 strong detachment provided for under the 1960 accords" and a guarantee of no further assaults against the Turkish Cypriots. The United States (hereafter US) became again concerned about a war between two NATO members. With the intervention of the US, the conflict was once again resolved. The relaxation of the restrictions also started in 1968.⁸⁰

1967 and afterwards was not a very bloody time period in the history of Cyprus but things changed in 1974. The Greek military government, which took power in 1967 by a *coup d'etat*, organized a bloody *coup* in Cyprus against Makarios III in 1974. Turkey intervened, sending troops to protect the Turkish Cypriots. The

---

⁷⁹ Dood, *The History and Politics...*, pp.67-72.

⁸⁰ *Ibid.*, pp.82-91.

Turkish troops landed on Cyprus Island on the coasts of Kyrenia and moved forward. With peace not a possible solution, the Turkish occupation continued and covered 37 percent of the island. The action was justified by the Treaty of the Guarantee and protecting the Turkish Cypriot minority.⁸¹ The establishment of the Turkish Federated State of Cyprus (*Kıbrıs Türk Federe Devleti, TFSC*) followed Turkey's intervention. Rauf Raif Denktaş became the president of the state. This physical separation of the territories of Cyprus into two ended the armed conflict in Cyprus but it would not be the end of the conflict of two communities. The conflict and negotiations to deal with it endured because Turkey was viewed as the occupier of the land by the international community. Additionally, nationalistic history writing and nationalist atmosphere continued in both communities despite the challenges against it.

The declaration of Turkish Republic of Northern Cyprus (*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*, hereafter TRNC) followed the *TFSC*, but it was not recognized by any of the states in the world except from Turkey, which recognizes it "partially". Negotiations to find another solution for the issue still endured. In 2004, a hope for a peace agreement occurred stronger than ever by the rise of Republican Turkish Party (*Cumhuriyetçi Türk Partisi, CTP*) in Northern Cyprus. A referendum was held to vote for the Annan Plan, prepared by Kofi Annan, the general secretary of UN. The plan was refused by the Greek Cypriots although Turkish Cypriots accepted it. The Republic of Cyprus became a member of the European Union while the unrecognized situation of TRNC continues.

2.2. The Sociopolitical History of Northern Cyprus

The conflict brought *de facto* partition before the Turkish intervention. Turkish Cypriots attempted to organize separately in every field.⁸² The first separate administrative organization of the Turkish Cypriots was the Provisional Cyprus Turkish Government in 1967 until a solution could be found to the situation. The

---

⁸¹ Joseph, *Cyprus: Ethnic Conflict and ...*, p.51.

⁸² The separation of the trade unions will be told in Chapter 3 and the attempts to establish a separate Turkish bourgeoisie will be told at Chapter 4 that can be examples of the situation.

members of the government were being elected, however, the elections were under Turkish control. For instance, in 1973, there was a presidential election of the Republic of Cyprus. The Turkish Cypriot leadership decided to hold parallel elections for the vice-presidency. The vice-president would also be the community leader of the Turkish Cypriots. Rauf Raif Denktaş ran as the candidate of Turkey and Dr. Küçük, the community leader of the Turkish Cypriots until that time, and Mithat Berberoğlu, who was the president of CTP, could not run.⁸³ Furthermore, after Denktaş became president of the Provisional Cyprus Turkish Government, the parliamentary system of the temporal government became meaningless.⁸⁴

The National Unity Party (*Ulusal Birlik Partisi*, hereafter *UBP*) was established on 11 October 1975 under the presidency of Rauf Raif Denktaş. The *UBP* came through as the first party from the elections of TFSC for a long time. It aimed to provide self-determination of the Turkish Cypriots, the unity of the country and national unity and togetherness. Their nationalism concept was defined by the nationalism of Atatürk.⁸⁵ However, the perceptions of other parties about *UBP* included strong criticism about the established political system known as the status quo among the society.

Salih Egemen in his PhD thesis titled *Kıbrıslı Türkler Arasında Siyasal Liderlik* named the political environment established by the *UBP* government and Denktaş at the *TFSC* as patronage system. Egemen stated that *UBP* was distributing the state sources to the people according to their political aims. The Greek Cypriots left hundreds of industry and tourism facilities, agricultural resources and international companies that were marketing the agricultural products. The *TFSC* owned all of them and the facilities left behind by the Greek Cypriots became the source of state patronage.⁸⁶

---

⁸³ Kızılyürek, *Doğmamış Bir Devletin...*, p. 80.

⁸⁴ Egemen, *Kıbrıslı Türkler Arasında...*, p.151.

⁸⁵ "Tarihçe", *Ulusal Birlik Partisi*, http://ubpkktc.com/?page_id=7, (accessed 13 July 2015).

⁸⁶ Egemen, *Kıbrıslı Türkler Arasında...*, p.166-170.

One of the most important political parties of Turkish Cypriot politics is *CTP*. *CTP* was the strongest challenger to *UBP*, especially after the 1990s. It was established under the presidency of Mithat Berberoğlu as a Kemalist party in 1970. Marxists joined the *CTP* in a large number and turned it into a more leftist party that also keeps in touch with *AKEL*, the Communist Party of Greek Cypriots.⁸⁷

The Marxist ideas were taken from Turkey by the university students that began to go for education in Turkey after the relaxation in 1968. The students were affected by the Workers' Party of Turkey (*Türkiye İşçi Partisi, TİP*) and the Confederation of Revolutionary Workers' Trade Unions (*Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu*, hereafter *DİSK*).⁸⁸ In the beginning, *DİSK* was established by the members of *TİP* and former unionists from the Confederation of Turkish Trade Unions, hereafter *Türk-İş* in February 1967. It was the start of the integration of leftist ideas with the trade union movement in Turkey. *DİSK* and *TİP* affected each other as *DİSK* helped *TİP* to popularize and *TİP* had an ideological effect on *DİSK*. Nevertheless, there was an anti-communist atmosphere in Turkey in the beginning of the 1960s and *TİP* was under the effect of this hegemony, so its slogan was "Labor is the supreme value (*emek en yüce değerdir*)" but it was not introducing itself as a communist party. *TİP* was becoming popularized and was able to gain seats in the parliament. The left-right differentiation began to occur between *Türk-İş* and those who left it and joined *DİSK*. *DİSK* also stated its support for *TİP* in the 1969 elections of Turkey and *TİP* also had a role in the demonstrations of 15-16 June that holds a significant place in the labor history of Turkey.⁸⁹

---

⁸⁷ Niyazi Kızılyürek, "Turkish Cypriot Left: A Historical Overview" in *Beyond a Divided Cyprus: A Society in Transformation*, ed. Nicos Trimikliotis and Umut Bozkurt, (New York: Palgrave Macmillan, 2012), pp.169-184, p.173.

⁸⁸ Kızılyürek, "Turkish Cypriot Left..." p.172; Kızılyürek, *Doğmamış Bir Devletin ...*, pp.245-253.

⁸⁹ Süreyya Algül, "Türkiye Sendikal Hareketi'nin Solla İlişkiye Geçiş Yılları: Sendikadan Siyasete Siyasetten Sendikaya," in *Tanzimat'tan Günümüze Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi 1839-2014: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Alanlar, Yeni Sorunlar*, ed. Y. Doğan Çetinkaya and Mehmet O. Alkan (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015), pp. 355-385, pp.358-376.

Turkish Cypriot students were affected by the environment in Turkey. The occurrence of leftism and rightist ideas also separated the Turkish Cypriot higher education youth in Turkey. First, the Turkish Cypriot youth who were known as the *mücahit* students because they had defended *Erenköy* in 1964 were most commonly Turkish nationalists who interpreted the Cyprus issue as a conflict of the “Greeks” and “Turks”. In 1967, the students started to adopt a newer worldview including concepts like imperialism, labor, and exploitation, and they showed that they began to oppose Denктаş and the Turkish Cypriot government. The establishment of The Federation of Cypriots Education and Youth (*Kıbrıslılar Öğretim ve Gençlik Federasyonu*, hereafter *KÖGEF*) however would have been a later phenomenon. It would have been established in 1976. Its history could go back to 1974 as the founding associations of *KÖGEF* were established in 1974. *KÖGEF* was the student organization that turned to the Union of Soviet Socialist Republics (hereafter USSR).⁹⁰ It can be argued that *KÖGEF* was rather affected by the Communist Party of Turkey (Türkiye Komünist Partisi, hereafter *TKP*) that was under the direct effect of the USSR. *TKP* could have been reorganized after a long time of suppression over it in the 1970s and that time it was able to achieve significant support from the students and workers through the Progressive Youth Association (İlerici Gençlik Derneği, hereafter *IGD*), Progressive Women Association (İlerici Kadınlar Deneği, *İKD*) and *DİSK*.⁹¹ *KÖGEF* members of the time explained that they were ideologically affected by the *İDG* and also *KÖGEF* had close relations with two parties, one of which was the *TKP* and the other was of course *CTP*. *KÖGEF* directly intervened in some associations including the Revolutionary Youth Association (*Devrimci Gençlik Derneği*, *DGD*). Therefore, the ideology of the USSR was flowing to Northern Cyprus by the effect of *TKP* over *KÖGEF*. *KÖGEF* for instance adopted the slogan of *TKP* that was “*gençliğin yolu işçi sınıfının yoludur* (The way of the

---

⁹⁰ Hüseyin Gürşan, “Kıbrıslı Öğrenci Gençlik Örgütlenmeleri,” in *Kıbrıs Türk Yüksek Öğretim Gençliği Hareketleri 1960-1981*, ed. Tamer Öncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999), pp.15-25; İbrahim Özejder, “KÖGEF Neydi?,” in *Kıbrıs Türk Yüksek Öğretim Gençliği Hareketleri 1960-1981*, ed. Tamer Öncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999), p.79, 82.

⁹¹ Vehbi Ersan, *1970’lerde Türkiye Solu*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), pp.113-122.

youth is the way of the working class).”⁹² *Turkey Communist Party* was obedient to the USSR’s choices because communist parties all over the world were expected to support foreign policy of the USSR. Thus, TKP attempted to support the social democrats in the national assembly against the nationalist conservative political parties.⁹³ KÖGEF did the same.⁹⁴

In summary, of course Turkish Cypriots had always been affected by the political ideologies of Turkey and the university students adopted leftist ideologies, mainly Soviet socialism in the second half the 1970s and carried them into Northern Cyprus through many organizations that were organized, such as the Revolutionary Youth Association (*Devrimci Gençlik Derneği*, hereafter *DGD*), the Federation of Revolutionary Workers’ Trade Unions (Dev-İş), Republican Turkish Party (*CTP*) and maybe Patriot Women Union (*Yurtsever Kadınlar Birliği*, *YKB*).

There was of course a leftist Turkish-Cypriot youth that was not following the Soviet line. They were organized around the Association of Culture and Solidarity with the People (*Halkla Dayanışma ve Kültür Derneği* hereafter *Halk-Der*).⁹⁵ In addition to them there was also another leftish Cypriot movement developing around *KTÖS* outside the influence of leftist movements of Turkey.⁹⁶

Another leftist party, the Populist Party (Halkçı Parti, hereafter *HP*) was established in 1975 with the collaboration of ex-*TMT* fighters who were not satisfied by the economy politics of the new state and a group who left Teachers’

---

⁹² İsmail Kemal, “KÖGEF Üzerine Tezler” in *Kıbrıs Türk Yükseköğrenim Gençliği Hareketleri*, ed. Tamer Oncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999), pp.88-90.

⁹³ Ersan, *1970’lerde Türkiye Solu*, pp. 124-129.

⁹⁴ KÖGEF supported Republican People’s Party (CHP) in Turkey. Ferdi Sabit Soyer, “Şimdi İstanbul’da Olmak Vardı”, in in *Kıbrıs Türk Yükseköğrenim Gençliği Hareketleri*, ed. Tamer Oncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999), p.121.

⁹⁵ Kızılyürek, “Turkish Cypriot Left:...,” p.173; Kızılyürek, *Doğmamış Bir Devletin ...*, pp.245-253.

⁹⁶ Kızılyürek, “Turkish Cypriot Left:... p.172.

Union.⁹⁷ The Communal Liberation Party (*Toplumcu Kurtuluş Partisi*, hereafter *TKP of Cyprus*) was established by a group from *HP*. It represented the national left of the Turkish Cypriots under the leadership of Burhan Nalbantoğlu, who was a *TMT* fighter.⁹⁸ *TKP* supported corporatism and the entrepreneurship of the peoples.⁹⁹

The main question for the Turkish Cypriot leftists quickly became “Cypriotism” when Turkey began intervening in the politics of Northern Cyprus. Cypriotism rose due to the changing demography of the island’s north.¹⁰⁰ One of the most important results of the intervention of Turkey was the exchange of Greek Cypriots in the North with the Turkish Cypriots in the South. Around 250,000 people became migrants.¹⁰¹ Newly-born *TFSC* was a nation-state and wanted to be ethnically homogeneous. The Greek Cypriots and the Maronites who were also non-Muslims experienced various difficulties until their conditions changed in a positive way in 2013.¹⁰² They wished to leave the North of the island. At the same time, the migrants from Turkey were settled in the Cypriot villages. The villagers who had no property and land in Turkey preferred to be settled in the villages left by the Greek Cypriots and they were not used in the industry, civil service, or professions but in agriculture and farming.¹⁰³ The integration of the migrant Turks and Turkish Cypriots to build a new nation-state together was also expected by the migrations.¹⁰⁴ However, a second wave of migration started in

---

⁹⁷ Kızılyürek, “Turkish Cypriot Left:...” p.175.

⁹⁸ Egemen, *Kıbrıslı Türkler Arasında...*, p.163, 155.

⁹⁹ *Ibid.*, p.162.

¹⁰⁰ Özejder, “KÖGEF Neydi?,” in *Kıbrıs Türk Yürüksek...*, p.81.

¹⁰¹ Vassilis K. Fouskas, “Reflections on the Cyprus Issue and the Turkish Invasions of 1974”, *Mediterranean Quarterly* .(Summer 2001), pp.98-127, p.99.

¹⁰² Ali Dayıoğlu, *Kuzey Kıbrıs 'ın Ötekileri: Rumlar, Maruniler, Romanlar, Aleviler, Kürtler*, (İstanbul; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014), p.134.

¹⁰³ Hatice Kurtulmuş and Semra Purkis, *Kuzey Kıbrıs 'ta Türkiyeli Göçmenler*, (İstanbul; Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014), p.119.

¹⁰⁴ *Ibid.*, p.122.

the second half of the 1980s from Turkey to Cyprus including semi-skilled labor, small and medium scaled trade capital owners, and academicians.¹⁰⁵

In summary, many things changed after the Turkish military intervention in Cyprus. Demography, culture and also labor and political ideologies were affected by the new situation and changed. The Industrial Holdings and new trade unions were some of the results of this change.

---

¹⁰⁵ Kurtulmuş and Purkis, *Kuzey Kıbrıs'ta Türkiyeli...* p.123.

CHAPTER 3

LABOR AND TRADE UNIONS IN NORTHERN CYPRUS AND THE FOUNDATION OF *DEVİRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI FEDERASYONU* (The Federation of Revolutionary Workers' Trade Unions)

The history of Dev-İş is at the same time an important part of the labor history of Northern Cyprus. This federation, with its component unions and union members, built an important union activism in Northern Cyprus with the previous experiences of the leftist Cypriots, especially together with the ideological trend of the 1970s. At the same, Dev-İş time became one of the most important teachers of the Marxism and in general leftist ideologies against the nationalism currents in Northern Cyprus like The Association of the Revolutionary Youth (*Devrimci Gençlik Derneği* DGD), CTP and similar organizations. In fact, it was also a departure from the previous Turkish-Cypriot socialists because by the 1970s the structure of the Turkish-Cypriot left changed due to the student movements in Turkey. Therefore, an overview of the labor history of Cyprus will be helpful to understand the Dev-İş experience.

3.1. Labor History of Cyprus: a Summary

The “working class,” or, in other words, the “proletariat” occurred within the capitalist world system. The history of the proletariat in Cyprus does not go back to the period before the early 20th century since agriculture was the main source of income for many Cypriots. Even most of the farmers owned and worked on their own lands and few landlords existed, according to British reports in 1910.¹⁰⁶ Nevertheless, a Greek-Cypriot bourgeois, active in trade, small scaled production

---

¹⁰⁶ *Kıbrıs'ın El Kitabı*, (Nicosia: Galeri Kültür Yayınları), p.198. It is a translation of the original book that was published in 1912.

or usury, was born in the 19th century and grew after the British rule in the island.¹⁰⁷

It can be argued that 6 main groups or classes existed at the end of the 19th century. The first was the high-ranking clerics, who “controlled the large areas of land owned by the Church and the oligarchy of the large land owners (*kojabashis*)”. Second there were merchants, mainly Greek Cypriots, who were not very populated at that time and who were the bourgeoisie of the future. They were attached to the British establishment since the 19th century. Third, there was a small layer of petty-bourgeoisie, namely intellectuals and mainly teachers who bring Hellenic thought from Greece. Fourth, the majority of ordinary people were peasants, who owned their land. Fifth, there was a numerically small group of artisans/craftsmen, who was to evolve to the working class. Sixth, the Turkish-Cypriots were engaged in traditional, unskilled occupations.¹⁰⁸

Landowners who owned large farms were quite few until usury became common among the villagers. However, their numbers increased in time since the villagers could not pay their debts and lost their lands to usurers; they started to migrate to the towns where they became cheap workforce.¹⁰⁹ It would not be an exaggeration to assert that there was a link between the trade, usury and colonial rule, and this led to poor villagers losing their lands and becoming poor workers. The members of the Legislative Assembly were usurers from 1883 to 1930¹¹⁰ and they were making a living on trade, advocacy and priesthood.¹¹¹

---

¹⁰⁷ Yiannos Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi Tarihi*, trans. Kıyal Eresen (İstanbul: Khalkedon and Khora, 2014), p.62.

¹⁰⁸ Umut Bozkurt and Nicos Trimikliniotis, “Rethinking the Postcolonial Cypriot Statehood: Cyprus Problem, Class Struggles and Ethnic Conflict”, in *Beyond a Divided Cyprus: A Society in Transformation*, ed. Nicos Trimikliotis and Umut Bozkurt, (New York: Palgrave Macmillan, 2012), p.50.

¹⁰⁹ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, pp.54-55.

¹¹⁰ Ritvher, *Çağdaş Kıbrıs'ın Kısa...*, p.26.

¹¹¹ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.101.

Capitalism began with the capitalization of farming at the first half of the 20th century.¹¹² It had a significant role in the proletarianization of the villagers and the rise of the working class was also linked to this event.¹¹³ However, there were many different components of the working class such as building sector workers, miners, industry workers and civil servants at trade centers. Their conditions were different from each other. The building sector workers and miners for instance, experienced awful life condition if they were not masters at their work. There were also artisans that were being transformed into workers.¹¹⁴

In the 1920s in general, poverty was widespread, educational condition was poor, and the children were looking for work in towns that would last 12 to 14 hours a day in return for an amount of money that would be enough to buy half or one bread.¹¹⁵ It is also known that the Turkish-Cypriot girls were being sold to the Arabs until the 1960s due to poverty¹¹⁶ and many were given away to the rich families as house servants until they reached marriage age.¹¹⁷ However, the craftsmen and civil servants were earning better and had many advantages due to their jobs.

The mines and industry were later phenomena established under British Rule in the 1920s. The mine sector workers had a significant place in the development of the working class.¹¹⁸ The industry was a proto industry and few people were working at factories, but miners were the important actors of the working class mobilization. In 1928 there were 25,000 workers, of which 10,000 were farm

---

¹¹² *Tarihsel Gelişimi İçinde Kıbrıs'ta Sosyoekonomik Yapı*, (Özgürlük Yayınları, Mar. 1987), p.73.

¹¹³ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.45.

¹¹⁴ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.68.

¹¹⁵ T W Adams, *AKEL: The Communist Party Of Cyprus*, (Stanford, California: Hoover Institute Press, 1972), p.12.

¹¹⁶ Neriman Cahit, *Brides for Sale*, (Nicosia: TCAUW, 2014), pp.101-136.

¹¹⁷ Bryant, *Tebaadan Vatandaşa Kıbrıs'ta...*, p.181.

¹¹⁸ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.66.

laborers and 6,000-7,000 were mine workers.¹¹⁹ In 1931 Cyprus Mines Corporation (CMC) employed 3200 workers. Only one factory was employing more than 11100 workers while 6 factories were employing 70 to 100 workers. All other workshops were employing less than 25 workers.¹²⁰ This shows that a working class began to appear and develop at the island in the 1930s however, it cemented itself during WWII.

3.2.The Emergence of Labor Organizations and Trade Unions in Cyprus

The first labor organizations that appeared in the 1910s were guild-like organizations.¹²¹ After the establishment of the USSR, the ideology of socialism also spread to Cyprus in a short time. The first trade unions organized with the class consciousness was to follow it. The socialist trade unions were established in the 1920s and for instance, Limassol Labor Center (hereafter LLC), which brought all Limassol labor associations under a single body in 1924, spread class struggle and awareness.¹²² As Katsurides emphasized, no one can ignore the link between The Cyprus Communist Party (*Komma Komunika Kipro*, hereafter KoKoKi) and trade unions in Cyprus.¹²³ KoKoKi was declared at Limassol in 1925 but its existence can be traced back to 1923.¹²⁴ The party was established before many trade unions that it governed and party members took roles at the organizations of the labor unions. Thus, KoKoKi enjoyed a significant role in the mobilization of the workers. An early example can be the island-wide 1929 strike of 6,000 asbestos miners demanding shorter work hours, higher wages and

---

¹¹⁹ Michaelides, “The Turkish Cypriot Working...,” p.37.

¹²⁰ Erdengiz, “Kıbrıs Rum ve Türk...,” p.39.

¹²¹ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.122; Erdengiz, “Kıbrıs Rum ve Türk...,” p.36. stated that there was no real trade unions in 1910s but rather guilds that protects the rights of the workers and sustain their collaboration. He did not use any references in his work.

¹²² Michaelides, “The Turkish Cypriot Working...,” p.34.

¹²³ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.222.

¹²⁴ *Ibid.*, p.142.

freedom to buy bread from a market of their own choice. This was a strike organized with the contribution of KoKoKi.¹²⁵

KoKoKi was also defending anti-imperialism against the colonial rule of Britain Empire so it was a direct threat to the British colonial government.¹²⁶ Its goal was the establishment of the independent socialist Cyprus that is a member of the Balkan Federation of Workers and Villagers.¹²⁷ Therefore, after a 1931 rebellion, KoKoKi was restricted and closed. A few members continued their activities underground.¹²⁸ In 1932, a law passed enabling the establishment of the trade unions, but it was also very restricted. The law aimed to control the extremist left and right so it was not allowed to establish a trade union which would allow ideologically radical people to join.¹²⁹ The first legal one, the Nicosia Footwear Trade Union, was established in 1931 and formally recognized in 1932. 62 other trade unions were recognized until 1940.¹³⁰ Many significant strikes had been done by the miners and building sector workers under the leadership of the trade unions lead by KoKoKi until 1940.¹³¹ KoKoKi's policy was making its members the administrators of the trade unions. For example, LLC was one of these worker unions. The attendants of the establishment of LLC were not only the trade union committees. The Central Committee of KoKoKi also became members of LLC in 1924.¹³² LLC became the place where KoKoKi gathered members.¹³³ This fact was also linked to the British policy because the colonial government banned any

---

¹²⁵ Adams, *AKEL, The Communist Party...*, p.17.

¹²⁶ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.158.

¹²⁷ *Ibid.*, p.166.

¹²⁸ *Ibid.*, p.266, 277.

¹²⁹ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.273.

¹³⁰ PEO, *Pancyprian Federation of Labor*, (Nicosia: 2006), p.7, 8.

¹³¹ Adams, *AKEL: The Communist Party...*, p.20.

¹³² Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.224.

¹³³ *Ibid.*, p.225.

organization other than the trade unions in 1931. Therefore, trade unions were the best places for revolutionary acts or leftist activism.

Later, AKEL would become the continuation of KoKoKi. It was formally established in 1941. The members of KoKoKi established it and later KoKoKi dissolved itself. AKEL continued the trade union-party relations of KoKoKi with Pan Cyprian Federation of Labor (*Pankypria Ergatiki Omospondia*, hereafter PEO).¹³⁴ PEO also can be considered as a continuation of the Pan Cyprian Trade Union Committee (*Pankypria Sinthehniki Epitropi*, hereafter PSE) which was elected at a conference which met in 1941 and was banned five years later. When it was declared illegal, its leaders were arrested and sentenced to imprisonment. By January 1946, the leaders of remaining trade unions that were affiliated with PSE were gathering under PEO.¹³⁵ PSE and PEO both had significant roles in labor politics. PSE was governing the trade unions during the times of World War II.¹³⁶ The main problem then, was the high unemployment rate. PSE also played a significant role in organizing strikes. PEO was to follow the similar political practices during the Cold War.

The unionist struggles were able to be successful mostly in the 1940s. The 1940s were the years that workers could achieve many of their goals, such as the establishment of a three member committee to look into daily wage levels and other working conditions, family allowances, paid leave, retirement bonuses, a degree of social security, etc.¹³⁷ The acquisitions of the working class were making the bourgeoisie that was mainly Greek Cypriot, worried. The Greek Cypriot bourgeois hoped to destroy the socialist hegemony over the trade union politics. An early attempt was establishing a building workers' center in Limassol to compete with the LLC.¹³⁸ Later, a group left PSE as it was openly supporting

---

¹³⁴ Adams, *AKEL: The Communist Party...*, p.27.

¹³⁵ PEO, *Pancyprian Federation of Labor...*, pp.7-8.

¹³⁶ Michaelides, "The Turkish Cypriot Working..." p.40.

¹³⁷ *Ibid.*, p.41.

¹³⁸ Katsurides, *Kıbrıs Komünist Partisi...*, p.242.

AKEL.¹³⁹ A new organization with another point of view was created by the authorities to control the leftist trade union movement.¹⁴⁰ It was called the Cyprus Workers' Confederation (*Kipriakou Atnikon Komma*, hereafter SEK). It defines itself as a trade union confederation which is free and it was and still is proud of its members who took significant roles at EOKA, and became heroes of the national liberation of the Greek Cypriots who wanted to achieve unification with their mainland Greece. SEK claims to be free of rule by any political party.¹⁴¹ Nonetheless, Erdengiz argued that SEK was under the control of Cyprus National Party (*Kypriakou Ethnikon Komma*, KEK).¹⁴² Only SEK did not get involved in the 1948 mine strikes at Cyprus Mine Corporation (CMC), which was one of the biggest strikes the island's history. Adams and Servet S. Dedeçay interpret the 1948 CMC mine strikes as a tactic of PEO to weaken SEK.¹⁴³ On the other hand, the leftist scholars take it as a significant sign of the worker class collaboration between the two communities, the Greek Cypriots and Turkish Cypriots on the island.¹⁴⁴

The upcoming years showed much more division in the trade union struggle. Many other trade unions were also established in Cyprus. Cyprus Democratic Workers' Federation (*Demokratiki Ergatiki Omospondia Kyprou*, DEOK) for instance was established in 1962 by a group separated from SEK. Cyprus Independent Trade Unions' Federation (*Pankyria Omospondia Anexartition Synetehnon*, POAS) was, on the other hand, one of the established trade unions which was successful at communicating and including Armenians and Maronites

---

¹³⁹ Erdengiz, "Kıbrıs Rum ve Türk...," p.40.

¹⁴⁰ Adams, *AKEL: The Communist Party...*, p.29.

¹⁴¹ "History", *HSEK*, <http://www.sek.org.cy/index.php/sek/history>, (accessed 19 Mar. 2015).

¹⁴² Erdengiz, "Kıbrıs Rum ve Türk...," p.40.

¹⁴³ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Türk İşçilerinin...*, p.12.

¹⁴⁴ Varnava, *Kıbrıslı Rum ve Türklerin...*, pp.22,23; Ahmet Sadi Erkurt, *İşçi Sınıfımızın İlk Öncüleri: 1958'e Kadar Emek Hareketinde Türkler*, ed. Ahmet An, (Nicosia: Khora Yayınları, 2011), pp.59, 62.

more than the other trade unions in Cyprus. By the year of 1963, there were 63 independent trade unions which were also working closely with PEO.¹⁴⁵

Another significant division among the trade unions in Cyprus was the ethnic one. The Turkish Cypriots isolated themselves in many social and common areas and ethnically separated trade unionism of Turkish Cypriots was one of the indicators of this situation. The Turkish Cypriots first became members of a worker club in 1919.¹⁴⁶ But in the 1920s and the 1930s few Turkish Cypriots were members of socialist trade unions and few were involved in the trade unionist struggle.¹⁴⁷ After the establishment of PSE in the 1940s, the Turkish Cypriots' involvement in the trade unions rose. Many Turkish Cypriots were establishing separate trade unions because they thought that mixed trade unions would serve *enosis*. Thus the Turkish Cypriots established the Union of Labor (*Amele Birliği*) in 1942 or in 1943.¹⁴⁸ The Turkish Carpenters Union of Nicosia (*Lefkoşa Türk Dülgerler Sendikası*) was the successor of Union of Labor. Many informal and under populated trade unions were established in the following years by the Turkish Cypriots.¹⁴⁹ *Güneş Türk İşçi Birlikleri* was the first union of trade unions of Turkish Cypriots.¹⁵⁰ Later, the trade unions were organized on the basis of the occupational groups under a federation of trade unions in each town.¹⁵¹ The Confederation of Turkish Unions was established on 22 August 1944 and it united the trade union federations in the towns.¹⁵² This trade unions' federation was later followed by the Cyprus Turkish Workers' Trade Union

---

¹⁴⁵ Erdengiz, "Kıbrıs Rum ve Türk...", p.43.

¹⁴⁶ Ahmet An, "Kıbrıs İşçi Sınıfının Güzel İşbirliği Günleri", May 2014, <http://can-kibrisim.blogspot.com/2014/05/kibris-isci-sinifinin-gecmisteki-guzel.html>, (accessed 16 Apr. 2015).

¹⁴⁷ Michaelides, "The Turkish Cypriot Working..." pp.33-46.

¹⁴⁸ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Türk İşçilerinin...*, p.6.

¹⁴⁹ Erdengiz, "Kıbrıs Rum ve Türk...", p.41.

¹⁵⁰ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Türk İşçilerinin...*, p.12.

¹⁵¹ *Ibid.*, p.16.

¹⁵² *Ibid.*, p.16, 17.

Federation (*Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu*, Türk-Sen) in 1954. Türk-Sen became a member of the Confederation of Turkish Trade Unions (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Türk-İş) in 1965.¹⁵³ Türk-Sen was a product of the partition policy of the Turkish Cypriot nationalists and it would be one of the most important trade unions after 1974 both in the Northern Cyprus and thus at the Industrial Holdings.

Meanwhile most of the Turkish Cypriot workers became members of PEO due to its acquisitions. PEO was a way to find a job because most of the work opportunities were offered by the Greek Cypriots.¹⁵⁴ Also many Turkish Cypriots were sharing the same thoughts with PSE and later with PEO. The number of Turkish Cypriot members of PEO was more than the workers who were members of separate Turkish trade unions until 1959.¹⁵⁵ However, this number decreased due to the activities of the Turkish Resistance Organization (TMT). Many Turkish PEO and AKEL members were threatened by TMT and many were killed as well. Those who saw the murders of TMT left the trade unions.¹⁵⁶ Especially after 1963, few Turkish Cypriots were workers due to the isolations. Türk-Sen started to work as a welfare institution by distributing the aids from the Red Crescent to the poor people via its office rather than engaging in trade union activities in the 1960s. It was also getting credits to pay its professional workers at the federation and at the bounded trade unions. After the 1974 events, Türk-Sen was seriously indebted and Türk-İş aided Türk-Sen by paying all of its debts. “Türk-Sen was ready to organize the workers in the TFSC”¹⁵⁷ said by Lütfi Özter. Their slogan was “union of safe box, mind and heart (kasa, kafa ve kalp birliği)” suggesting a centralized administration for the bounded trade unions. Türk-Sen

---

¹⁵³ Dedeçay, *Kıbrıs'ta Türk İşçilerinin...*, p.27.

¹⁵⁴ Sotos Ktoris, “AKEL and the Turkish Cypriots”, *Cyprus Review*, Vol. 25, No.2, (fall 2013): pp.15-38, p.23.

¹⁵⁵ Erdengiz, “Kıbrıs Rum ve Türk...,” p.42.

¹⁵⁶ Ahmet An, *Kıbrıslı Türklerde Sınıf...*, pp.269-281.

¹⁵⁷ “... ve Türk-Sen Kıbrıs Türk Federe Devleti'ndeki işçileri örgütlemeğe hazırıldı.” Interview with Lütfi Özter.

was reorganized abolishing the general unions such as Nicosia General Labor Trade Union (*Lefkoşa Genel İş Sendikası*) and organizing the trade unions¹⁵⁸ around 15 professions: Military, trade, electricity, public offices, state, food, transportation, mines and metal, agriculture and farming, telecommunication, building, press, municipalities, textile and entertainment sectors.¹⁵⁹ Türk-Sen governed the economy, strikes of its trade unions, and every activity from one center after its reorganization. Establishing pharmacies and building cooperatives to balance the prices of the medicals and houses was its main goal in addition to signing collective agreements. It signed 60 collective agreements between the years of 1976 and 1978.¹⁶⁰ However, it was not very demanding of the government and opposed the UBP administration rarely because its priority was the national struggle, thus, for it, political rights were secondary.¹⁶¹ It supported the idea that the worker-employer relations should be in harmony.¹⁶² Therefore, it should not be surprising that Türk-Sen was more close to UBP and this caused it to be known as a yellow trade union federation.

Most of Türk-Sen's members were UBP supporters. The president of Türk-Sen, Necati Taşkın, for example himself was a member of parliament of UBP. Türk-Sen signed an agreement with UBP for one year but they renounced it later. In fact, the agreement was signed by Nejat Konuk¹⁶³ as the representative of UBP and Necati Taşkın.¹⁶⁴ Lütfi Özter stated that everybody except himself accepted an agreement of collaboration with UBP calmly at Türk-Sen.¹⁶⁵ UBP and Türk-

---

¹⁵⁸ Interview with Lütfi Özter.

¹⁵⁹ Appendix 5; *Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu 1976-1978 Faaliyet Raporu*, (Nicosia).

¹⁶⁰ Appendix 11; *Kıbrıs Türk İşçi...*

¹⁶¹ *Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu 1973-1975 Faaliyet Raporu*, p.27.

¹⁶² *Ibid.*, p.37.

¹⁶³ The first prime minister of the TFSC in 1976. H was elected from UBP but later he resigned from the party.

¹⁶⁴ "Türk-Sen UBP İşbirliği" *Türk-Sen Yayın Organı*, 14 May 1976, p.1.

¹⁶⁵ Interview with Lütfi Özter.

Sen kept in alliance at the elections since Türk-Sen expected to get some benefits for a social state and corporatism. So, UBP added many articles to their election declaration about the claims of Türk-Sen.¹⁶⁶ However, the agreement was denounced with an explanation by Türk-Sen blaming UBP of not applying the articles previously agreed on by the both sides.¹⁶⁷

It can also be argued that Türk-Sen's relations with UBP damaged its existence at the Industrial Holdings. In addition, Türk-Sen was a federation of the trade unions organizing only the workers but not civil servants. Therefore, the workers of the Industrial Holdings did not find its attempts sufficient, and especially the civil servants of the company felt the lack of a trade union. This helped Dev-İş to be organized at the Industrial Holdings.

3.3. DEV-İŞ (The Federation of Revolutionary Workers' Trade Unions)

Dev-İş is commonly known by its organization in the Industrial Holdings even though its practical work was also included activities in other institutions. A detailed history of Dev-İş is not accessible due to the lack of academic and historical works in the area of labor history in Cyprus. A brief history of Dev-İş will be presented before conveying the subject of the Industrial Holdings.

When it was established Dev-İş included two trade unions; Revolutionary General Work Trade Union (DGİS) and Cyprus Turkish Highway Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Karayolları İşçileri Sendikası*, hereafter Yol-İş) a trade union of public office workers which would later change its name as the United Public, Cooperative, Agricultural, & Other Services & Craft Workers' Trade Union (*Birleşik, Kamu, Kooperatif, Tarım ve Diğer Sanat ve Hizmetler Emekçileri Sendikası, Emek-İş*) when it began to include workers of various

---

¹⁶⁶ "Türk-Sen'in Onayı ile Seçim Bildirisine Çalışanlarla İlgili Konan Hükümler", *Türk-Sen Yayın Organı*, 17 June 1976, p.1.

¹⁶⁷ *Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu 1976-1978 Faaliyet Raporu*, (Nicosia), National Library of TRNC. p.20.

sectors. Later Cyprus Turkish Petroleum Trade Union (*Petrol İşçileri Sendikası*) joined Dev-İş and it was formed by the participation of these three trade unions.

DGİS was not organized in any workplace, but it still played an important role there before becoming formal in 1975.¹⁶⁸ The establishment of DGİS and its unification with Yol-İş, which is a trade union established by the employees working at the Department of Highways on 4 April 1975,¹⁶⁹ under the name of Dev-İş is a later phenomenon in contrast to the trade unions organized under Türk-Sen umbrella. Revolutionary General Work Union (DGİS) which was established on 15 August 1975 together with another union Yol-İş applied to the Secretary of the Trade Unions and founded Dev-İş formally on 30 November 1976.¹⁷⁰ The president of DGİS was Hasan Sarıca, who was a young leftist and CTP supporter educated in Izmir, Turkey.

Dev-İş had 3,116 members in 1978, 4,110 in 1979, and 4,327 in 1980. The number of Dev-İş members decreased slightly in 1981 to 3,962. It rose again in 1982 to 4,170, in 1983 to 4,352, and in 1984 to 4,494. It was almost stable in 1985 and 1986 reaching 4,582 and 4,586 respectively.¹⁷¹ However, the privatization of the factories of the Industrial Holdings resulted in a dramatic decrease of the number of the Dev-İş members. There were only 570 people organized at Dev-İş in 1988, 1989 and 1990. There were 448 Dev-İş members in 1991, 638 in 1992, and 570 in 1993. (See Appendix R)¹⁷² This decrease in the

---

¹⁶⁸ Interview with Yılmaz Yiğit.

¹⁶⁹ “Tarihçe”, *Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu*, <http://dev-is.org/hakkimizda/tarihce/>, (accessed 6 May 2015).

¹⁷⁰ Leaflet: *Dev-iş Ajansı* 7 Jan. 1976, Dev-iş Archive, (Nicosia); “Tarihçe”, *Devrimci İşçi...* <http://dev-is.org/hakkimizda/tarihce/>.

¹⁷¹ Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü İstatistik Dairesi (Prime Ministry State Planning Organization Statistics and Research Department), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İstatistik Yıllığı 1986 (Turkish Republic of Northern Cyprus Statistical Yearbook 1986)*, (Nicosia: Dec. 1987). p.131.

¹⁷² Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü İstatistik Dairesi (Prime Ministry State Planning Organization Statistics and Research Department), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İstatistik Yıllığı 1995*, (Nicosia: Dec. 1995). p.141.

number of Dev-İş members shows the significance of DGİS among the three trade unions under the Dev-İş umbrella.

According to the regulations of DGİS accepted on 4 April 1976, it consisted of industry, building, tourism, agriculture, farming, textile, plastic, and petroleum, etc.¹⁷³ In other words, it covered all the various sectors in the company under the umbrella of a trade union in contrast to the trade unions under the Türk-Sen roof. The founders were young leftist Turkish Cypriots who were members of the Republican Turkish Party (CTP), and the leftist Turkish Cypriots who were not members of any political party at that time.¹⁷⁴ The first workers that engaged in the organization of DGİS in the company were Halil Erdim, Şefik Rıfat, Yılmaz Yiğit, Yılper İşçioğlu and others from the Industrial Holdings. Yılmaz Yiğit was an active leftist during his education and was a Turkish married to a Turkish Cypriot woman. Yılper İşçioğlu, born in Limassol Cyprus, was a graduate of Institute of Communication at the USSR. He was also a member of CTP. Halil Erdim was a Turkish Cypriot engineer graduated from Istanbul Technical University. Şefik Rıfat was a lawyer and a supporter of CTP who later joined the United Cyprus Party (*Birleşik Kıbrıs Partisi*, BKP). It is known that the leading people of DGİS were from the leftist Turkish Cypriot youth who can be considered as close to the USSR ideologically.¹⁷⁵

DGİS was a revolutionist, communist, Marxist, Soviet-friendly and anti-nationalist trade union supporting an independent, non-allied, federal and non-divided Cyprus as a solution to the political situation.¹⁷⁶ DGİS considered work

---

¹⁷³ Two copies of the regulations exist at the archive of the Dev-İş.

¹⁷⁴ Interview with Yılmaz Yiğit.

¹⁷⁵ Because Şefik Rıfat deceased Yılper İşçioğlu spoke about him. Yılper İşçioğlu stated that Şefik Rıfat was a supporter of Republican Turkish Party before 1974 because he was against the declaration of any Turkish state at Cyprus and supported the territorial unity of Republic of Cyprus. Therefore he left CTP and involved in United Cyprus Party. E-mails from Yılper İşçioğlu, 23-26 May 2015.

¹⁷⁶ *Devrimci Genel İş Sendikası 4 Nisan 1976-26 Mart 1977 Dönemi Faaliyet Raporu*, (The Activity Report of the Revolutionary General Work Union between 4 April 1976 and 26 March 1977). Dev-İş Archive, (Nicosia).

relations as a clash of interests of the workers. This view was explained in very basic sentences for the education of workers;

The bosses open the factories to make profit. We work at their factories to live. The rise of our wages is to the detriment of the bosses. We mean we do not have the same interests with the bosses. The interests of the bosses and workers are at conflict with each other.¹⁷⁷

Therefore, it can be said that DGİS and Dev-İş followed a more conflicting policy than Türk-Sen. Dev-İş and DGİS blamed Türk-Sen for being a “yellow trade union” and defined it as follows: “Trade unions which do not let the workers have authority at the trade union administration, gets wage increases for a few workers only to sew discord among them, their basic goal is to prevent the consciousness of the workers, if not prevent or distort their action...and Türk-Sen is the best example.”¹⁷⁸ As it was being considered guilty of being “yellow” by Dev-İş, Türk-Sen also blamed DGİS of potentially being yellow when CTP became the governing party. In addition, Türk-Sen blamed DGİS of serving international communism as well. The supporters of Türk-Sen emphasized that they are revolutionists but their understanding of revolution is the “revolutionary concept of Atatürk”.¹⁷⁹

However, the fact that Dev-İş was following a conflict policy towards the bosses does not mean that they did not give any importance to the sustainability of production and the future of the public enterprises. Many members exemplify their care for the Industrial Holdings by the change they made at the collective agreement when the workers abused their health permissions to work at their lands because the workers at Morphou were semi-proletariat. The permissions were changed into salaries.¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ “Çıkarken”, *Devrimci Genel İş Sendikası Bülteni (Aylık Yayın Organı)*, no.1. (translated by Fatma Türkoğlu)

¹⁷⁸ “Sarı Sendika Nedir?” *Devrimci Genel İş Sendikası Aylık Yayın Organı*, no. 4/5.

¹⁷⁹ Kayhan Gümüş “Devrimcilik ve Sendikacılık” *Türk-Sen Yayın Organı*, 16 Oct. 1975, p.3.

¹⁸⁰ Interview with Ali Hoyrat; interview with Yılmaz Yiğit.

The most significant achievement of DGİS and Dev-İş was DGİS's success in organizing at the Industrial Holdings. DGİS also attempted to unionize at the Horsan Detergent Factory, however, the result was quite unfavorable. After the attempt, the factory owner declared a lock out for the workers and many workers were beaten by persons who were paid by the owner to do so. The organization attempts at the factory of the Ahmet Raşit family were also unsuccessful. The only factory where they were successfully organized was Devsev Shoe Factory, but it was later closed.¹⁸¹ DGİS was also organized at the Municipality of Kyrenia, (1976),¹⁸² and at the Nicosia Kindergarten¹⁸³ that was subsidiary to the Cyprus Turkish Child Welfare Establishment. It will not be an exaggeration to argue that the Industrial Holdings were the sole place that Dev-İş could show its power. Türk-Sen's subsidiary trade unions were organized at most of the state establishments.

In the 2000s, DGİS became a trade union that is organized mostly at the municipal level. Today, DGİS has signed collective agreements at the Municipality of Kyrenia, Büyükkonuk (Komi Kepir of Trikomo), Dikmen (Kato Dikomo of Kyrenia), Gönyeli (Kioneli of Nicosia), Yeniboğaziçi (Aisergi of Famagusta) etc. and also at the *Yenidüzen* Newspaper, Boğaz Industry and Mine Ltd. Company, Famagusta Artisans and Craftsmen Cooperative Bank (*Mağusa Esnaf ve Zanaatkarlar Kooperatif Bankası, Mez-Koop*).¹⁸⁴

Yol-İş, another important trade union under Dev-İş, was organized at the Department of City Planning and Building in addition to Department of Highways in the beginning. The attempt to organize public office workers in two departments was the most difficult struggle in the history of Yol-İş (later called Emek-İş). Its name and regulations were changed in 1984. With this change in its regulations, Emek-İş was given the duty of organizing all workers working at the

---

¹⁸¹ Interview with Yılmaz Yiğit.

¹⁸² "Girne Belediyesinde Toplu Sözleşme İmzalandı." *Dev-iş'in Sesi*, 7 Mar. 1986.

¹⁸³ "Toplu Sözleşme Çalışmaları", *Dev-İş'in Sesi*, 2 Feb. 1984.

¹⁸⁴ E-mail from Koral Aşam, 19 June 2015.

state offices. The Personnel Cooperation Cooperative (*Personel Dayanışma Kooperatifi*, known as PEYAK) was the first work place admitted to Emek-İş after the changing of its bylaw. Emek-İş organized many other work places including TAŞEL LTD., Cyprovux, Cyprus Turkish Teachers' Cooperative and Education Foundation, Narin Ltd pocketing plant, and Greenhouse Gardeners Cooperative.¹⁸⁵

Petrol-İş was a trade union of the Turkish Cypriot workers at the Cyprus Turkish Petroleum Company (Kıbrıs Türk Petrolleri Ltd.), and also became a member of Dev-İş in 2000 to give a more effective struggle under the umbrella of a federation. With the involvement of Petrol-İş, Dev-İş became a federation of three trade unions that is very few by contrast to Türk-Sen. Among them DGİS and Emek-İş were general trade unions that are ready to organize any work places however Petrol-İş was restricted to the petroleum sector.¹⁸⁶

It is also significant to have an overview of Dev-İş as a federation. It was not only in very close relations with the Confederation of Revolutionary Workers' Trade Unions (DİSK) in Turkey from the beginning, but also DİSK was a role model and helper to Dev-İş, as can be understood from its name. The Turkish Cypriot students who went to Turkey for their higher education after the second half of the 1960s carried their thought to Dev-İş, too. At that time in Turkey, DİSK was organizing crowded demonstrations including 1 May celebrations named "Solidarity and Struggle Day (Dayanışma ve Mücadele Günü). DİSK also organized another significant demonstration against a law passed at the assembly legalizing the State Security Courts (*Devlet Güvenlik Mahkemeleri*, DGM) by the conservative and nationalist government on 16th September 1976. This demonstrations were openly aiming to overthrow the government. There were also strikes at the metal sector that endured for months. Between 1975 and 1980

---

¹⁸⁵ Information taken from the secretary of the Dev-İş; "Narin Ltd.'de Toplu Sözleşme İmzalandı." *Dev-iş'in Sesi*, 7 Mar.1986. "Toplu Sözleşme İmzalandı", *Dev-iş'in Sesi*, 4 Aug. 1982.

¹⁸⁶ E-mail from Koral Asam, 19 June 2015.

DİSK's activities were quite intensive, including lots of strikes at the factories.¹⁸⁷ Dev-İş was established at such a time with its close relations with DİSK including monetary aids from DİSK to Dev-İş that will be discussed in Chapter 5.

Dev-İş was also accused by Türk-Sen of having organic relations with PEO and AKEL.¹⁸⁸ In fact, Dev-İş only shared a similar ideology with PEO and had friendly relations with it. There is no evidence that there was an organic relationship between the two such as any monetary aids. However, Dev-İş may be regarded as in the line of PEO's Turkish Cypriot members' because their methods of organization were similar to each other.

TW Adams describes PEO as a front organization of AKEL and names eight front organizations that had autonomy in his book *AKEL: The Communist Party of Cyprus*. He suggests that one person is generally a member of many of these organizations. The linked organizations are United Democratic Youth Organization (EDON), Union of Cypriot Farmers (EKA), Pan-Cyprian Federation of Women's Organization (hereafter POGO), Pan-Cyprian Organization of Secondary School Students (PEOM), Pan-Cyprian Association of Shop Keepers (POVEK), Pan-Cyprian Peace Committee (PEE), and Cypriot Soviet Friendship Society (SFKS).¹⁸⁹ This can recall the relationship of DİSK, TKP and other organizations but the difference is that DİSK's relations with either TİP or TKP was restricted to a few years. DİSK also supported the Republican People's Party (CHP) in the middle of 1970s.¹⁹⁰

Indeed, Dev-İş' worldview was not only similar to CTP's and *Halkçı Parti* (HP)'s (Populist Party) but also Dev-İş and CTP can be thought as AKEL and PEO with respect to the party-trade union relation. Most of the members of Dev-İş were members of CTP, The Association of Progressive Youth (*Devrimci*

---

¹⁸⁷ Ersan, *1970'lerde Türkiye Solu*, pp.129-133.

¹⁸⁸ *Devrimci Genel İş Sendikası 4 Nisan 1976-26 Mart 1977 Dönemi Faaliyet Raporu*, Dev-İş Archive, (Nicosia).

¹⁸⁹ Adams, *AKEL: The Communist Party...*, p.141.

¹⁹⁰ Ersan, *1970'lerde Türkiye Solu*, pp.129-136.

Gençlik Derneği, DGD), The Union of Patriot Women (*Yurtsever Kadınlar Birliği*, YKB) and KÖGEF at the same time. All of the non-governmental organizations could be added to the organizations that supplied support and political opposition areas to CTP like the relationship of AKEL, PEO, and POGO, etc. A member of one of the organizations was also a member of the other one or many of them as in the example of Greek Cypriots. In addition, it was voiced that CTP was actually supporting the demonstrations and strikes. The MPs were visiting the workers when there was a demonstration. Revolutionary Youth Association (DGD) was earning money through their theaters and sponsoring Dev-İş with the earned money.¹⁹¹

It would not be surprising that Hasan Sarıca, Ferdi Sabit Soyer, Salih Usar and Ali Gulle, who were the active members of Dev-İş, became member of parliaments in 1985 for CTP. It was stated that Hasan Sarıca was the president of Dev-İş. He was also one of the important members and founders of Izmir Cyprus Higher Education Association (İzmir Kıbrıs Yüksek Öğrenim Derneği, İKYÖD). It was established in 1974 and was one of the founding associations of KÖGEF as KÖGEF would have been a federation which covered the associations of Turkish Cypriot university students in Turkey. Hasan Sarıca stated that the associations were founded by the request of Naci Talat, the general secretary of CTP between the years of 1972 and 1991.¹⁹² He also emphasized that he had politically supported CTP since 1973. Sarıca also expressed that the association was following the ideology of MDD (*Milli Demokratik Devrim*, National Democratic Revolution) and *Aydınlık* (Enlightenment) which can be considered as social democracy but by his speech after July 20, he contributed to the changing of Izmir Cyprus Higher Education Association (İKYÖD)'s ideology to socialism.

---

¹⁹¹ Interview with Civan Mert.

¹⁹² "Naci Talat Usar", *nacitalatvakfi*, <http://www.nacitalatvakfi.com/ozgecmis.html>, (accessed 2 Oct. 2015).

The president of Dev-İş, Hasan Sarıca, was also the president of İzmir Cyprus Higher Education Association (İKYÖD).¹⁹³

In addition, Ferdi Sabit Soyer was a very active member of the trade union in Famagusta. It was stated by Hakkı Çelebi and Osman Özgen that he was visiting the factories every week very regularly.¹⁹⁴ Later he would even become the prime minister of the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) from the CTP in 2005. Soyer stated that they were following the student movements in Turkey through the newspapers coming from Turkey with a two- to three-day delay when they were *mücahids*. They were familiar with and sympathetic to Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, and Dev-Genç etc, who were known as the 68 generation. They became members of CTP in 1972. Soyer was one of the founders of Istanbul Cypriots Education and Culture Association (İstanbul Kıbrıslılar Öğrenim ve Kültür Derneği, İKÖK) that was one of the founding associations of KÖGEF like Izmir Cyprus Higher Education Association (İKYÖD).¹⁹⁵

Salih Usar was an employee of the Industrial Holdings and a member of Dev-İş. He was a militant of the Turkish Cypriot student organizations. He also contributed to the printing of *Yenidüzen* newspaper. He was elected as a deputy of CTP and he was the Minister of Public Works and Transportation of the Ferdi Sabit Soyer government in 2005.¹⁹⁶ Ali Gulle who was elected a deputy of CTP in 2005, can be added to the list as he was also a member of Dev-İş. He was a member of Dev-İş' administrative Council and he became a professional trade unionist of Famagusta of Dev-İş in 1985 also he was the General Secretary of Dev-İş. He was elected as the president of Dev-İş in 1999. He was also a member

---

¹⁹³ Hasan Sarıca, "İzmir Kıbrıs Yüksek Öğrenim Derneği'nin Oluşumu ve İlk Yılları", in *Kıbrıs Türk Yüksek Öğrenim Gençliği Hareketleri 1960-1981*, ed. Tamer Öncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999), p.101,102.

¹⁹⁴ Interview with Hakkı Çelebi; Interview with Osman Özgen.

¹⁹⁵ Soyer, "Şimdi İstanbul'da Olmak Vardı" in *Kıbrıs Türk Yüksek...*, ed. Tamer Öncül and Ontaç Düzgün, pp.119-122.

¹⁹⁶ "Geçmiş Dönem Milletvekilleri", *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi*, , <http://cm.gov.nc.tr/GeçmişMilletvekilleri.aspx>, (accessed 2 June 2015); "Salih Usar", *Haber KKTC*, <http://www.haberkktc.com/haber/salih-usar-31395.html>, (accessed 2 Oct. 2015),

of Revolutionary Youth Association (DGD)'s administrative Council.¹⁹⁷ Seval Bayramoğlu stated his name in a strike in Famagusta in 1977 or in 1978 at the Industrial Holdings. It seems that he was also active in the trade union.¹⁹⁸

Although DGİS invited the people to support the opposition parties, ideologically Dev-İş and the bounded trade unions engaged in politics in the line of CTP.¹⁹⁹ In 1983 when TRNC was declared, Dev-İş strongly criticized this declaration. As it was mentioned at the previous paragraphs, Dev-İş was supporting a federal, independent, and non-allied Cyprus and supported a solution based on the United Nations' offer. Dev-İş and the PEO together made an explanation that there could be found a solution on the base that the Republic should be federal on the constitutional level and bi-zonal on the territorial level.²⁰⁰ Therefore, according to Dev-İş, the declaration of a new state would not bring benefit to the Turkish Cypriot people.²⁰¹ However, it would give Denктаş the opportunity of continuing his presidency because he could not be president of the TFSC again in 1986. Dev-İş voiced this at their conferences (see Appendix M) and from their newspaper *Dev-İş'in Sesi* as follows: "The self-determination is the self-determination of Denктаş and UBP, not the Turkish Cypriot peoples".

The workers' interest is not Partition (Taksim) which one step further is the integration with Turkey. The workers' interest is a federation where both communities will govern themselves in their territories and make co-decisions about the common issues, and most importantly, that there will be a permanent peace in Cyprus.²⁰²

Therefore, the most active members of Dev-İş were the socialists who were following the Soviet line. Their struggle was also a product of the Cold War. Dev-İş, DİSK and also PEO all became the leading organizations making the

---

¹⁹⁷ "Ali Gölle", *Haber KKTC*, <http://www.haberkkctc.com/haber/ali--gulle-31225.html>. (accessed 2 Oct. 2015).

¹⁹⁸ Interview with Seval Bayramoğlu.

¹⁹⁹ "Devrimci Genel İş Halka Çağrıda Bulundu." *Halkın Sesi*, 18 June 1976.

²⁰⁰ "DSF 35. Genel Konseyi Toplandı." *Dev-İş'in Sesi*, 12 Apr 1983.

²⁰¹ "Bağımsız Türk Devleti İlanı Yarar Değil Zarar Getirir." *Dev-iş'in Sesi*, 24 May 1983.

²⁰² "Bağımsızlık İlanı Yeni Acılar Demektir." *Dev-İş'in Sesi*, 2 June 1983.

USSR's ideology or at least the USSR's point of view common. Dev-İş, DİSK and PEO were the members of the World Federation of the Trade Unions, (WFTU).²⁰³

Dev-İş' political ideology caused it to be accused of being pro-Greek. The supporters of Türk-Sen were asserting that the supporters of DGİS are the Turks' enemies because "they are asking the workers to sign the petitions claimed to be written to save Yılmaz Güney."²⁰⁴ They are denigrating our mother land (Turkey). They are trying to do what even Greece could not dare."²⁰⁵ In fact, there was more accusation against DGİS' supporters made by Türk-Sen' supporters. For example, in Türk-Sen' bulletin titled *Türk-Sen Yayın Organı* it was written that;

DGİS is the servant of communism...Dev-İş is an ideological establishment trying to make the honorable and patriotic Turkish workers a tool to their desires by the outsourced aids and directives. Dev-İş and its militants are speaking with the words of international communism and working with its methods.²⁰⁶

It seems that this propaganda sometimes worked as Ali Hoyrat explained it:

Because my relations are good with people, I was communicating with the migrants from Turkey. I asked them where they came from. I asked them how many children they had. I asked them how they were surviving. Thus, we sat and had lunch/dinner at the same table and I asked them to become our members so we can get stronger and better together. Many of them accepted it. I'll never forget that once I encouraged a friend to become a member and he did. He told me to remove his membership arguing that "you are pro-Greek", two days later. The opposition –either trade union (Türk-Sen) or the administration- knew our members. They found out who our members were. Once they knew, they began to oppress them. 'These are pro-Greek, they do not want the TRNC. They are against Turkey... Get away from them' they said. The members were resigning (from Dev-İş). We immediately accepted their resignations. In fact, those people who love their state, their country are the people who turn an honest penny. We

---

²⁰³ There are many reports of the seminars organized by the Dev-İş and the WFTU in the archive of Dev-İş.

²⁰⁴ Yılmaz Güney: Leftist cinema director, writer, actor. His film "Yol" was awarded with Cannes

²⁰⁵ "Türk İşçisi Adına Oynanmak İstenen Oyun", *Türk-Sen Yayın Organı*. Its date was unavailable. It must be published in 1977

²⁰⁶ "Dev-İş Adlı Kızıl Yumruk İşçiyi İşçiyeye Kırdırmak Yolunda" *Türk-Sen Yayın Organı*, Its date was unavailable. It must be published in 1977

were not street revolutionists. Many of our nationalist friends later became patriots.²⁰⁷

Thus, there was a conflict between Dev-İş and Türk-Sen that was favorable to the spirit of the cold war and the apparent ideological part of this conflict was the conflict between communism and Kemalist, nationalist and corporatist views. In that context, as Türk-Sen was a partner of the UBP administration according to DGİS and DGİS was a partner of CTP according to Türk-Sen. Their conflict was mainly being experienced at the Industrial Holdings that was to be the castle of Revolutionary General Work Trade Union (DGİS) in a short time.

---

²⁰⁷ “Eee, ben insanlarla diyalogum iyi olduğu için Türkiye’den gelen arkadaşlara yaklaştım. Nerden geldiğini sorardım. Kaç çocuğu olduğunu sorardım. Nasıl geçindiğini sorardım. İşte kardeşçe beraber oturur aynı masada yemek yedik ve ondan bizim sendikamıza katılmasını, daha iyi daha güçlü olmamız için bize üye olmasını talep ederdim. Bazıları olurdu. Hiç unutmayacağım, bir arkadaşı üye yaptım; iki gün sonra bana geldi dedi ki: “Siz Rumcusunuz. Beni lütfen üyelikten çıkarın. ... Karşı taraf –gerek sendika gerek yönetim- bizim üyelerimizi bilirlerdi, öğrenirlerdi. Öğrenince de baskı uygularlardı. ‘Bunlar Rumcudur, efendim bunlar KKTC’yi istemezler, Türkiye’ye karşıdırlar... Bunların yanından uzaklaşın.’ derlerdi. Onlar da istifa ederlerdi. Biz hemen istifalarını kabul ederdik. ... Oysa bence devletini, yurdunu seven insanlar, alın teriyle, nasırlı elleriyle çalışan insanlardır. Biz sokak devrimcisi değildik. Biz salon devrimcisi de değildik. Biz çalışan, üreten ve ürettiğini tüketmeyi bilen devrimcilerdik.”
Interview with Ali Hoyrat. The interviews are translated from the Turkish original by Fatma Türkoğlu.

CHAPTER 4

CYPRUS TURKISH INDUSTRY HOLDING ENTERPRISES LTD. COMPANY

The Industrial Holdings was one of the eight public enterprises established at the TFSC by the enterprises left by the Greek Cypriots in 1974. These enterprises were– Cyprus Turkish Petroleum Ltd. Company (*Kıbrıs Türk Petrolleri Ltd. Şirketi*),²⁰⁸ Cyprus Turkish Tobacco Industry Ltd. Company (*Kıbrıs Türk Tütün Endüstrisi Ltd. Şirketi*), Cyprus Turkish Airlines (*Kıbrıs Türk Hava Yolları*), Cyprus Turkish Shipping Company (*Kıbrıs Türk Denizcilik İşletmesi*),²⁰⁹ Cyprus Turkish Tourism Enterprises Ltd. (*Kıbrıs Türk Turizm İşletmeleri Ltd.*),²¹⁰ CypFruvex,²¹¹ and Turkish Alcohol Drink and Wine Industry Ltd. (*Türk Alkollü İçki ve Şarap Endüstrisi Ltd., Taşel Ltd.*).²¹² In fact the company was formally established in 1975. It was one of the public enterprises established within the context of the mixed economic model that was preferred in Turkey during the same years. In the beginning, it was established with a capital of 100,000,000 TL. This capital provided for the public enterprises in TFSC and was later raised to 250 million TL and then to 800 million TL. The capital was sustained by public enterprises in Turkey and they became the partners with the Industrial Holdings.

---

²⁰⁸ *Kıbrıs Türk Petrolleri LTD. Şirketi*, <http://www.ktpetrolleri.com/>, (accessed 18 Sept. 2015). The site is not accessible due to operational work.

²⁰⁹ *Kıbrıs Türk Denizcilik İşletmesi*, <http://www.kibrisdeniz.net/home.html>, (accessed 18 Sept. 2015).

²¹⁰ “Bağlı Kurum ve Kuruluşlar,” *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı*, <http://www.basbakanyardimciligi.gov.ct.tr/Dairelerimiz.aspx>, (accessed 18 Sept. 2015).

²¹¹ *CypFruvex*, <http://tr.cypfruvex.com/>, (accessed 18 Sept. 2015).

²¹² “Hakkımızda,” *Taşel*, <http://www.taselltd.com/hakkimizda>, (accessed 18 Sept. 2015).

Turkish public enterprises were Sümerbank²¹³ Mechanical and Chemical Industry Cooperation (*Makina Kimya Endüstrisi Kurumu*, hereafter MKEK),²¹⁴ Petrochemical Corporation (*PETKİM Petrokimya Holding AS*, hereafter PETKİM),²¹⁵ Milk Industry Corporation (*Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu*, hereafter SEK),²¹⁶ Meat and Fish Board (*Et ve Balık Kurumu*, hereafter *Et Balık*),²¹⁷ Turkey Agricultural Equipment Corporation (*Türkiye Zirai Donatım Kurumu*),²¹⁸ and Cyprus Turkish Community Council Consolidated Fund Development Bank (*Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi İnkişaf Sandığı Konsolide Fonu*, hereafter *TCM Konsolide Fonu*).²¹⁹ The company with these enterprises it could

---

²¹³ Sümerbank was established in the 10th year of the Republic of Turkey to develop the industry. It was a public enterprise first under the Ministry of Industry and Technology and later under the Ministry of New Established Enterprise. Dündar Sağlam, *Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Zarar Nedenleri*, (Ankara: 1980), p.91.

²¹⁴ MKEK is a public enterprise that produces both military equipment and civil tools. Its history could be bring back to Tophane-i Amire Müşirliği (1832) but MKEK took its name in 1950. MKEK is different from other partners of the Industrial Holdings of being a Corporation of heavy industry. Its goal was to produce the arms with a higher technology in the country and establishing a substructure to produce army equipment. “*MKE Kurumunun Tarihçesi*”, *MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU*, <http://www.mkek.gov.tr/tr/Icerik.aspx?ID=51>, (accessed 10 June 2015).

²¹⁵ It was a public enterprise operating the petrochemical industry, producing, importing, exporting and providing raw, intermediate materials to industries, including construction, agriculture, automotive, electrics, electronics, packaging and textiles, pharmaceutical, paint, detergent and cosmetics. It was established in 1965 and privatized in 2001. “Marketline”, *COMPANY PROFILE Petkim Petrokimya Holding A.S.*, 4 Nov. 2014, <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=2ecf749a-5389-4430-991b-42d495b5cc0d%40sessionmgr112&hid=108>, (accessed 10 June 2015).

²¹⁶ SEK (Süt Endüstrisi Kurumu) was established for operating and valuing the produced milk, for encouragement to the private sector and leading the private sector also teaching it pragmatically, and also encouraging the corporatism for milk production, operation and valuing. It was under the Ministry of Agriculture and Farming. Sağlam, *Türkiye’de Kamu İktisadi...* p.86.

²¹⁷ Et Balık was a public enterprise under the Ministry of Food, Agriculture and Farming. It was established to buy, sell and export the butchery meat and fish and their natural and industrial products. Sağlam, *Türkiye’de Kamu İktisadi...* p.83.

²¹⁸ Türkiye Zirai Donatım Kurumu produce tractor, agricultural tools and machines, sells agricultural spare parts, stores and distributes chemical fertilizers, agrochemicals and various seeds. It is a public enterprise under the Ministry of Food, Agriculture and Farming. Sağlam, *Türkiye’de Kamu İktisadi...* p.152.

²¹⁹ Altay Gürs, “Sanayi Holding’i Tanıyalım”, *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.1, p2-4. TCM Konsolide Fonu was established in 1963 under the rule of Cyprus Temporary Turkish Government (Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi) in 1963. It serves the goal of partnership and development issues of any office, enterprise or institution of the Cyprus Turkish Governments.

also be read as a continuation of the industrialization attempts and national economic policies of the Turkish Cypriots. Therefore, briefly reviewing the story of the industry of Cyprus will be helpful for understanding the Industrial Holdings better. Later, introducing the Industrial Holdings in detail is also significant to understand the trade union activities at the company. This chapter will draw a picture of the place and introduce the work conditions at the Industrial Holdings with reference to political atmosphere.

4.1. Historical Overview of Industry in Cyprus

Cyprus was an agricultural country producing grain and herbs as the primary products before it became a colony of Britain. It was followed by a change in the agricultural products in the colonial period because the island started to be a food supplier of Britain and wished to be made a bazaar to be able to buy the goods of Britain. Thus, commercial agricultural products became the most common products of island economy for a long time. An industry that depended on agriculture began to arise. Agriculture, meanwhile, began to follow a capitalist system. However many significant changes happened in both the economic structure of agriculture and the economy as a whole in the 20-year time period between 1940 and 1960.²²⁰ Meanwhile, Britain did not encourage but rather discouraged the manufacturing industry in Cyprus during the colonial rule because Britain wished Cyprus to export primary goods to Britain and import industrial products from Britain.²²¹

On the other hand, organized mining began when the Cyprus Mines Corporation was founded in 1916 and many foreign investments began to come to Cyprus for mining. Small light industries also were being established such as textile, ready wear, soap and oil, beer, and foodstuffs. Local consumers were primarily

---

10/1961, Türk Cemaat Meclisi Konsolide Fonu İnkişaf Sandığı Kanunu (Law of Turkish Community Council Consolidated Fund), changed F1963, 8/1963 and 32/1970.

²²⁰ *Tarihsel Gelişimi İçinde...*, pp.32-51.

²²¹ Demetrios Christoudoulou, *Inside the Cyprus Miracle: The Labour of an Embattled Mini Economy*, (Minnneapolis, Minnesota: University of Minnesota, 1992), p. 94.

consuming those goods because the scope of the manufacturing sector was still limited.²²²

The Great Depression also affected Cyprus like other countries. There were heavy taxes effecting the rural population very negatively. Usury, heavy taxes of the colonial government and drought affected the agricultural sector in a negative way. This can also be linked to the 1931 rebellion.

However, relative prosperity came with WWII. Suddenly, minerals became the most significant exporting source of Cyprus. WWII made Britain realize the strategic importance of Cyprus as a base and Britain began to invest on construction, whose industry consequently started to develop. Its development continued until the 1950s. Development of construction contributed to the development of new industries. As the demand for construction materials rose, supplying and transportation became significant. For instance, a cement factory was active in 1957. However, the net output of the construction and building industry fell in 1958. Mining also fell in the same year due to a fall in exports. Imports began to be more than the exports and the growing economy of the island began to go backward in 1958 for two years until the declaration of the republic.²²³

After the declaration of the republic, the country experienced a rapid rate of growth in economy. All of the economic indicators showed that Cyprus was becoming a prosperous country. Gross Domestic Product (GDP) of constant prices was rising to 7.18, Per Capita Gross National Product was rising 5.98 annually. The production capacity was expanded and became more qualified in all sectors. The real value added on the agriculture was almost doubled and also the real value added on the industry increased by 1918. The exchange value remained stable during the republican years and exports increased.²²⁴

---

²²² Marjorie W. Hald, *A Study of the Cyprus Economy*, (Nicosia: Printing Office of the Republic of Cyprus, 1968), p.26.

²²³ Hald, *A Study of the Cyprus Economy...* pp. 27-30.

²²⁴ Planning Beraue Planning Commision, *Emergency Economic Action Plan 1975-1976 (Revision of the Third Five Year Plan)*, translated from the Greek Text, (Nicosia), pp.1-11.

The manufacturing industry did not develop as fast as the Cypriot economy. The economic policy of Republic of Cyprus was setting up viable industries based on locally available raw materials and on the local market for import substitution purposes. The Cyprus Development Bank was established and it provided long term credit and technical assistance. Feasibility studies were also carried out for possible implementation of various projects.²²⁵

During the second half of the 1960s, there were still many problems about the industry of Cyprus. For example there was the lack of skilled labor and management in addition to a shortage of capital and insufficient export orientation. However, the number of the establishments that employed five or more employees was ten, 4 percent of the total in 1962 and rose to 17.6 percent in 1972. The 1960s can be considered as a period of initial modest growth in manufacturing starting from a low point. The manufacturing industry began to develop in the 1970s but the intervention of Turkey put an end to the newly growing manufacturing industry of Republic of Cyprus.²²⁶

The intervention of Turkey changed this situation in a negative way for the Greek Cypriot community. Most of the industrial and touristic enterprises in addition to agricultural areas were left at the north of Cyprus while the Greek Cypriots had to migrate to the south of the island. This not only caused economic problems but also led to survival problems; lots of people left their houses and became migrants. The total amount of factories, agricultural areas, houses and hotels etc. were valued at £2.5 billion. In addition, the value of the industrial enterprises with their plants and machinery that were left at the north of island was estimated at £36 million. The value of finished products and war materials of these industries were also estimated at £19 million.²²⁷

---

²²⁵ Christoudoulou, *Inside the Cyprus Miracle: ...*, p. 98.

²²⁶ *Ibid.*, p.99.

²²⁷ Planning Beraue Planning Commision, *Emergency Economic Action Plan 1975-1976 (Revision of the Third Five Year Plan)*, translated from the Greek Text, (Nicosia), p.1-11.

The Republic of Cyprus was to be successful in development once again at industrialization and dealing with its economic problems after the intervention of Turkey. The contribution of manufacturing to the GDP nearly reached 1973 levels in contrast to 1967 factor cost by 1977. It was due to the needs of the emigrants. Moreover, an Arab market was demanding manufactured goods from Cyprus and it contributed to the development of the Greek Cypriot market. However, many weaknesses were originated from structural problems. For example, there was great number of small size enterprises. 72.4 percent of all enterprises were individual proprietorships in 1980 and it decreased to 57.2 percent in 1989. Only 21.8 percent were company Ltd.'s in 1980 and this increased to 37.1 percent in 1989. Partnerships remained almost stable around 4.3 percent.²²⁸ In addition, many units dealt with only final stages of production. There were a dependence of import raw materials that was highly risky. Intermediaries had a significant role in buying and selling that made shopping uneconomic. There was also poor and faulty technology and a shortage of labor.²²⁹ The problems were not serious in contrast to the problems of the industry at Northern Cyprus.

4.2. Ethnicity of the Cyprus Economy: Attempts of the Turkish Cypriot Community to Establish a National Economy

The island's wealth was not separated equally between two communities. Few Turkish Cypriots were rich in contrast to the Greek Cypriot Community. While Greek Cypriots progressed in trade, the Turkish Cypriots were not involved in trade and also lost their lands year by year.²³⁰ This situation caused the Turkish Cypriot community to seek solutions to compensate their paucity compared to the Greek Cypriots. The Turkish Cypriots started to feel the need or Turkish Cypriot investors in 1893. For example, in the newspaper titled *Kıbrıs* dated 24 April 1893, it was emphasized that the Turkish Cypriots should be engaged in

---

²²⁸ Christoudoulou, *Inside the Cyprus Miracle:...* , p. 100.

²²⁹ Christoudoulou, *Inside the Cyprus Miracle:...* , p.102,103.

²³⁰ Aytuğ P. Plümer, *Kıbrıs Ekonomi Tarihi Sarsıntılı Bir Devrin Anatomisi (1960-1974)*, (Nicosia: Rüstem Kitabevi, 2008), p.1.

industrialization.²³¹ The idea of building a national economy among the Turkish Cypriot community rose in the 1920s when the Greek Cypriots were establishing a proto-industry. The first moves came with the discussions in the Turkish-read newspapers in Cyprus. For example, at an early date of 23 June 1921, the title of an article in the *Ankebut* newspaper was “At the battle in the economy”. In this article the main concern was the Greek Cypriots’ subtle war against the Turkish Cypriots which caused Turkish Cypriots to become impoverished.²³² This worried Turkish Cypriot journalists, scholars and leaders. They sought the reasons of the decline in the economic activities of the Turkish Cypriot community. The problem was seen as either engaging in salaried jobs rather than trade and industry or in losing time and money because of alcohol use, gambling and sitting at the *kahves* (coffee house). Both the chosen jobs were being criticized and advice were given to the young and capital owners in the Turkish read newspapers. For example, İrfan Hüseyin, the editor-in-chief of *Türk Sözü*,²³³ in his article titled “Our economic struggles”, dated 8 July 1948 was warning the Turkish Cypriots by questioning ‘why all the Turkish Cypriot students chose to study medicine or law and why little importance was given to the other subjects such as engineering’. İrfan Hüseyin was also asking “will we employ a Greek technical manager in case a Turkish Cypriot rowdy establishes a factory that can compete with KEO?”²³⁴ Because of this belief, the Turkish leftists shared the common idea with the Turkish elites that a Turkish industry should be established but they voiced it in a different way. In the leftist newspaper *Emekçi* dated 13

---

²³¹ Ahmet An, *Kıbrıs Türk Toplumunun Gerikalmışlığı (1892-1963)*, (Kyrenia: ŞADI Kültür ve Sanat Yayınları, 2006), p.2.

²³² An, *Kıbrıs Türk Toplumunun...*, p.35.

²³³ Ahmet An, “Eski Kuşak İlericilerimizi Tanıyalım Osman Vehbi Ahmet Raşit”, *Can-Kıbrısım*, 17 May 2015, <http://can-kibrisim.blogspot.com.tr/2015/05/eski-kusak-ilericilerimizi-taniyalim.html>, (accessed 23 June 2015).

²³⁴ An, *Kıbrıs Türk Toplumunun...* p.141.
(Κυπριακή Εταιρία Οίνων, Cyprus Wine Company) the beverage company is established in Limassol in 1927 as a public Ltd. Company. “Company Profile”, *KEO*, <http://www.keogroup.com/site.en.html>, (accessed 13 July 2015).

July 1948 an article signed by Cahit A., probably Cahit Ahmet,²³⁵ accused the Turkish capitalists of leaving the Turkish workers unemployed. He wrote that “The sirs, who are preserving their money in the banks or the sirs who are building houses to rent! Establish enterprises instead!”²³⁶ In fact, the Turkish Cypriots’ biggest problem was unemployment since there was not much workplace belonging to the Turkish Cypriots.

As the left lost its power and nationalism strengthened on the island the emphasis on the importance of the trade and industry joined by the nationalist ideology rose especially after the 1950s when both Greek and Turkish nationalist city guerilla organizations became active. There were attempts to bring Turkey’s capital to Cyprus.²³⁷ For example in 1958, with the “from the Turk to the Turk campaign” a separate economy from the Greek Cypriots began to be established.²³⁸ Therefore, prior to the establishment of the Republic of Cyprus, the idea of establishing a national economy was at their highest point among the Turkish Cypriots. The announcement of the Federation of Cyprus Turkish Institutions (*Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu*, hereafter KTKF)²³⁹ at the *Bozkurt* newspaper dated 3

---

²³⁵ A member of Cyprus Turkish Workers’ Union.

²³⁶ An, *Kıbrıslı Türklerde Sınıf...*, p.116.

²³⁷ An, *Kıbrıs Türk Toplumunun...*, p. 166, 183, 193.

²³⁸ Plümer, *Kıbrıs Ekonomi Tarihi...*, p.9.

²³⁹ KTKF was a federation consisting the Turkish Cypriot institutions such as the Cyprus Island Turkish Minority Institution (Kıbrıs Adası Türk Azınlıkları Kurumu, hereafter KATAK), and Cyprus National Turkish People’s Party, (Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi (KMTHP). KTKF was established on 8 September 1949. Its president was Faiz Kaymak from 1949 to 1957. Later in 1957 Rauf Raif Denктаş became its president. The federation was working for people’s education, cooperatives, municipalities and villages. It was the founder of the nationalist campaigns such as “From the Turk to the Turk” that aimed the development of the Turkish Market and “Citizen Speak Turkish!” campaigns that aimed to make Greek speaker Muslims (Turks) Turkish speakers. The federation became a partner of the The High Alcohol Drinks and Wine Factory LTD. Company (Yüksek İspirtolu İçkiler ve Şarap Fabrikası Limited Şirketi) established with the help of TEKEL Directorship in Turkey and Süt Bar Enterprise. The federation even intervened in the selling of lands and made sure that Turkish Cypriots sold their land to Turkish Cypriots or they were sold with a just price. The federation slowly completed its mission after the declaration of the Republic of Cyprus. Ulvi Keser, “Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu- Nacak İşbirliği Ekonomik Kalkınma Gayretleri”, *History Studies International Journal of History*, 4, no: 1 (2012), pp.299-333, p. 301-331.

June 1960 is a very clear example of the hopes of establishing a separate and national economy.

I am a Turk. I boast with my Turkishness. I search and find Turkish products to protect the Turkish workers. I know my duty is to support the Turkish bazaar, Turkish manufacturers, and Turkish traders. I ask to learn which products in the Turkish bazaar were produced and sold by the Turks.

I protect, support and visit the Turkish clubs, Turkish beaches, Turkish workers and managers, Turkish legislators, Turkish ice cream, Turkish ironmonger, Turkish cheese, Turkish biscuits...²⁴⁰

However, another attempt before 1960 to establish the national economy was the idea of establishing Turkish companies and this idea in fact was the one which sowed the seeds of the Industrial Holdings. Cooperatives owned by Turkish Cypriots²⁴¹ took a significant place in the industrialization process of Cyprus among the lower income groups.²⁴² In addition to Necati Özkan's private enterprises, a development plan based on mostly cooperatives was to be adopted by the Turkish Cypriots later too. Cyprus Turkish Cooperative Milk Company, Cyprus Turkish Shoe Company, Cyprus Turkish Potato Selling Cooperative Ltd., Güneş Pasta Factory, Toros Knitwear, and Underwear Company were the examples of the development and industrialization attempts of the Turkish Cypriot community.²⁴³ The "From the Turk to the Turk campaign" declared by the Federation of Cyprus Turkish Institutions (KTKF) could only be succeeded in the selling of Greek Cypriot products to Turkish Cypriots by Turkish Cypriot intermediaries.²⁴⁴ The share of the Turkish Cypriots in the Cypriot industry was

---

²⁴⁰ An, *Kıbrıs Türk Toplumunun...*, p.246.

²⁴¹ The cooperatives have a significant role in Cyprus' economy twenty seven cooperatives were established between the years of the 1914 and 1925. The cooperatives were sustaining credits for the villagers by the contributions they took from the villagers. The cooperatives became such establishments that do not only provide credit but also engage in many economic activities such as importation of agricultural goods after the WWII. However, the cooperative movement could not be successful among the Turkish Cypriots as it was among the Greek Cypriots. The governing classes bought the shares of the villagers giving them high prices. *Kıbrıs'ta Sosyoekonomik Yapı*, p.35-51.

²⁴² Adams, *AKEL: The Communist Party...*, p.100.

²⁴³ Plümer, *Kıbrıs Ekonomi Tarihi...*, p.12.

²⁴⁴ Egemen, *Kıbrıslı Türkler Arasında...*, p.173.

very little.²⁴⁵ The 1963 events also prevented more presence of Turkish Cypriots in industry. The Turkish Cypriots began to live in limited areas by the embargoes because EOKA was active and it was not possible to get out of the Turkish territories for the Turkish Cypriots. The Greek Cypriots also could not go into the Turkish territories. Importing products and goods to Turkish districts were either completely forbidden or limited due to the existing conflict.²⁴⁶ It was not possible for the Turkish Cypriots to survive their economic activities; even though they were getting aid from the UN and from Turkey. As little change happened until 1974, the Turkish Cypriots struggled to continue their national economic plans. It was thought that the best model for the development of the Turkish Cypriot economy was the mixed economic model.²⁴⁷

After the war in Cyprus, the Turkish Cypriots migrated to the North of Cyprus in 1974 and the Turkish Cypriot nationalists had the opportunity to apply their development plans with the contributions of Turkey, especially when the TFSC was established. But the dreams of developing by industrialization and trade could not be achieved successfully. The enterprises left by the Greek Cypriots were recorded and began operating. There were 1,154 workshops in Northern Cyprus employing five or less workers and 287 workshops were employing more than five workers even in 1978. 200 of the 287 factories were owned by the state and 96 of them were transformed to the public ownership, while 47 were rented to the private sector. As it can be understood from the numbers all the workshops have not operated.²⁴⁸

The export of the agricultural goods was leading the field even at a time that the factorial production was at its highest point. The place of the manufacturing industry was at a low level both in exportation and in the gross national product

---

²⁴⁵ Plümer, *Kıbrıs Ekonomi Tarihi...*, p106.

²⁴⁶ Plümer, *Kıbrıs Ekonomi Tarihi...*, p.40, 43.

²⁴⁷ *Ibid.*, p.123.

²⁴⁸ KTFD Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü (DPÖ), *1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978-1982)*, (Nicosia: Apr. 1978), p.120.

grip. Even the percentage of the manufacturing industry at the exportation was the lowest among all sectors.²⁴⁹

In a 1978 interview, Yücel Dolmacı, the general director of the Industrial Holdings in, stated that finding credits for industrial production was difficult, so they were using the credits for trade.²⁵⁰ Therefore, one can think that the TFSC did not care about industrial production as much as the trade from the beginning.

Using the information of the State Planning Organization (*Devlet Planlama Örgütü*, hereafter DPÖ) of the 1990s, Nazım Beratlı, in his book titled *Kıbrıs'ta Ulusal Sorun*, argued that the state was importing much more than the need of the domestic market. Therefore, imported goods were being sold to third countries. According to Beratlı, the goal was to establish a comprador bourgeois.²⁵¹ Even if he is wrong, in his thesis it is obvious that TRNC is highly dependent on importation. Northern Cypriot imports increased by 82,001,680.70 USD in thirty years from 1978 to 2008. The percentage increase in imports was 2050 percent, while exports increased by 350 percent in the thirty-year period. The exportation ratio decreased dramatically from 29.1 percent to only five percent from 1978 to 2008. The imports increased enormously, so there was a huge trade deficit in the budget. The Northern Cypriot economy began to depend on tourism, education and aid from Turkey.²⁵² To sum it up, manufacturing industry had never been a very significant contributor to the economy of Northern Cyprus, but it can be observed that privatization ended manufacturing industry completely in the north of the island. This, despite the fact that the left enterprises had been contributing more to the economy of Republic of Cyprus.

---

²⁴⁹ DPÖ, 1. *Beş Yıllık Kalkınma...*, p.8.

²⁵⁰ Erten Kasımoğlu, "Sanayi Holding Nedir? Ne değildir?", *Halkın Sesi*, Nicosia, 24 July 1978.

²⁵¹ Nazım Beratlı, *Kıbrıs'ta Ulusal Sorun*, (Nicosia: Khora Yayınevi, 1991), p.98-99.

²⁵² Erdal Güray, "The Economy of the Turkish Republic of Northern Cyprus", in *Isolated Part of Cyprus*, Ed. Stanislav Tkachenko and Muhittin T. Özsağlam, (St.-Petersburg: VVM Publishing Ltd., 2011), p.82.

4.3. Foundation of Cyprus Turkish Industry Holding Enterprises Ltd.

Company: Factories, Problems and Solutions, Advertisements and Workers

The Industrial Holdings was established after the declaration of the Turkish Federated State of Cyprus. The events that prepared the ground for the foundation of the Industrial Holdings as mentioned above started after the Turkish Cypriots migrated to the North of Cyprus in 1974. All the houses, farms, factories and everything that Greek Cypriots left when they left the north were now war booties to be taken by the Turkish Cypriots. Houses and gardens were mostly given to individuals, however, most of the factories were not privatized. Among the 60 factories that were found, 40 spanning over Nicosia (23), Famagusta (16) and Morphou (1)²⁵³ were organized as public enterprise companies. Furthermore, like the villages and towns, the factories were renamed in Turkish such as Ece, NARPARK, Bordo, and Gökkuşığı etc. The workshops belonged to different sectors such as metal, plastic, textile, food and chemistry. Except from a few factories, they were mostly family owned workshops. The biggest factories were the metal, plastic and flour factories at Famagusta. The factories were new and modern according to the speeches of the engineers.²⁵⁴ However, according to Hilmi Refik, who was the founder of the company and Mehmet Ünal who was employed in the first step, most factories were already destroyed during the war in Cyprus.²⁵⁵ Thus, the Industrial Holdings had to spend about 2 to 3 years when it was established in order to repair the machines in the factories and make them ready to work.²⁵⁶

4.3.1. Factories

Once the factories began production, their names were also changed into Turkish but there was the exception that English names were preferred for them. The

---

²⁵³ Sevgi Mithat, "Sanayi Holdinge Bakış", *Halkın Sesi*, 26 Aug. 1978.

²⁵⁴ "Ata Dayanç, Halil Erdim." *Ekonomik, Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim, p.75, 134.

²⁵⁵ Interview with Hilmi Reik; İsmet Üstüner. "VTS 01 1." *Youtube*. 2 Oct. 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=cBL4HNXpKBM>, (accessed 7 Oct. 2014).

²⁵⁶ Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ (*K.T.S.H.İ. LTD ŞTİ*) 1975 *Faaliyet Raporu*, (Nicosia: 1976), p.32.

largest and most sophisticated factory was named Cyprotube Metal Factory. Cyprotube was producing galvanized metal tubes. The factory's area was 3,000 square meters and it was one of the most significant factories of Cyprus located in Famagusta.²⁵⁷ Another large factory of the Industrial Holdings was the Bordo Plastik Factory. Its area was around 10,000 square meters. It was also located in Famagusta like Ece Flour and Biscuit Factory, which can be considered as a large factory if both flour and biscuit departments are considered together. Ece Factory had a significant production capacity.²⁵⁸ Kurtuluş Sponge and Plastic Factory can be added to the list of largest factories of the Industrial Holdings, also located in Famagusta. However, it was not as large as Cyprotube Metal Factory, Bordo Plastik Factory or Ece Flour and Biscuit Factory. The other factories that were situated in Famagusta were Ada Electrode Factory, Famasack (Plastic Factory), İlhan Plastic Factory, Oral Plastic Factory, Harika Margarine and Detergent Factory, and Serap Socks. Among them, Harika Factory was not producing margarine although it had a unit for it.²⁵⁹ These were workshops rather than sophisticated factories. The factories that were situated at *Haspolat* village, Nicosia and Morphou were also workshops that were *Aba* Parquet Factory, Aluminum Saucepan Factory (AL-SAN), *Aysan* Shoe Factory, *Berkmen* Textile Factory, *Dikmen* Textile Factory, *Dormen* Textile Factory, *Gökmen* Textile Factory, *Gözmen* Garment Industry (*Gözmen Konfeksiyon*), *Seymen* Textile Factory, TURTEKS (Textile)²⁶⁰, *Ceylan* Furniture, Cyprocable Factory, *DO-RE-Mİ* Cosmetics Factory, DÖK-SAN (Foundry), *Gökkuşığı* Dye Industry, Illuminated Advertisements Factory, IKAS Styrofoam Factory, İZOKLİMA²⁶¹, LUKSOR Mattress Factory, Net Paper Bag Factory, Özmen Trikotage, Öztaş Stone Shattering Plant, Plasbag Factory, Plasprint Factory, POMPASAN Factory,

---

²⁵⁷ Erdim, *Ekonomik Savaşın Önderi...*, p.9.

²⁵⁸ *Ibid.*, p.19,26.

²⁵⁹ Interview with Cemal Akalınlar.

²⁶⁰ TURTEKS was the only factory that was situated at Nicosia.

²⁶¹ İZOKLİMA was producing agricultural tools. It was a workshop under TEKSAN Directorship. Erdim, *Sanayi Holding Ekonomik...*, p.39.

TEKNOPLASTİK Factory, TEKSAN Factory, TEL SAN Çivi Factory, Tuğla Kiremit Fabrikası, and *AKIN TÜRİN* etc.²⁶² Many of the factories were privatized when they started operation, such as Alp Chocolate Factory, Banu Candy Factory, Brick, Tile Factory, and etc. Most of the enterprises outside Famagusta were small workshops, so many were unified such as TEL SAN Nail Factory, which was put under the control of TEKSAN Factory. Many were not reopened. Seymen Textile Factory, for instance was not reopened.²⁶³

The company was divided into administrative units. First, it was organized basing on the industrial sectors. They were the Metal Group, Plastic Group, Food and Chemistry Group, Stone and Soil Group, and Textile Group. Later, the company was separated based on territorial placement. The factories at Nicosia and Haspolat Village were assumed to be located at BOR-SAN (*Birinci Mil Organize Sanayii Bölgesi*, First Mile Organized Industrial Zone) and the factories at Famagusta were assumed to be located at MOR-SAN (*Mağusa Organize Sanayii Bölgesi*, Famagusta Organized Industrial Zone).²⁶⁴

4.3.2. Problems and Solutions

It is known that this was the first time that Turkish Cypriots began production at such a level and the administration of the companies. Therefore, many problems rose due to a lack of experience. Employing the workshops was one of the important problems at the first step as this was the first time that Turkish Cypriot engineers and workers were to work in production. There was a need for new employees. Anyone was being employed if she or he asked for a job at the Industrial Holdings. They were being sent to a factory by looking at their abilities.²⁶⁵

---

²⁶² AKIN TÜRİN (Turbine Factory) was the only factory situated at Morphou.

²⁶³ Erdim, *Ekonomik Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim, pp. 1-67.

²⁶⁴ Erdim, Önsöz; or, *Ekonomik Savaşın Önderi...*, pp.c-e.

²⁶⁵ Interview with Hilmi Refik.

The Turkish Cypriot engineers and workers did not know how to use the machines or how to deal with the occurring problems. It was not easy to find engineers or especially technicians who could work at the company. There were many engineers among the Turkish Cypriot community despite the situation in the past, but they had no job experience and the majority were new graduates. And, they were even appointed as factory chiefs or directors.²⁶⁶ In addition, technicians, semi-skilled and skilled workers were so few that even in 1977 the Industrial Holdings administration was giving announcements to the newspapers to employ skilled workers. For instance, in January 1977, the company sought many technical skilled workers including turners and milling machine operators,²⁶⁷ but in 1978 they continued to seek for turners and milling machine operators because there were not enough applications for the positions.

A way to deal with this problem was calling many masters and skilled workers from the partner public enterprises in Turkey, but this method failed in 1977. Because of a problem about salaries, the Turkish personnel who previously brought from Turkey had to return back to Turkey.²⁶⁸ However, the reports of the company and the bulletins show the problem of settlement.²⁶⁹ Therefore, even in 1978 the company lacked 25 skilled workers. Another method used to deal with the problem of inexperience was educating the Turkish Cypriot workers. 29 employees in 1976 and 23 in 1977 were sent to Turkey to be trained for the work they were to be employed for.²⁷⁰ It was planned to send many to Turkey in 1978 as well.²⁷¹ Sending employees to Turkey had to be continued later despite the decrease in number. The workers were trained not only in Turkey but also in Cyprus. Ten workers were sent to Nicosia Industrial Education Center (*Lefkoşa*

---

²⁶⁶ Interview with İsmet Üstüner; Interview with Seval Bayramoğlu.

²⁶⁷ “Münhal”, *Halkın Sesi*, 7 Jan. 1977.

²⁶⁸ Erten Kasımoğlu, “Sanayi Holding Nedir? Ne değildir?”, *Halkın Sesi*, 28 July 1978.

²⁶⁹ Orhan Galatalı, “MORSAN”, *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.1, May 1976, p.3.

²⁷⁰ Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ K.T.S.İ.H. LTD. ŞTİ. 1976 Faaliyet Raporu, (Nicosia: 1977), p.31.

²⁷¹ K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ. Üretim Planlama Departmanı, 1978 Üretim Planı, (Nicosia: 1978).

Endüstriyel Eğitim Merkezi) that was situated in Haspolat workers' village. Also, the Industrial Holdings welcomed the graduates of the vocational schools. However, this method was also problematic because the young graduate boys were obliged to serve in the military and some went to get higher education. Their job experience was only 3 months in 1975. Moreover, the time of the military service was long enough to cause them get away from their jobs. According to Yücel Dolmacı, the company administration made an application to the government to make the military service shorter or count the work at the Industrial Holdings as military service. Indeed, the most emphasized thesis among the Turkish Cypriot workers of the company was the fact that the workshops themselves were like schools for them. Dolmacı told that they were giving "applied technical education" to the employees of the company.²⁷²

The Education Chieftaincy (*Eğitim Şefliği*) was established in 1975 and in the same year the expert personnel of the Mechanical and Chemical Industrial Cooperation came to the Industrial Holdings to give an accounting course to the factory chiefs and the employees of the Directorship of Trade and Accounting. In the same year, an expert came from Sümerbank from Turkey for the workshops about the accounting service. Also, the masters came from Konya Horozlu Flour Factory to Ece Flour and Biscuit Factory to train the workers.²⁷³

On the other hand, not all the workers at the factories were newly recruited. The Turkish Cypriot workers who worked in those factories before 1974 were found and brought to the factories.²⁷⁴ For example, two of the interviewed workers S. O. and Hüseyin Şahin were among those workers who once worked in these factories before the 1974 Turkish intervention.²⁷⁵ Sometimes however, the employees had to learn the work by themselves because nobody had experience

---

²⁷² Erten Kasımoğlu, "Sanayi Holding Nedir? Ne değildir?" *Halkın Sesi*, 28 July 1978.

²⁷³ *K.T.S.H.İ. LTD ŞTİ. 1975 Faaliyet...*, p.23.

²⁷⁴ "Halil Erdim" *Ekonomik Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim, p.122, 131.

²⁷⁵ Interview with S.O. Interview with Hüseyin Şahin.

in many sectors.²⁷⁶ In some cases, they did not understand what the machines were producing and even the raw materials and spare parts were sold as products.²⁷⁷ Indeed, making mistakes was a way of learning too.

Not only the lack of experienced workers and knowledge but also the lack of liquid capital to buy the needed materials such as the spare parts was not enough, although the company storehouses were full of raw materials, semi-products and products. To exemplify what the Turkish Cypriots had found, there were packages left by the Greek Cypriots with Greek names on them in the stocks of the flour and biscuit factory which was named as Ece by the Turkish Cypriots and those packages were used to economize.²⁷⁸ The same happened in Harika factory too. The first exportation was also the selling of the ready metal tube products at the Cyprotube factory's stocks²⁷⁹ and the examples can be enhanced. One can ask how the Industrial Holdings could experience the lack of tools despite the fact that Turkish Cypriots owned factories even with ready products. The factories were plundered after the war and the war itself caused damages in the factories. Therefore, many tools and spare parts had to be found to work. Some of the tools were collected from everywhere in the island as booty and brought to the factories, repaired and used.²⁸⁰ However, the lack of some spare parts was a serious problem. For instance, the lack of a spare part that was as cheap as 5-10 TL could result with inoperability of an expensive factory.²⁸¹ The spare parts were produced neither in Northern Cyprus nor in Turkey. Thus, they had to be supplied from another country. This created a need for foreign currency and liquid capital, but there was a scarcity of both.²⁸²

---

²⁷⁶ "Hasan Basri" *Ekonomik Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim, p.170.

²⁷⁷ "Ata Dayanç" *Ekonomik Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim, p.75.

²⁷⁸ Erten Kasımoğlu, "Ssnayi Holding Nedir? Ne değildir? " *Halkın Sesi*, 30 July 1978.

²⁷⁹ Interview with İsmet Üstüner.

²⁸⁰ "Halil Erdim" *Ekonomik Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim. p.135.

²⁸¹ Orhan Galatalı, "MOR-SAN", *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.1, May 1976, p.3.

²⁸² Orhan Alıçlı, "Başlarken", *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.1, May 1976, p.2.

Despite all these problems, NARPARK was ready for production of the orange pocketing plants in 1975 and Turkey ordered from those plants. Later, the exportation came through. There were legal, communicational and transportation problems preventing exportation in 1975 and in 1976.²⁸³ Legal problems were generally the bureaucratic obstacles. The communication problem was about the errors of telex and problematic phone calls. On the other hand the transportation problem was about sea transportation. The number of the ships carrying materials from Europe to Famagusta Port directly was not enough. Also, the “inert” Mersin custom regulations and the lack of enough carrying ferryboats from Mersin to Famagusta resulted in breaks in production.²⁸⁴ In spite of the problems, exportation to Libya was successful in 1976.²⁸⁵ In 1977, the selling of the products rose 121 percent when compared to the selling of 1976. Also, the selling of 1977 was 573 percent more than 1975. The exportation to Libya ended because of political reasons, but the exportation to Iraq started in 1977.²⁸⁶ However, a regular export traffic had never been achieved in those years.

The development of the Industrial Holdings continued until 1980 because there was a lack of capitalists who would sustain the production of the factories and the number of the workshops raised under the control of the Industrial Holdings. There were 32 factories in 1975, 42 in 1976, and 51 factories in 1977 operatively connected to the company. There were many factories that were not ready for production, even in 1978. Three factories were attempted to be restarted first in 1978²⁸⁷ the amount needed to repair and modify the new machines and factories in 1976 was more than the amount provided by the working ones. Therefore, there was a deficit in the company’s budget in 1976 and 1977. The company

---

²⁸³ *K.T.S.İ.H. LTD. ŞTİ. 1975 Faaliyet Raporu*, (Nicosia: 1976), p.17.

²⁸⁴ Altay Gürsan, “Genel Kurul Toplantımız Başarılı Geçti”, *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.2, June 1976, p.5.

²⁸⁵ *K.T.S.İ.H. LTD. ŞTİ, 1976 Faaliyet...*, p.25.

²⁸⁶ Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ *K.T.S.İ.H. LTD. ŞTİ, 1977 Faaliyet Raporu*, (Nicosia: 1978), p.12.

²⁸⁷ *K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ. Üretim Planlama Departmanı, 1978 Üretim Planı.*

experienced an economically bright year in 1975, but it was an illusion because “everything was found” said by Hilmi Refik.²⁸⁸ Even the storehouses of the Ministry of Finance were full of stocks and they were sold to the people. The aids from UN and Turkey to the Turkish Cypriots that were living in the enclaves were still continued in 1975. For instance, the continuation of the flour aid made the production of flour unnecessary.²⁸⁹

Despite all the problems the company was faced with, the Industrial Holdings became a significant public enterprise and industrial establishment including an important majority of the factories and workshops at Northern Cyprus, and needed to advertise to sell its products.

4.3. 3. Advertisements

Advertisements prepared for the Industrial Holdings were full of with the themes of economic development and consuming the self produced products. These advertisements were published mainly at *Sanayi Holding Aylık Bülteni* and at the other publications. The factories and their workers had been presented in these advertisements as the examples of the hard workingness and intelligence of the Turkish Cypriots.

In these publications the Industrial Holdings was advertised very positively despite all listed negative aspects as mentioned previously in this thesis. The company was not very profitable and legal, communicational and transportation problems could not be solved yet. However the most common advertisement slogan was “Industrial Holdings: leader of the economic war, commander of the development of the society.” This advertisement was repeated in the newspapers as well. The main theme was proving that the Industrial Holdings would contribute to the development of the state and of the society. This was linked with a nationalist ideology. An advertisement of NARPARK can be a good example to this link; “The Industrial Holdings and its powerful engineers, workers, technical personnel hand-to-hand, shoulder-to-shoulder slap the Rum (Greek) community’s face who did not give the right of freedom to the Cypriot Turks, above all the

---

²⁸⁸ Interview with Hilmi Refik.

²⁸⁹ Hami Erdem “Ece Un Fabrikası”, *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.2, June 1976, ,p.3.

right to the Cypriot Turkish engineers, workers and technical personnel to say ‘we exist at science, technique and industry. We do!’”²⁹⁰

The emphasis in the advertisements was made on the fact that the production in the Industrial Holdings was a complete success of Turkish Cypriots engineers and personnel.²⁹¹ This was a war, which was an economic one, and the workers, engineers and the Industrial Holdings itself were the warriors. The link can be observed in Orhan Alıçlı’s words, “If we want to live more relaxed and happier during our free days that we achieved as a result of our sacred peace operation, we, as the holding personnel, must contribute to the economic war by all the effort we have that our state is fighting for.”²⁹²

In another speech he explains the way of the contribution to the economic war as;

We had emphasized that one of the basic principles of the Industrial Holdings is adopting the economic and techno-economic principles of our community as a whole and we will consider the administrative system and the main way it is bringing us with the community. We will be with harmony and in coordination with all the institutions in the mixed economic order.²⁹³

Rauf Denктаş, the president of the TFSC in one of his trips to the Industrial Holdings also explained the pragmatic reason of this propaganda about the success of the Industrial Holdings as; “... the world is watching us. Thus it will not help us if we give the world the impression that the economy of the TFSC is bankrupted and collapsed because it does not have experts, personnel, and people having enough qualification to run its institutions.”²⁹⁴ Therefore, this could be propaganda to show the power of the Turkish Cypriots and their newly born state

---

²⁹⁰ “Gururluyuz ve Güçlüyüz, NARPARK Anadolu’da”, *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.8, Dec. 1976 p.4.

²⁹¹ For example “Kıbrıs’ın En Güçlü Kuruluşu” *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.4, Aug.1976, p.3.

²⁹² “Genel Müdürümüz Orhan Alıçlı Tüm Holding Mensuplarının Yeni Yılına Bir Mesajla Kutladı.” *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.8, Dec. 1976, p.1.

²⁹³ “Üçüncü Yıla Girerken” *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.10, Feb. 1977, p.3.

²⁹⁴ “Devlet Başkanımız Sayın Rauf Raif Denктаş Bizlerle”, *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, no.9, Jan. 1977, p.7.

to the world and especially to the 'Rums' (Greek Cypriots). They aimed to strengthen the Turkish Cypriot's hand at the table. On the other hand, they may have really believed in the power and development because they trusted in the Industrial Holdings.

However, it would never be a trouble-free company. The advertisements were too optimistic and there was too much exaggeration to feed the nationalist feelings of the society after a success in a war. In reality, the company would start to face serious problems by the 1980s.

4.3. 4. Workers and Working Conditions

Although the workers were being praised by the propaganda at *Sanayi Holding Aylık Bülteni*, the working conditions of the workers were not at a level good enough to make the company desired. There happened work accidents in some of the workshops and employees were not treated well. What the employees experienced exactly can not be understood without listening to them and to know who were they? There can posed other questions. For example, where did they come from, How did they perceive their work? What did they think about the trade unions? Did they experience serious problems at the company? Believing that answers of all these questions will help to understand the workers of the company and the conditions that lead them to a trade union movement next paragraphs are written with the interviews conducted some of these employees.

4.3.4.1. Profile of the Industrial Holdings' Employees

The employees of the Industrial Holdings were introduced at the introduction and it was emphasized that sixteen of the interviewed workers were Turkish Cypriots and the other seven interviewees were migrants from Turkey. It was also mentioned that there was little difference between the migrant and Turkish Cypriot workers in their level of education. Only two migrant workers were graduates of a primary school or discontinued their education at that level. Four of them were graduates of high school, three of the four high school graduates were graduates of a technical or industrial high school and one of them was a university graduate. Only two of Turkish Cypriot workers were university

graduates. Four were graduates of high schools of which one was a graduate of a technical high school and one a graduate of girls' vocational school.²⁹⁵ All six other Turkish Cypriot workers were graduates of primary school or did not finish it. It was also said that all of the interviewed employees were born between the years 1940 and 1960. Therefore, they were around their twenties or thirties when they started to work. However, Şenay Ekingen explained that there were employees at the company who had retired from many other work places. She argued: "It was a serious abnormality that while the Turkish Cypriot youth was unemployed; they brought retired personnel of Turkey and employed them at the company. ... There were employees among us who had retired in Turkey."²⁹⁶

On the other hand, the general belief indicated that the person who cannot be employed at the public offices due to their political views or because of any other reason was seeking a job at the Industrial Holdings as a second choice. This was partially true.

Being employed in a public office was always the first choice of everyone due to the job security. It can be said that the Turkish Cypriot employees of the Industrial Holdings, who were university or high school graduates, fits that argument. There were workers who were not accepted to a position at the state offices due to their political views or gender. Female workers were also not competing with equal conditions in the 1970s in Cyprus.²⁹⁷ The patronage system is a strong force in Cyprus. Although the migrant workers also became citizens of the TFSC, they had to meet someone from the government to be employed in a

---

²⁹⁵ Interview with S. O.

²⁹⁶ "Burada Kıbrıslı Türk gençler işsizlik yaşarken oradan emeklilerin getirilip istihdam edilmesi çok ciddi bir anomaliydi. ... Aramızda Türkiye'den emekli olmuş elemanlar, memurlar vardı." Interview with Şenay Ekingen.

²⁹⁷ Interview with Ülvan Polili. Ülvan Polili stated that she applied for the position of inspectorship at the district governorship. The caimacam told her that no woman had been employed in this position before. He said "I do not wish to change this" and offered her a secretary job if she can write with a typewriter. Later when she applied for a position at the national assembly she was again told that a male is preferred for the work because the job requires too much travelling. (One should also remember that the surface of Northern Cyprus is 3,355 square kilometers).

state office. This can be linked to the general opposition at the Industrial Holdings. It can explain how the company became the castle of the opposition party, CTP in a very short time.

The majority of the Turkish Cypriots put their rights at the center of their ideologies and a significant part of them were the youth effected from KÖGEF, Revolutionary Youth Association (DGD) and CTP. Although many of the interviewers were the supporters of UBP and especially the voluntary members of Metal-Sen, their population seems to be very few. Some supporters of DGİS came directly from DGD such as Hakkı Çelebi and Osman Özgen, and stated that they were the members of DGD, CTP and DGİS at the same time. Hakkı Çelebi stated that his leftist ideas were inspired from one of their friends who had been educated in Turkey.

Who had political ideas in Cyprus at this date? It was the progressive youth who had been educated in Turkey. ... I had no ideas when I was (compulsorily) serving in the army but I had a friend there. He was a leftist, Ali Osman Elyeli. He was writing at *Afrika* newspaper. His thoughts were very progressive.²⁹⁸

Hakkı Çelebi explained his belief in the protectiveness of the trade unions about the social rights of the workers' and he also confirmed the general idea that people believed that the Industrial Holdings was a school for CTP to teach and experience its ideology.

I immediately became a member of the trade union when I got the job. The trade union movement was the most effective about the social rights of the people. I mean it is helpful at this subject. There is no trade union movement in the private sector now and the employees are under serious oppression. Where there is a trade union, there are social rights. One is more relaxed about his/her salary and about all other subjects.²⁹⁹

Osman Özgen also emphasized that he was affected by a friend who studied in Turkey.

---

²⁹⁸ “Zaten Kıbrıs'ta siyasi fikir kimde vardı? Türkiye'de okuyanlarda vardı ilerici fikirler. ... Ben askerdeyken de hiçbir fikrim yoktu ama bir arkadaşım vardı askerde; o solcuydu. Ali Osman Elyeli... Afrika'da yazardı. Düşünce yapısı çok ilerideydi onun.” Interviewe with Hakkı Çelebi.

²⁹⁹ “Girer girmez sendikalı oldum. Sendikal hareket insanların sosyal hakları konusunda en büyük etkindir. Yani bu konuda yardımcıdır. Şimdi özel sektörde hiçbir sendikal hareket yok ve çalışan insanlar büyük baskı altındadır. Sendikanın olduğu yerde sosyal haklar vardır. Maaş konusunda da her konuda da daha rahat olunur.” Ibid.

There was a friend of mine studying in Turkey. He was a student there. I was affected from his thoughts. He was engaged in the events in Turkey. He was expelled from the university. Was he Recep? (He was asking to Hakkı Çelebi) Therefore, we found DGD. We paid our dues to the party (CTP) every week. Every week, we were touring the village and distributing *Yenidüzen*. We attended the meetings. We were inside the struggle of that era.³⁰⁰

On the other hand, Ali Hoyrat linked his leftist views to his childhood as his father was a worker at the Cyprus Mine Corporation (CMC) who experienced accidents and involved in strikes.

My father was a mine worker. He worked at Lefka, at Karadağ, I know it very well that the Turks and the Rums were demonstrating together in the past. We had heard about it. I used to see how my father came from work. I knew how he experienced an occupational accident. He explained what his work was. It was at that time that I understood that my father was a worker... I could not recognize my father when I saw him with his work clothes. He was covered in metal powder. This took its place in my heart at a child age. I always showed respect to the people who were producing. I was respectful to the working people.³⁰¹

Before he began working at the Industrial Holdings, he was working at the orange gardens and dismissed from the job due to his trade unionist activities. He defines his ideology as patriotism. "I am friendly with the working class. I respect labor until all eternity"³⁰² he said and as he started to work during DGİS strikes in 1977 he found a struggle completely how he hoped it to be. He became the trade union representative of DGİS and also he was a member and the president of the village organization of CTP, too.³⁰³

---

³⁰⁰ "Türkiye'de okuyan bir arkadaşımız vardı. Öğrenciydi orada. Onun fikirlerinden etkilendim. O da Türkiye'deki olayların içindeydi. Okuldan atıldı. Recepti, değil mi? (Hakkı Çelebi'ye soruyor) İşte biz de DGD'yi bulduk. Partiye (CTP) her hafta aidatımızı verirdik. Her hafta köyü gezer *Yenidüzen* dağıttık. Toplantılara katılırdık. O zamanki mücadelenin içindeydik." Interview with Osman Özgen.

³⁰¹ "Babam madenciydi. Lefke'de, Karadağ'da çalışırdı. Çok iyi bilirim o zaman Rum ve Türkler'in beraber eylem yaptıklarını, grev yaptıklarını. Duyardık. Babamın işten ne şekilde geldiğini görürdüm. Nasıl iş kazası geçirdiğini bilirdim. Ne iş yaptığını anlatırdı. İşte o zamanlardan, çocuk yaşta babamın bir işçi olduğunu kavradığım zamanlarda... İş kıyafetleriyle gördüğüm zaman babamı tanıyamazdım. Maden tozu içinde olurdu. Bu benim içimde yerleşmişti çocuk yaşta. Ben hep üreten insana çok saygı gösterirdim. Çalışan insana çok saygılıydım." Interview with Ali Hoyrat.

³⁰² "Kendi kişilik yapım işçi sınıfına dosttu. Taaa ezelden emeğe saygı duyardım." Ibid.

³⁰³ Ibid.

Two women workers Şenay Ekingen and Ülvan Polili, civil servants at the Personnel Department, were also members and supporters of DGİS. Ülvan Polili, although she was a university graduate, could not find a job suitable to her education because of her gender. She was a student in one of the universities in Turkey that was known as the castle of leftist ideas (Middle East Technical University, METU). Thus, she became a sympathizer of the left but she was not a militant. She preferred DGİS because she believed that Türk-Sen was collaborating with “the employer”. She means the company administration by “employer”.

I was there between the years of ‘69, ‘75. Let’s not count 75 because I graduated in January and returned. The years of ‘69 and ‘74 METU was experiencing politically most active years of its history. I cannot say that I was directly involved in the events but I can say that I attended the collective political movements. I was not an active militant but I can argue that I was an active sympathizer.

We became members of Dev-İş. I became to speak of myself. There was another trade union. It was Türk-Sen. Türk-Sen was a trade union that was collaborating with the employer that was keeping on the right side of the employer at the conditions of that time. I am arguing this in quotation marks, I am not arguing that I have evidence. It was like this according to our worldviews in the past. Therefore, all the people who had leftist views were organized at Dev-İş. They became members of Dev-İş.³⁰⁴

Şenay Ekingen just felt herself closer to the leftist world view adding that “I became a member of the trade union that was suitable to my worldview –I don’t want to call it an ideology.- I was still a child and interested in politics. I

---

³⁰⁴ “Ben, 69-75 yılları arasında oradaydım. 75’i de saymayalım; çünkü ocak ayında mezun olup geldim. 69-74 yılları, ODTÜ’de siyasi faaliyetlerin en yoğun olduğu yıllardı. Direkt olarak içinde bulunduğumu söyleyemem; ama toplu siyasi hareketlere katıldığım olmuştur. Aktif bir militan değildim; ama aktif bir sempatizan olarak değerlendirebilirim kendimi. ... Bu şekilde Dev-İş üyesi olduk. Ben kendi payıma öyle oldum. Karşıda bir sendika daha vardı. Bu da Türk-Sen’di. O günün şartlarına göre Türk-Sen, işverenin suyuna giden, işverenle işbirliği yapan bir sendikaydı gözümüzde. Bunları tırnak içinde söylüyorum; herhangi bir kanıtım olduğu için değil. O günkü bakış açımızla bu böyleydi. O nedenle sol düşünceye sahip insanların hemen hemen tamamı Dev-İş’e üye oldu ve Dev-İş’te örgütlendi.” Interview with Ülvan Polili.

preferred Dev-İş because it was more suitable to my worldview.”³⁰⁵ She was to actively engage in politics later in CTP.³⁰⁶

Cemal Akalınlar was also CTP and Dev-İş member. Cemal Akalınlar was one of the Turkish Cypriot youth who went to Turkey for education. He said that:

We were CTP supporters since our youth but I was not involved in the politics because the conditions were difficult. Anyway, we were together with Talat, Zihni Engin etc. while I was staying in Turkey in the 1970s. Thus, leftist view was hegemonic. ... I joined the strikes but I was not active. The most annoying thing was that we did strikes for those who needed it more than us but interestingly they were not involved in the strikes.³⁰⁷

Civan Mert, one of the founders of DGİS, expressed that they were following the news of Turkey in Cyprus by the newspapers and was affected by the leftist ideas, saying that “We were following the events in Turkey. There, the ‘68 generation was active. We were following them in the newspapers and discussing the events among friends.”³⁰⁸ Later he became also a member of CTP. He defined the reason they supported Dev-İş as follows: “We as the youth of Haspolat territory were very effective and we preferred Dev-İş ... because of its revolutionary character. The youth of that age were revolutionaries as you know.” Then, when he was asked what made them revolutionaries he replied, “because of CTP”³⁰⁹.

---

³⁰⁵ “Kendi ideolojime demeyim de görüşüme uygun olan sendikaya girdim. O zamanlar siyasetle ilgilenmek açısından çocuk yaşlar gibiydi. Kendi dünya görüşüme daha uygun olduğu için Dev-İş’e yazıldım.” Interview with Şenay Ekingen.

³⁰⁶ “CTP Parti Meclisi Belirlendi.” *CTP Birleşik Güçler*, <http://www.ctp-bg.org/15-06-2015-ctp-parti-meclisi-belirlendi.html> (accessed 20 Sept. 2015).

³⁰⁷ “Gençliğimizden beri CTPliydik ama şartlar zorlu olduğu için karışmazdım. Zaten biz 70’lerde Türkiye’de kalırken işte Talatlar, Zihniler, Enginlerle beraberdik. Onun için sol görüş hakimdi. ... Katılırdık ama aktif önde değil. En çok sinirliendiğim şeyse greve inerdik. O kişiler ki en çok onların ihtiyacı vardı, onlar inmezlerdi.” Interview with Cemal Akalınlar.

³⁰⁸ “Türkiye’deki olayları takip ediyorduk. Orada o dönemde 68 kuşağının yaptıkları vardı. Takip ediyorduk onları gazeteler aracılığıyla ve kendi aramızda olanları tartışıyorduk.” Interview with Civan Mert.

³⁰⁹ “Biz Haspolat bölgesinin gençleri olarak epey etkiliydik ve biz Dev-İş’i seçtik. ... Devrimci kişiliğinden ötürü... O dönemin gençleri biliyorsunuz devrimciydi.” Ibid.

In addition to Civan Mert, İsmail Özbarış, another interviewed worker said that they adopted the leftist worldview by following the movements in Turkey while he was *mücahit* in 1968. But he also emphasizes that he and his friends read, discussed and improved the leftist ideas after going to Turkey.

The worker and the civil servant were collaborating according to the bylaw of Revolutionary Workers' Trade Unions. There was a conflict between the labor and the capital. Labor and capital can never be together. They can never think in the same way. We began our struggle with this philosophy, a leftist philosophy. Our character was also the same thing. ... I adopted the leftist thought being affected by the *Politika Journal*, Deniz Gezmiş, and Mahir Çayan etc. at around 1968 when I was a *mücahit*. Of course we adopted leftist thought but we did not know it deeply. We were involved in the events when we went to Turkey. Reading many books, discussing the issues with friends and being involved in many demonstrations helped me to improve the leftist ideas in my mind. We read and observed that the only correct movement was the people's movement and labor and capital can never be together.³¹⁰

Later he was sent to a course at Sümerbank and engaged in the organization activities of DİSK at Sümerbank that resulted with the misemployment of many workers. When he started work at a shoe factory at the Industrial Holdings he engaged in the trade unionist activities of DGİS due to his leftist worldview.

The trade unions under the Türk-İş umbrella were organized at Sümerbank in Turkey while I was working there. So many workers were fired from the workplace due to a demonstration that we did there or we had them do because we had leftist ideas. We attempted to organize DİSK there. There was a great reaction against DİSK. Because they thought that DİSK was communist -as it was really was- they did not want DİSK members at their factories. Many friends were fired. We were six Cypriot interns. All were under threat because of my attempts. Even they wished to fire us but they could not do it because we were there by the measures of the Ministry of Internal affairs. Later of course we left the factory. We found ourselves in the events. We found ourselves at the trade union.³¹¹

---

³¹⁰ “Devrimci İşçi sendikasının tüzüğünde işçi memur birlikteydi. Emek sermaye çelişkisi vardı. Emekle sermaye hiçbir zaman bir arada olamaz. Aynı fikri taşıyamaz. Bi bu felsefeyle, sol bir felsefeyle işe girdik zaten. Kişiliğimiz de buydu. ... 1968’de mücahitken Politika Gazetesi, Mahir Çayan Deniz Gezmişlerin Türkiye’deki hareketlerinden esinlenerek sol düşüncüyü benimsedim. Tabii sol görüşü enimsedik ama solun ne olduğunu biz de bilmiyorduk. Türkiye’ye gittikten sonra olayların içine girdik. Bazı kitapların okunması, arkadaşlarla tartışmalar, bazı eylemler nedeniyle sol düşüncüyü beynimde geliştirdim. En doğru hareketin halk hareketi olduğunu, sermayeyle emeğin çelişki içinde olduğunu gözlemledik; okuduk”. Interview with İsmail Özbarış.

³¹¹ “Türkiye’deyken de Sümerbank dediğimiz, çalıştığımız fabrikada Türk-İş’e bağlı sendikalar örgütlüydü. Sol görüşlü olduğumuz için işçilerle iletişime geçerek orada yaptığımız bir eylemde; daha doğrusu yaptırdığımız bir eylemde birçok arkadaş işten atıldı. DİSK’i oraya sokmaya çalıştık. DİSK’e karşı büyük tepki vardı. Komünist olduğunu düşündükleri için –zaten öyleydi- hiçbir zaman işyerlerinde istemezlerdi. Birçok arkadaş işten atıldı. Biz orada altı arkadaştık.

Nonetheless, not all DGİS members were devoted or conscious leftists. For instance, Pembe Hundal explains her membership to DGİS became possible with the encouragement of her neighbor Mehmet Seyis who later became the president of the trade union. It seems that their close relations and the majority's choice affected her.³¹²

S. O. and Aysel Şahin were two textile workers. They were the members of Türk-Sen at the beginning as they were the first employed workers but they changed their trade union later to DGİS. Şahin was one of the first employed personnel of the company, being hired employed after Hilmi Refik. She introduced herself as the second employed worker of the company. She was not interested in politics and she did not choose any trade union due to a political view. She commented on the trade unions as “protective” and acted just to have better rights. Şahin said:

I am not interested in politics. ...I do not support any of the political parties. The trade union protected our rights. ... For instance if somebody blamed you of something that you did not do and you will lose your job. If you were not guilty the trade union defended your rights. If you were a member of the trade union and paid your dues, it would provide you work assurance.³¹³

S. O. was also thinking very similarly to Aysel Şahin. She saw the trade union as a tool to achieve a better salary and work conditions. She explained that she went on strikes when she believed in their sincerity of the goals. According to S. O., Türk-Sen wished to go on strike for a secretary who did not obey the rules and emphasized that she rejected it and the other workers followed her as she was the

---

Kıbrıslı... Staj gören... Bu girişimlerin dolayısıyla hepsinin başı belaya girdi. Hatta bizi işten atmak istediler ama İçişleri Bakanlığı'nın kararıyla oraya gittiğimiz için birşey yapamadılar. Sonra tabii ayrıldık. Buraya gelirken de kendimizi işin içinde bulduk. Sendikaların içinde bulduk.” Interview with İsmail Özbarış.

³¹² Interview with Pembe Hundal.

³¹³ “Siyasetle ilgilenmem. ... Hiçbirini ne desteklemem ne desteklerim. Sendika senin haklarını korurdu. ... Şimdi mesela biri sana kuru iftira attı ve işinden olacaksın. Senin bir suçun yoksa sendika seni savunurdu. Üyesiydin. Aidatını verirdin. O sana iş güvencesi verirdi.” Interview with Aysel Şahin.

master in the factory. Later she became a member and supporter of DGİS because she believed in their struggle.³¹⁴

In summary, it can be observed that some workers chose DGİS not because of their leftist ideologies but because of their belief in the struggle of DGİS for their social rights and wages or even because of their trust in their friends. Because DGİS was more radically active for equality of the workers' wages and rights than Türk-Sen and thus it could get more benefit for the workers, the population of DGİS' supporters and members rose with time.

However, there were DGİS members who just walked with the majority for a few years and never supported it at heart as in the example of Hüseyin Şahin and Ali Öncüer who were the supporters of UBP. They became members of DGİS for a short time and later changed their trade union to Metal-Sen.

Ali Öncüer thought that the trade unions would work for themselves rather than for the employees. He explained his mistrust in the trade union struggle and the struggle of Dev-İş,

Now, do you know what all the trade unions are thinking of? They think of having as much members as possible at a workplace because they take a percentage of your gross salary. Was it three percent or one percent? The dues were being taken from the gross salary not from the net one. In addition tax was being paid so what was left to the workers? It must defend this. If it did it was to survive. ...

Dev-İş was not doing its job. I saw the trade unions in England. The trade union was the lawyer of the workers. Here, the trade union was thinking of its own interest. What did I say to them? You will leave and we will stay here. They left the company. We established another trade union, Metal-Sen...I never attended the demonstrations of the trade union because I thought differently. The trade union was supposed to defend both the worker and the workplace while it was at strike. It is the place where one earns his bread and butter."³¹⁵

---

³¹⁴ Interview with S.O.

³¹⁵ “Şimdi bütün sendikalar neyi düşünür bilir misin? Bir iş yerinde en fazla üyeye sahip olmayı çünkü senin bürüt aylığının belli bir yüzdesini aidat olarak alır. Yüzde üç müydü bir miydi? Bürüt aylıktan kesiliyordu netten değil. Vergisiyle vsyle gide gide ne kalırdı işçiye? Bunu savunması lazımdı. Savunsa kalacaktı. ...

Dev-İş görevini yapmayan bir sendikaydı. Ben İngiltere’de de sendika gördüm. Sendika işçinin avukatıydı. Burada sendika hep kendi çıkarını düşünürdü. Biz başka sendika kurduk. Metal-Sen... Hiçbir zaman sendikanın eylemlerine katılmadım çünkü bana ters düşüyordu. Sendika grev yaparken hem işçiyi savunacak hem de işyerini savunacak. Ekmek parasıdır orası.” Interview with Ali Öncüer.

Interviewed workers offered us a difference between the Turkish Cypriot and migrant workers' worldviews. The Turkish Cypriot interviewers mostly emphasized that achieving rights was significant and an important population of the Turkish Cypriot workers were socialists while the migrant interviewers mentioned that the profit of the employer was also very important, or at least they did not care about politics as much as the Turkish Cypriots. Only Yılmaz Yiğit was a leftist like most of the Turkish Cypriot interviewees. He was one of the founding members of Dev-İş and told the story of establishment of Dev-İş in detail. He was a Turkish leftist in Turkey and chose CTP when he was settled in Cyprus. Although he stated that the professional unionists were Hasan Sarıca, Ferdi Sabit Soyer, etc. he was an active member of Dev-İş.

However, many migrant workers were strongly against the trade unions. For example, a migrant electric technician, A. K. who left the company because of the reflections of the politics to the company when he found a job with higher wage, explains his views about the trade union and the work atmosphere at the Industrial Holdings as;

To be honest the politics began to get involved in the work atmosphere. The trade unions began to destabilize the Factories. I dislike such kind of politics. I found a better more salaried job.

No one was concerned with productivity at the Industrial Holdings. They were never working 5 minutes more than the labor. First the boss must earn money and then he can give it to me...I never loved the trade union. They wanted us to go on strike for the robbers.³¹⁶

Ramazan Yalçıntaş was most also pleasant of the strikes of the trade union, Dev-İş like A.K. He explains his dissatisfaction about the strikes and striker workers as;

---

³¹⁶ "Akşam olsun gün bitsin de gidelim diye düşünüyorlardı. Beş dakika daha fazla çalışım da verim olsun diye düşünen yoktu. Ben de bunu beğenmezdim. Olay bu. Türkiye'deki fabrikalarda çalıştım. Çalıştığım her iş yerinde hedefim önce patronun kazanması, kar etmesiydi ki bana verebilsin. Aksi halde veremez. ... Sendikadan hiç memnun değildim. Sendikayı ben sevmezdim. Sendikaya karşı çıkardım. Neden karşı çıkardım onu da sana söyleyim. Örneğin hırsızlık yapıyordu bir yerlerde. Bizi greve çağırırlardı. Niye? O işçileri attılar diye. Hayır, derdim. Hırsızlık yapmış birinin işe geri alınması için ben grev yapmam, derdim. " Interview with A.K.

They were damning our bosses, hooting at him. You must do your strike against the government; I do not hoot at my director. When you (trade union supporters) hoot at my director, there, it (the strike) ends for me. ... I went on strike once. It lasted one and a half days. Then I saw that the situation was different (than it is seemed) so I gave it up. I never joined any strike again.³¹⁷

Another migrant worker, Mahmut Tuğrul states that he was young and was not interested in his future while he was working at the Industrial Holdings. He was not interested in the trade unions. However, he was a member of Dev-İş. It seems that his choice was Dev-İş because it was the authorized trade union at the company that was being supported by the majority. Indeed, he attended the strikes of his trade union. However, he was not completely happy with it.³¹⁸

It is also interesting to note that one of the migrant workers, Bilal Bulut, was from Bulgaria. He was interested in politics and was not happy with socialism. He was obliged to be a member of the revolutionist trade union in Bulgaria but he chose to be a member of the rightist Metal-Sen in Northern Cyprus. He explained his mistrust in communism and he emphasized his strong nationalist feelings although he was not a supporter of UBP. He was the Haspolat chairman of the Party of the Rebirth (Yeniden Doğuş Partisi, YDP). He said that;

I was a member of Türk-Sen. They (DGİS) were leftists. There was Maoism and Soviet leftism (in general). They (DGİS) were supporting both sides. There would be a better life! They were asking me if the government is giving a house to everyone in Bulgaria. I told them that what they say is in England.³¹⁹

---

³¹⁷ “Küfürlü işler yapmaya kalktı bazıları. Mesela amirimize, müdüre yuh çekiyor. Bu müdürün yahu! Bu müdürün senin! Grevi sen burada yapacaksın. Kime karşı yapacaksın? Hükümete karşı yapacaksın. Hükümet yetkililerinden biri geldi mi oraya? Gelmedi. Müdürün sana bir şey dedi mi? Döve döve seni çalıştırıyor mu orada? Yok. Sen müdüre yuh çektin mi iş biter orda. Ben müdürüme yuh çeker miyim? Ne diye çekeyim! Müdür bana der ki 8 saat içinde şu kadar malzeme çıkaracaksın. Çıkaramazsam da üç beş malzeme eksik olursa, ya da birkaç kasa eksik olursa da bir şey değildi. Arıza oluyor, bir şey çıkıyor. Hammaddede pislik oluyor ya da boya pislik yapıyor makinanın kalıplarına. Bu defa ne oluyor? Üretim aksıyor. Onu temizlemeye durursan diğer taraftan madde soğur. Onu ısıtmaya kalkarsan da vakit geçer. Yani müdürün bir şeyi yok ki! Sen müdüre yuh çekersen o iş orda biter.” Interview with Ramazan Yalçıntaş.

³¹⁸ Interview with Mahmut Tuğrul.

³¹⁹ “Onlar solcuydu. Onlarda sol görüş vardı. Daha doğrusu sol derken Sovyetler’de olan solculuk bir de Maoçuluk vardı. Onlar iki tarafı da destekliyorlardı. İşte daha güzel bir hayat yaşanacakmış. Örneğin bana soruyorlardı: ‘Bulgaristan’da evi olmayanlara ev veriliyor mu? Örneğin apartman gibi?’ Yok, dedim. O sizin dediğiniz İngiltere’de. “ Interview with Bilal Bulut.

He also stated that he was not involved in the worker movements in Turkey that happened in 1972 before he came to Cyprus, but it was because he was still a refugee. He also added that he was active in Metal-Sen in Cyprus. He said that he did not support the slowdown strikes because they were disturbing work.³²⁰

Refik Saymer worked at various factories in Turkey and he experienced the conflict and difference of Türk-İş and DİSK in Turkey. He made his choice by using his experiences and he chose Metal-Sen. He stated:

There is a conflict of Türk-İş and DİSK. Do you know it? If we make a comparison between the two... I was on strike for nine months when I was a member of DİSK. I also became a member of Türk-İş. Türk-İş was organized at *Tuzlacık* Factory. DİSK was organized at PARSAN. Right-wing trade unions, for instance Türk-İş, never leave you hungry. They also do not strike. You earn a fixed salary. DİSK attempted to make me rich immediately. Later when it strikes, it makes you nothing. Your earnings disappear. It attempts to make you richer but makes you poorer. Türk-İş is not like this. Türk-İş hardly strikes but it does not leave you hungry.³²¹

Kadir Şentürk another migrant worker was a member of DGİS from the beginning. He was one of the people that engaged in the establishment activities of DGİS. His thought was that if a trade union has no alternative it would not defend their rights. He explained:

If there is only Türk-Sen it means it has no rivals. If one has no rivals it does what it wishes to do. If it has a rival it will protect the worker better. It would struggle to have more members than the other one.³²²

He explained that he changed his trade union and become a member of Metal-Sen later. He emphasized that he lost his belief in the leftists, arguing that they all were looking after their own interest.³²³

---

³²⁰ Interview with Bilal Bulut.

³²¹ “Türk-İş’le DİSK’in bir çekişmesi var. Biliyorsun, değil mi? DİSK’le Türk-İş’i mukayese edersek... Ben dokuz ay grevde kaldım DİSK’teyken. Türk-İş’te de bulundum. Tuzlacık Fabrikası Türk-İş’teydi. PARSAN DİSK’teydi. Sağ sendika mesela Türk-İş seni hiç aç bırakmaz. Greve de çıkarmaz. Belirli bir maaşı alırsın. DİSK beni bir anda zengin etmeye çalışır. Ondan sonra bir greve götürür seni. Sıfırlar. Kazancın sıfırlanmış olur. Seni zengin etmeye çalışır ama fakirleştirir. Türk-İş öyle değil. Türk-İş seni greve zor çıkarır ama aç bırakmaz seni. Midene dokunmaz Türk-İş.” Interview with Refik Saymer.

³²² “Yalnız Türk-Sen olduğu zaman (o) rakipsizdir. Herhangi bir iş rakipsiz olduğu zaman (rakipsiz olan) istediği gibi hareket eder. Karşısında bir rakibi olursa işçiyi daha çok kollar. İşçiyi daha çok tutar. O işçiler bana gelsin diye daha çok mücadele eder.” Interview with Kadir Şentürk.

The migrants could be active in the trade unions in which they chose to be a member. However Hatice Kurtuluş and Semra Purkis argued in their book titled *Kuzey Kıbrıs'ta Türkiyeli Göçmenler* that trade unions gave little importance to the organization of the migrant workers and they found the explanations of Mehmet Seyis insufficient when he interpreted the low participation of the migrant workers to the trade unions as the difficulty of organizing the private sector. Kurtuluş and Purkis argued that Turkish Cypriots became members of the trade unions more often than the migrants.³²⁴ In reality, Mehmet Seyis is right in his diagnosis because Turkish Cypriot workers who were employed in the private owned factories could not be organized. Furthermore, as it could be seen, the migrant workers in the Industrial Holdings wished to be organized and all were a member of either DGİS or a related trade union under Türk-Sen. Most of them preferred Türk-Sen, but it was due to their understanding of the trade unionism and strikes or to their national feelings. Many of them such as Yılmaz Yiğit at DGİS or Refik Sayiner at Metal-Sen were in important positions in the trade unions.

The interviews also gave an opinion about the work conditions and relations. The workers were asked how they found their jobs and if they had experienced any occupational accidents.

At the beginning, there was no examination or examination committee during the employment process of the workers. Hilmi Refik stated that he accepted anyone to work without many criterions because the main goal was aiding the refugees of the war who were needy.³²⁵ Aysel Şahin spoke to Hilmi Refik for her husband to be employed at the company because Hüseyin Şahin worked at the foundry during the pre-1974 period. He was immediately called to start working.³²⁶

---

³²³ Interview with Kadir Şentürk.

³²⁴ Kurtuluş and Purkis, *Kuzey Kıbrıs'ta Türkiyeli...*, p.183.

³²⁵ Interview with Hilmi Refik.

³²⁶ Interview with Aysel Şahin.

Ramazan Yalçıntaş proved that he used nepotism as a tool to find the job.³²⁷ Ülvan Polili also was employed at the company at this time, so she used nepotism as a tool. Her teacher helped her to find her a job at the Industrial Holdings. She explained:

While I was anticipating to go to an examination interview he brought me to the Industrial Holdings across her house. He said some good words for me such as “she was a successful student.” The man said “ok you can start working.”³²⁸

Hakkı Çelebi and Osman Özgen stated that they were informed about the job by their villagers who were working at the factories. Civan Mert, Şenay Ekingen, Pembe Hundal, A.K. Ramazan Yalçıntaş, and Refik Sayiner all heard about the search for new employees from someone and applied. All the applicants that applied to any position after 1977 were examined before they were hired. Ali Öncüer stated that he saw the posting in the newspaper and applied for the job. He was also examined before he was accepted to the company.³²⁹

4.3.4.2. Working Conditions at the Industrial Holdings

In addition, it came to light that there were three main problems at the company that seem to be have been more significant than others. Firstly, occupational accidents were common in the factories. The lack of knowledge about the machines also lead to occupational accidents at the beginning.³³⁰ Secondly, the job diseases were a bigger problem because the interviewees state that there was an insufficient precaution to prevent occupational diseases. Thirdly, many employees also thought that the Industrial Holdings did not offer them job assurance and many left their work due to this reason.

---

³²⁷ Interview with Ramazan Yaşcıntaş.

³²⁸ “Ben o gün iş görüşmesine gitmeyi beklerken beni evinin karşısındaki Sanayi Holding binasına götürüp orada kuzeni olduğunu söylediği biriyle tanıştırdı. Övücü birkaç cümle kullandı benim için. İyi bir öğrencimizdi; şuydu buydu, diye. Adam: “Tamam, geç başla.” dedi.” Interview with Ülvan Polili.

³²⁹ Interview with Ali Öncüer.

³³⁰ E-mail from Mehmet Seyis, 6 July 2015.

First, the interviews offer that occupational accidents happened in all sectors and in most of the factories. Some jobs were extremely dangerous such as the foundry. Hüseyin Şahin, Ali Hoyrat and Kadir Şentürk, who worked at *DÖK-SAN* foundry, voiced that both themselves and all other workers were burned while working and some of these wounds were very serious. Although they were wearing special work clothes, it was not enough protection.³³¹ Hüseyin Şahin explained:

We had private clothes for us. There were gloves that did not burn. We were wearing them. ... It was extremely dangerous. There had been lots of occupational accidents. Gas exploded. Gas furnace... I call it gas furnace because it sprayed liquid metal. There was the pot. One was holding it from the left side and the other one was holding from the right side. Hats on our heads, glasses on our eyes, something on our mouths to breathe... It exploded suddenly when we poured it. ... There were measures that could be taken but they could not prevent its exploitation. My back was burned completely. I got second degree burns. I stayed at the hospital for ten days. There were special nurses that came to look after the workers who experienced occupational accidents. ... There was no one who did not experience an accident. Nearly everyone was burned.³³²

Hüseyin Şahin told that his hands and feet burned a few times. Ali Hoyrat also experienced an occupational accident while working. He explained:

All the workers of the factory experienced accidents. Of course we took measures to prevent worse results of the accidents. ... Mold sometimes explodes. These molds that we call degree were formed of two or three parts. Mine sprayed between them when they exploded. When it sprayed it flew into our shoes. It burned our feet. Our feet were burning more than anything else. Sometimes when it exploded it sprayed on our face and eyes and we were using glasses for this. We used aprons.³³³

---

³³¹ Interview with Ali Hoyrat, Kamil Şentürk and Hüseyin Şahin.

³³² “Hususi urubalarımız vardı. Yanmayan eldivenler vardı. Onlardan giyerdik. ... Çok tehlikeli idi. Kaza çok oldu. Gaz patladı. Gaz ocağı... Gaz ocağı derim çünkü tazyikli metal püskürür. Çanaklar vardı. Bir kişi sağdan bir kişi soldan tutardı. Şapka kafada, gözümüzde gözlük, ağzımızda nefes almak için birşey... Dökerken aniden patlardı. Alınabilecek önlemler vardı ama n’apsan yine patlardı. Patladı ben boynumdan belime kadar yandım. İkinci dereceye kadar yandım. On gün hastahane de yattım. Hastahane de iş yerinde birşey olanlara gelip bakan özel hemşireleri vardı. Gelip bakıyorlardı. ... Hemen hemen kaza geçirmeyen biri kalmadı. Herkes yandı.” Interview with Hüseyin Şahin.

³³³ “Mutlaka her çalışan iş kazası geçirmiştir. Tabii biz iş kazalarını ağır geçirmemek için önlemler alırdık. ... Kalıplar bazen patlardı. Derece dediğimiz bu kalıplar, iki veya üç parçadan oluşurdu. Patladığı zaman aralarından maden fıskırırdu. Fıskırdığı zaman ayaklarımızı doğru

Kadir Şentürk, who also worked at *DÖKSAN* in addition to the wood factory, stated that his foot was burned in an accident at *DÖKSAN*. He also stated that he could use all of his social rights after the accident.

Bilal Bulut stated that he did not experience an accident at *TEKSAN* Factory, However, he stated that another worker, who worked at pressing at *TEKSAN*, got distracted and left his finger under the press because another worker was talking him so much that he could not concentrate on his work.

There were also many workers who lost their fingers at plastic factories.³³⁴ For instance, a similar occupational accident happened in the sponge department of *Kurtuluş* Factory. Hakkı Çelebi explained the biggest accident he saw, saying “an occupational accident happened again at the sponge factory. One of our masters’ hand was taken by the band during the sponge molding process.”³³⁵

Another occupational accident happened at the textile sector. A woman lost her hearing ability at the textile factory. S. O. explained the situation but she did not see it by her own eyes at the moment that the accident happened. She learned how the accident had happened because she was supposed to inform the directorship. She expressed it as the carelessness of the employees:

An accident happened in the weaving department. Our friend Aysel Güneş bent under the machine to control the spring. The machine worked over her head. She experienced an occupational accident. Then she could not hear anything. She stayed in the hospital. They dismissed her in the end. I still meet her. She just cannot hear. Her friend stopped the machine before it did any more damage.³³⁶

---

gelirdi ve ayakkabımızın bağının arasından su gibi içeri girerdi. Ayaklarımızı yakardı. Özellikle ayaklar çok yanardı. Bazen patladığında yüzümüze, gözümüze atılırdı fakat biz gözlük kullanırdık, önlük kullanırdık.” Interview with Ali Hoyrat.

³³⁴ Such as Mehmet Seyis who later became the president of Dev-İş.

³³⁵ “Yine sünger fabrikasında bir iş kazası yaşandı. Sünger dökülürken bir ustabaşımız elini banda kaptırdı. “ Interview with Hakkı Çelebi.

³³⁶ “Dokumada bir kaza oldu. Aysel Güneş adlı arkadaşımız alttan ipliğe bakmak için eğildiğinden ötürü makine kafasında gitti geldi. İş kazası oldu. Sonra kulakları duymadı. Hastahane yattı. İşten en son onu durdurdular. Şimdi hala daha görüşüyorum. Sadece kulakları duymuyor. Çok zarar vermeden arkadaşşı tezgahı hemen durdurdu.” Interview with S. O.

The one who stopped the machine was the one who worked the machine. She did not see her friend Aysel Güneş was looking for the yarn.³³⁷ However, sometimes, more serious accidents happened and these endangered the lives of the workers. For instance, an accident happened at Cyprotube. One of the workers fell into the galvanizing hole that was full of melted metal at 500 degrees. There is a controversy among the engineers and the trade unionists about what had happened to the man that fell into the galvanizing hole. Did he burn and die or could he step back from the hole and be saved?³³⁸ What is sure is that a worker lost his life at an accident at Haspolat village. Every worker confirmed this accident. It happened at lunchtime. Two workers continued to work with the crane. It is said that the rope of the crane broke off and killed the driver.³³⁹

Second, work disease was also as common as the accidents. Working at the plastic, sponge, textile, coloring and metal factories had negative effects on people's health. S. O. -a former worker- herself had a problem at her lungs due to powder which is common at the textile sector. However, especially at some sectors such as the sponge factory the working conditions really cost workers their lives. Most of the workers working at Kurtuluş Sponge factory died from cancer since chemical gases which threats workers' health were used in sponge production. The factory management gave yogurt to the workers to prevent them from being intoxicated and gave masks to help them not to smell the toxic gases. Hakkı Çelebi from the Kurtuluş Factory's plastic department also worked in sponge production. He acknowledged that the occupational diseases were common in sponge production. He told that the first masks given were very primitive. When the masks were changed, the workers were given more modern masks. However, the masks prevented vision due to clouding on their glasses, so workers did not always use them.³⁴⁰

---

³³⁷ Interview with S. O.

³³⁸ Interview with İsmet Üstüner, Mahmut Tuğrul and Yılmaz Yiğit.

³³⁹ Interview with S.O.; interview with Yılmaz Yiğit; iinterview with Refik Sayiner; interview with Bilal Bulut.

³⁴⁰ Interview with Hakkı Çelebi and Osman Özgen.

When the sponge is being molded, that is, there was a lot of poison. It was obligatory for the people to use a mask at that moment. ... First they gave a single mask. Later a different mask was bought. It was similar to those used to protect from the chemical gasses. Then the glasses began to fog up. The people got rid of the mask because they could not see anything. Becoming ill was common at the sponge department. For example our factory chief died because of the illness. He died young. We lost him. ...
Of course they took them off because they fogged up. They couldn't see anything. They had to take them off. How can you work without being able to see? The masks were not of a good quality. They needed good quality masks. In fact, they should have given us oxygen masks³⁴¹

Osman Özgen also stated that he himself has health problems due to the poison during sponge production because the workers of the plastic department of the factory sometimes helped the workers at the sponge department. He stated that the most serious problem for him while working at the company was the threat to his health.³⁴²

Seval Bayramoğlu, who also became the director of the Plastic Group Factories, proved that sponge department workers were having serious lung problems. He also added that working at *Gökkuşığı* Paint Factory was very dangerous to workers' lives.

They do this by paying with their lives because everyone who works in painting gets poisoned. This is known. Whatever one uses, it cannot prevent the flow of poison. We were continuously sending the workers to the hospital at the sponge factory. Most of them became sick in their lungs. There were people who stayed six months at the hospital.³⁴³

---

³⁴¹ “Süngerin çıkış anında yani döküm anında büyük bir zehir saçılırdı. O anda insanların maske kullanması şarttı. ... Önce düz bir maske verdiler. Sonra daha farklı bir maske alındı. Kimyasal silahlarınkine benzer birşeydi. Bu defa camlar puslanırdı. İnsanlar göremediği için (maskeyi) sökerlerdi. Hastalanma büyük oranda süngerde yaşandı. Mesela işletme şefimiz maalesef rahatsızlıktan öldü. Genç yaşta öldü. Yitirdik onu. ... Tabii çıkarırlardı çünkü cam kısım puslanırdı. Göremezlerdi. Mecbur olur çıkarırlardı. Görmeden nasıl çalışacaksın? Maskeler kaliteli değildi. Kalieli maske olması lazımdı. Hatta bunun oksijen tüpüyle verilmesi lazımdı.” Interview with Hakkı Çelebi

³⁴² Interview with Osman Özgen.

³⁴³ “Hayatlarını ödeyerek bunu yaparlar çünkü boyada çalışan herkes zehirlenir. Bu açık. Ne kullanırsan kullan aradan (zehir) geçer. Sünger fabrikasında devam işçileri (hastahaneye) gönderirdik. Çoğu ciğerlerinden rahatsızlanırdı. Altı ay hastahannede yatan vardı.” Interview with Seval Bayramoğlu.

Hüseyin Şahin also emphasized that the foundry was also a threat to one's health due to poison gases around. They were drinking *ayran*, which is a yogurt drink. They were obliged to drink it before they started work and when they finished working. He said that it helped to protect their health.

One cannot see the other when we poured the mine. The room was full of vapor. There were the gates upstairs. When the gates were opened vapor could hardly get out from them.³⁴⁴

Kadir Şentürk, also from DÖKSAN, also stated the job security was not enough. He said that:

The measures for job security were taken but they were not enough. Why was it not enough? They gave masks for example. It was like a normal nylon. We could not breathe easily. I am giving this as an example. We had to get rid of it even if we did not wish to. Now does this harm us? When we are young we do not feel that it harms us but the illnesses come later.³⁴⁵

He also emphasized that no one became ill of the work but he also added that people are not thinking that they became sick due to their work. They prefer to see it as fate.³⁴⁶

Mahmut Tuğrul, who worked at Cyprotube Factory, expressed that he is regretful that he worked at the Industrial Holdings. He stated that there were gases around and also too much noise that affected workers' health negatively, but he also stated that there were no people that experienced serious diseases due to work.³⁴⁷

Third, the employee working at the Personnel Department, Ülvan Polili, told that many workers from the company willingly left their jobs to become policemen or employees at the public offices because they thought that the Industrial Holdings did not offer them job assurance.:

---

³⁴⁴ "Madeni döktüğümüzde göz gözü görmezdi. İçerisi duman olurdu. Yukarıda kapaklar vardı. O kapaklar açıldığında bile duman orada zor çıkardı." Interview with Hüseyin Şahin.

³⁴⁵ "İş güvenliği önlemi alınır ama alınmazdı. Nasıl alınmazdı? Maske verirlerdi mesela. Maske normal bir poşet gibiydi. Onunla doğru dürüst nefes alamazdık. Misal olarak söylüyorum. İster istemez onu çıkarmak mecburiyetinde kalırdık. Şimdi bu bize zarar verir mi? O zaman gençlikte zarar vermez ama o hastalık sonradan gelir. " Interview with Kadir Şentürk.

³⁴⁶ Ibid.

³⁴⁷ Interview with Mahmut Tuğrul.

The problem at The Industrial Holdings was not the low wages. The problem was lack of assurance economically about the future. I'll never forget it. There were lots of people resigning from work in 1977 when Orhan Alıçlı was the general director of the company. I took questioning the people that were resigning as a duty for myself. I reached that conclusion. The Social Security act had been newly accepted at the assembly. The Department of Social Security was established. The Reserve Fund was also being reorganized in addition to the Social Security Department. Lots of employees were recruited in these two work places and most of them were the ones that resigned from the Industrial Holdings. Their new wages were lower. Their answer to my question was that 'It is the public Office, there is work assurance at public offices and our future is unsure at the Industrial Holdings.' In conclusion, when I left the Industrial Holdings I started over and my wage was less than a third of the previous one. Why did I say yes to that? I mean no one resigned a high salaried work place to go work with a lower wager if she has the slightest inkling about math. I thought in the way the others who left the company earlier than me had thought.³⁴⁸

To summarize, the Industrial Holdings was a second choice for anyone who fit the necessities of being employed at public offices because of the listed problems, lack of job security and job assurance. The Industrial Holdings was attractive to those who could not be employed at public offices as civil servants because of their political views or because they were not high school graduates. This also includes a high number of first wave migrant workers from Turkey. Thus, the Industrial Holdings would become the castle of the opposition parties and related trade union DGİS in a short time period with the abolition of Türk-Sen, because CTP supporters and students who were organized at KÖGEF or at a similar organization were the last people who could be employed at public offices.

---

³⁴⁸ "Sanayi Holding'deki sıkıntı, maaş azlığı değildi. Ekonomik olarak gelecekle ilgili hiçbir güvencenin olmamasıydı. Hiç unutmam, zamanın genel müdürü Orhan Alıçlı iken, 1977'de çok fazla ayrılan, kendi isteğiyle istifa eden olmuştu. Çıkış için işlem yapmaya gelenleri sorgulamayı görev edindim kendime ve sorgulamaların ışığında şöyle bir sonuca vardım. O dönemde Sosyal Sigortalar Yasası yeni kabul edilmişti ve kurulabilmesi, işlem yapabilmesi için eleman alımı vardı. Sosyal Sigortalar Yasası'na bağlı olarak İhtiyat Sandığı da iyileştirilmek ve reorganize edilmek durumundaydı. Bu iki iş yerine çok sayıda memur alındı ve o alınan memurların büyük çoğunluğu da Sanayi Holding'den oraya kaydı. Maaş olarak ise daha az bir maaşa gittiler. Neden diye sorgulandıklarında da, orası devlettir; emekliliğim ve gelecek güvencem olacak; ama burada sonum ne olacak belli değil, şeklinde cevaplar verdiler. Sonuç olarak ben kendim de Sanayi Holding'den ayrılıp devlete giderken geri dönüp tekrar sıfırdan başladım ve maaşımın üçte birinden fazlası kadar da eksildi. Buna neden evet dedim? Finansal akıllı olan kimse yüksek maaşlı bir işyerinden çıkıp daha düşük maaşlı bir işyerine gitmez yani. Bunu sorguladığım zaman kendi kendime o insanların verdiği cevabın aynısını verdim." Interview with Ülvan Polili.

CHAPTER 5

DEV-İŞ AT THE INDUSTRIAL HOLDINGS: (1975-1987)

It is known that Türk-Sen was a trade union federation that was active when the TFSC was declared. Thus, there was no trade union federation that could be organized at the Industrial Holdings when it was established in 1975. Although DGİS was established in 1975, it was too new to be known and too new to gain power. Therefore, Türk-Sen was the authorized trade union federation at the beginning. However, it could only make one collective agreement and it then left the arena to DGİS.

5.1. The Türk-Sen Period at the Industrial Holdings

Türk-Sen was the first federation of the trade unions of the Turkish Cypriots, as was emphasized in Chapter 3. Türk-Sen was created by various trade unions in various sectors from textile to metal and these trade unions were not established at the Industrial Holdings. They were established before due to Türk-Sen's reorganization process and were waiting for their members. The trade unions organized in the company were the Cyprus Turkish Weaving, Textile, Leather Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Örme, Giyim ve Deri İşçileri Sendikası*, hereafter Giy-Sen), the Cyprus Turkish Construction and Timber Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Yapı ve Kereste İşçileri Sendikası*, hereafter Yap-Sen) and the Cyprus Turkish Mine and Metal Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Maden ve Metal İşçileri Sendikası*, hereafter Metal-Sen). However, Cyprus Turkish Food, Tobacco and Distillery Workers' Trade Union (*Kıbrıs Türk Gıda Tütün ve Müşkirat İşçileri Sendikası*, hereafter Gıda-Sen) was also listed among the other

trade unions organized under the roof of Turk-Sen in the activity reports.³⁴⁹ The workers were organized under one of these trade unions according to their branches. For instance, the workers at Cyprotube Factory tubes, workers of the department of Treatment and Reparation, TEKSAN or foundry workers were members of Metal-Sen. The workers of Turtex, Gökmen Textile Factory and of similar factories became members of the Giy-Sen, while Ece Flour and Biscuit Factory workers became members of Gıda-Sen.

Türk-Sen organized a strike at the company. This strike was the first strike to take place at the Industrial Holdings. It was also the first strike of Türk-Sen at any work place.³⁵⁰ However, Gıda-Sen did not join this strike because its name was not written under the press releases of this strike.

The goal of the strike was to make the company sign a collective agreement with the workers; Türk-Sen demanded this on 5 March 1975.³⁵¹ However, until August 1975 there was a state of emergency due to the war, so all strikes were forbidden³⁵². The strike caused a lockout by the decision of Hilmi Refik, who was the founder and first general director of the Industrial Holdings.³⁵³ Therefore, the strike was modified into a slowdown until August.³⁵⁴ Later it was turned into a strike that lasted for 25 days. Finally, the trade unions were able to succeed in persuading the company administrations to engage in collective bargaining. Aysel Şahin, one of the first employees of the company, is the only interviewee that was involved in the Türk-Sen strike of 1975. She commented on the strike:

Our strike with Türk-Sen lasted a month. It was winter. It was also raining. In the end, we got a 1 TL wage increase. I remember that there was even a pregnant woman at Haspolat. They brought the police force. The woman's hair was long.

---

³⁴⁹ *Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu 1973-1975 Faaliyet Raporu*, (Nicosia), p.38. available on the national library of TRNC in Nicosia).

³⁵⁰ Interview with Lütfi Özter.

³⁵¹ "Necati Taşkın'ın Mecliste Yaptığı Konuşma", *Türk-Sen Yayın Organı*, 3 Oct. 1975.

³⁵² *Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu 1973-1975 Faaliyet Raporu*, p.19.

³⁵³ Interview with Hilmi Refik.

³⁵⁴ "Necati Taşkın'ın Mecliste Yaptığı Konuşma", *Türk-Sen Yayın Organı*, 3 Oct. 1975.

The police grabbed the woman by the hair and threw her to the floor. Then the woman miscarried her baby. I mean we continued striking, but we also suffered because of them. We were beaten. We got wet under the rain. We waited the whole night.³⁵⁵

She emphasized the violence they were experienced during their strikes. In conclusion, Türk-Sen signed a collective agreement at the Industrial Holdings in 1975; this was also the first collective agreement signed in the TFSC.³⁵⁶ The collective agreement was to be valid after 1 August 1975, including 40-42 work hours per week, paid holidays and national holidays. There was the right of the Reserve Fund and the Health Fund, which also included contributions of the workers. Workers were also to be reclassified. Payment of extra work hours such as the weekends was added to the agreement. A notice period before one would be dismissed from work, the permission of seeking work and the wage rise were included. However, when Türk-Sen experienced serious problems at the implication of the collective agreement, the wage rise that was projected at the agreement was not applied to all of workers.

According to the first classifications and wages based on the collective agreement, a difference could also be observed between the wages of male and female workers. For instance, an ordinary worker at the plastic factories was earning 9.95 TL/hour if the worker was male and 8.90 TL/hour if the worker was female. An ordinary worker at the other factories such as metal, textile or food was earning 9.63 TL/hour if he was male and 7.64 TL/hour if she was female.³⁵⁷ In addition, the classification and the determination of the new wages lasted until 1976.³⁵⁸ The conflict in eight distinct issues that were written in the contract

---

³⁵⁵ “Türk-Sen’deki grevimiz bir ay sürdü. Kıştı. Yağmur da yağıyordu. Sonuç olarak artış olarak 1 TL aldık. Hatta o zaman hatırlarım Haspolat’ta hamile bir kadın vardı. Polis getirdiler. Kadının saçları da uzun. Öyle saçından tutup polisler yerde sürükledi. O zaman çocuğunu düşürdü. Yani grevlere devam ettik ama sıkıntılarını da yaşadık. Dayak da yedik; yağmur da yedik; gece de bekledik.” Interview with Aysel Şahin.

³⁵⁶ Interview with Lütfi Özter.

³⁵⁷ “Sanayi Holding İşletmelerinde Toplu Sözleşme İmzalandı.” *Türk-Sen Yayın Organı*, September 25, 1975 p.1, 4.

³⁵⁸ “Sanayi Holding Sınıflandırması Sonuçlanan İşçiler ve Yeni Ücretler Belli Oldu.” *Türk-Sen Yayın Organı*, 29 Apr. 1976, p.2. and “Holdingde Sınıflandırma Çalışmaları Devam Ediyor.” *Türk-Sen Yayın Organı*, 1 July 1976.

continued until a new contract was to be signed. It was first announced that some conflicting issues were reconciled with the Ministry of Work and Rehabilitation.³⁵⁹ Türk-Sen strongly accused the Industrial Holdings administration of being sinister.³⁶⁰ Later, a 24-hour warning strike broke out.³⁶¹ This strike started on 4 February 1976, and the trade unions announced on 22 February that the strike had ended because they had achieved their goals in making the collective agreement applied at the company such as the abolition of the receipt system,³⁶² and the payment of the national, religious and formal holidays even if they come on the weekends. In addition, the right for the membership to the Health Fund was achieved for all the workers whether of they were members of the trade union or not.³⁶³

The end of the strike and the signing of a collective agreement do not show the success of the workers and the trade unions, since the content of the collective agreement is the real question. In fact, Türk-Sen was not successful at all. The wages were still low, the female workers were still earning less than their male counterparts, and social rights were not enough. Lütfi Özter also mentioned that the collective agreement was signed not to get additional rights but to achieve the right of bargaining, as this was a start. It can be clearly understood that there was not only a dictatorial environment that prevented any trade union from getting what it wanted, yet Türk-Sen was also not a radical federation.

For this reason, some of the Industrial Holdings workers in 1975 wanted to be organized under another trade union. This new attempt was to cover the white-collared workers (civil servants and engineers) as well, since Türk-Sen did not

---

³⁵⁹ “Sanayi Holdingde Bazı Anlaşmazlık Konuları Arabulucukta”, *Türk-Sen Yayın Organı*, 1 Jan. 1976, p.4.

³⁶⁰ “Alıçlı’nın Açıklamasına Cevap Verildi.” *Türk-Sen Yayın Organı*, 22 Jan. 1976, p.2.

³⁶¹ “Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmelerinde Anlaşmaya Varılamadı: Grev Yapıldı.” *Türk-Sen Yayın Organı*, 29 Jan. 1976, p.2.

³⁶² There is no information about the content of the problem.

³⁶³ “Sanayi Holding’de Anlaşma Yapıldı. Grev Kaldırıldı.” *Türk-Sen Yayın Organı*, 12 Feb. 1976, p.1.

accept them in the status of blue-collar workers. Thus, the white-collar workers felt the need for a trade union. Their first attempt was founding a trade union which was to cover all the white-collar workers of the Industrial Holdings; this union was called Cyprus Turkish Industry Sector Civil Servants Trade Union (*Kıbrıs Türk Sanayi Kesimi Memurları Sendikası*, hereafter KITSAKSEN).³⁶⁴ However, this trade union could never been established formally because when the workers chose the administrative body of the trade union before making an application to the Ministry of Work and Rehabilitation, they were sent to other factories in another town.³⁶⁵ Furthermore, they thought that the acceptance of a new trade union by the Ministry would not be easy since the existing laws did not approve this. Thus, the idea of participating in an existing trade union gained more support among the workers. The efforts for finding a new trade union failed.³⁶⁶

The atmosphere was very demanding for another trade union. Most of the workers did not share the ideology of Türk-Sen; Türk-Sen signed a collective agreement but could not add any radical wage increase or rights to the existing ones, and the Industrial Holdings workers were one of the most disadvantaged employees on the island in 1975 and 1976.

5.2. The First Organization of DGİS (Revolutionary General Work Union) at the Industrial Holdings

The way for the organization of a new trade union started with the meetings of the workers held at their own houses before compromising with DGİS.³⁶⁷ Later, they used the office of Cyprus Turkish Teachers' Trade Union (*Kıbrıs Türk*

---

³⁶⁴ "Halil Erdim", *Ekonomik Savaşın Önderi...* ed. Halil Erdim, p. 144; Interview with İsmail Özbarış.

³⁶⁵ Interview with Ülvan Polili. She was also called to Hilmi Refik's room and asked about her intervention to this trade union. But she was not send to an other factory or town.

³⁶⁶ Holdingliler, "Sanayi Holding Çalışanlarının Bir Kısımına Ulufe Dağıttı", *Halkın Sesi*, 20 June 1976.

³⁶⁷ First they meet at Yılmaz Yiğit's house. Later at Halil Erdim's house at Haspolat. Interview with Yılmaz Yiğit.

Öğretmenler Sendikası, KTÖS). Yılmaz Yiğit stated that they were discussing the issues related to the trade union establishment. For example, if the new trade union would be a trade union of the workers or workers and civil servants. They decided to establish a trade union that would be open to every employee. He also stated that the secretary of the general director became their secretary as well, and noted the meetings and decisions. However, they did not trust her because of her closeness with the general director. They both wished to be open with her and they also preferred a known “spy” to an unknown one. One of their decisions was that establishing a new trade union was difficult under the existed laws and situation. Later, they got in contact with DGİS. Hasan Sarıca offered the workers who were in contact to bring and make the Industrial Holdings workers to be member to DGİS and later to form a general board and choose their own administrative council. It was accepted and the ex-unionists were also included.³⁶⁸ Many blue- and white-collar workers resigned from the trade unions connected to Türk-Sen and became members of DGİS.³⁶⁹ Later, the first members of the DGİS wished to mold public opinion; they persuaded Dr. Fazıl Küçük to voice their struggle on his newspaper, *Halkın Sesi* by getting in contact with Mehmet Küçük.³⁷⁰ Küçük told them to find a journalist from the newspaper who wished to become their voice and Fuat Veziroğlu, a lawyer and member of TKP, accepted it,³⁷¹ probably because he had a conflict with Türk-Sen as he had been dismissed from the union.³⁷²

According to DGİS members, their organization at the holding was prevented by the military administration of the company and by Türk-Sen. They claimed that the meeting between the workers and the unionists outside of work hours should strongly be prevented. The organization of DGİS at the *Türkmen* Textile factory

---

³⁶⁸ Interview with Yılmaz Yiğit.

³⁶⁹ Interview with Aysel Şahin S. O., and Kadir Şentürk also the lists that includes the names of the workers submitted to the DGİS can be found at the archive of the Dev-İş.

³⁷⁰ Dr. Fazıl Küçük’s son.

³⁷¹ Interview with Yılmaz Yiğit.

³⁷² Interview with Lütfi Özter.

was even prohibited by force³⁷³ after DGİS's trade unionist acts was forbidden to enter any work place of the company 15 days before.³⁷⁴ Also, DGİS was not able to collect dues because of an automatic wage cut at the beginning. Thus, the dues were collected by hand.³⁷⁵ DGİS, as a trade union of the many workers of the Industrial Holdings after 1976, started to see itself as the strongest trade union organized in the company. It wished to engage in collective bargaining with the administration of the company in 1977 when the collective agreement of Türk-Sen signed in 1975 was to expire. DGİS representatives believed that "...now, we are coming stronger..." in 1976³⁷⁶ stated that "Türk-Sen bargained collectively in 1975 without our knowledge although we were organized in the company at that time..."³⁷⁷ since the DGİS members were inexperienced though the trade union was established in 1975. However, the process was not going to be easy, DGİS accused Türk-Sen of not submitting the resignation petition of the workers from Türk-Sen to the Secretary of Trade Unions, which in fact was an obligation for the trade unions to make a resignation formal.³⁷⁸

The conflict between the two federations about the question of "who will be the authorized federation of trade unions?" started with the strikes and demonstrations of DGİS (Appendix A). Their basic request was the "right of referendum" against the Türk-Sen's "games". The first strike was on December 1976 at the general directorship and about 150 workers went on strike. Two or three workers were strikebreakers, and one of them was a retired *mücahit*³⁷⁹; the struggle of the DGİS members for the right of referendum continued from July

---

³⁷³ Leaflet, *Dev-İş Ajansı*, 23 Jan. 1977, Dev-İş archive, (Nicosia).

³⁷⁴ Leaflet, *Dev-iş Ajansı*, 8 Jan. 1977, Dev-İş archive, (Nicosia).

³⁷⁵ Interview with Yılmaz Yiğit.

³⁷⁶ Leaflet, *Dev-iş Ajansı*, 24 Dec.1976, Dev-İş archive, (Nicosia).

³⁷⁷ "Dev-İş Başkanı Sarıca Basın Toplantısı Düzenledi: Holdingde Soruna Görüşme Yoluyla Çözüm Bulunabilir," *Halkın Sesi*, 13 July 1977.

³⁷⁸ Interview with Yılmaz Yiğit; Interview with İsmail Özbarış.

³⁷⁹ Interview with Yılmaz Yiğit.

1976 to September 1977. The demonstrations and strikes were also supported by a hunger strike which lasted six days.³⁸⁰ The average number of the workers who were involved in the general strikes according to the DGİS reports was 1,100.³⁸¹ The strike fund of Dev-İş was 18,000 TL at first but Sarıca explained that they spent 180,000 TL until 13 July 1977 for the strikes.³⁸² DİSK and the Turkish Cypriots contributed to the strike fund of Dev-İş but much of the amount was sustained by Turkish Cypriot community,³⁸³ as DGİS invited workers to donate their daily wages to the strike fund.³⁸⁴ On the other hand, Türk-Sen was blaming DGİS's strike of leaving the workers starving because "our members are being forced to stay, outside the workplaces their (Türk-Sen members) demand to work is rejected by the factory administrators".³⁸⁵ Türk-Sen was accusing the company administration of answering to DGİS and as signing the collective bargaining seemed to be delayed, Türk-Sen asked the Industrial Holdings to give a 600 TL advance payment to each worker.³⁸⁶

The unwillingness of Türk-Sen to hold a referendum and the support of the company administration and government for Türk-Sen against DGİS were the basic problems from the DGİS's point of view. Legal emptiness was being shown as an obstacle for a referendum by the government and Türk-Sen, but DGİS

---

³⁸⁰ "Sözleşme Haklarını Almak İçin Bir Grup Dev-İş Üyesi Açlık Grevinde", *Halkın Sesi*, 29 June 1977.

³⁸¹ A draft in the archive of Dev-İş including very detailed information about the population of the attendants of the strikes

³⁸² "Dev-İş Başkanı Sarıca Basın Toplantısı Düzenledi: Holdingde Soruna Görüşme Yoluyla Çözüm Bulunabilir", *Halkın Sesi*, 13 July 1977.

³⁸³ "Dün Basın Toplantısı Yapan Dev-İş Başkanı Sarıca: Türk-Sen Kaybetmiştir ve Çöküşü Hızla Devam Edecektir", *Halkın Sesi*, 7 Oct. 1977.

³⁸⁴ "Dev-İş'ten Halkımıza Çağrı", *Halkın Sesi*, 1 July 1977.

³⁸⁵ "Tehditte İş Yerine Sokulmayan İşçiler Açlıkla Karşı Karşıya", *Türk-Sen Yayın Organı*, 10 June 1977, p.2.

³⁸⁶ "Tertiplendiği Basın Toplantısında Taşkın Sanayi Holding'deki Son Gelişmeleri Eleştirdi." *Türk-Sen Yayın Organı*, 20 July 1977, p.2.

rejected this argument, saying the laws could be changed.³⁸⁷ TKP offered a legal change to the national assembly to make the right of referendum legal but it was rejected by the UBP senators with an argument of offering another law prepared by UBP about the same subject.³⁸⁸ During the struggle, Fuat Veziroğlu, who was determined as the voice of DGİS at *Halkın Sesi* newspaper, wrote that he found DGİS and the workers were right. The main thesis of his article was the fear of Türk-Sen of a referendum and the hypocrisy of the UBP government. Veziroğlu accused Türk-Sen of a hypocrite by writing that. During the rule of the constituent assembly Türk-Sen, itself, was defending the referendum at the discussions about the representation question of the workers. Türk-Sen itself argued that the workers should determine their own representatives.³⁸⁹ In another article he asked Türk-Sen “if you are the majority; why you do not want the referendum?”³⁹⁰ Finally, it was declared an agreement in principle was signed by the two sides to hold a referendum to determine the authorized trade union by the intercessors, the Chamber of the Architects and Engineers and KTÖS, on 15 July 1977.³⁹¹ However, the process continued until September. DGİS announced that they were to come into being and finally the problem was solved a week later on 19 September.³⁹²

Consequently, legal or illegal, the struggles of the workers were successful and the referendum was held on September 30 1977. DGİS was the authorized trade union with 938 votes of the workers for DGİS, and 67 for Türk-Sen³⁹³ which meant 93 percent support for DGİS.³⁹⁴ However, Türk-Sen published a list of

---

³⁸⁷ “Altınay Sanayi Holding Konusunda Hükümeti Uyardı: Tek Yol Referandum”, *Halkın Sesi*, 20 June 1977.

³⁸⁸ Fuat Veziroğlu, “Taktik”, *Halkın Sesi*, 16 June 1977.

³⁸⁹ Fuat Veziroğlu, “Sanayi Holding Grevi”, *Halkın Sesi*, 3 June 1977, p.20.

³⁹⁰ Fuat Veziroğlu, “Türk-Sen Niçin Susuyor?”, *Halkın Sesi*, 13 June 1977.

³⁹¹ “Sanayi Holding Grevi Sona Erdi”, *Halkın Sesi*, 15 July 1977.

³⁹² “Sanayi Holding’de Yetkili Sendika Seçilecek”, *Halkın Sesi* 19 Sept. 1977.

³⁹³ “Holding’de Referandum Yapıldı”, *Halkın Sesi*, 1 Oct. 1977.

³⁹⁴ Interview with Yılmaz Yiğit.

signatures claiming that 70 workers in this list did not vote because they boycotted the referendum. Meanwhile Türk-Sen accused many of the factory chiefs at Famagusta of helping DGİS.³⁹⁵ In reality, the result of the referendum was in fact more close to Türk-Sen's interpretation. There were about 1,200-1,300 workers at the company in 1977 and DGİS had only 938 votes. It is known that Türk-Sen boycotted the referendum and 67 voted for Türk-Sen. Thus, most probably 70-75 percent voted for DGİS and 30-25 percent voted for Türk-Sen or would have, had they not boycotted the referendum. If we accept these results as correct, there was a still large difference between the percentages of the supporters of the two federations. It is also interesting that both sides accused the other one with the same arguments.

If the real result of the referendum is understood in terms of Türk-Sen's argument, the words of İsmet Üstüner, who was the factory chief of the Cyprotube factory, make sense. He argued that his factory played an important role in the success of DGİS because both the government and by Rauf Denktaş was trying to force the Industrial Holdings to get rid of DGİS. Üstüner emphasized:

Türk-Sen was getting higher results at the referendum at other factories. There were three or four people at other factories, our factory employed 125 people... The situation turned to the advantage of Dev-İş when the chest of the tube factory was opened. ... There were workshops in Nicosia rather than factories. Only Erdil Nami reproached me. I used to know him from the English School and I was admitted to the tube factory with his help. When the votes of the tube factory were announced he told me that Denktaş saw him and said: "Erdil, you did something secretly at the tube factory". I reproached them in the same way, I did not do anything secretly, I said.³⁹⁶

---

³⁹⁵ "Tertiplendiği Basın Toplantısında Taşkın Sanayi Holding'deki Son Gelişmeleri Eleştirdi.", *Türk-Sen Yayın Organı*, 20 July 1977, p.2.

³⁹⁶ "Neticede referandum olduğunda diğer fabrikalarda Türk-Sen hep öndeydi. Öbür fabrikalarda 3- 4 kişi vardı, bizim fabrikamız 125 kişi... Boru fabrikasının sandığı açılınca işi Dev-İş'in lehine çevirdi. ... Lefkoşa fabrikalarında hep atelye türü işler vardı. Tek Erdil Nami sitem etti. Onu İngiliz Okulu'ndan tanyordum ve Sanayi Holding'e onun sayesinde gelmiştim. Referandum sonucu çıktıktan sonra bana, Denktaş Bey beni gördü ve sitem etti: "Be Erdil, boru fabrikasında saman altından su yürüttünüz." demiş. Ben eşit davrandım; saman altından su yürütmedim, dedim." Interview with İsmet Üstüner.

While conflicts between DĞİS and Türk-Sen were high, the collective bargaining started on 15 October 1977.³⁹⁷ DĞİS members were inexperienced at trade unionism and this was their first collective bargaining experience. They took the collective agreements of the public enterprises in Turkey such as Sümerbank and Petkim as examples. The biggest problems for DĞİS were the low wages and classification.³⁹⁸ The agreement was signed months later than the referendum since DĞİS and the company administration could not agree on the salaries. “Theirs (offer of company administration) was close to ours” said Yılmaz Yiğit “but we wanted a trade union that takes what it wants.” Their solution was travelling to Ankara, to meet Mustafa Tosun from the Machine and Chemistry Corporation, which was a shareholder of the Industrial Holdings. They were successful at persuading him and got the rise they wished.³⁹⁹ Consequently, the wages were two times higher than they were in the 1975 agreement signed by Türk-Sen and the difference in the wages of female and male workers was ended as well. An ordinary worker got 13.95 TL/hour, a semi-skilled 15.96TL/hour, and masters 21.06 TL/hour. The highest was earned by the foremen, who received 24.66 TL/hour. There were many other classifications in addition to those listed. The difference between the highest and lowest was 10.50 TL/hour. 10.00 TL/hour was the minimum wage in the Turkish Federated State of Cyprus (TFSC) in 1977. It was 1,820 TL/month in contrast to the lowest wage at the Industrial Holdings, that had to be 2,232 TL/month calculated according to the eight-hour work day.⁴⁰⁰ The wages are not very meaningful in contrast to the average wages of the manufacturing industry in Turkey. For example, the average nominal daily wages are given as 159.72 TL for the food industry, 183.49 TL for manufacturing of chemicals and chemical production industry, 171.57 TL for the rubber

---

³⁹⁷ “Dev-İş ile Sanayi Holding Arasında Toplu İş Sözleşmesi Görüşmeleri Başladı”, *Halkın Sesi*, 15 Oct. 1977.

³⁹⁸ “Sanayi Holding’de Durum” *Devrimci Genel İş Sendikası Aylık Yayın Organı*, no.6.

³⁹⁹ Interview with Yılmaz Yiğit.

⁴⁰⁰ “KKTC’de Yıllara Göre Asgari Ücretler,” *KKTC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı*, [https://csgb.gov.ct.tr/Portals/1082/Asgari%20Ucretler%20\(1977%20-%202008\)-1.pdf](https://csgb.gov.ct.tr/Portals/1082/Asgari%20Ucretler%20(1977%20-%202008)-1.pdf), (accessed 4 Sept. 2015).

manufacturing industry, 148.66 for the textile industry, 111.14 TL for footwear, other apparel and fast wear textile manufacturing industry, 203.43 TL for metal manufacturing industry (other than machines).⁴⁰¹ These are the industries that can be compared to the factories of the Industrial Holdings. Therefore, the highest as it can be seen were the wages at the metal manufacturing. 203.43TL/day is equal to 4,060 TL/month. The lowest wages were at the footwear, other apparel and fast wear textile industry at 111.14TL/day, which is equal to 2,222 TL/month. 2,232 TL/month was the lowest wage earned by the unskilled workers of the Industrial Holdings, while 2,222 TL/month was the average wage of the workers at footwear, other apparel and fast wear textile industry. However, it is also clear that metal industry workers in Turkey were earning much more than their Turkish Cypriot counterparts. The highest wage that was earned by the masters at the Industrial Holdings was equal to 3,368 TL/month calculated according to the eight-hour work day. It was lower than the average wage (4,060TL/month) of the metal manufacturing industry. However, these wages are not meaningful at all because they are not the real wages of the workers, although the currency is Turkish Lira at both countries and inflation is carried from Turkey to Northern Cyprus.⁴⁰² The comparison of the real wages also cannot be meaningful because the Turkish Cypriots were experiencing an extraordinary situation after the 1974 war. Many of them could find houses and other products that could be used in daily life while the latecomers and the ones who were did not know the state authorities could not. Therefore, the wages could be either enough or not enough due to one's new situation.

Aysel Şahin commented on her wage at the Industrial Holdings and stated that the employees of the Industrial Holdings were getting more than the employees that were at the public offices, which was also stated by Ülvan Polili. Aysel Şahin added that this was the result of their strikes. She also emphasized that she could

---

⁴⁰¹ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (Primenistry State Statistics İnstitute), Türkiye İstatistik Yıllığı 1981 (Statistical Yearbook of Turey 1981),(Ankara: 1981), p.171,172.

⁴⁰² Güryay, "The Economy of the...", in *Isolated Part of Cyprus*, Ed. Stanislav Tkachenko and Muhittin T. Özsağlam, p.82.

not find a new house and paid much to repaint the one she was sitting at. She also said that she could not buy a bed for two years. On the other hand, Ramazan Yalçıntaş stated that the wages were high and enough to survive. Cemal Akalınlar also agreed that he was earning as much as his wife that was a teacher in the second half of 1970s, but he added that the wages at the Industrial Holdings did not rise as much as the wages at the public offices due to the economic crises in the company in the 1980s. A.K. emphasized that he could find a job at a private factory that where he could have earned more. Hakkı Çelebi and Osman Özgen had a conflict among themselves about the sufficiency of their wages. Although Hakkı Çelebi argued that it was not possible to buy a TV or a car as easy as it is today, it can be linked to the developments at banking sector and technological progress that makes the products cheaper.⁴⁰³

The collective agreement also included articles about protecting the trade union activities at the company and social rights of the workers. The Discipline Councils existed in 1975, too. However, there was not enough representation of the workers. The new agreement prevented groundless dismissals by a change in the Discipline Councils to include two representatives from the trade unions. The trade union representatives and trade union administration would be dismissed lastly in case all of their qualifications were equal if there would be unemployment at the company not related to a discipline issue. The workers who started work later would be dismissed first. The employer should discuss it with the trade union. These articles probably wished to protect a possible change in the conditions of the workers who were loyal to the company. Also, the company was forbidden to give higher rights to any one that was not a member of DGİS. In case it was done, the company was supposed to offer the same rights to every member of the trade union. DGİS also achieved many rights about the participation of the workers to the company administration. For example, while new employments were required for a position, a representative of the trade union was to take his/her place in the interview board.

---

⁴⁰³ Interview with Aysel Şahin; interview with Cemal Akalınlar; interview with A.K.; Interview with Osman Özgen; Interview with Hakkı Çelebi; Interview with Ramazan Yalçıntaş.

The achieved social rights covered were social assurance, severance pay, permissions, shopping from the company layaway, and kindergarten for the children of the female workers, and care for the health of the workers such as having a health center at BORSAN, MORSAN and Nicosia, employing a doctor two days a week and a full-time nurse.

The company also had to provide work dresses and tools that were safe enough. The heating and airing of the factories also had to be provided by the company for the safety of the workers when needed. According to the collective agreement, there had to be a worker trained in first-aid.⁴⁰⁴ However, as it was mentioned in the previous chapter, many workers experienced work diseases because the articles were applied completely. For instance, only Günay Keçeci, the factory chief of the dyeing factory, stated that there was natural airing in their factory because of so many doors. It was what the Greek Cypriots left. The most common method against the toxins was offering yogurt to the workers.⁴⁰⁵

To sum, despite the resistance of Türk-Sen, DGİS successfully organized at the Industrial Holdings using the political environment to its advantage. Its struggle was a reflection of the Cold War politics on the Cypriots. DGİS's organization at the Industrial Holdings not only doubled the salaries of the employees, but also ended the differences between the salaries of male and female workers. This federation also achieved many additional rights for the workers, although all of them could not be applied regularly.

5.3. Dev-İş Period at the Industrial Holdings (1977-1985) via the Interviews of the Workers

The ten-year period of Dev-İş at the Industrial Holdings was its brightest years. As the number of members of Dev-İş was given in Chapter 3, Dev-İş had its

---

⁴⁰⁴ *Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD. ŞTİ. İle Devrimci Genel İş Sendikası Arasında İmzalanan Toplu İş Sözleşmesi, 1.8.1977-31.7.1979 (The Collective Agreement Signed Between the Cyprus Turkish Industrial Holdings LTD. Company and the Revolutionary General Work Union 1.8.1977-31.7.1979)*, Dev-İş archive, (Nicosia)

⁴⁰⁵ Interview with Hakkı Çelebi, Osman Özgen, Hüseyin Şahin and many others and BARAKA, DVD: Sanayi Holding.

highest number of members in 1987. In that year, Metal-Sen became authorized instead of Dev-İş, which will be explored at Chapter 6. The interviewees make different comments about the existence of Dev-İş at the company. They have various memories related to the trade unions. Many Dev-İş members emphasized that Dev-İş changed so many things at the company such as Civan Mert. He defined the Dev-İş period at the company as follows:

The peace of work was achieved after Dev-İş came into the Industrial Holdings. An examination committee was formed. Nobody could be dismissed without a ground for dismissal. S/he would have been sent to the Discipline Council. There were trade union representatives at the council. Everywhere started to be institutionalized.⁴⁰⁶

Yılmaz Yiğit also agreed with Civan Mert that the examination committee was established through the intervention of DGİS. He stated that although there was an examination committee at the company that was making interviews with the candidate employees, it was not effective. The trade union had a representative member in the committee.⁴⁰⁷

Ali Hoyrat strongly emphasized that the trade union, DGİS, never made decisions without the knowledge and acceptance of the workers of the company. Therefore, he was annoyed when the trade union administration did not care about this issue once. Generally, the collective agreements were never signed before the approval of the workers. This is what active members of DGİS such as Yılmaz Yiğit, İsmail Özbarış and Civan Mert agreed on.⁴⁰⁸ Hoyrat said that they once signed it without even asking it the trade union representatives. Later he learned the cause of this act and forgave the unionists, saying;

For example our trade union administration told us that they would never sign a collective agreement without our approval. This was what they told us at first. As a representative of the trade union, I really cared about this issue and informed the employees about it. I told them that nothing can be signed without

---

⁴⁰⁶ “Dev-İş Sanayi Holding’e girdikten sonra çalışma barışı sağlandı. İşe girişlerde sınav kurulu oldu. Gereksiz kimse işten atılamaz oldu. Disiplin Kuruluna sevk edilirdi ve burada da sendika temsilcisi vardı. Her yer kurumsallaşmaya başladı.” Interview with Civan Mert.

⁴⁰⁷ Interview with Yılmaz Yiğit.

⁴⁰⁸ Interview with Yılmaz Yiğit; Interview with İsmail Özbarış; Interview with Civan Mert.

our approval. We will wish it! The agreements were always signed with the approval of the employees. Once they did not inform us. The trade union professionals signed the collective agreement without our knowledge. I called them by phone the next day when I heard this. I asked them if the news was true about the signing of the collective agreement because I was also intervening in the collective agreement processes. They signed it without asking us. I intervened in the meetings for collective agreement! I told them ‘do not come to the factories, because if you do I will be the first one to be against you, I will get you out of the factory.’ ‘Ali, come here and let us talk about it’ they said to me. I will never come to the trade union, I said. You are signing the collective agreement without the approval of the workers like the yellow Türk-Sen, I said. I did not go there for a week. They could not come, either. They were afraid. Especially Hasan Sarıca... He is a very precious friend of us. A very, very precious friend... They could not come because they were afraid of any conflict. I called them by phone again. I told them that I was coming. I am not afraid of you and I am coming, I said. I went there. Türk-Sen was influencing the government to get their way. They knew which rights we could get through the collective agreement. They were following the meetings because they had supporters inside the company administration. They were aware that we could get valuable rights. They went to the high authorities: ‘If you give these rights to them the public workers will suffer. If you do we will also want more rights; we will force you.’ they said. The public workers were all Türk-Sen members. They told the ‘high authorities’ that they wanted the same rights and had the workers strike. The high authorities of the state and above the state began to influence the general director of the Industrial Holdings. I do not remember his name but it may be Yücel Dolmacı. He was to go to Turkey the next day. He informed our trade union that lots of things could be changed until he came. He told them to finish the process before he went. He called many trade unionists and they signed the agreement. We got the rights but our mission was not getting rights. Our mission was teaching our workers in addition to getting rights. Our mission was teaching that it should not happen without our approval. We prepared a collective agreement booklet. It was written on the booklet which rights we could get and which we could not. Because it was the workers’ own agreement.

...⁴⁰⁹

---

⁴⁰⁹ “Mesela bizim sendika gittikleri her iş yerinde siz onaylamazsanız bu toplu sözleşmeyi imzalamayacağız, derdi. Sizin okeyinizi almadan bu sözleşmeyi imzalamayacağız, derdi. İlk dedikleri buydu. Ben de buna temsilci olarak çok dikkat ederdim ve çalışan arkadaşlarıma bu mesajı her zaman verirdim. Biz istemeden hiçbir şey imzalanmaz, derdim. Biz isteyeceğiz! Her zaman öyle olurdu. Bir defasında olmadı. Hiç haberimiz olmadan üst düzey sendikacılarımız gidip bunu imzaladı. Ertesi gün duyduğum zaman hemen telefona sarıldım. Bu toplu sözleşmenin imzalandığı doğru mu, diye sordum. Çünkü toplu sözleşme görüşmelerine ben de katılıyordum. Bize sormadan imzalamışlardı. Görüşmelere katılıyorum! Dedim ki, eğer siz bu sözleşmeyi imzaladıysanız bu fabrikalara sakın gelmeyin, gelmeyiniz; çünkü size ilk karşı gelecek, sizi ilk kovacak insanlardan biri ben olacağım. Yahu Ali gel buraya görüşelim, dediler. Ne gelirim ne basarım; bu iş bitmiştir, siz de sarı Türk-Sen gibi işçiye sormadan toplu sözleşme imzalıyorsunuz, dedim. Bir hafta gitmedim. Onlar da gelemediler. Korktular. Özellikle Hasan Sarıca... Çok değerli bir arkadaşımızdır ama çok çok çok değerli bir arkadaşımızdır. Gelemediler olay çıkmasın diye ve ben tekrar telefon açtım. Ben geliyorum, dedim. Sizden korkmuyorum ve geliyorum, dedim. Gittim. Türk-Sen hükümete baskı yapıyordu. Bizim toplu sözleşme ile hangi boyutta neler aldığımızı, neler alabileceğimizi biliyordu. Takip ediyordu; çünkü içeride onun da yandaşları vardı. İşveren heyetinde arkadaşları vardı ve bizim iyi haklar alabileceğimizin farkındaydılar. Üst

Cemal Akalınlar had a different view about the trade union activities of Dev-İş. He said that the fact that Dev-İş was a leftist trade union prevented it from getting its demands met by the government. Because the governments were usually right-wing, they did not wish to give in to the demands of the leftist organizations.⁴¹⁰ This can be true and it can explain why Dev-İş engaged in multiple strikes. The 1970s and 1980s were the years that the governments provided many opportunities to the Turkish Cypriot community to get votes and respect in return. However, Dev-İş members were seen as opposition supporters that were not potential “votes” for the government. Hüseyin Şahin also gave this reason for why he preferred Metal-Sen over DGİS.⁴¹¹ Ramazan Yalçıntaş was also one of the workers that preferred Metal-Sen to DGİS, but due to a different reason. He emphasized that one of the Dev-İş members used an insulting sentence against the migrant workers and called them *garasakal*, which is a derogatory word used by Turkish Cypriots to refer to Turkish migrants to the island.

Gender discrimination was emphasized more than “native-migrant” discrimination. Şenay Ekingen and Ülvan Polili stated that there was a policy against the woman that prevented them from moving up in company. Civan Mert also said that there were active women at the trade union but they were few in number. There is no evidence that gender issues became a subject of trade union issues aside from the equalization of the wages.⁴¹²

---

makamlara gittiler: ‘‘Aman ha, sakın ha, bunlara bu hakları vermeyin ha, sonra devlette çalışanlar darmadağın olur. Eğer verirsiniz biz de isteyeceğiz; size baskı yapacağız.’’ dediler. Devlette çalışanlar hep Türk-Sen’e üyeydi. Eğer verirsiniz biz de isteyeceğiz, yarın hepsini greve indireceğiz, dediler. Devlette üst makamlarda, hatta devletin dışında da üst makamlarda –sen anladın- olan insanlar Sanayi Holding genel başkanına (müdürüne) baskı yapmaya başladı. Adını tam hatırlamam. Yücel Dolmacı olabilir. Türkiye’ye ziyarete gidecekti sonraki sabah. Ben gelene kadar çok şeyler değişebilir, diyerek sendikamıza haber gönderdi. Gelin bu işi ben gitmeden bitirelim, dedi. Birkaç sendikacımızı çağırdı ve gidip imzaladılar. O hakları biz aldık; ama bizim gailemiz hak almak değildi. Hak alırken işçilerimize bir şey öğretmekti. Biz istemeden olmayacağını, öğretmekti. Toplu sözleşme defterciği yapardık. O defterde hangi hakkı aldığımız, hangi hakkı alamadığımız hep yazılırdı. Kendi sözleşmesiydi çünkü. ...’’ Interview with Ali Hoyrat.

⁴¹⁰ Interview with Cemal Akalınlar.

⁴¹¹ Interview with Hüseyin Şahin.

⁴¹² Interview with Şenay Ekingen; interview with Ülvan Polili; interview with Civan Mert.

Ali Öncüer emphasized discrimination among the member of Dev-İş. He said that the ID card that was given to all Dev-İş members was not given to him when he became a member of Dev-İş. He strongly believed that Dev-İş administration was exploring his political thoughts and when they learned that he was a UBP member they did not defend his rights.⁴¹³

5.4.Strikes

As early as 1978 the strikes of DGİS continued. The three reasons of the strikes were the dissatisfaction with the lowest wage, unpaid sick days and the absence of severance pay to everyone except from those dismissed from their job due to criminality.⁴¹⁴ DGİS's point of view, especially about the wages, was more equality among the workers and others. It is stated in Dev-İş's notifications: "You cannot give 20-30,000 TL to the politicians and grudge 3,000 TL to the workers."⁴¹⁵ Starting from 1978, DGİS argued that the governors were trying to weaken the achieved power of DGİS and the unification of the working class. Interestingly, DGİS started to emphasize the discrimination between the Turkish Cypriot and migrant workers had been created to separate them, but they emphasized that they saw the working class as a whole.⁴¹⁶ Although the majority of the workers rejected the existence of such discrimination, İsmet Üstüner, the factory chief of Cyprotube, mentioned that there was a grouping between the two sides in his factory.⁴¹⁷ DGİS interpreted such discrimination as an artificial problem to weaken the unification of the workers.⁴¹⁸ Furthermore, the establishment of a new trade union, the Trade Union of Holding Workers (*Holdingleiler Sendikası*, HOL-SEN),⁴¹⁹ and the dismissal of nine workers were

---

⁴¹³ Interview with Ali Öncüer.

⁴¹⁴ A letter send to KTSHİ LTD. ŞTİ by the DGİS, January 14, 1978.

⁴¹⁵ DGİS Eylem Komitesi, Press release, 13 Feb. 1978, Dev-İş archive, (Nicosia)

⁴¹⁶ Press release, 6 June 1978, Dev-İş archive, (Nicosia)

⁴¹⁷ Interview with İsmet Üstüner.

⁴¹⁸ Release distributed to the workers, 4 June 1978.Dev-İş archive, (Nicosia)

⁴¹⁹ Press release, 29 Jan. 1980, Dev-İş archive, (Nicosia).

interpreted as an attack against DGİS's power.⁴²⁰ The reason for the dismissal of the nine workers was their engagement in the trade union activities outside of work hours.⁴²¹ Hunger strikes also done to reemploy the workers at the Industrial Holdings and struggle continued but could did not succeed. (Also see Appendix B, C ,D, E and F) ⁴²² One of the dismissed workers, İsmail Özbarış, emphasized that they won the lawsuit against the company but they were not reemployed. DGİS also argued that Türk-Sen began to use two of those workers and offered them 100,000 TL credit, rich opportunities and material and moral aid.⁴²³

The conflicts during the strikes were also quite heated. Many workers told their memories about the strikes and these memories give an overview of the spirit of the ten years of DGİS at the company. There are those who reject that there was a pressure by the members of DGİS over others to make them obliged to strike but it seems that the strikes were much debated in many factories.

We were being collected at the entrance gate. As a representative, Hasan Sarıca and I went inside and found out who was involved in the strike and who was not. ... We were clapping for the strike breakers the next day when they came to work... This was the biggest punishment for them. Their faces were so red.⁴²⁴

So he thought of a psychological enforcement but Hakkı Çelebi and Osman Özgen also proved that some violent actions happened during the strikes among the workers or between the police and the workers.⁴²⁵

Seval Bayramoğlu's statements reaffirms Hakkı Çelebi and Osman Özgen's comments and makes one think that the strikes in Famagusta were more violent

---

⁴²¹ Dev-İş, letter to Mustafa Çağatay, the prime minister of TFSC, 10 Jan. 1980, Dev-İş archive, (Nicosia).

⁴²² Yılmaz Yiğit, Press realse, 16 Dec. 1979.

⁴²³ Press realse signed by Hasan Sarıca, the president of the Dev-İş, February 4, 1980.

⁴²⁴ "Grev yaptığımız zaman giriş kapısına toplanırdık. Temsilci olarak Hasan Sarıca ile birlikte içeri girip fabrikalarda kimin greve katılıp kimin katılmadığını öğrendik. ... Onları hiç dışlamadık. Sadece grev kıran ve içeri giren arkadaşlarımızı sabahleyin alkışlarla içeri alırdık. Utanırlardı. Bu işçi utancını Allah kimseye göstermesin. Bu utancı yüzlerinde gördüm. Onlar da siyasi birer kurbandı. Ama ben gönüllerinin bizimle olduğunu görmüştüm."Interview with Ali Hoyrat.

⁴²⁵ Interview with Hakkı Çelebi; interview with Osman Özgen.

than the ones at Haspolat. Seval Bayramoğlu himself became a strikebreaker and this caused him to feel afraid of the workers. He said that the strike at Ece Flour Factory was the strike of only the electric technician. He argued that the trade union had not enough money to finance the workers during the strike. Therefore, the electric technician, who had a strategic task in the factory, struck. This was enough to stop the factory's production. Other workers were not formally on strike but they could not work without the electric technician who operated the machines.⁴²⁶ Also he explained his role in breaking the strike at the flour factory;

We were to sell our flour to the military. The trade union decided to go on strike... He (Yücel Dolmacı) called me (by phone) and he told me to start up the flour factory... Later Mustafa Çağatay, the prime minister and a friend of mine, called me (by phone). He asked me to remember how difficult it was to persuade the army to buy the flour from the Industrial Holdings. After, he told me that the commander of the army corps would never buy anything from our company if the army experienced any difficulty. He wanted it as a friend. I could not resist. I told him that I did not want to experience unpleasant events with the trade union and the workers... The prime minister told me: 'do not worry about that issue. We will put you into the factory and remove the police protection. In case of an attack (from the workers), we will protect you and punish the attackers as harshly as possible.'... Any unpleasant incident during the flour delivery could cause the starvation of the army corps.⁴²⁷

Yılmaz Yiğit, who can be thought as the spokesman of DGİS, refuted Bayramoğlu's comments and stated that Ece Flour Factory and Bordo Plastic Factory were on strike at the same time together. His words conflict with Bayramoğlu's as he emphasized that only technicians were strike breakers;

There was a strike at the Bordo Plastic (Factory) and the (Ece) Flour Factories during the general directorship of Yücel Dolmacı. They attempted to break the strike at Bordo Factory in alliance with the potato producers. The factory (plastic) was producing (plastic) sacks for the potato producers. Rationalizing that the potato producers were not able to sell their potatoes, they mobilized the potato producers. They (the government and company administration) set the potato producers against our strike.⁴²⁸

---

⁴²⁶ Interview with Secal Bayramoğlu.

⁴²⁷ "Seval Bayramoğlu" *Ekonomik Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim p.315.

⁴²⁸ "Bordo Plastik ve un Fabrikalarında Yücel Dolmacı'nın genel müdürlüğü zamanında bir grev oldu. Bordo Fabrikası'ndaki grevi patates üreticileri aracılığıyla kırmaya çalıştılar. Bordo Fabrikasından patetes üreticilerine sebze kasası satılıyordu. Patatesçiler patateslerini satamıyor diye patates üreticilerini topladılar; grev yerini basturdular." Interview with Yılmaz Yiğit.

We were preserving the flour reserves of the army at the (flour) factory. When they use their stocks that stay at the storehouses, we were adding new stocks to the storehouses. I mean there was no need for more flour. We were changing the flour reserves. They said that the army needed flour immediately. Therefore, the technical staff were brought to the factories by the military administration to break the strike at this factory.⁴²⁹

Yılmaz Yiğit also expressed that any strike that could harm to the company was being delayed by the trade union. For instance, he explained that there was strike at the Cyprotube and Harika detergent factories during the freight shipment. The ships were waiting at the port to be loaded. The transporters was demanding money for the time of their wait from the sender or receiver. Therefore, the trade union informed the factories' employees about the situation to delay their strikes. Yılmaz Yiğit said that their friends at these two factories did not accept it immediately. He explained that he and Şefik Rıfat, went to these factories together and persuaded the employees delay the strike. He said that he even though the workers were on strike and were not paid their salaries when they worked to complete the freight shipment.⁴³⁰

Another strike was held at Cyprotube Factory in Famagusta too. The government and company administration attempted to break the strike again. The strike lasted for a month but was unable to achieve its goal. The workers started to become impoverished and UBP members began to visit their houses to persuade them to break the strike. Yılmaz Yiğit emphasized that although many workers were persuaded to turn back to work, the population of the workers persuaded by UBP was not enough to break the strike. The trade union dealt with the monetary problems by getting aid from DİSK. Hasan Sarıca and Yılmaz Yiğit went to

---

⁴²⁹ "Halbu ki askeriye un sevkiyatı yapılmıyordu. Orada askeriye ile bir anlaşma vardı. Askeriye yedek un stokunu un fabrikasında tutuyordu. Çünkü askeriye'nin belli bir miktar gıda maddesi stoklaması gerekiyordu. Un sürekli stoklanan bir madde değil. Bize diyelim ki 300 ton getiriyordu. Türkiye'den getiriyordu. O un bizde sürekli stok değişikliğine uğruyordu. Yani oradan onun ununu satıp yerine bizim ürettiğimizi koyuyorduk. Dolayısıyla o stoku zaten kullanmıyordu. Biz sadece o stoku sürekli yeniliyorduk. Bir hizmet yapıyorduk ama bunlar grevi kırmak için una ihtiyaçları olduğunu söylediler ve oradan un almak istediler. Orada un fabrikasında grevi kırdılar ama grevi kıran işçiler askerin idareye hakim olduğu dönemde Türkiye'den getirilen teknik ekipti. Onlara kırdırdılar; onlar bu sevkiyatı yaptılar." Interview with Yılmaz Yiğit.

⁴³⁰ Interview with Yılmaz Yiğit.

İstanbul to ask for DİSK's help. DİSK aided the strike monetarily. Yiğit interpreted this aid as "[...] the present of DİSK to the working class in Cyprus. It was an evidence that DİSK's views of working class was not territorial but rather international."⁴³¹

It is not surprising that all important examples about the strikes were from Famagusta as the biggest factories were in Famagusta. Furthermore, they could be the most determining factors of the struggle, as İsmet Üstüner also argued.

The strikes and conflict between the trade union and the company became chronic problems over time. When the time for collective bargaining came, the problem of determining the authorized trade union arose and ended with the success of DGİS in the referendum. As the company was privatized step by step, the problem of employment of the workers became more serious. In 1982, when many of the textile factories started to be privatized, the workers were sent on unpaid holiday rather than calling it "dismissal".⁴³² This would become the way in the following years of dismissing the workers from their jobs.

---

⁴³¹ "DİSK'in bize idari, teknik yardımının dışında maddi desteği oldu. O da Kıbrıs'taki işçi sınıfına DİSK'in bir hediyesi oldu. DİSK'in işçi sınıfına bakışının bölgesel olmadığı uluslararası olduğunun da ispatıydı." Ibid.

⁴³² "Türk-Sen'e Pay Çıkartmaya Çalışanlar Aldanmaktadırlar", *Dev-İş'in Sesi*, 28 June 1982.

CHAPTER 6

PRIVATIZATION PROCESS AT THE INDUSTRIAL HOLDINGS AND THE END OF THE PUBLIC ENTERPRISE TRADE UNIONISM OF DEV- İŞ (1985-1998)

The Industrial Holdings began to be privatized like many other public enterprises in Turkey that were the shareholders of the Industrial Holding after the declaration of the TFSC. This privatization process was used as a weapon against DGİS by the government and the company administration. It seems that the general opinion of the Turkish Cypriots' was similar to a conspiracy theory. They argue that the factories were privatized to end the production in Northern Cyprus in order to enslave the Turkish Cypriots by segregating them in industrial production. Thereby they would become civil servants so they would be obliged to their monthly wages. The opinion of Turkish authorities on the Industrial Holdings cannot be known without using the documents of the archives in Turkey. However, the privatization of the public enterprises is not unique to Northern Cyprus. The reason for privatization is not also unique to Northern Cyprus, as will be explained below. Privatization was the main trend in the world after the 1970s and this trend spread to Turkey after the 1980s. The privatization attempts began in Turkey in 1985, later than in many other countries. This was the time when privatization also began in Northern Cyprus by the Industrial Holdings.

6.1. Assumed Reasons of the Privatization of the Company

The interviewees listed many problems that could have been the reasons for the privatization of the factories of the company. They all had different ideas from one another. Many mentioned the problem of nepotism that was a result of the

patronage system in Northern Cyprus. Many pointed to the centralism of the company as a serious problem.

In fact, there were administrative problems due to the centralism in the company and these problems were voiced mostly by engineers and factory chiefs. The effect of the centralism was not only over the choices of the individuals. For example, there were employees accusing the company administration of penalizing free speech in addition to others emphasizing that there were problems because of the decision making coming from the center.⁴³³ Looking at a speech by İsmet Üstüner, the factory chief of Cyprotube Factory, it can be understood that the technical equipment were bought in accordance with the central administration's views; the opinions of the factory staff were given little importance. This resulted in unsuccessful purchases, such as paying too much or buying unnecessary equipment etc.

The worst side of the Industrial Holdings was its centralized structure. The central administration decided and you did it. Mehmet Musmul was responsible for supplies while I was the MORSAN director. The factory was to inform Mehmet Musmul of its needs and he was to supply them. I said: 'The tube factory cannot work in such a way.' If I buy materials for the factory, either I will go to choose the materials or my master will go to choose them. How can anybody else know what is needed for us? How can he (Mehmet Musmul) choose? First we started to buy our needs.

The center cannot rule from afar. It is impossible. Listen up now, this is also important. We had problems in galvanizing. We were not able to do get it thin and smooth by hand. We had to do research. There was no Google in the 1980s. There were galvanizing research associations. We told the central administration that we wished to write to the associations. They told us to inform them and they would write instead of us. I asked them if they were kidding with us. Mutual correspondence is obligatory. Orhan Alıçlı said 'Ok'. We'll give you ten letterheads; so you can write. What a great favor! (Smiling) I was the director of a great factory but I did not have letterheads. You could not write anything related to your factory. The central administration wrote them. Do you see what I mean? They gave only ten letterheads.⁴³⁴

---

⁴³³ "Aykan Sahir" *Ekonomik Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim, p.83.

⁴³⁴ "Sanayi Holding'in en kötü yanı merkezi bir idare olmasıydı. Merkez karar verecek; sen yapacaksın. Ben bölge sorumlusuyken tedarik sorumlusu Mehmet Musmul'du. Fabrika ihtiyaçlarını ona bildirirdi ve o gidip alırdı. Boru fabrikası böyle çalışmaz, dedim. Fabrikaya malzeme alacaksam seçmeye ya ben gideceğim ya da ustabaşım gidecek. O ne bilir ki? Neyi seçecek? İlk biz başladık.

Merkez uzaktan kumanda edemez. Mümkün değil. Aa bak şimdi o da önemliydi. Galvanizde problemlerimiz vardı. İstedığımız ince, pürüzsüz galvanizi elde edemiyorduk. Araştırma

On the other hand, one of the employees indicated that the prices of the products to be sold in the market were determined by the central administration, too. It took months and the products could be launched at a later season.⁴³⁵ The decisions taken from the center were harming the production in some factories, and according to a report about the accounting system at the *Özmen* Textile factory, the autonomy of the factory and determining the prices of the products and which of them will be sold by the factory itself was suggested.⁴³⁶ Furthermore, the management of various factories from a central department caused unity of their balance sheets. Therefore, the burdens of the General Directorship and the factories in the red were reducing the incomes of the profitable factories. Those examples show the negative effects of the centralism over the production and marketing processes at the Industrial Holdings.

Apart from centralism, the patronage system in Northern Cyprus had also a negative effect on the Industrial Holdings. It was not very apparent during the foundation years of the company, however when the military administrative returned to Turkey and when the General directors started to be very close to Rauf Raif Denktaş, the effects of the patronage system started to be visible.⁴³⁷ This resulted in unnecessary employment of the civil servants who were close to UBP or Denktaş in the company like it is in the public offices. As an employee stated “It came a time when the General Directorship turned into the Party Center (of UBP).”⁴³⁸ In addition, it was stated that the number of blue-collar workers

---

yapmamız gerekiyordu. O zaman Google amca yoktu. Galvaniz Araştırma asoşiyeshinlari (associations-örgütler) vardı. Yazışmak istiyoruz, dedik. Bize bildirin de biz yazalım, dedi merkez. Bizimle dalga mı geçiyorsunuz, dedim. Karşılıklı yazışma olmazsa olmaz. Orhan Alıçlı tamam, dedi. Sana on tane başlıklı kâğıt veriyoruz; yazabilirsin. Büyük bir lütuf! (gülümsüyor) Koca fabrikanın müdürüyüm; ama başlıklı kâğıdım yok. Fabrika adına bir şey yazamazsın; yazıları merkez yazar. Anlatabiliyor muyum? Ve sayılı, on tane verdiler.” Interview with İsmet Üstüner.

⁴³⁵ “Adnan Özdemir” *Ekonomik Savaşın Önderi...*, ed. Halil Erdim, p.70.

⁴³⁶ An accountant report about the *Özmen* Textile Factory that was written by Tuğrul Ağcataş and Yılmaz Yiğit from the personal archive of Yılmaz Yiğit.

⁴³⁷ To exemplify Ahmet C. Gazioğlu or Hüsni Saygınsoy are known by their closeness to Denktaş.

⁴³⁸ “Mustafa Esatoğlu”, *Ekonomik Savaşın Önderi...* ed. Halil Erdim, p.254.

was not enough while the number of civil servants was too many. It can be predicted that this situation was a result of the employment due to patron-man relations.⁴³⁹ There are conflicting arguments about the effects of patronage on the work atmosphere in the company. Many workers such as Hakkı Çelebi, Civan Mert, and Pembe Hundal deny the existence of favoritism until 1986 and many others, such as Kadir Şentürk and Şenay Ekingen, agreed with this opinion in their interviews. On the other hand, it is known that the patronage system caused the rise of the number of civil servants in the administrative departments,⁴⁴⁰ because providing jobs to family, friends or political supporters was very common in Northern Cyprus, and still this system continues. Therefore, the unnecessary employment due to this common action caused an increase in the company's expenditures.

On the other hand, the most common idea about the privatization process of the Industrial Holdings among the workers was the adoption of the liberal economic model after Turgut Özal's visit to Northern Cyprus. Yılmaz Yiğit, Civan Mert and İsmail Özbarış stated that the privatization was determined by Turkey parallel to the liberal policies adopted by the Turkish governments and especially Turgut Özal.⁴⁴¹ Hakkı Çelebi and Osman Özgen also spoke about Turgut Özal's visit to Northern Cyprus and Osman Özgen stated that although they were forced to welcome Turgut Özal as company workers, he did not go to welcome him. Both emphasized that the privatization was Turgut Özal's decision.⁴⁴² Şenay Ekingen stated that this was not a "privatization" although they called it privatization. She said that this was a way of ending the productivity of the Turkish Cypriot community.⁴⁴³ It is clear that most of the employees think that

---

⁴³⁹ An undated document of the Industrial Holdings but it can be predicted that its year can be 1983. It was prepared to inform the administration.

⁴⁴⁰ "Halil Erdim", *Ekonomik Savaşın Önderi...* ed. Halil Erdim, p. 129, 143, 164.

⁴⁴¹ Interview with Yılmaz Yiğit; interview with Civan Mert; interview with İsmail Özbarış.

⁴⁴² Interview with Hakkı Çelebi; interview with Osman Özgen.

⁴⁴³ Interview with Şenay Ekingen.

privatization was not a result of the financial crisis of the company but rather a choice made by Turkey as an economic policy.

6.2. Privatization of the Company

Above all, the privatization process of the company was related with the changing economic policy. Public enterprises are establishments whose capital is owned by the state to serve to macro-economic policies, balancing the market and providing employment, and have the mission of making profit rather than providing a public service.⁴⁴⁴ Therefore, public enterprises cannot sell the goods and services under their costs. If public enterprises work without profit, the establishment would have to be indebted inside or outside the country or taxpayers would have to deal with the burdens.⁴⁴⁵ Such public enterprises may not achieve their goals due to political oppression. Creating too much employment to get votes, experiencing stealing, bribery and similar events can cause public enterprises to deviate from their aims. Therefore, the reasons for privatizations can be the same as the reason for the establishment of public enterprises.⁴⁴⁶ While privatization became popular in the world, the ex-workers of public enterprises began to experience unemployment or worse working conditions. The Industrial Holdings and its workers are also examples of this idea about public enterprises.

The best way of observing this is to follow the historical process within its economic dimensions. On the contrary to common belief, the privatization process of the Industrial Holdings started in 1975. Alp Chocolate Factory, as it was named by the Turkish Cypriots, was one of the examples of earliest privatizations.⁴⁴⁷ Many factories of various sectors such as shoe, textile, building and metal were wished to be rented to individuals or legal entities but none could

---

⁴⁴⁴ Pınar Feyzioğlu Akkoyuncu, *Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme*, (İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 2001), pp.11-12.

⁴⁴⁵ *Ibid.*, pp.15-16.

⁴⁴⁶ Akkoyuncu, *Kamu İktisadi Teşebbüsleri...*, p.15.

⁴⁴⁷ The date is prediction but it cannot be earlier than 1976.

be found under the circumstances of the time. Four factories were rented to former English base employees and to investors who came from London. In one of its articles, *Halkın Sesi* newspaper interpreted this privatization as the transfer of the factories to the people but it can be understood from the content of the news that it was a kind of privatization⁴⁴⁸ Even though six factories of the company were rented, the unnamed privatization attempts failed. The basic reason for this failure was the fact that there were not enough investors who could buy the factories. Turkey's Republican People's Party (*Cumhuriyet Halk Partisi*, CHP) y also had a central role in establishing and sustaining the public enterprises in Northern Cyprus. Ziya Müezzinoğlu Kayseri, Republican People's Party (CHP) Member of Parliament, stated that the non-productiveness of the public enterprises is an early conclusion to be reached; the public enterprises were a realistic model established considering the significant circumstances of Cyprus, and if they were carried out well they would contribute to the social, politic and economic structures of the area.⁴⁴⁹ That was an evidence of Republican People's Party (CHP)'s support to the statist economy politics. But this speech also showed that the mixed model was chosen as a result of the "significant" conditions of Northern Cyprus. However, the same Müezzinoğlu later stated that he could support the privatizations in Cyprus and the liquidation of the public enterprises when conditions changed.⁴⁵⁰ Müezzinoğlu can be seen as the spokesman of CHP but his speech is not enough to comment on CHP's policy. However, it is commonly known that the economic policy about public enterprises changed in Turkey after the 1980s. Many laws had been passed by the assembly to regulate the privatization process of public enterprises in Turkey. First, the business units such as the factories under the umbrella of public enterprises were privatized. Later public enterprises were also dissolved. The structure of public enterprises was also changed and they were seen as rival establishments to private enterprises. The total cost of the privatized enterprises

---

⁴⁴⁸ "4 Fabrika Halka Devredilecek", *Halkın Sesi*, 15 Aug. 1976.

⁴⁴⁹ "KİTler En Uygun Modeldir." *Halkın Sesi*, 22 Jan. 1977.

⁴⁵⁰ "KİTler Ömrünü Tamamladı.", *Yenidüzen*, 22 Feb. 1997, p.13.

were 38,910.02 USD between 1980 and 2009, which clearly displays the changing policy about the public enterprises.⁴⁵¹

However, the privatization attempts of the Industrial Holdings began before the 1980s but very slowly and unsuccessfully. The privatization attempts that started in 1975 with the Alp Chocolate Factory were not successful. Following this privatization attempt, the privatization of the other factories of the Industrial Holdings started similar to at the Bermen Textile Factory.

The privatization process accelerated in the Industry in the 1980s when problems in exporting the products of the company to Turkey which was the most important market for them. The Turkish government began to apply quotas and added value tax.⁴⁵² When the Turkish government put this policy into practice, the Northern Cyprus governments began to import more qualified and cheaper goods from all over the world. In this case, the number of the firms that the Industrial Holdings was competing rose.⁴⁵³ Because the Industrial Holdings was a public enterprise, the cost of the workforce was more expensive than if it were private enterprises. Therefore, competition with the private sector was becoming difficult day by day.⁴⁵⁴ Furthermore, according to the TFSC importation and exportation enactment of 1980, the cost of the importation of raw materials and spare parts of the company was excluded from the allocation of foreign currency. The foreign money credited imports were prevented and this negatively affected the production of the company.⁴⁵⁵ On the other hand, it was written in every year's activity report that the machines were aging and should be renewed in the

---

⁴⁵¹ Özlem Taner Koroğlu, "Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1980'den Sonra Geçirdiği Dönüşüm Süreci ve İstihdam Sistemine Etkileri," *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17, no.1, (2012), pp.453-475, pp.455-459.

⁴⁵² Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ *K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1980 Faaliyet Raporu*, (Nicosia: 1981), p.9.

⁴⁵³ Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ *K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1981 Faaliyet Raporu*, (Nicosia: 1982), p.9.

⁴⁵⁴ Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ *K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1982 Faaliyet Raporu*, (Nicosia: 1983), p.6.

⁴⁵⁵ *K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1980 Faaliyet... p.1.*

1980s. But no machine was renewed until 1995. The products were becoming less modern. This also negatively affected marketing of the goods. To summarize, production lost its old quality with time. The problem of finance that appeared due to political problems created a wishes circle. Although the capital of the company rose in 1980, the banks were not able to pay it.⁴⁵⁶ It is possible to understand that bad process by looking at the paper quality of the activity reports. The activity reports were published on coated papers until 1980 and later they started to be published on straw papers.

The Industrial Holdings could not deal with economic crises and the number of the factories governed by the company decreased to 27 in 1985.⁴⁵⁷ Especially in 1984 and in 1985 the company's economy was worse than ever. 1986 and 1987 were the years that the biggest step was taken in privatization of the company. In the following years, the number of the workers at the company would decrease to 300. In the 1990s the company became smaller and was composed of only 14 main factories. Yet, the 1990s were the golden years of the Industrial Holdings. Every year the company increased its profit in contrast to the previous one. But as the company workers had to be paid their severance pay, the company was indebted to the Caution Fund. It got into debt due to credits taken from various institutions including the Cooperative Central Bank. In 1992, all the debts were paid back according to the company reports. On the other hand, there had never been exportation to Turkey after 1990 and the company administration linked this fact to the old machines. Even in 1994, the company administration continued to plan to renew the old machines by using an amount from the 1995 budget.⁴⁵⁸ In 1995 a scotch tape machine was bought to the DO-RE-Mİ Cosmetics factory. Again in the same year the molding machine in Plasbag Factory (plastic good production factory), a Karls Mayer net sack machine and the Hydraulic Press in

---

⁴⁵⁶ *K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1981 Faaliyet...*, p.3.

⁴⁵⁷ *K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1985 Faaliyet...*, p.4,5.

⁴⁵⁸ Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ.,” Sunuş;” *K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1994 Faaliyet Raporu*, (Nicosia: 1995).

Cyprotube were found suitable to be sold.⁴⁵⁹ Therefore, while the company was trying to survive, the company started to be dissolved.

It cannot be said that there was a bankrupted picture of the company in those years right before its dissolution. Much of the debts were paid back and the company started to be reorganized. Although the exportation to Turkey's market was impossible in the 1990s, the company was successful at sustaining little exportation in return of foreign currency and the products could be sold to the domestic market despite the imported goods in the market. Only in 1996 were there burdens on the budget of the company.⁴⁶⁰ It would not be a stretch to claim that the burden was a result of the beginning of the dissolution process of the company. As it was stated, the selling of the machines had begun. According to a report that was presented to the General Council of the company by the administrative body on 31 April 1997, the company had 38.3 billion TL profit between the years of 1991 and 1995. The burden of 1996 was a result of the decision taken to dissolve the company because the productivity of the workers decreased, and was also due to the mistrust experienced by the banks and firms that were working with the company.⁴⁶¹

The dissolution of the company was not an issue of the budget, but it can be linked to liberal policies of the government just like the privatization of the other public enterprises all over the world. As Beratlı argues, the state policy aimed to create a bourgeois that would become rich through imports. The policy of the investors from Turkey to TRNC that was started in the 1950s continued to grow faster. Indeed, according to the nationalist governors there was no difference between Turkey and TRNC, but there was a bond which was apparent in the acceptance of the economy policies of Turkey in Northern Cyprus.⁴⁶² The

---

⁴⁵⁹ 3 documents of the Industrial Holdings, April 17, 1995 informing the administration about the fixtures. (From the personal archive of Yılmaz Yiğit).

⁴⁶⁰ K.T.S.İ.H. LTD., *accountant report*, 28 Apr. 1997.

⁴⁶¹ "Sanayi Holding'in Genel Kurulu Yapıldı", *Yenidüzen*, 1 May 1997.

⁴⁶² "Eroğlu: Tek Ümidimiz Türkiyeli Yatırımcılar", *Yenidüzen*, 13 Mar. 1997, p.5.

privatization of the public enterprises had started in Turkey and the Industrial Holdings was established by the contributions and capitals of the various public enterprises, which were also the Industrial Holdings' shareholders, in Turkey. This showed the parallelism of the public enterprise policies of Turkey and Northern Cyprus. The participant public enterprises left the company and the partners of the Industrial Holdings changed. The *TCM Konsolide Fonu* owned 51 percent of the shares, the Department of Reserve Bank owned 29 percent, and Social Insurance Association owned 20 percent.⁴⁶³

Meanwhile, as the privatization process was going on a liquidation committee was established to finalize the liquidation. The committee was to put the factory buildings and fixtures out to tender. The privatizations were completed in 1998 by giving priority to the company's ex-workers. Some machines such as those in Turtex were very outdated and were sold under their bottom prices. The decision to leave the Kurtuluş Sponge Factory and Ada Electrode factory's buildings to the Eastern Mediterranean University was taken but the Kurtuluş Sponge factory was put out to tender. Some machines and fixtures could be sold to business people from Turkey to be melted and used as metals. The *İkas* Styrofoam Factory was sold to Near East University and it was one of the factories that continued production after the renewal of the machines.⁴⁶⁴ Already there factories were continuing production in 1998.

6.3. The Pressures on Dev-İş and the Dismissals of the Workers.

The privatization began in 1975 but was mostly completed in two steps in 1986 and in 1997. During these two significant stages, the employees of the company began to be dismissed from work. In this part, the aims, methods and consequences of these dismissals will be explained by using oral history. The dismissals had been determined due to the political ideas of the workers, and, as a consequence, DGİS lost its power at the company.

---

⁴⁶³ It can be followed from the activity reports of the Industrial Holdings after 1990.

⁴⁶⁴ Interview with Ali Öncüer.

This was a story similar to the one in Turkey. Although the 24 January decisions and the *coup d'état* of 12 September 1980 destroyed the trade union movement in the private sector that was commonly situated at *Marmara* Territory, there still was a powerful public enterprise trade union movement in the 1980s in Turkey. DİSK and many other “ideological” trade unions were banned after the *coup* and Türk-İş remained as the sole federation of trade unions after 1980. Turgut Özal’s government applied the 24 January decisions and adopted a liberal policy that Türk-İş was not familiar with. The real wages of the public enterprises’ employees were decreased and Türk-İş wished to get them higher, but Özal’s government pursued a hostile policy against the public enterprises and he also showed it both in his speeches and by his attitude. He even rejected to meet the trade union. Therefore, the opposition to Özal government was mainly the trade union movement. The second half of the 1980s were characterized by a massive trade union movement. The public enterprises started to be seen as unproductive and unnecessary. The trade union movement was successful at breaking the power of Özal and his party Fatherland Party (*Anavatan Partisi*, ANAP). Nonetheless, the liberal ideas had spread to a massive population and the end of the public enterprise trade union movement came with the end of the public enterprises in the 1990s. The limits of the trade unions were the employee personal rights of their members. The rights were commonly preserved and the employees of the privatized enterprises were admitted to other public offices.⁴⁶⁵

Northern Cyprus has a similar story that is also unique in many aspects. The privatization of the factories of the Industrial Holdings was to end up with the end of public enterprise trade unionism of Dev-İş, but the process was also a conflict between the two political parties, their ideologies and two trade unions that were being characterized by two ideologies. There had always been oppression over CTP supporters who were also active members of DGİS. Üstüner, as a factory chief in Cyprotube, stated that the membership of DGİS was a threat to the workers’ job assurance. He said that;

---

⁴⁶⁵ Doğan, “1980 Sonrası Sendikal Hareket, Türkiye’de Sendikacılığın Kuğu Şarkısı,” in *Tanzimat’tan Günümüze Türkiye...*, ed.Y. Doğan Çetinkaya and Mehmet O. Alkan, pp.394-401.

What I felt was that there was a huge fear among the workers. Being a member of Türk-Sen was a guarantee of one's job. There was definitely propaganda going around that stated if you were not a member of Türk-Sen you would lose your job.⁴⁶⁶

In addition, being a writer in an opposition newspaper or just reading it at the company could be a problem which could have even ended up in dismissal. *Yenidüzen*, which was strongly linked to the CTP, was forbidden at the company. One of the workers wrote at *Yenidüzen* and this caused him lose his work at the Industrial Holdings when he refused to give up writing.⁴⁶⁷ The oppression was everywhere according to the interviewees. The most extreme example was given by Ali Hoyrat. He stated that because they were known as their support to CTP they were faced with inhumane behavior: "While we were walking on the streets, the UBP supporters would throw bones of the eaten meats from the UBP buildings on us. I myself saw this".⁴⁶⁸ They were shown as the traitors and it seems that they also attributed themselves a mission of enlightening the people and working class. Osman Özgen said that they distributed *Yenidüzen* in their village, Mutluyaka, and Ali Hoyrat also confirmed this. He said that

I preferred to distribute the *Yenidüzen* newspaper to our members when we came home from work because one needs courage to distribute the newspaper. I mean, being a CTP supporter required courage. We had courage. We distributed the newspaper to our members because we adopted the view of "read, make people read and propagate". We gave them to our members to educate them. We sometimes held meetings.⁴⁶⁹

---

⁴⁶⁶ "...benim hissettiğim işçiler arasında büyük korku vardı. Dev-İş'i destekler gibi görünürsek bize ne olacak? İşten atılacağız. Hâlbuki Türk-Senli olmak, işinin garanti olması demekti. Öyle bir baskı vardı. Türk-Sen'in adamı da bunu sürekli vurgulamaya çalışırdı. Yani, bizi desteklemezseniz işinizden olacaksınız, derdi. Kesinlikle Türk-Sen'in adamı bu propagandayı yapardı." Interview with İsmet Üstüner.

⁴⁶⁷ Interview with Ulvan Polili.

⁴⁶⁸ "Yani büyük bir aşamadır bu ve çok iyi hatırlarım o günleri. Ulusal Birlik Partisi örgüt binalarında mangallar yanarken, kebaplar çevrilirken onlar biz yoldan geçerken bize kemik atarlardı." Interview with Ali Hoyrat.

⁴⁶⁹ "Yenidüzen Gazetesini ben gece işten geldikten sonra üyelerimize dağıtmayı yeğledim; çünkü o gazeteyi dağıtmak bile cesaret isterdi. Daha doğrusu CTPlı olmak cesaret isterdi. Bizde o cesaret vardı. Üyelerimize dağıtırdık; çünkü bizim 'oku, okut, yay' görüşümüz vardı. Biz üyelerimize bunları bilgisiz kalmasınlar diye ulaştırırdık ve zaman zaman da toplantılar yapardık." Interview with Ali Hoyrat.

All of the workers who were supporters of CTP argued that DGİS members were dismissed from their work because of their political views and especially to weaken the power of the trade union. Most of the workers were dismissed from work in 1986 or in 1987. However, the dismissals due to unionist activities began in 1979, as mentioned above with the dismissals of nine workers due to unionist activities during work hours according to İsmail Özbarış. He assessed the event as the first attempts to dismiss the leftists in the company and argued that his wife, who was also working at the company, was dismissed to her unionist activities in 1982 without any explanation. However, the dismissals in 1986 and 1987 was not reasoned as “illegal trade unionist activities” but they were reasoned as “rarity of work” and they were not openly named as misemployment but rather the workers were sent on unpaid holiday.⁴⁷⁰ What caused everyone to think that this act was a “cleaning of the leftists” was quite clear. Most of the active members of DGİS including trade union representatives and the members of the general council of DGİS were dismissed even if there was a need for their positions. Later those positions were filled by someone else rather than calling anyone back to work.

Having an overview of the workers’ and factory chiefs’ memories about how they left the Industrial Holdings can help to understand what had happened during the privatization process of the company. Not only the causes of the dismissals were significant, but also how the workers’ lives were affected.

Yılmaz Yiğit told that many other active DGİS members were dismissed in addition to himself in the removal process of the trade union from the company. Şefik Rıfat, who was from the founders of DGİS, was also one of them. Hakkı Çelebi also explained how one of the founders of DGİS Yılper İşçioğlu left work, saying:

The lists were ready before we were dismissed from work. Our director was Yılper İşçioğlu. He was told to give a list of the workers to fire. He told them first they had to dismiss him and then the other workers. He said this word by

---

⁴⁷⁰ “Termal ve Famasack İşçileri”, *Dev-İş'in Sesi*, 2 Dec. 1985.

word. ... Later they dismissed him firstly and next they informed us (about our dismissal).⁴⁷¹

Yılper İşçioğlu corrected this, saying: “They showed me the list that was prepared at the UBP headquarters. I couldn’t have accepted it and continued working.”⁴⁷²

Less active people also were added to this list. Hakkı Çelebi and Osman Özgen were also dismissed in that process in addition to Yılper İşçioğlu. Hakkı Çelebi told how after he was dismissed, he worked in the building sector as a master. He was 30 year old when he lost his job. Later he changed his job to animal breeding. Osman Özgen also started breeding animals after his dismissal.

Şenay Ekingen was one of those who were fired during the privatization process. She spoke very openly and clearly, stating the following;

They fired four friends of mine in December 1986. In February 1987, I was called to the (director’s) room because of an issue about the trade union. The director of the department of accounting told me be very careful in my work... But I could not prevent my dismissal although I worked very carefully. They fired me after the great gratitude walk (she was speaking of 20 July celebrations). The administrators told us that they will call us for work when we were needed again. Indeed, the Personnel Department was the last place that the personnel should be dismissed from since there they were dealing with firing the staff. They did not call me back to work and they employed someone in my place.⁴⁷³

She explained why she was dismissed from work. Many workers had already been dismissed from work due to the privatization of the factories, so the active DĞİS members were dismissed during the privatizations. Türk-Sen began to gain

---

⁴⁷¹ İşten çıkarılmadan evvel zaten listeler hazırlandı. Bizim müdürümüz vardı, Yılper İşçioğlu. Ona dediler ki: ‘bize listeyi yolla’. Size liste falan yolamam, dedi. Önce beni durduracaksınız sonra işçileri, dedi. Aynen böyle dedi. ... Sonra önce onu durdurdular. Sonra maalesef bize bildirdiler. Interview with Hakkı Çelebi.

⁴⁷² “Bana UBP karargâhında hazırlanmış listeyi gönderdiler. Kabul edip yoluma devam edemezdim.” E-mail from Yılper İşçioğlu, 18 May 2015.

⁴⁷³ “Aralık 86’da dört arkadaşımızı bir günde işten attılar. 87 Şubat’ta sendikal bir olay yüzünden ben içeriye çekildim. O günkü olaylardan sonra muhasebe müdürümüz bana ‘Şenay işine çok dikkat et’ demişti. Ben işimi her zaman en titiz şekilde götürmeye çalıştım; Fakat atılmaktan kurtulamadım. Büyük şükran yürüşünün ardından tabii ki atılar yani ücretsiz izne gönderdiler. İhtiyaç oldukça geri çağırırız dediler. Personel Müdürlüğü eleman azaltılması gereken en son yerd. İhtiyaç vardı çübkü attığımız insanların çıkışları vardı orda. ... Beni geri çağırmadılar; yerime de bir istihdam yaptılar.” Interview with Şenay Ekingen.

power at the company after a space of 10 years when many DGİS members were dismissed from the company. Therefore, economically DGİS turned back to its founding time. The fees that were collected from the workers automatically were to be given back by a command. They had been collected by hand at the beginning. Now this method had to be used again and Şenay Ekingen was the one who gave the fees back to workers and informed them that the fees will be collected by DGİS by hand. It was why Şenay Ekingen was called by the director of the Personnel Department to his room. She explained it:

The director of the Personnel Department called me to his room. He asked me to become the member of Women's branch of UBP. 'Then maybe we can save you' he said. I told him that I preferred to be a house cleaner.⁴⁷⁴

She preferred to start her own work and opened a small shop to sell her handmade *Lefkara* works that are special to Cyprus. Her aim was to be free of political oppression by making this choice. She still works.⁴⁷⁵ Her close friend Ülvan Polili chose to resign before she was dismissed by the administrators. She explained that as she was dealing with the dismissal traffic her psychology was affected negatively from the people's situations. But before her resignation she was also told to resign from DGİS:

What I personally experienced was that the assistant general director of the time called me and told me 'you will resign from Dev-İş and be a member of Türk-Sen. If you do not resign from Dev-İş you will lose your job but if you do not become a member of Türk-Sen you will not be dismissed'. But I was pregnant to my second child. I was not in such a condition that I could not tell them 'you may keep your salary'. Indeed, in the beginning, the Industrial Holdings was a place where those who could not find a job at the public offices were working. So I was forced to resign from Dev-İş. If I could not be a member of the trade union that I preferred I would not be a member of Türk-Sen, either. Consequently I lost my belief in the trade unionist struggle and I never became a member of any trade union for the rest of my life.⁴⁷⁶

---

⁴⁷⁴ "Personel Müdürü beni odasına çağırdı ve UBP Kadın Kolları üyesi olmamaı teklif etti. Belki seni bu şekilde kurtarabiliriz, dedi. Evlere temizliğe gitmeyi tercih ederim, dedim." Ibid.

⁴⁷⁵ Interview with Şenay Ekingen.

⁴⁷⁶ "Bireysel olarak yaşadığım şu: Zamanın genel müdür yardımcısı -ki aynı zamanda benim dostumdu- beni odasına çağırdı. Bana: "Dev-İş'ten istifa edeceksin. Dev-İş'ten istifa etmezsen işten çıkarılacaksın. Dev-İş'ten istifa ettikten sonra da tercihen Türk-Sen'e üye olmanı istiyoruz. Türk-Sen'e üye olmazsan işten çıkarılma durumun yok; ama Dev-İş'ten istifa etmezsen işten çıkarılacaksın. Ben sana bunları dostun olarak söylüyorum." dedi. Tabii aradan geçen zaman içinde insanların özel yaşamlarında da birtakım gelişmeler, değişmeler olur. Örneğin bu arada ben

Civan Mert, who said that he was an active member of DGİS and one of its founders, proved that the workers were being dismissed by looking at their political views, but he also said that he was surprisingly was not fired believing that;

The suppression policy began later. ... They also wanted my resignation (from the trade union). I said 'no'. I was in Nicosia at that time. I was waiting my turn. To be honest, I thought that they would fire me. I do not know why but they kept me at the company. They did not dismiss us as they had done too many friends. Either they did not want to dismiss us or somebody protected us.⁴⁷⁷

It is also remarkable that the active members of Metal-Sen were the last people who left the company. Refik Saymer and Ali Öncüer worked at the company until 1998. Saymer was working at the Department of Treatment and Reparations. Later he was sent to the mattress factory in 1992 and continued working until 1998. Again in 1998 he was assigned to the general directorship.⁴⁷⁸ Ali Öncüer was working at the İkas Styrofoam Factory when the company was dissolved completely. He continued working at the same factory after it was privatized.⁴⁷⁹ It was very clear that while many workers were fired, many others were sent to the factories that are still not privatized or to the general directorship. The workers were sometimes sent to other departments despite a lack of need for them. For example, İsmet Üstüner explained that after the privatization of Cyprotube he was assigned to a textile factory about which he had no interest and knowledge. He

---

evlenmişim, yeni doğum yapmışım ve ikinci çocuğuma hamileydim. Ben böyle bir durumda şirketten aldığım maaşımı bir kenara atacak ve "başınızda arta kalsın" diyecek pozisyonda değildim. ... O gün kendi kendime bir söz verdiğimi hatırlıyorum. Ben bu ülkede sendikal faaliyetle bir yere varılabileceğine dair inancımı kaybetmişim. Ben kendi seçtiğim sendikaya üye olamıyorsam onların seçtiği hiçbir sendikaya da üye olmayacak, çalışma hayatımı sendikasız bir şekilde sürdürecektim. Nitekim bütün iş hayatımın sonuna kadar hiçbir sendikaya üye olmadım." Interview with Ülvan Polili.

⁴⁷⁷ "Sindirme politikası sonra başladı. ... Ayrılmamı istediler. 'Hayır' dedim. O dönemde ben Lefkoşa'daydım. Sıra bekliyordum. Açıkçası beni de atarlar sanıyordum. Gereğesini hala daha bilmiyorum ama beni orada tuttular. Birkaç arkadaş olarak bizi göndermediler. Ya bizi göndermek istemediler ya da birileri bizi korudu." Interview with Civan Mert.

⁴⁷⁸ Interview with Refik Saymer.

⁴⁷⁹ Interview with Ali Öncüer.

said that thus he was not engaging in any activity at the textile factory and this situation caused him to resign from the company.⁴⁸⁰ Günay Keçeci, who was another factory chief, was assigned to the general directorship despite the intensity of the population there when her factory was privatized. She said; “I was sitting all day and it really bored me because in the factory I had no time to sit. Mine was a very mobile job.”⁴⁸¹ The workers on the other hand were affected more seriously during the privatization process. S. O. for instance became an ordinary worker at the Near East University’s kitchen. She was a master at the Industrial Holdings and earned a very high salary. However, many others chose resignation due to various reasons. Cemal Akalınlar, for instance, resigned due to the problems that he was experiencing with the director of Famasack factory. The problems were because of political conflict between CTP and UBP. He accused the director of the factory of being a fanatic UBP supporter and oppressing the workers who had different political views. . He worked at a hardware shop after his resignation.⁴⁸²

Aysel Şahin left work due to her health problems and after her treatment she worked in orange gardens and later at a hotel. Ramazan Yalçıntaş stated that he saw the future of the company and asked: “The end. There is no work. Would I pick up the ashes of the company?”⁴⁸³ He first worked at the municipality, later becoming a distributor of fruits and vegetables to the shops.

It can be understood that finding someone who started work in 1975 and left work in 1998 was very difficult. There was a circulation in the company. It is a general opinion that many people left work to be policeman or to work at the public offices where they could have job assurance. Also, many workers said that they were threatened to resign from their trade unions otherwise they would be

---

⁴⁸⁰ Interview with İsmet Üstüner.

⁴⁸¹ “Tüm gün oturuyordum ve bu beni çok sıkıyordu çünkü fabrikadayken oturmaya zamanım yoktu. Çok hareketli bir işim vardı.” Interview with Günay Keçeci.

⁴⁸² Interview with Cemal Akalınlar.

⁴⁸³ “Bitti. İş yok. Neyi bekleyeceğim? En son küllerini mi toplayacağım ben oranın?” Interview with Ramazan Yalçıntaş.

dismissed and they were. Even if the real cause of the dismissals was not a political cleansing of DGİS members and weakening the trade union in the Industrial Holdings it can be said that at least this wanted to be achieved in addition to the privatization of the factories. Also, the ideology of the trade union was the preservation of the public enterprises and it was thought by the trade union supporters that a strong DGİS could be an obstacle against the privatization attempts. Dev-İş was analyzing the cause of the economic problems of privatization and the patronage system. The dissolution of the public enterprises would have led to the collapse of the economy. The fact that the administrators were too many and earning too much than they needed was regarded as the main reason of the economic bankruptcy. Dev-İş accused the government of being the enemy of the public enterprises.⁴⁸⁴ Dev-İş was linking the privatizations to the economy policies. It was arguing that the liberalization policies started in Turkey and they were brought to the TRNC as the bourgeois began to occur. The public enterprises were not bankrupted. Rather, the private sector was being downsized. The public enterprises wanted to be shown as underdeveloped to create a reason to offer them to the bourgeoisie.⁴⁸⁵ Dev-İş was recalling the examples of privatized factories such as the Bermen Textile factory. It started to be used as a storehouse after it was sold to İrfan Nadir, one of the richest Turkish Cypriots.⁴⁸⁶

Leftist workers also had a strong belief in the fact that the privatizations were a result of Turgut Özal's decision to finish the production in the TRNC. This claim can be seen in BARAKA's documentary as well. In any case, it is a common idea shared by the leftist workers and among the Turkish Cypriot leftists in Northern Cyprus, and the result of the privatizations was dismissals. In a newspaper article, Dev-İş argued that the misemployment policy of the government was not restricted to the Industrial Holdings.⁴⁸⁷ However, the company refuted the

---

⁴⁸⁴ "Dev-İş Holding'deki Oyunu Bozacaktır.", *Dev-İş'in Sesi*, 10 Feb. 1982,

⁴⁸⁵ "KİTler Sorunu Çözümlemelidir.", *Dev-İş'in Sesi*, 24 Feb. 1982, p.2.

⁴⁸⁶ "Hükümet Programında KİTler," *Dev-İş'in Sesi*, 7 Aug. 1985.

⁴⁸⁷ "Hükümet İşçinin Ekmeğiyle Oynuyor: İşsizlik Tehdit Ediyor.", *Genç İşçi*, Nov. 1985.

“rumors” that the workers would be dismissed by putting them on “unpaid holiday”.⁴⁸⁸

DGİS was successful again at the referendum in 1985. One should ask what DGİS did to prevent these dismissals and to preserve its power. Most of the demonstrations related to the privatization were in 1985 when the intentions of the government became clear.⁴⁸⁹ The first demonstrations of 1986 aimed to deal with the incommutability over the collective agreement.⁴⁹⁰ But at the factories in Famagusta, many strikes occurred and demonstrations aimed at the prevention of the dismissals of the workers. Although DGİS attempted to organize strikes at Haspolat, too, they were not successful since strikebreakers prevented them. The factories in Famagusta were more populated than the factories in Haspolat. However, it can be seen in the photos that the demonstrations in Famagusta were not crowded (see appendix G, H, I, J, K and L). Mehmet Seyis stated that many employees resigned from DGİS due to the oppression and joined Metal-Sen. Thus, the demonstrators were the few workers who did not resign.⁴⁹¹ The decline of the strikes and demonstrations came with the explanation of the company that they would give the allowance of inflation and consolidation to the members of Metal-Sen.⁴⁹²

S. O. blamed DGİS of doing nothing about the privatization, saying:

I was not happy with Dev-İş. I called them by phone. I always called them by phone. The president (of the Dev-İş) said me ‘we cannot do anything.’ Why didn’t they call us out for a strike? We advised them to give the factories to us so we will work free without a salary for the development. They did not take us seriously.⁴⁹³

---

⁴⁸⁸ “İşçi Durdurma Yok”, *Dev-iş’in Sesi*, 17 Aug. 1985.

⁴⁸⁹ E-mail from Mehmet Seyis. 6 July 2015.

⁴⁹⁰ “1986 Yılı Grevlerle Başladı.”, *Dev-iş’in Sesi*, Feb. 1986.

⁴⁹¹ E-mail from Mehmet Seyis. 6 July 2015.

⁴⁹² *Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu 4. Genel Kurulu 24 Haziran 1986-10 Aralık 1988* (the Report of the 4th Plenary Session of Dev-İş 24 June 1986-10 Dec. 1988), p.14.

⁴⁹³ “Sendikayı ben hep aradım; aradım. Dev-iş’in başkanı- kimdi o- bana hiçbirşey yapamayız dedi. Neden bizi greve çıkarmadılar? Fabrikaları bize verin ücret almadan da çalışalım, kalkınalım yeter ki dedik. Bizi hiç ciddiye almadılar.” Interview with S. O.

The years between 1987 and 1994 were the brightest years of Türk-Sen as the dismissals had successfully led to Türk-Sen being the only unrivalled trade union's federation at the company. Metal-Sen was the most active trade union under Türk-Sen's umbrella during those years and Metal-Sen signed the collective agreements after the company declared that they abolish the collective agreement with DGİS before its expiration date in 1986.⁴⁹⁴ It must be remembered that the collective agreement protected the trade union representatives and the trade union's existence at the company. Unless the collective agreement was abolished, the company would not have the right to dismiss the most active union members first.

After its organization at the Industrial Holdings in 1986 when DGİS members were cleaned, Metal-Sen's activities were mostly organizing trips to Turkey for both seminars and to the factories for technical education. Refik Sayiner stated:

During the time that I was active in the trade union (Metal-Sen), we were bringing 30 workers to Ankara every week. Every month... The reason was education. We were also aiming to take our friends that had never been abroad. We were doing this with the help of Turkish Metal Trade Union in Turkey. There was quota for us. I was spending all money and dues for the workers. They were touring, shopping. ...I had never seen Dev-İş organizing any trade union dinners, etc.⁴⁹⁵

Hüseyin Şahin told that he went to Çarşamba, Perşembe and Samsun many times to work in the factories and improve his technical abilities.⁴⁹⁶ However DGİS returned to the company in 1994 due to the efforts of DGİS members that had not been dismissed as in the example of Civan Mert. He explained, saying "I was there and when the time came again I showed myself and the trade union was

---

⁴⁹⁴ Interview with Yılmaz Yiğit; interview with Refik Sayiner.; *Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu 4. Genel Kurulu 24 Haziran 1986-10 Aralık 1988* (the Report of the 4th Plenary Session of Dev-İş 24 June 1986-10 Dec. 1988), p.13.

⁴⁹⁵ "Ben sendikacılık yaptığım dönemde her hafta aşağı yukarı 30 kişiyi Ankara'ya götürürdüm. Her ay... Eğitim amaçlı ve burada hiç yurtdışı görmemiş arkadaşlar yurt görsünler diye... Türk-Metal Sendikası aracılığıyla yapıyorduk. Onlar bize bir kontenjan ayırırlardı. Ben topladığım bütün parayı aidatları yine işçiye harcardım. Gezerlerdi. İhtiyaçlarını alırlardı. ... Ben görmedim bir gün Dev-İş'in sendika yemeği düzenlediğini." Interview with Refik Sayiner.

⁴⁹⁶ Interview with Huseyin Şahin; interview with Refik Sayiner.

organized there once again.”⁴⁹⁷ However, this time it had no power as it had before. Furthermore, after the collapse of the USSR, the atmosphere of Cypriot politics also changed. The emphasis on labor was replaced by an emphasis on peace. Dev-İş began to emphasize that a solution in Cyprus would be the sole way of dealing with the economic problems⁴⁹⁸ and participation the European Union was being mentioned.⁴⁹⁹ It was not a radical change in the views of DGİS, but covering liberalization suitable to the spirit of the time. The collapse of the USSR caused a fast Europeanization in the ideology of Dev-İş. The conflict between Türk-Sen and Dev-İş turned to be collaboration.

In 1995, Dev-İş warned the workers about the upcoming privatizations showing the example of 1986 privatizations.⁵⁰⁰ In the end, Dev-İş thought that there was nothing to do to prevent the liquidation of the company. Civan Mert stated that they were told by the authorities that the privatizations were being forced by Turkey. Therefore, he stated that DGİS’ main policy was preserving the rights of the workers after the dissolution of the company.

They wanted to privatize it. The reason was that they wanted to privatize it. We went and asked the authorities. They told us that Turkey wished it and it would be privatized. They told us this directly. ... The decision had been made and there was nothing to do. We tried to preserve the rights of the employees at this atmosphere.⁵⁰¹

It was stated that in 1997, the average age of the 280 workers average at the company was 43. DGİS suggested employing those workers at the public offices

---

⁴⁹⁷ “Ben oradaydım ve yine zamanı geldiğinde ben ortaya çıktım ve sendika orada yeniden örgütlendi.” Interview with Civan Mert.

⁴⁹⁸ “Kıbrıs’ta Çözüm Kaçınılmazdır: Ekonomi Yok Olma Noktasında” *Dev-İş’in Sesi*, Jan./Feb. 1996.

⁴⁹⁹ “Çözümünden Sonra AB” *Dev-İş’in Sesi*, May 1996.

⁵⁰⁰ “Holding Çalışanlarından Dev-İş’e ‘Evet’”, *Dev-İş’in Sesi*, Dec. 1995.

⁵⁰¹ “Özelleştirmek istediler. Gerekeç olarak özelleştirmek istediler. Bize de söylenen bu. Türkiye istedi ve özelleşecek. Direk bize bunu söylediler. ... Karar verilmişti. Yapılacak bir şey kalmamıştı. Biz de o aşamada çalışanların haklarını korumaya çalıştık.” Interview with Civan Mert.

because they were both too young for retirement and too old to find a new job.⁵⁰² Severance payment was the most significant right of the workers. In 1990, the workers accepted the abolition of severance payment to make the company developed but in the end they could not achieve their goal. Therefore, the trade union analyzed that it could only defend the right of the severance payment.

The Administrative Council of the Industrial Holdings decided to pay it as 25 gross working days per year basing on the dollar exchange rate of 31 December 1997. The payments that were paid in 1990 and 1994 were exchanged to the US Dollar basing on the Dollar exchange rate of the time they were paid. The result would be subtracted from the total severance payment that covers all the working years of the employees. Those who began to work after 1990 were to get their severance payments as 35 working days per year gross. But their total severance payment could not be much more than other workers who were employed before 1990. Also, those who would be retired in 3 or less years were given the right to deposit their premiums before they gained the right to retire.

The decisions were taken according to the decisions of the Council of the Ministers. In the end, all the workers' contracts were repealed on 31 December 1997.⁵⁰³ It was declared on March 1998 that the workers were paid all of their severance in two batches due to the economic situation of the company.⁵⁰⁴

When the workers were asked “what did you do to prevent the privatization in 1997?” their answer was interesting. They gave the priority to buy the factories and Kadir Şentürk stated that they perceived this as a way of protecting privatization, but he said that when they were involved in the tendering process the employees were rejected because they were not “employers”. Civan Mert commented on this decision as “bait” and it was eaten. He defined it as:

---

⁵⁰² “Sanayi Holding’i de Bitirdiler: Sendikamız Çalışanlarının Haklarını Korumakta Kararlıdır.” *Dev-İş’in Sesi*, Dec. 1997.

⁵⁰³ Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri Şirketi Yönetim Kurulu Kararı, 30 Aralık 1997, Toplantı no: 20/97, (the decision taken in the administrative council of the Industrial Holdings, 30 Dec. .1997, no: 20/97), personal achieve of Seval Bayramoğlu.

⁵⁰⁴ “Sanayi Holding Çalışanlarının İkinci Dilim Tazminatları Ödendi.” *Dev-iş’in Sesi*, Mar. 1998.

We were not supported by anyone and also they used tactics as such. They told the employees 'If you wish you can buy the factories.' Applications even were made. They bought the factories but later the factories were taken from their hands. This was a bait and it was eaten if you ask me. 'See. We will not leave you unemployed. Buy them and make them work.'⁵⁰⁵

The result was very similar to the one in Turkey but the process was a little different. There was no massive demonstration in Northern Cyprus or a strong defense mechanism of the trade union or the workers against the liberal policies. It can be linked to the fact that the active Dev-İş members were being dismissed one by one and sometimes many of them together, or they were forced to leave their trade union. On the other hand, DİSK was closed in Turkey until 1992. DİSK cases began in 1981. Dev-İş actively followed the DİSK cases.⁵⁰⁶ DİSK members were either imprisoned or escaped abroad. The closure of other trade unions except for Türk-İş created an environment where Türk-İş was the sole confederation of the trade unions. Therefore, the trade union movement in Turkey was governed by Türk-İş. DİSK and other confederations of the trade unions were pacified before the application of the liberal policies.⁵⁰⁷ On the other hand, despite there being many active trade unions in Northern Cyprus including DGİS and Emek-İş, the struggle against the liberal policies could be pacified more easily in contrast to Turkey by dealing with counted active members of the trade union.

---

⁵⁰⁵ "Hiçbir yerden destek almadık. Bir de şöyle bir taktik güttüler. İstiyorsanız çalışanlar olarak siz de alabilirsiniz fabrikaları dendi. Hatta müracaatlat da yapıldı. Aldılar. Sonra gitti ellerinden. Bu bana göre bir yemdi ve yendi. 'Bakın sizi işsiz bırakmayacağız. Alın siz çalıştırın.'" Interview with Civan Mert.

⁵⁰⁶ Dev-İş informed its members about the DİSK cases every week by *Dev-İş'in Sesi*.

⁵⁰⁷ Doğan, "1980 Sonrası Sendikal Hareket, Türkiye'de Sendikacılığın Kuğu Şarkısı," in *Tanzimat'tan Günümüze Türkiye...*, ed.Y. Doğan Çetinkaya and Mehmet O. Alkan, pp.387-389.

CHAPTER 7

CONCLUSION

This thesis attempted to analyze Dev-İş and its union activities at the Industrial Holdings in the context of ideological, political, social and economic conditions that prepared the base for their existence in Northern Cyprus. These conditions gave birth to Dev-İş and the Industrial Holdings as mentioned in the thesis appeared when Cyprus Island was divided into politically following clashes in Northern Cyprus and the military intervention of Turkey to Cyprus island justified by defending the lives and rights of Turkish Cypriots. The first outcome of this intervention was the declaration of the Turkish Federated State of Cyprus (TFSC) and then its construction as an independent state with enterprises to create the conditions of making a living and survive strongly there. The Industrial Holdings a Company LTD. that covered more than 40 enterprises and employed more than a thousand workers. However, establishing enterprises with the political, financial, material and human support of the governments of the Republic of Turkey and dominant world politics could not be without opposition for the negative sides of these developments and trade unions were among the opposition to remove the affects of negative sides on the labor in Northern Cyprus. Thus the birth of Dev-İş became possible in these conditions shaped by economic and political developments and hegemonic ideologies in the 1970s.

Dev-İş, as mentioned previously formed in 1976 as a federation of trade unions was established by the merger of three trade unions in Northern Cyprus in the line with Marxism. Marxist ideology was imported to Northern Cyprus through the Turkish Cypriot university students received education in Turkey. Dev-İş as mentioned was not the only federation of trade unions in Northern Cyprus in 1975. There was Türk-Sen founded by the nationalist Turkish Cypriots. As the

Turkish Cypriot leftists kept in close contact with the leftist in Turkey, their nationalist counterparts Türk-Sen members also inspired from the nationalist unionists in Turkey and kept in contact with them. Thus the ideological conflict between Dev-İş and Türk-Sen is similar to the conflict of DİSK and Türk-İş in Turkey. However, while this thesis does not focus on their similarities and differences it does show that Türk-Sen was a product of partition policy of the Turkish Cypriot nationalists and as a member of Türk-İş, Türk-Sen was also dependent on the views of Türk-İş. But as a matter of fact these similarity deserves to be compared in future works.

Although DGİS had been established in 1975, it became active at the Industrial Holdings within two years after Türk-Sen. Therefore, the trade unions, under Türk-Sen's umbrella, were organized at the company and signed the first collective agreement not only in the Industrial Holdings but also in Northern Cyprus. This collective agreement has been lost since Türk-Sen was not successful at achieving social rights and higher wages a claim the interviews also support.

The absence of social rights and low wages opened the road for the Revolutionary General Work Trade Union (DGİS) at the Industrial Holdings despite the fact that DGİS became active at the company through the Marxist company workers and engineers who borrowed their ideology from TİP, the '68 generation or most commonly from TKP. Dev-İş could be able to stay active in this company's enterprises until the Company was privatized in 1998. Thus, history of Dev-İş at the Industrial Holdings is the widest part of its history. Dev-İş was among the first examples of public unions since it was formed by the public employees in the public Industrial Holdings' enterprises. Dev-İş's trade union activities at the Industrial Holdings was massive until the second half of the 1980s. It was one of the best-organized and most stabilized workers' movements of island's history. It is also important because manufacturing industry was very limited in Northern Cyprus and the Industrial Holdings covered the majority of the manufacturing enterprises in Northern Cyprus. It means that the union

activities of Dev-İş is also significant in covering the majority of the labor history of manufacturing industry workers in Northern Cyprus.

Manufacturing in Northern Cyprus also was one step behind of other economic activities. Thus it had a significant place in the Northern Cyprus' economy. Although there were no populated factories, the centralized structure of the Industrial Holdings prepared the base for the collaboration of the company workers. Although they were working at different factories and also different in towns in Northern Cyprus, the workers were in contact with the others with the help of the trade unions. However, the most sophisticated and populated factories were in Famagusta and the most violent and populated strikes happened in Famagusta.

The enterprises where the Dev-İş members were working were almost the first public enterprises established in Northern Cyprus with a national policy of making Turkish Cypriots equal with the Greek Cypriots. In fact the motivating forces for the establishment of the Industrial Holdings were on way from the first half of the 20th century onward. Turkish Cypriots tried to understand the reasons of their economic backwardness from the Greek Cypriots and to find solutions to overcome it. The Industrial Holdings gave them this opportunity and they saw it as a way of proving themselves. There was a strong belief in the development of the public enterprises in the second half of the 1970s.

The privatization currents also spread to Northern Cyprus after liberalization began in Turkey under Turgut Özal's government. The factories of the Industrial Holdings started to be privatized in 1975 when it was newly established but they were very restricted. The mass privatization waves came after 1980. A very important amount of the factories of the company were privatized in 1986 and 1987. It was to be dissolved completely in 1998. Like the process in Turkey, this ended the public enterprise trade unionism in Northern Cyprus. DGİS could not do anything to stop this because its most active and devoted members were pacified person by person before the dissolution of the company. Because, the workers of the company were unique in their political views. They were the people who were not desired to be employed by the UBP government due to their

political views. All active Dev-İş members were also active members or at least supporters of organizations linked to Dev-İş, such as Republican Turkish Party (CTP), Revolutionary Youth Organization (DGD), and the Federation of Cypriots Education and Youth (KÖGEF). However, the migrant workers were not politicized at such levels. Although the skilled workers and former workers of the factories who worked before 1974 at the factories were found and preferred as employees, the workers were most commonly unskilled because Turkish Cypriots had little experience in the manufacturing industry. Their engineers were mostly new graduates. Thus when the privatization started at the Industrial Holdings, Dev-İş could only be able to defend the existence of the public enterprises, but it could not defend them effectively in practice. Rather, like its counterparts in Turkey, Dev-İş choose to preserve the rights of the employees including their severance payment and job assurance.

Keeping all these facts in mind the main findings of this thesis are the political grounds that the trade union movement established over it in Northern Cyprus, the effect of the Cold War atmosphere over the trade union relations in Northern Cyprus in the pre-1990 period, and the methods used to pacify the trade union movements, as well as the reflections of the trade union movements of Turkey on Northern Cyprus. In addition, the impact of Dev-İş on the politics in Northern Cyprus was very important. Its link with CTP created an opposition movement from a workers' struggle. CTP gained a serious support from the Dev-İş members since Dev-İş's active unionists became deputies of CTP. Therefore, Dev-İş was able to carry its ideology to the National Assembly of Northern Cyprus. However, Dev-İş member politicians could not be active at the assembly of TRNC as much as expected from them.

Moreover, it is important to note that the political grounds include the conflict arose between the National Unity Party (UBP) and the Republican Turkish Party (CTP) also brought the end of Dev-İş. It can be sounded very political and absurd to anyone distant from the politics of Northern Cyprus, but the people of Northern Cyprus were politicized over the political parties and their conflict. The thesis showed that Dev-İş had close relations with the CTP and even most of the

active Dev-İş members and professional unionists became CTP deputies as mentioned before. This conflict was also a reflection of Cold War politics on Northern Cyprus as CTP, Dev-İş and related organizations were standing at the Soviet bloc of the conflict while Türk-Sen was more close to the United States-based trade union activism. Indeed, the pacification of the active and devoted Dev-İş members (1986-1987) happened close to the collapse of the USSR. The methods were related to their unpopulated ranks. The authorities dismissed them from the company step by step and broke the power of the trade union while they were privatizing the factories. Any strike was meaningless during this situation because the factories were being privatized after their employees were being dismissed under the guise of “lack of work”. The story of Dev-İş and the Industrial Holdings is very similar to the stories of the public enterprises and trade unions in Turkey. Dev-İş can be thought as a Cypriot form of DİSK while Türk-Sen is openly a member of Türk-İş. All in all, these are all consequences of the intervention of Turkey in Cyprus.

This study leaves a huge part of the history of Dev-İş still empty. Dev-İş did not only form the Revolutionary General Work Union (DGİS). The history of the Highway Workers Trade Union (Yol-İş) and the Cyprus Turkish Petroleum Trade Union (Petrol-İş) is still not written and remains untouched. In addition, the history of DGİS is not only the history of DGİS at the Industrial Holdings, although DGİS’s most valuable trade union activities conducted at that company. Future works can complete the history of Dev-İş. If Dev-İş and other establishments began to edit their archives, researchers will feel more comfortable during their research process. However, most of the documents in the archive of Türk-Sen were thrown into the Municipality Garbage Dump. This thesis had to depend on the interviews of the employees and professional trade unionists due to the lack of written data and this makes it a work of oral history that can sound more subjective. Nevertheless, the written and oral data supported each other and completed each other’s shortcomings.

Despite the holes it left in the history of Dev-İş, this thesis contributed to the history of Dev-İş by attempting to understand it in the political and economic

conditions of the time with a purpose and hope to encourage future studies on this topic.

REFERENCES

Primary Sources:

Dev-İş Archive:

Dev-İş Ajansı (Leaflet), January 7, 1976, December 24, 1976, January 8, 1977, January 23, 1977.

Devrimci Genel İş Sendikası 4 Nisan 1976-26 Mart 1977 Dönemi Faaliyet Raporu, (The Activity Report of the DGİS Between April 4, 1976 and March 26, 1977).

Devrimci Genel İş Sendikası Tüzüğü (the Regulations of the Revolutionary Genel Work Union), April 4, 1976.

Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu 4. Genel Kurulu 24 Haziran 1986-10 Aralık 1988 (The Plenary Session of the Revolutionary Workers' Unions June 24, 1986-December 10, 1988),

Draft of a report about the first strikes of the Dev-İş including very detailed information about the population of the attendants of the strikes

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD. ŞTİ. İle Devrimci Genel İş Sendikası Arasında İmzalanan Toplu İş Sözleşmesi, 1.8.1977-31.7.1979 (The Collective Agreement Signed Between the Cyprus Turkish Industrial Holdings LTD. Company and the Federation of Revolutionary Workers' Trade Union 1.8.1977-31.7.1979).

The Leaflet distributed to the workers by Dev-İş, February 13, 1978; June 4, 1978; June 6, 1978; February 4, 1980; December 16, January 29, 1980.

State Sources;

Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü İstatistik Dairesi (Prime Ministry State Planning Organization Statistics and Research Department), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İstatistik Yıllığı 1986 (Turkish Republic of Northern Cyprus Statistical Yearbook 1986)*, Nicosia: December 1987.

Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü İstatistik Dairesi (Prime Ministry State Planning Organization Statistics and Research Department), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İstatistik Yıllığı 1995*, Nicosia: December 1995.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (Primenistry State Statistics Institute), *Türkiye İstatistik Yıllığı 1981* (Statistical Yearbook of Turey 1981), Ankara: 1981

Planning Beraue Planning Commision, *Emergency Economic Action Plan 1975-1976 (Revision of the Third Five Year Plan)*, translated from the Greek Text, Nicosia,

Türk Cemaat Meclisi Konsolide Fonu İnkişaf Sandığı Kanunu (Law of Turkish Community Council Consolidated Fund), changed F1963, 8/1963 and 32/1970.

Documents from the Personal Archieve of Yılmaz Yiğit:

Documents of the Industrial Holdings,

Ağçataş Tuğrul and Yılmaz Yiğit, *An accountant report about the Özmen Textile Factory*, April 17, 1995. informing the administration about the fixtures.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ K.T.S.H.İ. LTD ŞTİ) 1975 Faaliyet Raporu, Nicosia: 1976.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ K.T.S.İ.H. LTD. ŞTİ. 1976 Faaliyet Raporu, Nicosia: 1977.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ K.T.S.İ.H. LTD. ŞTİ, 1977 Faaliyet Raporu, Nicosia: 1978.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1980 Faaliyet Raporu, Nicosia: 1981.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1981 Faaliyet Raporu, Nicosia: 1982.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1982 Faaliyet Raporu, Nicosia: 1983.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ K.T.S.İ.H. LTD.ŞTİ.1985 Faaliyet Raporu, Nicosia: 1986.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD ŞTİ., Sunuş; K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ, 1994 Faaliyet Raporu, Nicosia: 1995.

DGİS, letter to the Industrial Holdings January 14, 1978.

DGİS, letter to Mustafa Çağatay, the prime minister of TFSC, January 10, 1980.

Documents from the Personal Archieve of Seval Bayramoğlu;

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri Şirketi Yönetim Kurulu Kararı, 30 Aralık 1997, Toplantı no: 20/97, (the decision taken in the administrative council of the Indusiral Holdings, December 30, 1997, no: 20/97).

Document from Personal Archive of Halil Erdim:

K.T.S.H.İ. LTD. ŞTİ. Üretim Planlama Departmanı, *1978 Üretim Planı*, Nicosia: 1978.

Documents of the National Library of the Turkish Republic of Northern Cyprus:

KTFD Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü (DPÖ), *1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978-1982)*, Nicosia: April, 1978.

Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu 1973-1975 Faaliyet Raporu, (Nicosia).

Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu 1976-1978 Faaliyet Raporu, (Nicosia).

Newspaper Articles:

Dev-İş'in Sesi:

“Bağımsızlık İlanı Yeni Acılar Demektir,” June 2, 1983.

“Bağımsız Türk Devleti İlanı Yarar Değil Zarar Getirir,” May 24, 1983.

“Çözümünden Sonra AB” May 1996.

“Dev-İş Holdingdeki Oyunu Bozacaktır”, February 10, 1982.

“DSF 35. Genel Konseyi Toplandı”, April 12, 1983.

“Girne Belediyesinde Toplu Sözleşme İmzalandı”, March 7, 1986.

“Holding Çalışanlarından Dev-İş'e ‘evet’”, December 1995.

“Hükümet Programında KİTler”, August 7, 1985.

“İşçi Durdurma Yok”, August 17, 1985.

“Kıbrıs'ta Çözüm Kaçınılmazdır: Ekonomi Yok Olma Noktasında”
January/February 1996.

“KİTler Sorunu Çözömlenmelidir”, February 24, 1982.

“Narin Ltd.’de Toplu Sözleşme İmzalandı” March 7, 1986.

“Sanayi Holding Çalışanlarının İkinci Dilim Tazminatları Ödendi” March 1998.

“Sanayi Holding’i de Bitirdiler: Sendikamız Çalışanlarının Haklarını Korumakta Kararlıdır”, December 1997.

“Termal ve Famasack İşçileri”, December 2, 1985.

“Toplu Sözleşme Çalışmaları”, February 2, 1984.

“Toplu Sözleşme İmzalandı”, August 4, 1982

“Türk-Sen’e Pay Çıkartmaya Çalışanlar Aldanmaktadırlar,” June 28, 1982.

Devrimci Genel İş Sendikası Aylık Yayın Organı:

“Çıkarken”, No.1 (no date).

“Sanayi Holdingde Durum” No.6.

“Sarı sendika nedir?” No.4/5.

Genç İşçi:

“Hükümet İşçinin Ekmeğiyle Oynuyor: İşsizlik Tehdit Ediyor”, November 1985.

Halkın Sesi:

“4 Fabrika Halka Devredilecek”, August 15, 1976.

“Altınay Sanayi Holding Konusunda Hükümeti Uyardı: Tek Yol Referandum”, June 20, 1977.

“Dev-İş Başkanı Sarıca Basın Toplantısı Düzenledi: Holding’de Soruna Görüşme Yoluyla Çözüm Bulunabilir”, July 13, 1977.

“Dev-İş ile Sanayi Holding Arasında Toplu İş Sözleşmesi Görüşmeleri Başladı”, October 15, 1977.

“Dev-İş’ten Halkımıza Çağrı”, July 1, 1977.

“Devrimci Genel İş Halka Çağrıda bulundu”, June 18, 1976.

“Dün Basın Toplantısı Yapan Dev-İş Başkanı Sarıca: Türk-Sen Kaybetmiştir ve Çöküşü Hızla Devam Edecektir”, October 7, 1977.

“Holding’de Referandum Yapıldı”, October 1, 1977.

Holdingleiler, “Sanayi Holding Çalışanlarının Bir Kısımına Ulufe Dağıttı”, June 20, 1976.

Kasımoğlu, Erten, “Sanayi Holding Nedir? Ne değildir?”, July 24, 1978.

_____, “Sanayi Holding Nedir? Ne değildir?” July 28, 1978.

_____, “Sanayi Holding Nedir? Ne değildir?”, July 30, 1978.

“KİTler En Uygun Modeldir”, January 22, 1977.

Mithat, Sevgi, “Sanayi Holdinge Bakış”, August 26, 1978.

“Münhal”, January 7, 1977.

“Sanayi Holding Grevi Sona Erdi”, July 15, 1977.

“Sanayi Holdingde Yetkili Sendika Seçilecek”, September 19, 1977.

“Sözleşme Haklarını Almak İçin Bir Grup Dev-İş Üyesi Açlık Grevinde”, June 29, 1977.

Veziroğlu, Fuat, “Sanayi Holding Grevi”, June 3, 1977.

_____, “Taktik”, June 16, 1977.

_____, “Türk-Sen Niçin Susuyor?” June 13, 1977.

Sanayi Holding Aylık Bülteni:

Alıçlı, Orhan, “Başlarken”, Vol.1, May 1976.

“Devlet Başkanımız Sayın Rauf Raif Denктаş Bizlerle”, Vol.9, January 1977.

Erdem, Hami, “Ece Un Fabrikası”, Vol.2, June 1976.

“Genel Müdürümüz Orhan Alıçlı Tüm Holding Mensuplarının Yeni Yılına Bir Mesajla Kutladı.”, Vol.8, December 1976.

“Gururluyuz ve Güçlüyüz, NARPARK Anadolu’da”, Vol.8, December 1976.

Gürs. Altay. “Sanayi Holding’i Tanıyalım”, Vol.1, May 1976.

Gürsan, Altay. “Genel Kurul Toplantımız Başarılı Geçti”, Vol.2, June 1976.

“Kıbrıs’ın En Güçlü Kuruluşu”, Vol.4, August 1976.

“Üçüncü Yıla Gireirken”, Vol.10, February 1977.

Türk-Sen Yayın Organı:

“Alıçlı’nın Açıklamasına Cevap Verildi”, January 22, 1976.

“Dev-İş Adlı Kızıl Yumruk İşçiyi İşçiye Kırdırmak Yolunda”, 1977.

“Holdinglede Sınıflandırma Çalışmaları Devam Ediyor”, July 1, 1976.

“Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmelerinde Anlaşmaya Varılmadı: Grev Yapıldı”, January 29, 1976.

“Necati Taşkın’ın Mecliste Yaptığı Konuşma”, October 3, 1975.

“Sanayi Holdinglede Anlaşma Yapıldı. Grev Kaldırıldı” February 12, 1976.

“Sanayi Holdinglede Bazı Anlaşmazlık Konuları Arabulucukta”, January 1, 1976.

“Sanayi Holding İşletmelerinde Toplu Sözleşme İmzalandı”, September 25, 1975.

“Sanayi Holding Sınıflandırması Sonuçlanan İşçiler ve Yeni Ücretler Belli Oldu”, April 29, 1976.

“Sanayi Holding Yönetimiyle Dev-İş İşbirliği Yapıyorlar”, June 19, 1977.

“Tehditle İş Yerine Sokulmayan İşçiler Açlıkla Karşı Karşıya”, June 10, 1977.

“Tertiplediği Basın Toplantısında Taşkın Sanayi Holdingledeki Son Gelişmeleri Eleştirdi”, July 20, 1977.

“Türk İşçisi Adına Oynanmak İstenen Oyun”, 1977.

“Türk-Sen’in Onayı ile Seçim Bildirisine Çalışanlarla İlgili Konan Hükümler” June 17, 1976.

“Türk-Sen UBP İşbirliği” *Türk-Sen Yayın Organı*, May 14, 1976.

Gümüş, Kayhan. “Devrimcilik ve sendikacılık” October 16, 1975.

Yenidüzen:

“Eroğlu: Tek Ümidimiz Türkiyeli Yatırımcılar”, March 13, 1997.

“KITler Ömrünü Tamamladı”, February 22, 1997.

“Sanayi Holding’in Genel Kurulu Yapıldı”, May 1, 1997.

Oral History

Oral History Interview with A.K., Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, December 17, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Ali Hoyrat, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Bostancı (Zodia) of Morphou, November 20, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Ali Öncüer, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Bostancı (Zodia) of Morphou, November 11, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Aysel Şahin, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Bostancı (Zodia) of Morphou, November 27, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Cemal Akalınlar, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, December 17, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Civan Mert, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, June 30, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Günay Keçeci, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 5, 2014. Non-published.

Oral History Interview with İsmail Özbarış. Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, February 5, 2015. Non-published.

Oral History Interview with İsmet Üstüner, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, September 7, 2014.

Oral History Interview with Hakkı Çelebi and Osman Özgen, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Mutluyaka village of Famagusta, December 3, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Hilmi Refik, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, August 15, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Hüseyin Şahin, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Bostancı (Zodia) of Morphou, November 14, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Kadir Şentürk, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Haspolat village of Nicosia, May 8, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Lütfi Özter, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, January 26, 2015. Non-published.

Oral History Interview with Mahmut Tuğrul, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, December 17, 2014.

Oral History Interview with Pembe Hundal, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, September 1, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Ramazan Yalçıntaş, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Famagusta, December 17, 2014.

Oral History Interview with Refik Sayiner, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 5, 2014. Non-published.

Oral History Interview with S. O., Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 26, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Seval Bayramoğlu, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Kyrenia, September 14, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Şenay Ekingen, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, August 2, 2014. Non-published.

Oral History Interview with Ülvan Polili, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, May 8, 2014.

Oral History Interview with Yılmaz Yiğit, Interviewed by Fatma Türkoğlu at Nicosia, November 4, 2014. Non-published.

Interview Throught Social Media

E-mail, Koral Asam, June 19, 2015.

E-mail, Mehmet Seyis, July 6, 2015.

E-mail, Yılper İşçioğlu, May 23 2015; May 26, 2015.

Secondary Sources:

Books

Adams, T.W., *AKEL: The Communist Party of Cyprus*, Stanford& California: Hoover Institute Press, 1972.

An, Ahmet, ed. *Dinsel Toplumdan Ulusal Topluma Geçiş Süreci ve Kıbrıs Türk Liderliğinin Oluşumu (1900-1942)*, Nicosia: Galeri Kültür Yayınları, 1997.

_____, ed. *İşçi Sınıfımızın İlk Öncüleri: 1958'e Kadar Emek Hareketinde Kıbrıslı Türkler*, Nicosia: Khora Yayınları, 2011.

_____, ed. *Kıbrıslı Türklerde Sınıf Sendikacılığından Etnik Sendikacılığa Geçiş Süreci 1940-1960*, Nicosia: Birleşik Kıbrıs Gazetesi Yayınları, 2005.

_____, ed. *Kıbrıs Türk Toplumunun Gerikalmışlığı (1892-1963)*, Kyrenia: ŞADİ Kültür ve Sanat Yayınları, 2006.

_____, *Kıbrıs'ın Yetiştirdiği Değerler 2 (1900-1920)*, Kyrenia: Şadi Kültür ve Sanat Yayınları, 2005.

Berathı, Nazım, *Kıbrıs'ta Ulusal Sorun*, Nicosia: Khora Yayınevi, 1991.

Bryant, Rebecca, *Tebaadan Vatandaşa Kıbrıs'ta Modernite ve Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

Cahit, Neriman, *Brides for Sale*, Nicosia: TCAUW, 2014.

_____, *KTÖS: Mücadele Tarihi*, Cyprus, KTÖS Yayınları, 1988.

Christoudoulou, Christoudoulou, *Inside the Cyprus Miracle: The Labour of an Embattled Mini Economy*, Minneapolis, Minnesota: University of Minnesota, 1992.

Çakmak, Zafer., *ENOSİS: Kıbrıs'ta İsyan: Kıbrıs Rumlarının 1931 ENOSİS İsyanı ve Kıbrıs Türklerine Etkisi*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009.

Dayıoğlu, Ali, *Kuzey Kıbrıs'ın Ötekileri: Rumlar, Maruniler, Romanlar, Aleviler, Kürtler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.

Dedeçay, Servet Sami, *Kıbrıs'ta Türk İşçilerinin Sendika Kurma Faaliyetleri*, Cyprus, Kıbrıs Postası Basımevi, 1981.

Dood, Clement, *The History and Politics of the Cyprus Conflict*, London: Palgrave Macmillan, 2010.

- Egemen, Salih, *Kıbrıslı Türkler Arasında Siyasal Liderlik*, Nicosia: Ateş Matbaacılık, 2006.
- Erdim, Halil, ed. *Ekonomik, Savaşın Önderi Sanayi Holding*, (Cyprus, 2014).
- Ersan, Vehbi, *1970'lerde Türkiye Solu*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Evre, Bülent, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, Nicosia: Işık Kitabevi, 2004.
- Feyzioğlu Akkoyuncu, Pınar, *Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme*, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 2001.
- Hald, Marjorie W., *A Study of the Cyprus Economy*, Nicosia: Printing Office of the Republic of Cyprus, 1968.
- Joseph S. Joseph, *Cyprus: Ethnic Conflict and International Politics from Independence to the Threshold of the European Union*, New York: St. Martin's Press, 1997.
- Katsurides, Yiannos, *Kıbrıs Komünist Partisi Tarihi*, translated by Kıyal Eresen, İstanbul: Khalkedon and Khora, 2014.
- Kıbrıs'ın El Kitabı*, Nicosia: Galeri Kültür Yayınları.
- Kızılyürek, Niyazi, *Doğmamış Bir Devletin Tarihi: Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- _____, *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.
- Kurtulmuş, Hatice and Semra Purkis, *Kuzey Kıbrıs'ta Türkiyeli Göçmenler*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
- Mallinson, William, *Cyprus: A Modern History*, London, New York: I.B. TAURIS, 2005.
- PEO, *Pancyprian Federation of Labor*, Nicosia: 2006.
- Plümer, Aytuğ P., *Kıbrıs Ekonomi Tarihi: Sarsıntılı Bir Devrin Anatomisi (1960-1974)*, Nicosia: Rüstem Kitabevi, 2008.
- Ritcher, Heinz, *Çağdaş Kıbrıs'ın Kısa Tarihi 1878-2009*, translated by Ali Çakıroğlu, Nicosia: Galeri Kültür Yayınları, 2011.
- Sağlam, Dünder, *Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Zarar Nedenleri*, Ankara: 1980.

Stelya, Nikolaos, *İstenmeyen Bebek Kıbrıs Cumhuriyeti Kıbrıs Sorununu Yeniden Okumak: Kıbrıs Türk Basını EOKA ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu (1955-1959)*, İstanbul: Kalkedon, Khora Yayıncılık, 2013.

Tarihsel Gelişimi İçinde Kıbrıs'ta Sosyoekonomik Yapı, Özgürlük Yayınları, March 1987.

Theodoulou, Georgios, *The Origins and Evolution of Church-State Relations in Cyprus with Special Reference to the Modern Era*, Nicosia: Kailas Printers and Lithographers Ltd, 2005.

Tuncel, Kamil, *Düşmana İnat Bir Gün Daha Yaşamak*, Nicosia: Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası Yayını, 2011.

Üstüner, İsmet V., *Henüz Unutmadıklarım*, Famagusta: Temel Basımevi, 2013.

Varnava, Pantelis, *Kıbrıslı Rum ve Türklerin Ortak İşçi Mücadeleleri (Tarihten Olaylar)*, translated by Thanasis Hanaras, Nicosia: 1997.

Yurtsever, Haluk, *Türkiye Solu: Yükseliş ve Düşüş*, İstanbul: Yordam Kitap, 2008.

Chapter in a Book;

Algül, Süreyya, “Türkiye Sendikal Hareketi'nin Solla İlişkiye Geçiş Yılları: Sendikadan Siyasete Siyasetten Sendikaya,” in *Tanzimat'tan Günümüze Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi 1839-2014: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Alanlar, Yeni Sorunlar*, ed. Y. Doğan Çetinkaya and Mehmet O. Alkan (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015).

Bozkurt, Umut and Nicos Trimikliniotis, “Rethinking the Postcolonial Cypriot Statehood: Cyprus Problem, Class Struggles and Ethnic Conflict”, in *Beyond a Divided Cyprus: A Society in Transformation*, ed. Nicos Trimikliotis and Umut Bozkurt, (New York: Palgrave Macmillan, 2012).

Doğan, M. Görkem, “1980 Sonrası Sendikal Hareket, Türkiye’de Sendikacılığın Kuğu Şarkısı,” in *Tanzimat'tan Günümüze Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi 1839-2014 Yeni Yaklaşımlar, Yeni Alanlar, Yeni Sorunlar*, ed. Y. Doğan Çetinkaya and Mehmet O. Alkan (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015).

Gürşan, Hüseyin, “Kıbrıslı Öğrenci Gençlik Örgütlenmeleri,” in *Kıbrıs Türk Yüksek Öğrenim Gençliği Hareketleri 1960-1981*, ed. Tamer Öncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999).

Güryay, Erdal, “The Economy of the Turkish Republic of Northern Cyprus”, in *Isolated Part of Cyprus*, Ed. Stanislav Tkachenko and Muhittin T. Özsağlam, (St.-Petersburg: VVM Publishing Ltd., 2011).

Kalodukos, Angelos, “Kıbrıs Sorunu: 2. Dünya Savaşı’ndan Kıbrıs Annan Planı’na”, in *Kıbrıs Dün ve Bugün*, ed. Masis Kürkçügil, translated by Stefo Benlisoy, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2003).

Kemal, İsmail, “KÖGEF Üzerine Tezler” in *Kıbrıs Türk Yükseköğrenim Gençliği Hareketleri*, ed. Tamer Oncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999).

Kızılyürek, Niyazi, “Turkish Cypriot Left: A Historical Overview” in *Beyond a Divided Cyprus: A Society in Transformation*, ed. Nicos Trimikliotis and Umut Bozkurt, New York: Palgrave Macmillan, 2012).

Özejder, İbrahim, “KÖGEF Neydi?”, in *Kıbrıs Türk Yüksek Öğrenim Gençliği Hareketleri 1960-1981*, ed. Tamer Öncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999).

Sarıca, Hasan, “İzmir Kıbrıs Yüksek Öğrenim Derneği’nin Oluşumu ve İlk Yılları”, in *Kıbrıs Türk Yüksek Öğrenim Gençliği Hareketleri 1960-1981*, ed. Tamer Öncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999).

Soyer, Ferdi Sabit, “Şimdi İstanbul’da Olmak Vardı”, in *Kıbrıs Türk Yükseköğrenim Gençliği Hareketleri*, ed. Tamer Oncül and Ontaç Düzgün, (Naci Talat Vakfı Yayınları, 1999).

Journal Articles:

Balıkçıoğlu, İsmail, K. Kanipek and N. Saygılı, “KKTC’de Sendika tarihi ve Kıbrıslı Türklerin Varoluş Mücadelesindeki Yeri” *The Journal of International Social Research*, 6, no.26 (2013 fall), pp.284-295.

Erdengiz, Ahmet, “Kıbrıs Rum ve Türk Sendikal Hareketleri (1910-1963)”, *Journal of Cyprus Studies*, 1, no.1, (Famagusta: 1995), pp. 36-47.

Karavaltchev, Ventzislav and Pavel Pavlov, “How Just was the Ottoman Millet System”, *Journal of European Baptist Studies*, 11 no.3, (May 1, 2011), pp.21-30.

Keser, Ulvi, “Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu- Nacak İşbirliği Ekonomik Kalkınma Gayretleri”, *History Studies International Journal of History*, 4 no.1 (2012.), pp.299-333.

Koroğlu, Özlem Taner, “Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1980’den Sonra Geçirdiği Dönüşüm Süreci ve İstihdam Sistemine Etkileri,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17, no.1, (2012), pp.453-475.

Ktoris, Sotos, “AKEL and the Turkish Cypriots”, *Cyprus Review*, 25, no.2, (2013 fall), pp.15-38.

Michaelides, Michalis, “The Turkish Cypriot Working Class and the Cyprus Labour Movement 1920-1963”, *Cyprus Review*, 5, no. 2 (Nicosia: 1993 fall), pp.33-57.

DVD:

Sanayi Holding: Üretimin, Dayanışmanın ve Direnişin Belgeseli, DVD, directed by BARAKA Film Atölyesi, Nicosia; BARAKA Film Atölyesi February 2014.

Internet Sources:

An, Ahmet. “Eski Kuşak İlericilerimizi Tanıyalım Osman Vehbi Ahmet Raşit”, *Can-Kıbrısım*, May 17, 2015, accessed 23 June 2015.
<http://can-kibrisim.blogspot.com.tr/2015/05/eski-kusak-ilericilerimizi-taniyalim.html>.

_____. “Kıbrıs İşçi Sınıfının Güzel İşbirliği Günleri”, May 2014, Accessed April 16, 2015.
<http://can-kibrisim.blogspot.com/2014/05/kibris-isci-sinifinin-gecmisteki-guzel.html>.

“Ali Gülle”, *Haber KKTC*, Accessed October 2, 2015,
<http://www.haberkktc.com/haber/ali--gulle-31225.html>.

“Bağlı Kurum ve Kuruluşlar,” *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı*, Accessed September 18, 2015,
<http://www.basbakanyardimciligi.gov.ct.tr/Dairelerimiz.aspx>.

COMPANY PROFILE Petkim Petrokimya Holding A.S.,”Marketline”, November 4, 2014 Accessed June 10, 2015.
<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=2ecf749a-5389-4430-991b-42d495b5cc0d%40sessionmgr112&hid=108>.

“Company Profile”, *KEO*, Accessed July 13, 2015.
<http://www.keogroup.com/site.en.html>.

CTP Parti Meclisi Belirlendi.” *CTP Birleşik Güçler*, Accessed September 20, 2015, <http://www.ctp-bg.org/15-06-2015-ctp-parti-meclisi-belirlendi.html>.

CypFruvex, Accessed September 18, 2015, <http://tr.cypfruvex.com/>.

Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu, “*Tarihçe*”, Accessed May 6, 2015.
<http://dev-is.org/hakkimizda/tarihce/>

Hakkımızda,” *Taşel*, Accessed September 18, 2015

<http://www.taselltd.com/hakkimizda>,

HSEK, "History", Accessed March 19, 2015.

<http://www.sek.org.cy/index.php/sek/history>

Kıbrıs Türk Denizcilik İşletmesi, Accessed September 18, 2015,

[.http://www.kibrisdeniz.net/home.html](http://www.kibrisdeniz.net/home.html),

Kıbrıs Türk Petrolleri LTD. Şirketi, Accessed September 18, 2015,

<http://www.ktpetrolleri.com/>,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi, "Geçmiş Dönem Milletvekilleri", Accessed June 2, 2015

<http://cm.gov.nc.tr/GecmisMilletvekilleri.aspx>

"KKTC'de Yıllara Göre Asgari Ücretler," *KKTC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı*, Accessed September 4, 2015

[https://csgb.gov.ct.tr/Portals/1082/Asgari%20Ucretler%20\(1977%20-%202008\)-1.pdf](https://csgb.gov.ct.tr/Portals/1082/Asgari%20Ucretler%20(1977%20-%202008)-1.pdf),

MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU, "*MKE Kurumunun Tarihçesi*", Accessed June 10, 2015.

<http://www.mkek.gov.tr/tr/Icerik.aspx?ID=51>

"Salih Usar", *Haber KKTC*, Accessed October 2, 2015,

<http://www.haberkkctc.com/haber/salih-usar-31395.html>.

"Tarihçe", *Ulusal Birlik Partisi*, Accessed July 13, 2015.

http://ubpkkctc.com/?page_id=7,

Üstüner. İsmet, "VTS 01 1." *Youtube*. October 2, 2014, Accesed October 7,

2014 <https://www.youtube.com/watch?v=cBL4HNXpKBM>

APPENDICES

APPENDIX: A

PHOTOGRAPH 1

The demonstrations of 1977 for the right of referendum (Northern Cyprus).

At the banners: “Haklarımızı söke söke alacağız (We will get our rights by force).
“Beceriksiz Yöneticiler istifa” (Clumsy governors Resign!)

Photo taken from the Dev-İş archive

APPENDIX: B
PHOTOGRAPH 2

EkmeK Mücadelesi açlık grevinde 5. Gün (the struggle for bread, the 5th day at
hunger strike)

Nicosia, December 1979.

Photo taken from the Dev-İş archive

APPENDIX C:
PHOTOGRAPH 3

“Dolmacı , Kıryağdı, hükümet, 9 işçiyi açlığa mahkûm ettiniz. İstifa edin.”
(Dolmacı, Kıryağdı, the government, you caused 9 workers’ starvation, resign.)

Nicosia, December 1979

Photo taken from the Dev-İş archive.

APPENDIX D:
PHOTOGRAPH 4

The trade union members at the hunger strike

Nicosia, December 1979

Phptp taken from the Dev-İş archive.

APPENDIX E:
PHOTOGRAPH 5

Demonstrations in 1979

Photo taken from the Dev-İş archive.

APPENDIX F:
PHOTOGRAPH 6

Demonstrations of 1979.

Photo taken from the Dev-iş archive.

APPENDIX G:
PHOTOGRAPH 8

General demonstrations of Dev-İş in 1986.

Photo taken from the Dev-İş archive

APPENDIX H:
PHOTOGRAPH 9

Dev-İş members walking, 1986
Photo taken from the Dev-İş archive

APPENDIX I:
PHOTOGRAPH 10

Demonstration against the privatization attempts, Northern Cyprus, 1986.

Photo taken from the Dev-İş archive.

APPENDIX J:
PHOTOGRAPH 11

Kurtuluş Sponge and Plastic Factory Workers at strike against the privatization attempts

Famagusta, 1987

Photo taken from the Dev-İş archive.

APPENDIX: K
PHOTOGRAFH 12

Ece Biscuit Factory Workers at strike against the privatization attempts

Famagusta, 1987

Photo taken from the Dev-İş archşbe.

APPENDIX: L

PHOTOGRAPH 13

Bordo Plastic Factory workers at strike that lasted in 27 days

Bu işyerinde grev var : There is a stike at this work place.

Famagusta

Photo taken from the Dev-İş archive.

APPENDIX: M

PHOTOGRAPH 14

The photo is from the workers' assembly. In Turkish it is written on the photo as
“The declaration of a separate state effect the peace in Cyprus and in our
territory”.

Northern Cyprus

Photo taken from the Dev-İş archive.

APPENDIX N:

Interview with Ali Hoyrat

Ali Hoyrat ile Mülakatın Bant Çözümü

Fatma Türkoğlu: Ses kaydı açık. İsterseniz şöyle başlayalım. Nerede doğdunuz? Nerede okudunuz? İlk eğitiminiz neydi?

Ali Hoyrat: Ben 1954'te Paşaköy'de doğdum ve EOKA'nın etkili olduğu zamanda, ben iki yaşında iken Karadağ'a göç ettik, Lefke'ye. Ondan sonra Karaosun'a, Karaosun'dan Yaova'ya gittik. Yalova'dan yine Lefke'ye, sonra da Lefke'den yine Yalova'ya döndük.

F.T. : İş için mi göç ediyordunuz?

A. H. : Siyasi göçtü, iş göçüydü. Siyasi olarak da... Şimdi ben orta birden sonra okulu bırakıp meslek hayatına döndüm. Berberlik öğrendim. Öğrendikten sonra Yalova'ya göç ettik. İngiliz üslerinde berberlik yapmaya başladım. Ondan sonra da askere gittim. ... 74'ten evvel askerliğimi yapmıştım. Üç beş ay sonra zaten savaş çıktı. Bostancı'ya yerleştik. Kendi dükkânımı açtım. Maddi olarak yeterli olmadığı için üç beş sene fabrikalarda çalıştım. Narenciye paketleme evlerinde... Ondan sonra Sanayi Holding'de iş aldım.

F. T. : Kaç yılında?

A. H. : 77'de.

F. T. : Yani tam toplu sözleşme görüşmelerinin yapıldığı, ortamın hareketlendiği dönemde?

A. H. : Evet evet ...

F. T. : Siz işe toplu sözleşmeden önce mi girdiniz, sonra mı?

A. H. : Ben tam o olay başladı, hemen arkasından girdim. Orda ilk toplu sözleşmeyi yarım yamalak Türk-Sen yapmıştı.

F. T. : Siz o toplu sözleşmeyi gördünüz mü?

A. H. : Hayır, ben o toplu sözleşmeyi görmedim; ama referandum sürecinde ayrı sendika kuruldu ve o sendika kurma sürecinde de kısmen bulundum. Referandum hakkını istedik.

F. T. : Peki, işe girer girmez neden böyle bir şeyin içine girdiniz?

A. H. : Çünkü benim kendi kişilik yapım işçi sınıfına çok yakındı. Emeğe saygı duyan bir insandım ben, ta ezelden böyleydi bu. Tam benim istediğim gibi bir mücadeleyi karşımda görünce, hemen içine daldım. O zaman tabii çok gençtik. 24 yaşındaydım Sanayi Holding'e girdiğimde. Fakat burada, fabrikalarda da, narenciye evlerinde çalışırken de yine sendikalaşma faaliyetinde bulunduk. Hatta sendikalaşma faaliyetinde bulunduğum için beni işten attılar. Başka fabrikalara gittim. Orada da sendikalaşma faaliyeti yaparım diye beni işe almadılar. İşsiz kaldım. Sanayi Holding'e gittim. Sanayi Holding'e gidince bu hareketi yine orada gördüm. Adanın pek çok yerinde sendikalaşma faaliyetleri başlamıştı. Sadece o zaman Türk-Sen vardı. Türk-Sen'e bağlı sendikalar vardı. Ve biz orda Devrimci Genel İş'i kurduk. Kurulduktan sonra ben girdim.

Yapılanmasındaydık ve referandum hakkını elde etmek için, yani hangi sendikayı seçerse insanlar, çalışanlar, o sendikanın toplu sözleşme yapmasını istedik. Referandum hakkını bize zar zor verdiler. Eylemler yaparak, yürüyüşler yaparak, mücadeleler vererek o hakkı kazandık. O hakkı kazandıktan sonra büyük bir güçle toplu sözleşme yapma hakkını kazandık. ... Biz Türk-Sen'i o zaman sarı sendika olarak lanse ederdik ki yaptığı pek çok işte de gözlemlenirdi bu. Örneğin işçiye hiç sormazlardı hangi hakları istersiniz, sıkıntınız ne, sorunuz ne... diye. O zaman ustabaşı, al çantayı eve git, dediğinde eve giderdi insanlar. İşten kovulurlardı. Hiçbir hakları, güvenceleri yoktu. Biz, işçi hakları açısından çok inançlıydık. İşçilerin bu sendikada toparlanması için mücadele verdik ve toparlandık. Sonra toplu sözleşme başladı ve toplu sözleşmede de işçiler adına maddi ve sosyal çok güzel haklar elde ettik. Yanılmıyorsam her iki senede bir görüşüldü toplu sözleşme. Her yeni sözleşmede yeni yeni haklar elde etmeye çalıştık ve iş barışını korumak açısından gayret gösterdik. Özellikle çalışanların maaşlarının birbirine çok yakın olmasını istedik. Çünkü iş barışı ancak böyle korunurdu. Ayrıca bizim sendikamızın (Dev-İş) en büyük özelliği, ülkenin ekonomik ve siyasi yapısını göz önünde bulundurarak mücadele verme gayreti içindeydi olmasıydı. Her ikisini de göz önünde bulundururduk.

F. T. : Nasıl yani?

A. H. : Yani eğer biz bir fabrikanın kazanmadığını, bir iş yerinin kazanmadığını gördüğümüz zaman kazanmadığı şeyi istemezdik. Hakkımızın dışında bir şey istemezdik.

F. T. : Örnek verecek olursak?

A. H. : Örneğin bir fabrikanın geliri de gideri de çalışanların bilgisindeydi. Biz onlardan bilgi alırdık. Nedir bu fabrikanın geliri gideri? Fabrikanın gelirini giderini öğrendikten sonra talepte bulunurduk.

F. T. : O zaman fabrikalar arasında maaş farkı var mıydı?

A. H. : Fabrikalar arasında pek maaş farkı yoktu. Fakat sınıflandırma yaptık. Sınıflar arasında küçük maaş farklılıkları vardı. Sanayi Holding'in fabrikaları bir merkezde toplanırdı. Ayrı ayrı merkezlerde değildi. Önemli olan geneliydi. Biz hep genele bakardık. İşverenlerimizin de bu verdiğimiz mücadelelerde bize saygı gösterdiklerini gözlemledik. Zaman zaman Sanayi Holding'in yönetimine veya müdürlüğe gelen iyi insanlar da vardı. İşçiye hakkını vermek isteyen insanlar vardı. Aklıma gelmez çok ama mesela bir Yılmaz Bey vardı. Müdürdü. İşçinin yanındaydı. Daha doğrusu fabrikalardaki şefler de, Türkiye'den gelen yeni mühendislerimiz, genç mühendislerimiz de bizimle aynı gayret içindeydi. Biz gerçekten Sanayi Holding'de üretmeyi öğrenmiştik. Ürettiğimizi tüketmeyi de öğrenmiştik. Yani ürettiklerimiz fabrikamızda ambarlara toplanırdı, Satış bölümleri vardı ve biz Sanayi Holding'e, bize kredi sağla, 6 ayda 12 ayda ödeyelim ve biz bu malları tüketelim, ürettiğimizi tüketelim, talebini sunmuştuk. Bunları sağarlardı. Biz kendi ürettiğimizi tüketmeyi öğrendiydik. Mesela birçok şey ürettik evlerde kullanabileceğimiz. Şilteler, mobilyalar, halılar, sobalar, elbiseler, plastik şeyler, ayakkabılar... Daha aklıma gelmeyen çok şeyler vardı ve bunları gücümüzün yettiği kadar maaşımızdan kesilmek üzere evimize alırdık. Hem ürettik hem tükettik yani. Özal 83'te iktidara geldikten sonra Kıbrıs'a bir ziyarette bulundu. Bu ziyaretin ardından "siz uğraşmayın böyle şeylerle" anlamına gelecek sözlerle Sanayi Holding'i eriterek, külfet getirmeden kapatma politikasını ortaya koydu. Krediler çoğaldı, faizler çoğaldı ve memleket değişik bir sisteme girdi. O zaman zaten KKTC kurulduktan sonra dış ülkelere mal satmak zorlaşmıştı; çünkü bizim mührümüz hiçbir yerde geçmezdi. Yani Kıbrıs'ta çalışanlara hem siyasi olarak darbe geldi hem de üretim açısından darbe geldi. Özellikle hiç unutmayaçığım toplantı olurken ürettiğimiz Ece bisküvilerden masaya koyarlardı. Bazen görüşme yaparken onlardan yedik. Hatta orda çalışan muhasebe müdürümüz vardı, Hasan Yumuk: "Yav, bu bisküviden Türkiye'de bile yok. Bu kadar güzel bisküvi yok." derdi. Çok güzel bisküviler yapılıyordu. O bisküvi fabrikasını bile kapattılar. Ne oldu sonra? Biz ne üretirsek aynı Türkiye'den bize gelmeye başladı ve orada işçilik ucuz olduğu için daha ucuza da gelmeye başladı; ama biz kendi malımızı satamaz duruma geldik.

KKTC kurulduktan sonra Türkiye'ye bile malımızı satamaz olduk ki satabilirdik. Sanayi Holding'in dramı kara bir şey gibi çöktü adanın üstüne çünkü orda çalışan 1473 işçi vardı. 1473 üreten işçi vardı. Bu devlette çalışan insanların tümüne değerd. ... Her şeyimizi kendimiz ürettirdik ve bu devlete büyük bir rahatlama getirirdi. Parfüm, kırmızılık (ruj), naylon (poşet)... ürettirdik, kamyon kasaları yapardık. Bu yollara yapılan kapakları biz ürettirdik. Ayrıca dürbünlere yıldız ya da pervane dediğimiz şeyleri de biz ürettirdik. Dürbünleri biz açar kapardık. Sanayi Holding olarak bunların hepsi birer birer kapatıldı. Bazılarını özele verdiler daha iyi olacak diye, lakin özel de bunları işlemedi. Kablo fabrikalarımız vardı. 46 tane fabrika vardı.

Bugün içinde bulunduğumuz bu ekonomik krizin en büyük nedeni üretmemektir üretimden kopmaktır. Üretimden koştuk. Üretme şevkini bizden aldılar.

....

F. T. : Çok emekli var mıydı o zaman fabrikalarda çalışan? Çünkü bir kişi bahsetti fabrikalarda çalışan emekliler olduğundan.

A. H. : Zannetmem. O zaman devlette çalışıp emekliye ayrılıp da giren belki sonlarda oldu; ama o zaman da kapanırdı fabrikalar. Devlette çalışırken holdinge girmek isteyen çok insan vardı.

F. T. : Ama holdingden çıkıp devlete girenler çok olmuş?

A. H. : Ha, sonra ne oldu! Çok büyük boyutta partizanlık başladı ve fabrikalar kapanırken holdingden ayrılan insanlar eğer UBPLi ise devlete girdi. UBPLi değilse benim gibi... Ben 86'da istifa ettim. Gördüm. Geleceği gördüm ben. İstifa verdim ve ayrıldım. 86'dan beri sigortamı ben yatırırım. 9 sene çalıştım ben Sanayi Holding'de. Benim gibi çok insanı, aktif olan militan olan, Devrimci Genel İş'te örgütlü olan, farklı düşünen insanları kesinlikle devlete almadılar.

F. T. : Peki, siz denediniz mi? Aradınız mı iş?

A. H. : Hayır, aramadım. Biz mimlenmiş militandık. O zaman biz gidip de birilerini bizi devlette işe koy deme durumunda değildik. Biz kendi işimizi kendi gücümüzle yapmaya çalıştık. Çok şükür çalışarak bugüne geldik. O zaman Sanayi Holding'den ayrılan insanlar eğer UBPLi ise devlete girdi. Devletten emekli çıktı ve bir miktar yatırım yaparak Sanayi Holding'deki yıllarının üstüne sigortadan da emekli çıktı. Üstelik bunların içinde uzun süre mücadele yapan insanlar da vardı, ondan da emekli çıktı. Üç tane emeklilik alma şansı kazanmış insanlar da var ama kendi sigortasını 55 yaşına kadar yatıran, kendi yağıyla kavruyan insanlar da var bu memlekette. Mağdur olan insanlar da vardır. Hiç bunların elinden tutan biri de olmadı.

F. T. : Somut anılar üzerinden gidebilir miyiz biraz? Mesela yavaş yavaş, adım adım, hikâye hikâye gidelim. İlk siz girdiniz. Mücadelenin içinde buldunuz kendinizi. Çarpıcı bir diyalog, hikâye vs yaşandı mı hatırlınızda kalan?

A. H. : Tabii, insanlarla diyalogum çok iyiydi. İnsana insan olarak bakardım hep, çalışan olarak bakardım. Türkiyeli'ymiş Kıbrıslı'ymış ayırmazdım.

F. T. : Bu arada siz dökümcüydünüz değil mi?

A. H. : Dökümcüydüm, fabrika temsilcisiydim.

F. T. : Düz işçiydiniz?

A. H. : Hayır, ben girdiğimde işi bilmiyordum. Öğrendim. Hatta ustabaşı da oluyordum; ama istifa ettim. Orada meslek de öğrenilirdi ayrıca. ... Eee, ben insanlarla diyalogum iyi olduğu için Türkiye'den gelen arkadaşlara yaklaşırdım. Nerden geldiğini sorardım. Kaç çocuğu olduğunu sorardım. Nasıl geçindiğini sorardım. İşte kardeşçe beraber oturur aynı masada yemek yerdik ve ondan bizim sendikamıza katılmasını, daha iyi daha güçlü olmamız için bize üye olmasını talep

ederdim. Bazıları olurdu. Hiç unutmayacağım, bir arkadaşı üye yaptım; iki gün sonra bana geldi dedi ki: “Siz Rumcusunuz. Beni lütfen üyelikten çıkarın.”

F. T. : İki gün sonra fikrini ne değiştirmiş olabilir?

A. H. : Karşı taraf –gerek sendika gerek yönetim- bizim üyelerimizi bilirlerdi, öğrenirlerdi. Öğrenince de baskı uygularlardı. “Bunlar Rumcudur, efendim bunlar KKTC’yi istemezler, Türkiye’ye karşıdırlar... Bunların yanından uzaklaşın.” derlerdi. Onlar da istifa ederlerdi. Biz hemen istifalarını kabul ederdik. Ama biz dostluğumuzu da devam ettirirdik; çünkü bizim gibi o da üretmekteydi. Üretici olduğunu biliyorduk. Gün gele kendi bizi daha iyi tanıdığı zaman, o zaman kendi gelir saflarımızda yerini alırdı.

F. T. : Milliyetçi birisiydi yani? Milliyetçi fikirlerinden dolayı katılmadı size?

A. H. : Evet, tabii, kandırılırlardı. “Sen milliyetçi adamsın, nereye gittin yahu? Bunlar Rumcudur. Bunlar ne bileyim necidir, devletin düşmanıdır, şudur budur...” gibi sözlerle kandırılırlardı. Oysa bence devletini, yurdunu seven insanlar, alın teriyle, nasırlı elleriyle çalışan insanlardır. Biz sokak devrimcisi değildik. Biz salon devrimcisi de değildik. Biz çalışan, üreten ve ürettiğini tüketmeyi bilen devrimcilerdik. Biz sendikamızın içinde ayrıca işçi nedir, işveren nedir, devlet nedir, millet nedir... Bunları zaman zaman seminerler vererek çalışanımıza da öğrettirdik. Ama sen milliyetçi ol, sen yurtsever ol, demezdik. O çalışırken bunları görerek yolunu çizdi. Pek çok Türkiyeli arkadaşımız bu memlekete milliyetçi olarak geldi ama yurtsever olarak saflarımızda yerini tutmuştu.

F. T. : Siz kendinizi nasıl tanımlıyordunuz? Yurtsever olarak mı veya milliyetçi bir ideolojiniz var mıydı?

A. H. : Benim galiba içimde yurtseverlik vardı. Yurtsever olduğumu biliyordum; fakat bunu fazla ifade edemiyordum. Tabii bu yurtseverliğin içinde halkını seven, insanı seven bir şeyler vardır. Irkçılık kesinlikle yoktu bizim içimizde. Ben fabrikalarda bunları yaşayarak da gördüm ve kendi bilincimi, kendi felsefemi pekiştirdim. Bugün 61 yaşındayım, hala daha hiç ödün vermedim bu konulardan. Beşeri ilişkilerimde özellikle bu benim birinci felsefemdir. İnsana insan olarak bakarım.

F. T. : Peki, kendinizi yakın hissettiğiniz bir siyasi parti var mıydı?

A. H. : Eee, bize en yakın parti Cumhuriyetçi Türk Partisi’ydi. Biz ayrıca CTP saflarındaki yerimizi de alırdık çünkü bize en yakın görüşe sahip parti onlardı. Yani, vatan millet Sakarya, değil. Tabii her zaman her yerde gerektiği zaman o vatan mücadelesini yapabiliriz. İş konusunda, memleketin ekonomik yapılanması konusunda vatan millet Sakarya değil. Çalışma, üretme, ürettiğini tüketme, insanlara insan gözüyle bakma... Bunu kazanabilmek açısından biz mücadelemizi verirdik. Tabii ki Kıbrıs’ta barış da bizim için çok önemliydi. Barış olmadan kimse sana kolay kolay hakkını vermez çünkü çalışanı takip eden, kollayan da pek yoktu o dönemlerde.

F. T. : İzole olduğunuz için mi?

A. H. : Burada işte Türkiye geldi çizgiyi çekti. Öyle bilirlerdi. Burada kim çalıştı, nasıl çalıştı, ne çalıştı dünya pek ilgilenmezdi.

F. T. : Ama sizin DİSK ve diğer dünya sendikalarıyla bir bağlantınız vardı?

A. H. : Ha daha sonra bize yakın sendikalarla bağlantımız oldu. Bunlar hala devam etmektedir.

F. T. : Sendikadaki göreviniz neydi?

A. H. : Sendikada ben fabrika temsilcisiydim. Örgütlenmeden sorumluydum.

F. T. : Nasıl bir strateji izlediniz örgütlenirken?

A. H. : Ben insanlara çok yakın davranırdım. Demin bahsettiğim gibi insanlara çok arkadaşça davranırdım. Biz aynıyız, bunu göstererek yaklaşırdım. Sen de evine bir ekmek götürmek için çalışıyorsun; ben de. Çıkarlarımız aynıdır. Çocuklarımıza bakışımız aynıdır. Hepimizin gaillesi aynıdır ve çalışarak, üreterek, haklarımızı hak ettiğimiz ölçüde almak gayreti içindeydik.

F. T. : Peki, üstten bir baskı gördünüz mü?

A. H. : Daima baskı gördük.

F. T. : Örnek verebilir misiniz?

A. H. : Çok iyi hatırlarım. Ben ayrıca CTP örgütünün başkanıydım köyde. *Yenidüzen* gazetesi haftada bir çıkardı. Haftalık çıkardı yani. *Yenidüzen* Gazetesini ben gece işten geldikten sonra üyelerimize dağıtmayı yeğlerdim; çünkü o gazeteyi dağıtmak bile cesaret isterdi. Daha doğrusu CTPlî olmak cesaret isterdi. Bizde o cesaret vardı. Üyelerimize dağıttırdık; çünkü bizim 'oku, okut, yay' görüşümüz vardı. Biz üyelerimize bunları bilgisiz kalmasınlar diye ulaştırırdık ve zaman zaman da toplantılar yapardık.

F. T. : *Dev-İş'in Sesi*'ni dağıttınız mı?

A. H. : Çalışanlarımıza dağıttırdık. Minik bir gazeteydi. Onda da benim zaman zaman yazılarım çıkardı. Tabii ben yaşadıklarımı gördüklerimi kaleme alırdım ve diğer fabrikalarda çalışanların da bilmesi amacıyla yazardım.

F. T. : Bunları gece mi dağıttırdınız işçilere?

A. H. : Hayır, sabah işe geldiğimizde dağıttırdık. Gece çıkarken de verdiğimiz olurdu. O sıkıntı değildi; çünkü siyasi yazılar yazmazdık kendi gazetemize. Fazla politik değildi; lakin gazetemiz (*Yenidüzen*) siyasi bir gazeteydi. Şimdi gözlemlediğim kadarıyla birçok insan onu rahatlıkla almaktadır. Yani büyük bir aşamadır bu ve çok iyi hatırlarım o günleri. Ulusal Birlik Partisi örgüt binalarında mangallar yanarken, kebaplar çevrilirken onlar biz yoldan geçerken bize kemik atarlardı.

F. T. : Gerçekten bunu yaptılar mı?

A. H. : Evet, ben bilhassa yaşadım bunu. Bize kemik atarlardı. Biz genç çocuklardık. Onlar bizim abilerimizdi. Daha büyüktü onlar bizden. Biz işte azınlıktaydık, daha güçsüzdük, hükümette de değildik. O dönem iki milletvekilimiz vardı. Biz güçsüz olduğumuz için onlar arkalarında hükümet olduğunu bilirlerdi. İstediklerini yaparlar, istediklerini işe alırlar, istediklerini işten atarlardı. İstediklerine bahçe tarla dağıtırlardı. Ama bizim haddimize değildi gidelim iş isteyelim veya bahçe tarla isteyelim. Öyle bir şansımız hiç yoktu. Hiç yoktu! Yanlarına bile gidemezdik. O zaman ben hatırlıyorum ki Ulusal Birlik Partisi halka dönük toplantı yaptığı zaman biz da takip ediyorduk. Çok defa ben gördüm. Zarflarının içine istediklerini yazardı bazı UBPlîler ve bakanın cebine koyardı. İçine ne yazdıysa o olurdu. Yani o kesimin işsiz çocuğu hemen hemen yoktu. Bizim de çocuklarımız işte böyle Sanayi Holding'de emeğiyle çalışmaya giderdi. Hem orda meslek de öğrenirdi. Onu bile bize çok gördüler, kapattılar. Ha bu da neydi? O zaman bizim sendika başkanımız, sendika örgüt başkanlarımız verdikleri mücadelelerle, siyasi görüşlerle toplum içinde sivirmekteydiler ve Sanayi Holding'de herkes bir siyasi görüşe sahip olmaya başladı. Yurdunu, insanı sevmeye başlamıştı. Tabii ki bu sandığa da mutlaka yansyacaktı. O zaman mesela Hasan Sarıca bizim genel başkanımızdı, Salih Usar görüşmeci heyetimizdeydi. Zannedersem genel sekreterlik de yapmıştı Dev-İş'te. Ferdi Sabit vardı. O da çok mücadeleler verdi. O zaman biz milletvekili seçimlerinde onlara kazandırdık. Sarıca'yı ve Ferdi Sabit'i meclise sokmuştuk. Salih Usar'ı hatırlamam; ama zannedersem o da sonra meclise girmişti. İbrahim Koreli vardı. O da sendikacı arkadaşımızdı, o da meclise girmişti. Bunu gören sağ milliyetçi kesim bence bundan ürkmüştü bunların bu gücü nerden kaynaklanır, diye. Belliydi. Çalışanın gücüydü o. Çalışan ve üreten insanların gücüydü. Daima üretimden yana, üreticinin

yanında olan insanlara oy vermiştir. Bunları kapattıktan sonra, Sanayi Holding'i, Cyprovuex'i kapattıktan sonra pek çok sendikacı arkadaşımızın da bu şansı yitirdiğini gözlemledik.

...

A. H. : Hatta bak şimdi hatırlıyorum yavaş yavaş. Referandum yapmadan Türk-Sen'e de vermiş olabilirlerdi toplu sözleşme hakkını. Referandum yapmadan! Yani biz pasifleştik, biz işten ayrıldık. Hep temsilcileri işten atarlardı ilk etapta. Yani gücünü zayıflatırlardı. Sonra hiçbirine bir şey demeden Türk-Sen'e toplu sözleşme imzalatmış olabilirler; ama ben ayrılmıştım. Fazla takip edemedim. O zaman kendi ekmek paramızın peşine düşmüştük. Takip edemedim. Zaman zaman sendikaya giderdik; ama aklımdan çıktı yani. İşte dediğim gibi 86'dan sonra erimeye başladı ve insanları harcadılar yani. Daha doğrusu ekonomimizi harcadılar. Ekmeğimizi harcadılar ve bugünkü karmaşık düzen, bozuk düzen de o zamandan başlamıştır.

F. T. : Sizin işinize dönecek olursak dökümhaneye ilk girdiğinizde nasıl bir tepkiniz oldu? Bayağı riskli bir işmiş. Hiç iş kazası geçirdiniz mi orda çalışırken?

A. H. : Mutlaka her çalışan iş kazası geçirmiştir. Tabii biz iş kazalarını ağır geçirmemek için önlemler alırdık. Biz maden eritirdik. Kaç derecede erir maden mesela? Pik maden, alüminyum, bronz... Güçlü madenler bunlar, yüksek sıcaklıkta erir. Tam derece aklımda kalmadı. Bunları eritir kalıplara dökerdik ve istediğimiz üretimi yapardık. Hatta bir ara baskı kalıplar yapmaya başladık daha çabuk üretim için. Büyük gemi pervaneleri yapardık. Yani böyle bir buçuk iki metre büyüklüğünde pervaneler yapardık. Askerin bazı parçalarını yapardık. Su motorlarının parçalarını yapardık. Dürbün başlıklarını yapardık; pervanelerini, efendime söyleyeyim çanaklarını yapardık. Büyük bir ekonomik katkıda bulunurduk devlete. Bunları eritirken çok dikkatli olmak lazımdır. Kalıplar bazen patlardı. Derece dediğimiz bu kalıplar, iki veya üç parçadan oluşurdu. Patladığı zaman aralarından maden fışkırdı. Fışkırdığı zaman ayaklarımıza doğru gelirdi ve ayakkabımızın bağının arasından su gibi içeri girerdi. Ayaklarımızı yakardı. Özellikle ayaklar çok yanardı. Bazen patladığında yüzümüze, gözümüze atılırdı fakat biz gözlük kullanırdık, önlük kullanırdık.

F. T. : Engeller miydi?

A. H. : Engellerdi çoğunlukla; ama bazen engelleyemezdi. Botun arasına girerdi. Ben iki üç defa yandım yani. Bir iki ay evimde yattım. Biraz geçtiği zaman gene ufak işler yaparak işime geri döndüm. Ayağım sarılı halde işime devam ettim. Böyle özveriyle yürüttürdük işimizi, yani çok özveriliydik. Bir şey daha söyleyeyim size, tehlikeli fabrikalar, zehirlenme riski olan fabrikalar, ağır olan fabrikalar, gürültülü olan fabrikalar için ek ücret talep ettik. Küçük küçük paralar olarak bu gibi işyerlerinde çalışan insanlara bir şeyler kazandırdık fakat maddi olarak bunu kazanırken biz Akın Türbin Fabrikası'nda çalışan insanların o zaman 24 günlük hasta izni hakları vardı. İşveren: "Olur mu öyle şey, 24 gün hasta izni hakkı var da bu insanlar senede hep 23 gün, 24 gün mü hasta olurlar?" dedi. Çünkü tıpkı devlette olduğu gibi hepsi rapor alırdı o günleri kullansın diye. Şimdi hasta raporları var ya, 40 gün... İşte, kırkını da kullanırlar. Yıllık izinleri de kalır. Orada burada hastalık izinlerini kullanarak 90 gün iznim var, 80 gün iznim var diye övünürler. O zaman o fabrikada böyle bir olay oldu ve özellikle bu iş benim ağırımaya gitti. Çünkü dedim ki bizim ayağımız sarılı işe gidiyoruz işler geri kalmasın diye, bunlar her sene 24 gün mü hasta olur! 25 yok! 23 yok! Hep 24 gün! Benim de canım sıkıldı. Ben işverene dedim ki: "Yahu biz bu haktan aslında vazgeçebiliriz, biraz geri gelebiliriz..." Galiba bu günleri 14 güne düşürmüştük. Bir on günlük düşüş yaptık ama ağırlık, pislik, ödenek paralarıyla daha fazla ödenek kazandırdık. Bunlardan daha çok ödenek elde ettik; fakat haksızca kullandıkları o raporları da ortadan kaldırdık. Bu benim unutmayacağım bir olaydır. Yani işverenle işçinin beraber yapamayacağı şey yoktur, yeter ki işçiyi inandırсын. Bir de hiç unutmayacağım bir şey var. Biz dökümhanede hep Temmuz ayında izne çıkmak isterdik çünkü en sıcak dönemdi. En sıcak işlerde biz işlerdik. Maden dökerdik. Çok sıcak olurdu. Dayanılmaz bir sıcaklık vardı. Sipariş almıştı işveren ve dedi ki bunu bizim Temmuz sonunda teslim etmemiz gerek veya Ağustosun başında teslim etmemiz

lazım; çünkü teslim etmezsek bu kadar zararımız olacak. Aklıma yattı bu iş. Kabul ettim. Biz zarar göreceğiz bu işten ama işçiye bunu söylememiz lazım, dedim. İşçiyi topladım yemek yediğimiz sırada. “Arkadaşlar böyle bir mesele var. Bana müdürümüz dedi ki, Ağustosta izne çıkabileceğiz; çünkü bu siparişi yetiştirmemiz, teslim etmemiz lazım. Teslim etmezsek şu kadar zararımız olacak. Bu zarar da bize yansiyacak. Gelin bu işi bitirelim sonra izne çıkalım. Yok, dedi işçiler: “Biz biletlerimizi kestik; Türkiye’ye gideceğiz; ailelerimiz var.” Falan dediler. Dedim ki:

-Arkadaşlar, bakın halledelim bu işi; çünkü zarar çok büyük.

Ama ne yazık ki işçiyi ikna edemedim. İşverene gittim ve dedim ki:

-İşçileri ikna edemedim.

Kendisi geldi ve işçilerle konuştu. Dedi ki, arkadaşlar durum budur!

F. T. : Kimdi bu arada işveren? Fabrika müdürü mü?

A. H. : Fabrika şefi... Benim çok gücüm gitti o zaman. İşçilere, çıkmak isteyen var mı, diye sordu olayı anlattıktan sonra. Çıkmak isteyen var mı temmuzda izne, dedi. Kimse istemedi. Ben kendim istedim.

-Ben size söyledim; siz istemediniz. Ben şefe gittim konuştum. Şef sorunca tamam, kalırız, dediniz. Ben ortada kaldım. O zaman ben çıkacağım, dedim.

-Sen çıkabilirsin, dedi bana işveren ve çıktım. Ben izne çıktım; onlar çalıştı, onlar izne çıktı; ben işe gittim. İşe gittim; ama şefin yanından hiç ayrılmadım. Bir ay da böyle şefimin yanında kahve içerek, konuşarak, arkadaşların işleriyle uğraşarak geçirdim. Sendikal açıdan bir şeyler yaptım. Bu da hiç unutamayacağım bir şeydir. Yani bazen işçiler de çok bilinçli hareket etmeyebiliyor. Onları örgütlemek de çok kolay olmasa gerek. ... Üreten insanlar olarak bilinçlenmemiz gerek. Her yerde bilinçlenmemiz gerekir. Hangi safhada olursa olsun, gerek sendikanın, gerek işverenin belli dönemlerde çalışanları her yönden bilgilendirmesi lazım. Seminer vermesi lazımdır. Sendikanın çalışanın emeğinden bahsetmesi lazım; yıllarca evvel insanlar nasıl mücadele verdi anlatması lazım, 1 Mayıs niçin kutlanır, anlatması lazım.

F. T. : Bunları sendikada mı dinlediniz?

A. H. : Tabii, biz sendikada bunları öğrendik. İçimizde bir şeyler vardı; fakat sendika da bize bunları seminerler vererek öğretti. Senenin üç beş ayında seminerler yaparak biz bunları öğrendik ve işçilere de bunları öğretmeye çalıştık. Seminere katılırdık. Ödenekli olarak katılırdık. İşverenin de işe dönük seminerler vermesi lazım. Daha çok nasıl üretebiliriz, kendimizi nasıl daha iyi koruyabiliriz, iş barışını nasıl koruyabiliriz... Çocuklarımıza iş yerini göstermek dâhil bunları yapabilmemiz gerek. Bugün asalak yaşamaktadır; bilinçsizce yaşamaktadır toplumumuz. Buna üzülüyorum. Biz böyle değildik. Bizim çalıştığımız iş yerine, arkadaşlarımıza saygımız vardı. Bize direktif veren müdürlerimize çok büyük saygımız vardı.

F. T. : Peki, onlardan aynı saygıyı gördünüz mü?

A. H. : Görmüştük. Bu bize direktif veren insanlar da bizim gibi çalışan bireylerdi. Beraber daha güzel nasıl üretebileceğimizin çalışmasını yapardık. Özellikle ben en büyük dürbün kaçıktır, bilmiyorum, işte o dürbünün başlığını yaparken daima bir yeri çatlardı. Çatlama yapardı. Bir yeri çat diye çatlardı döküm yaptığımız sırada. Staja gelen talebelerden kitap getirttim Türkiye’den. Açtım, okudum, öğrendim. Niçin çatladığını öğrendim ve ben onu fabrikada dökmeyi başardım. Şefim beni tebrik etti. Onun da aklına gelmeyen bir metotla yaptım ve başardık. Ne kadar iş kaybı oldu; ne kadar emek kaybı oldu onu yapana kadar, ben biliyorum ve ben bunu işyerimi, arkadaşlarımı, müdürlerimi sevmeme borçluyum. Emeğime saygıdan dolayı bunları yaptım. ...

F. T. : Peki, ne sıklıkla greve gidiyordunuz?

A. H. : Daha çok sosyal haklar nedeniyle greve giderdik. Ücret konusunda grev yaptığımızı çok hatırlamıyorum. Ücretlerimiz artsın diye eylem yaptığımızı hatırlamıyorum. Sosyal haklar, işten durdurular konusunda özellikle... Açlık grevleri yaptık. Arkadaşlarımız açlık grevine girdi. Bunları durdurdular; açlık grevimiz devam etti. İşten atılmalar oldu; açlık grevimiz devam etti. Hatta sendika başkanlarımız dahi açlık grevine katıldı. Biz bu mücadeleleri yaptık zamanında ve hepimizin yüreği birdi.

F. T. : Grev kırıcılık yapmaya çalışanlar oluyor muydu?

A. H. : Tabii ki! Tabii ki! Her yerde olduğu gibi başka görüşte olan insanlar vardı. Senin hak almaman için bile mücadele eden insanlar vardı.

F. T. : Grev kırıcılarına karşı yapabileceğiniz bir şey var mıydı? Ne yaptınız?

A. H. : Grev kırıcılarına biz sevgiyle yaklaştık. Tehditkâr yaklaştık. Sen yanımıza gelmezsen biz de sana bunu yaparız, diye düşünmezdik. Kaderimiz aynıdır. Çocuklarımıza sevgimiz aynıdır. 'Ya hep beraber ya hiçbirimiz' mantığıyla yaklaştık.

F. T. : Yok, onun dışında, mesela birileri grevi kırıyor. Yapabileceğiniz herhangi bir şey var mıydı bunu engellemek için?

A. H. : İkna etmeye çalıştık. Gönlüyle bize yaklaşmasını istedik. Grev kırıcılarına biz dayakla yaklaştık.

F. T. : Yok, tabii, ikna olan oldu mu?

A. H. : Oldu tabii. Ülkü ocaklarına üye olan insanlar bile bize üye oldu. Bizim attığımız sloganları atardı ve mücadelemize büyük katkıda bulunan insanlar vardı.

F. T. : Aklınızda olan var mı?

A. H. : Aklımda olan... İsim olarak çoğunu unuttum. Paşaköy'de kalan arkadaşlar vardı. Mesela, bak Kenan Akın sendika kurucularından biriydi. O da bizim saflarımızdaydı. Sonra kendi atölyesini mi kurdu bilmem, Sanayi Holding'den ayrılmıştı. Şimdi başka görüşte olabilir; ama o zaman bizim yanımızdaydı. İşçi haklarının yanındaydı ve mücadele de vermiştir. Bayağı mücadele vermiştir.

F. T. : O zamanlar milliyetçi görüşte olup da sizinle mücadele eden kişilerin isimleri varsa öğrenyim. Konuşmak istiyorum onlarla da.

A. H. : Biz işçi mücadelesinde milliyetçi veya milliyetçi olmayan konuları işleme taraftarı değildik. Biz milliyetçileri damgalama, itme, dışlama taraftarı değildik. Biz eğer birisi emeğini ortaya koyuyorsa, üretiyorsa, alın teriyle kazanıyorsa onu bizden görüyorduk siyasi görüşü ne isterse olsun. Mutlaka siyasi görüşü farklı insanlar vardı saflarımızda ama bizim ön planda tuttuğumuz konu, çalışanın haklarıydı. Biz bunu hep önde tutardık. Milliyetçiliği konuşma taraftarı bile değildik. Konuşmazdık bile. O milliyetçilik, yurtseverlik konusu bizim dışımızdan kaynaklanan bir şeydi. Mesela ben CTP'nin örgüt başkanıydım da CTPciliğimi orda yaymaya çalışmazdım. Orada konuşmazdım. Eğer biri bana özellikle bir şey sorarsa ona bilgi verirdim. Onun dışında biz sendikadan ve üretimden konuşurduk.

F. T. : Peki, sizin fikirleriniz ne zaman şekillenmeye başladı?

A. H. : Benim fikirlerim... Babam madenciydi. Lefke'de, Karadağ'da çalışırdı. Çok iyi bilirim o zaman Rum ve Türkler'in beraber eylem yaptıklarını, grev yaptıklarını. Duyardık. Babamın işten ne şekilde geldiğini görürdüm. Nasıl iş kazası geçirdiğini bilirdim. Ne iş yaptığını anlatırdı. İşte o zamanlardan, çocuk yaşta babamın bir işçi olduğunu kavradığım zamanlarda... İş kıyafetleriyle gördüğüm zaman babamı tanıyamazdım. Maden tozu içinde olurdu. Bu benim içimde yerleşmişti çocuk yaşta. Ben hep üreten insana çok saygı gösterirdim. Çalışan insana çok saygılıydım. Yolda

yolları temizleyen insanlara çok saygı duyuyorum; çünkü bizim kirlettiğimizi o temizliyor ve bundan dolayı utanıyorum. ... Çok defa da yardım etmişimdir çöpleri dökerken. Yoldaki çöpleri toplarım. ... Ben kendimi üretici görüyorum. ...

F. T. : Peki, siz hiç hata yaptığınızı düşündünüz mü sendika olarak? Burada hata yaptık. Bunu yapmasak şu sonucu almazdık dediğiniz oldu mu?

A. H. : Mutlaka olmuştur ama bariz hata görmüyorum. İşte bir zaman ben temsilci olduğum dönem sendikamla çatıştım. Mesela bizim sendika gittikleri her iş yerinde siz onaylamazsanız bu toplu sözleşmeyi imzalamayacağız, derdi. Sizin okeyinizi almadan bu sözleşmeyi imzalamayacağız, derdi. İlk dedikleri buydu. Ben de buna temsilci olarak çok dikkat ederdim ve çalışan arkadaşlarıma bu mesajı her zaman verirdim. Biz istemeden hiçbir şey imzalanmaz, derdim. Biz isteyeceğiz! Her zaman öyle olurdu. Bir defasında olmadı. Hiç haberimiz olmadan üst düzey sendikacılarımız gidip bunu imzaladı. Ertesi gün duyduğum zaman hemen telefona sarıldım. Bu toplu sözleşmenin imzalandığı doğru mu, diye sordum. Çünkü toplu sözleşme görüşmelerine ben de katılıyordum. Bize sormadan imzalamışlardı. Görüşmelere katılıyorum! Dedim ki, eğer siz bu sözleşmeyi imzalamıyorsanız bu fabrikalara sakın gelmeyin, gelmeyiniz; çünkü size ilk karşı gelecek, sizi ilk kovacak insanlardan biri ben olacağım. Yahu Ali gel buraya görüşelim, dediler. Ne gelirim ne basarım; bu iş bitmiştir, siz de sarı Türk-Sen gibi işçiye sormadan toplu sözleşme imzalıyorsunuz, dedim. Bir hafta gitmedim. Onlar da gelemediler. Korktular. Özellikle Hasan Sarıca... Çok değerli bir arkadaşımızdır ama çok çok çok değerli bir arkadaşımızdır. Gelemediler olay çıkmasın diye ve ben tekrar telefon açtım. Ben geliyorum, dedim. Sizden korkmuyorum ve geliyorum, dedim. Gittim. Hemen bana elleriyle kahve yaptı. Biz fabrikada da böyleydik. Boşta olan diğerine kahve yapardı. Sendika başkanı olabilirdi; fakat hep aynı şeydeydik. Hatta hiç unutmuyorum, bir dönem bana ayakkabısını gösterdi. Ayakkabısının altı delikti. Ben çok içerlemiştim buna. Tabii daha sonra milletvekili oldu; fakat sendikada aldığı maaş da çok cüzi bir maaştı. Bizim fabrikalarda çalışanların aldığı en düşük maaş kadardı. Tabii ki ekonomik zorluklar içindeydi. Başka bir geliri yoktu. Hiç bunu unutmam. Ayakkabısının altı delikti! Bana neden imzaladıklarını izah etti. Beni ikna etti. Kabul ettim.

F. T. : Nedenmiş peki?

A. H. : Türk-Sen hükümete baskı yapıyordu. Bizim toplu sözleşme ile hangi boyutta neler aldığımızı, neler alabileceğimizi biliyordu. Takip ediyordu; çünkü içeride onun da yandaşları vardı. İşveren heyetinde arkadaşları vardı ve bizim iyi haklar alabileceğimizin farkındaydılar. Üst makamlara gittiler: "Aman ha, sakın ha, bunlara bu hakları vermeyin ha, sonra devlette çalışanlar darmadağın olur. Eğer verirsiniz biz de isteyeceğiz; size baskı yapacağız." dediler. Devlette çalışanlar hep Türk-Sen'e üyeydi. Eğer verirsiniz biz de isteyeceğiz, yarın hepsini greve indireceğiz, dediler. Devlette üst makamlarda, hatta devletin dışında da üst makamlarda –sen anladın- olan insanlar Sanayi Holding genel başkanına (müdürüne) baskı yapmaya başladı. Adını tam hatırlamam. Yücel Dolmacı olabilir. Türkiye'ye ziyarete gidecekti sonraki sabah. Ben gelene kadar çok şeyler değişebilir, diyerek sendikamıza haber gönderdi. Gelin bu işi ben gitmeden bitirelim, dedi. Birkaç sendikacımızı çağırdı ve gidip imzaladılar. O hakları biz aldık; ama bizim gailemiz hak almak değildi. Hak alırken işçilerimize bir şey öğretmekti. Biz istemeden olmayacağını, öğretmekti. Toplu sözleşme defterciği yapardık. O defterde hangi hakkı aldığımız, hangi hakkı alamadığımız hep yazılırdı. Kendi sözleşmesiydi çünkü. ... Biraz daha beklenseydi bu haklar kırılabilirdi ve bu da işçinin hakkı olduğu için böyle yaptılar. O zamandan sonra sendikama daha çok sahip çıktım. ...

F. T. : Bunun dışında, hiç unutmam, diyebileceğiniz hikâyeler geliyor mu aklınıza?

A. H. : Hiç unutmam dediğim hikâyeler... Grev yaptığımız zaman giriş kapısına toplanırdık. Temsilci olarak Hasan Sarıca ile birlikte içeri girip fabrikalarda kimin greve katılıp kimin katılmadığını öğrendik. Grev kırıcılara gayet güler yüzle yaklaşıp hata ettiklerini söylemiştik. Bakın bu kadar işçi arkadaşımız dışarıda sizin için de mücadele vermektedir, arkadaşlarınıza

sahip çıkın, gelin beraber mücadele edelim, demiştik. ... Onları hiç dışlamadık. Sadece grev kıran ve içeri giren arkadaşlarımızı sabahleyin alkışlarla içeri alırdık. Utanırlardı. Bu işçi utancını Allah kimseye göstermesin. Bu utancı yüzlerinde gördüm. Onlar da siyasi birer kurbandı. Ama ben gönüllerinin bizimle olduğunu görmüştüm.

...

Ali H. : Beni Akın Türbin'e gönderdiler. İstedığın zaman geri gelebilirsin, dediler. Oraya gittiğimde oradaki arkadaşlarımın iş açısından yeterli olmadıklarını gördüm. Hiç unutmuyacağım. Konuştukça aklıma geliyor. Özgün Faruk isminde bir müdür vardı. İyi bir insandı; fakat benimle çok ilişkisi yoktu. Farkına vardım ki orada çalışanların bilgi eksiklikleri vardı. Madeni eritmekte, ocağı kullanmakta, döküm sırasında eksiklikleri vardı ve az az onları da rencide etmeden öğretmeye çalışırdım. Ben yapınca onlar da görerek öğrenirdi. Sarı dediğimiz bir madeni eritirken madeni yaktıklarını görüyordum. Bu maden böyle erimez, dedim. Madeni yakıyorsunuz. Madenin içinde atomlar vardır. Atomlar sıcağı gördüğü zaman erir. Soğukta da kaynaşır. Eğer siz bu madeni fazla yakarsanız üzerinde cüruf dediğimiz kırı oluşur ve maden hava almaz. Hava almadığı için de yanar. Atomlar yanar ve soğuduğu zaman da birleşmez. Döktükten sonra metale vurduğunuz zaman kopar, peksimet gibi dağılabilir. Emiciliği ve içindeki kaynaşma ölürdü. Bunun farkına varırdım ve devamlı cürufu temizlerdim. Arkadaşlar, temizleme, derlerdi. Bu iş temizlemeden olmaz, madeni yakıyorsunuz siz, derdim. Bunun içinde kalay vardır; kalay yanar, yanıcı bir maddedir. Yanar ve uçar duman benzeri. Buna içim razı olmadığı için şefime söyledim. Özgün Faruk, gelip göreyim, dedi. Geldi gördü ve Ali'nin dediği doğrudur, dedi.

...

F. T. : Siz istifa etmeden önce kimler işten çıkarılmıştı o güne kadar?

A. H. : İlk istifa eden bendim. Durumu biliyordum. İstifa edeyim dedim. Bir de iş bulmuştum dışarda. Abimin yanında işleyecektim. Şoför okulu vardı. İstifa edip abimin yanında işleyim, diye düşündüm. Kıdem tazminatımı erken almış olurum. Arabam yok, araba alırım. Daha sonra durduracaklarını toplu halde durdurup kıdem tazminatlarını daha yavaş vereceklerini biliyordum. İstifa edip paramı erken alayım, dedim. Zaten durdurulacağımı biliyordum. Bütün temsilcileri, özellikle atılıp kapılanları durdular. Sonra fabrikaları kapatmaya başladılar.

...

F. T. : Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

A. H. : Evet, milletvekillerinden iki talebim var. ... Sendikası çalıştırmak yasaklansın. İkincisi de hayat pahalılığının yüzdelik üzerinden verilmesine son verilsin. ...

APPENDIX: O

Interview with İsmet Üstüner

İsmet Üstüner ile Mülakat

Fatma Türkoğlu: Kayda girdim bu arada.

İsmet Üstüner: ... Zaten benim prensibim sözlü ne direktif vermişsem onu yazılı hale de çevirmektir. Kimse çekinmesin. Yazılı derse yazılı veririm. Bazı müdürler var ki sözlü söyleyip yazıya gelince kaçacak delik arıyorlar. Bu samimiyetsizliktir. Kendinden ve verdiği emirlerden emin değilsin demektir. Bunu Sanayi Holding’de de çok gördüm. İngiltere’de böyle bir şey hiç görmedim. ...

F. T. : İsterseniz biraz geriden başlayalım. Nerde doğdunuz? Ne zaman doğdunuz?

İ. Ü. : 1942’de Baf kasabasında doğdum. İlkokulu kasabada okudum. 6 yıl ilkokul... Sonra 1954 yılında İngiliz Okulu... ve orada “upper six”ten mezun oldum. İngiliz Okulu 6 seneydi; fakat İngiltere’de üniversite okumak isteyenler ekstra bir yıl okuyup GCE’leri tamamlayabilirdi. İsteyen de gidip İngiltere’de kolejde tamamlardı. Nedense ona 7. Sınıf denmiyordu da “upper six” yani altının üstü deniyordu. ... İngiliz Okulu’nda o zaman iyi tanınıyordum, ama şu şekilde... Hiçbir zaman notları yüksek bir öğrenci olmadım. Bütün derdim, amacım öğrenmektir. ... Bilhassa matematik ve fizikte iddialıydım. Zaten son 3 yıl fizik hocasının asistanı olarak laboratuvarın anahtarlarını taşıyordum. Hocanın verdiği deneyleri hazırlayarak okul ve yurt parasından muaf oluyordum. Müfredatta olmayan şeylerle, özellikle elektrikle ilgilenirdim.

F. T. : Bir şey kafama takıldı. O zamanlar okuyan insan çok azdı. Sizin anneniz, babanız ne iş yapıyordu?

İ. Ü. : Babam tahsildardı. Şu şekilde anlatayım. Babam İngiliz Okulu’nun ilk öğrencilerindendi. Memuriyette çeşitli işler yaptı; ama son 20 yıl tahsildardı. Tahsildar demek, eskiden daha ziyade emlak vergisiydi, yani böyle gelir vergisi pek bilinen bir şey değildi. Köylere gidip gece ya muhtarın ya desdebanın misafiri olurdu. Belli bir harcırah vardı, onu öderdi. Hizmet köylünün ayağına giderdi. Orada mallarına göre kendi emlak vergilerini öderlerdi. ... Maaşlar fena değildi. Bir esnafa göre maaşı iyiydi; ama yine de beni İngiliz Okulu’nda okutmak için biraz tasarruf yapmak zorundaydı. Öyle kolay olmadı. İşte son 3 yıl kendimi kurtarmıştım. ... İngiltere’ye gittiğimde ablam telefon dairesinde memurdu. Bana para gönderirlerdi. İngiltere’de de dayım vardı. Kalma parası veriyordum; ama yemek onlardandı. ... Ben hiç iş aramadım. Cuma son sınavı verdim ve pazartesi işe başladım. Aynı şekilde 1976’da tatil için Kıbrıs’a geldiğimde arkadaş beni yolda buldu ve Sanayi Holding’e iş için getirdi. İş teklif etti. Yazılı istediğimi söyledi. O

zaman Cuma gün gel, dedi. Genel kurul vardı. “Yönetim kurulundan karar çıkarayım.” dedi. Çıkardı kararı; geldi. Pazartesi işe başla, dedi. Yok, bir ay ihbar verip öyle geleceğim; aksi halde yokum, dedim. Bu iş eğer pazartesi başlarsan geçerlidir, dediler. Ben de, kusura bakmayın, başkasını bulun o zaman; ben bir ay ihbar vermek zorundayım, dedim. O zaman şaka yaptıklarını söylediler.

F. T. : Sanırım o zamanlar insan arayışı içindeydiler, biraz mecburdular.

İ. Ü. : Şimdi, Kıbrıs'ta yeni mezun elektrik mühendisi de çok vardı. Üniversitede bir şey öğrenmezsin ki. Ben de çok meraklıyım. İlk radyomu on iki yaşında yaptım. Kıbrıs'ta alışılmış bir şey değil. ... 2 Ağustos 1976'da işe başladım. Önce şef olarak beni Mağusa merkeze verdiler. Sen tecrübelisin; git nerede ihtiyaç varsa bütün fabrikalarla ilgilen, dediler. En çok yardım boru fabrikasına gerekiyordu. Metal boru... Zaten Sanayi Holding'deki en büyük fabrika da oydu. Sanayi Holding'e baktığımızda zaten büyük fabrika denecek kuruluşlar hep Mağusa bölgesinde toplanmıştı.

F. T. : Plastik vardı, un vardı, bir de metal. Yalnızca üçü müydü?

İ. Ü. : Şöyle başlayalım. Bordo Plastik Fabrikası, ... Patates paketlemeden ötede de boru fabrikası vardı. Solina⁵⁰⁸ diyorduk o zaman. Adı Cyprotube'dü. Sanayi Holding'in en büyük ve en komplike fabrikasıydı. Baktık ki eldeki stokları Libya'ya vs sattılar; ama üretim yapamıyorlar.

...

Tavanlara kadar metal boru doluymuş ben gelmeden önce. Satıldı onlar. Ben geldiğimde ambar neredeyse boştu.

Boruyla ilgilenmeye başladım. En önemli makine, kaynak makinesi, çalışmıyordu. Neydi kaynak makinesi? Dışarıdan borunun çapına göre değişik genişliklerde bantlar gelirdi. Bu makineye girer; merdaneler onu yavaş yavaş çevirir, boru şekline getirir; ama dikiş isterdi. O dikişi yapan makine endüksiyondu, yani manyetik alan yaratarak –aynı mikrodalga prensibinde ama farklı frekansta- metal ısıtır; ısıdıktan sonra da merdaneler onu iyice sıkar ve yapıştırırdı. Yapıştıktan sonra da üzerinden bir bıçak çapağını alırdı. İşte o ısıtan, yüksek frekans...çalışmıyordu. Boru fabrikasına gidip şemasını görmek istedim. Şeması aşağı yukarı bu odanın uzunluğundaydı. Hakikaten Almanlar'ın çizdiği çok güzel, disiplinli bir şemaydı. Baktım. Hemen okuyabildim; çünkü İngiltere'de de uzun menzilli radarların geliştirilmesi üzerinde çalışıyordum. Orada güçlü seramik lamba geliştirmiştik. Emeğim geçmişti; ama zaten takım işiydi. Elektriksel yönden belli bir sistem kullanıyorduk. Hemen işe başladık ve kısa sürede devreye aldık. Yüzlerce kontaktör, kontrol sistemleri... Devamlı arızalanıyordu. Boru fabrikasının içinden çıkmaz oldum. NARPARK'la da ilgileniyordum; ama sonunda 1 Ocak'tan itibaren beni boru fabrikasına müdür yaptılar. ...Sonra Metal Fabrikaları Grup Müdürü oldum. Ta Güzelyurt'a kadar bana bağlı fabrikalar vardı; ama plastik grubuyla da diğerleriyle de ilgilenirdim. Hoşuma giderdi ve ihtiyaç da vardı; çünkü Kıbrıs'ta tecrübeli eleman yoktu.

F. T. : Aşağı yukarı kaç tane tecrübeli eleman vardı sizce? Herhalde Seval Bey'in önceden tecrübesi vardı.

İ. Ü. : Bir Seval vardı. Başka yoktu. İşte bir de ben. Seval'ın da bilgisayarlar üzerine tecrübesi vardı; endüstri alanında daha azdı. Kitabımda birkaç taneden bahsettim. Sanayi Holding'in en kötü yanı merkezi bir idare olmasıydı. Merkez karar verecek; sen yapacaksın. Ben bölge sorumlusuyken tedarik sorumlusu Mehmet Musmul'du. Fabrika ihtiyaçlarını ona bildirirdi ve o gidip alırdı. Boru fabrikası böyle çalışmaz, dedim. Fabrikaya malzeme alacaksam seçmeye ya ben gideceğim ya da ustabaşım gidecek. O ne bilir ki? Neyi seçecek? İlk biz başladık. Hiç unutmam İlkay Genç'e yüklü bir şeyler almaya gittiğimde beni çağırıp: "İsmet Bey Bu malzemeler epey para tutar. Size vereceğim fakat bu paranın muhasebeden çıkmasına dair şahsen ilgilenenize de söz verir misiniz?" dedi. Hem ilgileneceğim hem de sistemi düzelteceğiz; böyle maskaralık olmaz, dedim. İlk işim genel müdürü aramak ve, avans istiyorum, demek oldu. Gittiğimde mahcup olmayıp parasını verip malzemeyi alabileyim. Size faturaları getiririm; mahsuplaşırız, dedim. Hiç unutmam o günün şartlarında genel müdür: "20 bin yeter mi?" dedi; ama o zaman bir mühendisin maaşı 2000 TL idi. Düşünün! 10 bin TL de yeter dedim. Öyle oldu ve ilk avans alan fabrika müdürü ben oldum. Holdinge sahip ilk araba sahibi fabrika da bizdik; ama en büyük fabrika bizdik. Artık biz piyasadan nakit alışveriş yapıyorduk.

...

İ. Ü. : Sanayi Holding'in hali böyleydi. Ben yavaş yavaş bazı şeyleri düzelttim. Mesela boru fabrikasında gece fazla mesaiye bırakmak istediğim adamlar olduğu zaman yok efendim üretimden sorumlu genel müdür muavininden izin alacaksın falan. Ben bırakıp bırakmayacağıma, bizim için ekonomik olup olmayacağına o saat, akşamüzeri karar vereceğim, dedim. Tek benim fabrikamın fazla mesaiye bırakma yetkisi vardı. Hatta diğer fabrikalar yazılı istiyordu. (Gülüyor) Bürokrasi... Ben bürokrasiyi kırıyordum. ... Biraz da kendimi "irreplacable" hissediyordum. Yerime bu fabrikayı çalıştıracak biri yoktu. Boru fabrikası üç vardiya çalışıyordu. Zannedersen 123-130 personeli vardı. En büyük fabrikaydı. Onun için nazım geçiyordu. Bir de en önemlisi çok işçi aldım ama bir tane torpil yapmadım. Başım rahattı.

F. T. : Gönderdiler mi peki?

İ. Ü. : Gönderdiler. Hiçbirinin dediğini almadım. Hatta genel müdürümüz çok otoriterdi. Türkiyeli emekli Albay Orhan Alıçlı... Çok severdim; o da beni severdi. O bana bir tane gönderdi. Hemşerisiydi. Telefon açmadı. Sadece kartını verdi ve arkasına, filan şahıs hemşerimdir, diye yazdı. Mülakata girdi. Neticeleri açıkladık. O alınmadı. Gelip kartı geri alabilir miyim, dedi. Buyurun, dedim. ... Hiç arayıp benden hesap sormadı; çünkü biliyordu ki onunkini almıyorum; ama başkasınıkini de almıyorum.

...

İ. Ü. : Kurallarımız gereği herkesten karakter belgesi istedik. Herkes getirdi. Bir kişi getirmedi. Bin bir mazeret uydurdu. Odama gel, dedim. Vakit bulamadım, şuydu buydu, dedi. "Belli ki bir sorunun var, bana söyle; sana yardımcı olayım." dedim. O zaman: "Kahvede olay çıktı. Kendilerini kurtarmaya çalıştım. Polis geldi ve hepimizi içeri aldı. Mahkemede de avukatımız, kabul edin; olacağı nedir, dedi. Hepimiz kabul ettik." dedi.

Ben mahkemeler nasıl çalışır bilirim, dedim. Hâkimler de dava görmek istemez. Vereceğin üç kuruştur. Aksi halde gidip gelerek daha fazla kaybedersin. İşini de kaybedersin. Merak etme. Getir bana, dedim. Ertesi gün getirdi. Personel müdürümüz de

o zaman Hasan Yumuktu. ... İyi çocuktur; ama bilhassa Türkiyeliler'i desteklemek isterdi. Adamın dosyası kendisine gidince bana telefon açtı: "İsmet, bu adamın sicili temiz değil, nasıl işe aldın?" dedi. "Sicilinin temiz olacağı nerde yazıyordu." dedim. Dedi ki "İşte karakter belgesi isteriz, yazıyor."

-Tamam, karakter belgesi dosyasına girmedi mi? Nerde yazar ki temiz olacak, deterjanla yıkanmış olacak, diye sordum.

-Nasıl yani?

-Oğlum bak! Karakter belgesini niye istiyoruz? Eğer ben birini ambar amiri yapacaksam ve hırsızlıktan sabıkası varsa ve sonra bir şeyler çalarsa o zaman ben de suçluyumdur. Sen bu hırsız bile bile ambar amiri yaptın! Bu adam kavgada yer almış ve fabrikada düz işçi... Ne var bunda?

-E sen öyle diyorsan öyle olsun, dedi. (Onun da işine geldi tabii.)

...

İ. Ü. : Yine bütün Sanayi Holding'in bildiği bir olay... Türkiye'den mal getiriyoruz. O zamanlar ithal edilen malların ihracı yasaktı. Bunu rahmetli Özal düzeltti. Mesela rulman, yani motorların göbeğindeki bilyeler o zamanlar Türkiye'de imal edilmiyordu. İsveç'ten getirtmek istiyordum. En iyi kalite oradaydı. Bakırcı bana: "Türkiye'den getir; gidin alın ya da adam yollayın alsın gelsin." diyor. Türkiye'de bu malların ihracı yasaktır, diyorum. O: "Ne olacak canım? Basit kutulara koyup getirin." diyor. "Sen bizi kaçakçılığa mı teşvik ediyorsun?" dedim. Bağırılmaya başladı. O bağırıyor; ben bağırırım toplantıda... Çoğu zaman onlara karşı kimse sesini yükseltmezdi. Kendimi sağlam hissediyordum. Boru fabrikası üç vardiya çalışıyordu. Ya kilit vuracaktı ya da ben oradaydım. (Gülüyor) P günleri de yaşadık. Gerçi o kaçakçılığı biz de yaptık. NARPARK fabrikası için üç arkadaş Türkiye'ye gittik. Malzeme aldık; geldik. Kitabımda bu konular geniş olarak var. Yazısız kutulara malları koyup Mersin Gümrüğü'nde gerekli rüşvet, demedik de; kolaylaştırıcı, dedik ve verdik. Malı getirdik. Çoğu bilmiyor; ama Sanayi Holding'in NARPARK fabrikası da çok önemli bir fabrikaydı.

...

Rum'dan kalanla kalmadık. Mesela bir makinenin otomasyonunu yaptım. Oradaki sorun neydi? Mesela stop butonları vardı. Basınca bütün hat dururdu. Ben ona otomasyon getirdim. Tasarımını yaptım. Burada tıkanma var diyelim. Bastığında buradan önceki kısımlar duracaktı. Tıkanma olmayan yerdekiler devam edecekti ki önü açılsın. Zor bir şey değildi. Benim için o otomasyonu yapmak zevkli olmuştu. Rum'da o yoktu. Aldık ve geliştirdik de. Niye geliştirmeyelim? Oranın (NARPARK) müdürü de İzmirli bir makine mühendisiydi. Çok iyiydi.

F. T. : Tecrübeli miydi?

İ. Ü. : Tecrübesi bir miktar vardı; ama yetenekliydi.

...

F. T. : Galvanizleme sırasında birisi bir şey anlatmıştı. Şimdi tam hatırlayamıyorum.

İ. Ü. : Kaza mıydı? Çünkü bir kaza oldu. İçimde çok büyük yaradır. Hatırlıyorum! Söyleyeyim. Galvaniz kazası yer seviyesindeydi, yani yerle birdi. Üzerinde davlumbazı vardı; çünkü galvaniz çinko, zehirlidir. Aşağı yukarı haftada bir o davlumbaz kalkar; üzerindeki o cüruf, o oksitlenmiş kısım alınır. O günlerde ben de merkezden gelen müfettişle meşguldüm. Müfettiş bakıp aşağı yukarı 20 tonluk bir açığımız olduğunu gördü. Gelen malzemenin kaç ton olduğu belli. Kaç ton borunun satıldığı da belli. 20 ton açık! Açığı bulacağız; kendimden emindim. Ambardan benden habersiz, yetkisiz kaçırılması mümkün değil. Neticede bulduk. Açık neydi? Dikiş atılırken o fazlalık tıraşlanır ya ona talaş derdik. O talaşlar da fabrikanın bir yerine atılırdı. Sonra ben pencereden bakıp düşünürken müfettiş, onlar nedir, diye sordu. İşte o aradığımız 20 tondur, dedim. (Gülüyor) Talaşlar... Sonra hesabını kitabını yaptık; yüzdelik de tutuyordu. Tam bu sırada ben müfettişle ilgilenirken –galvanizin de sorumlusu kimya mühendisi bir arkadaş A. Ç., ... Davlumbazı çıkardılar; öğle vakti herkes yemeğe gitti. Yeni işçilerden biri orada yürürken onu beton sandı. İçine bastı. Tabii çinko ağırdır. Ayağı şöyle şu kadar –dizden altını gösteriyor- içine girdi ve çıktı; ama yandı. Hemen hastaneye kaldırıldı ve tedavi oldu ama biraz topallık kaldı.

F. T. : Engel yok muydu peki?

İ. Ü. : İşte bariyer... Ondan sonra... Pek kazamız yoktu. En kötü kaza da buydu ve eğer müfettişle meşgul olmasaydım o kazanın geleceğini görebileceğime inanıyorum. Daha önce hiç açık bırakılmazdı. Ne olduysa o gün oldu. Mesela, bir defasında elektrikçi bas bas bağıırıyordu. Ne oldu, dedim. İşte bu neredeyse beni öldürecekti, dedi. Makinede arıza vardı. Şalteri indirdi. Makine üzerinde çalışıyordu. Anı yerden elektrik alan diğer makine çalışmayınca diğer arkadaş şalteri kaldırdı. Ne yaptık? Hemen levhalar hazırlandı ve arıza varsa oraya o levha asılıyordu. Bu da ölümle sonuçlanabilirdi ama bize bir uyarı yetti. Hemen tedbirimizi aldık. Keşke daha önce düşünseydik. İşte tecrübe...

...

F. T. : Küçük kazalar vardı yani. Ne gibi şeylerdi?

İ. Ü. : İşte talaş falan kaçabilir; ama biz hep gözlük takılmasında ısrar ederdik. Boruda işçilere iş eldivenleri verirdik. Ayakkabılar iş ayakkabısıydı. Yani normal ayakkabı gibi görüyordu ama –göstererek- şu kısmı çelikti ve çeliğin üzerinde deri vardı. Hatta bununla çok mücadele ediyorduk çünkü Sanayi Holding züğürtlemeye başlamıştı ve para harcamak istemiyordu. Yok, bu üretimden daha önemlidir, dedik. O konuda ne ben ne de Kutlay (Erk) taviz vermezdik. Yani iş sağlığı ve malzemesi en önde geliyordu.

F. T. : İşçiler bilinçli miydi peki?

İ. Ü. : İşçileri bıraksan ne başına kasket takacak ne de bir şey. Orada o işçilere başçılık eden sorumludur. Ben öyle kabul ederim. Ben söyledim de takmadı ne demek? Ben onu kabul etmiyorum. Oranın sorumlusu kimse o, en başta da müdürü sorumludur. Eğer bir fabrikada emniyet tedbirleri uygulanmıyorsa hatayı işçiye bulmayın. Hata müdürdedir. Benim bakışım budur. Holdingde isim yapmama sebep olan bir diğer şey boru fabrikasına müdür olduktan sonra bir liste çıkarttırmamdı. Tuvaletler yenilenecek. Genel merkez kalktı oturdu. Üretim yapmadan olmaz, dediler. Önce işçilerine adam gibi davranacaksın; leş gibi tuvalet ne demek, dedim. Bir işçi de tuvaletlere baksın diye aldık. Bunun gereği buydu. Ben müdür olmadan önce girilmezdi. Sonra en temiz tuvalet bizdeydi. Övünebilirdim. Hatta bazen, bak ne ile övünür, diye dalga geçerlerdi. Bu

yaklaşım meselesidir. Çalıştırdığın işçiye önem vereceksin. Bu bizi şeye getirir. Eee... Ben geldiğimde Sanayi Holding'de resmi sendika bir bütün olarak Türk-Sen'di. İşte 77'de tekrar referandum yapılacağı söylenirdi.

F. T. : Öyle bir söylenti var mıydı gerçekten?

İ. Ü. : Evet, süresi gelince yapılacağı biliniyordu. Dev-İş şirkete girmeye çalışırken bütün diğer fabrika müdürleri ona öcü gözüyle bakıyordu. O zaman da Dev-İş'in Mağusa temsilcisi Ferdi Sabit Soyer'di. Benim Ferdi ile tanışmam o yıllardandır. Baktım ki köşe bucak saklanıp işçilerle temas kuruyor, ona beni ofisimde görmesi için haber gönderdim. Ona: "Herhangi bir sorunun varsa beni görebilirsin; yapabileceğim bir şey varsa da yaparım. İşçilerle de gizli görüşmene gerek yok; aşikâr görüşebilirsin." dedim. Tabii şaşırды. "Ben ne Dev-İş'i desteklerim; ne Türk-Sen'i. Ben demokratik davranıyorum." dedim. Bir gün Türk-Sen'in adamı, Erol, beni ofisimde görmeye geldi. Ferdi'yi görünce kapıyı vurup çekip gitti. İlk işi Genel Müdürlük'e şikayette bulunmak oldu; ama hakikaten genel müdürümüz Orhan Alıçlı beni arayıp hiçbir şey demedi. O konuda biraz şanslıydım; çünkü Denктаş'tan baskı olduğuna eminim. Benim ne yapıda bir insan olduğumu bildikleri için kimse o konuda bana müdahale etmedi. Ben taraf tutmadım; ben sadece eşit davrandım. Eşit davranmak, o zaman taraf tutmak sayılırdı. Neticede referandum olduğunda diğer fabrikalarda Türk-Sen hep öndeydi. Öbür fabrikalarda 3- 4 kişi vardı, bizim fabrikamız 125 kişi... Boru fabrikasının sandığı açılınca işi Dev-İş'in lehine çevirdi. ... Lefkoşa fabrikalarında hep atelye türü işler vardı. Tek Erdil Nami sitem etti. Onu İngiliz Okulu'ndan taniyordum ve Sanayi Holding'e onun sayesinde gelmiştim. Referandum sonucu çıktıktan sonra bana, Denктаş Bey beni gördü ve sitem etti: "Be Erdil, boru fabrikasında saman altından su yürüttünüz." demiş. Ben eşit davrandım; saman altından su yürütmedim, dedim. Politik baskı görmedim. Lefkoşa Haspolat'ta çivi yapan fabrika da bana bağlıydı. Metal fabrikasıydı. ... Bir hırsızlık olayı oldu. Küçük fabrikaydı. Müdürü yoktu. Oranın fabrikayı açıp kapayan sorumlu işçisi sabah fabrikayı açar açmaz hırsızlık olduğunu rapor etti. Bilmem kaç kilo, kaç ton çivi çalındı. Yukarıdaki tepe pencere, camlar da kırıldı. Gittik. İnceledik. Tepe pencerenin camları kırık; ama camlar orada duruyor. Sürünerek girse aşağı düşecek; belli olacak. Araştırdığımızda hırsızlığı yapanın sorumlu kişi olduğunu anladık.

F. T. : Yani ihbar eden kişi...

İ. Ü. : İhbar eden yine kendisi... Disipline verdik. Disiplin Komitemiz vardı. Dinledik. Bekçinin de kendisini yoklamasına izin vermemiş. Bekçi gelip ifade verdi. Elinde çanta vardı. Yoklamak istedim; bırakmadı, dedi. "Sen ayrı suçlusun. Neden haber vermedin?" dedik. Duruşmasını yaptık. Daktiloya çekip 8-10 sayfalık bir karar yazdığımızı hatırlıyorum. İfadelerin dışında 8-10 sayfalık bir kararla olayları bağladım. Hukuk merakım da var ya. Kendimi biraz hâkim sandım herhalde. (Gülüyor) Neticede... Başbakan Nejat Konuktu. Nejat Konuk da avukattı, hukukçuydu. Nasıl olduysa konu ona gitmiş. O da bizim müdür muavinine: "Bu konuyu araştır; adam sendikacıdır. Türk-Sen'e üye olduğu için mi atıldı işten?" demiş. Bu İsmet Üstüner de belli ki Dev-İş'i destekler. O da kararı alıp Nejat Konuk'a vermiş. Bunu okuyun; her şey burada yazıyor, demiş. Okumuş. "Ama bunu sizin müdürünüz mü yazdı? Pardon, lafım yoktur." demiş. (Gülüyor) Böyle şeyler de yaşadık. Zevk ile yapıyordum. Başka bir adam, Mehmetçikli, NARPARK'ta çalışıyordu. Ondan şüphelendik. Rapor edildi ki kaynak elektrotlarını alıp çantasına koyuyor. Tamam, paydostan sonra fabrika kapısından dışarı çıktığında yoklayacağız, dedik. Yokladık. Elektrotlar meydana çıktı. Tabii disipline verdik ve işten

attık. “Bak; bir hata yaptın. Şeytana uydun. Ne yapalım? Seni işten atmaya mecburuz. Hırsızlığın cezası da budur. “ dedim. Hiç unutmam seneler sonra Namık Kemal meydanında beni gördü. Koşa koşa yanıma geldi; elimi sıktı ve, beni işten atmakta haklıydın; sana hak vermişim.” dedi. Görevimizi yaptık, dedim. Yani hırsız da hırsızlıktan dolayı işten atabilirsiniz; ama onurunu rencide etmeyeceksin. Onun da bir adabı vardır.

...

Sonra bir ara boru fabrikasında Kıbrıslı-Türkiyeli çekişmesi olur gibiydi.

F. T. : O nasıl bir şeydi?

İ. Ü. : Biraz gruplaşma gibiydi. O anlamda da... Hiç unutmam bir Kıbrıslı koşa koşa gelip bir Türkiyeli’yi şikâyet etti. İkisi de asit havuzlarında çalışıyorlardı. Yani siyah borularının pasını almak için asit banyosuna sokardık; sonra galvaniz banyosuna giderdi. İşte, bana laf attı; beni itti, dedi. Asit odasında bu ciddi bir şeydir. Dinledik. O koşa koşa gelip şikâyet edenin kendisinin yaptığına emin oldum. Kıbrıslı olduğu için kendisinden yana tavır alacağımızı sandı. Disiplin Kurulu olarak onu işten attık.

F. T. : Nasıl anladınız?

İ. Ü. : Detayı hiç hatırlamıyorum; ama erken davranmak, haklı olmak demek değildir. Başka bir defa da galvaniz kazanı bölümünde küçük bir yangın çıktı. İtfaiye çağırdık; ama işçilerden de yardım istedik. İşçilerden bir tanesi –Türkiyeli’ydi- bana ne, benim yemek saatimdir, dedi. Onu hemen disipline verdik ve işten attık. Burası senin ekme kapındır, yemek saatimdir, ne demek? Bu acil bir durumdur. Ben sana yardım et, dersem; edeceksin. Hiç unutmam, çok büyük tantana olmuştu. Başbakan’a kadar gidildi, ayrımcılık yapıyor muyum, diye. Beni tanıyorlardı. İsmet ayrımcılık yapmaz, dediler. Türkiyeli’yi de atar, Kıbrıslı’yı da atar.

F. T. : Dev-İş’in gazetelerinde, üst makamların, insanların arasına Türkiyeli- Kıbrıslı ayrımını sokarak Türk-Sen’e üye devşirilmeye çalışıldığı yazıyordu. Bu tam olarak nedir? Henüz kimse bunu bana açıklayamadı.

İ. Ü. : Şimdi, diğer fabrika müdürlerinin açıkça Türk-Sen’e doğru eğilimi vardı. Kraldan daha kralcıydılar. Genel merkeze şirin görüneceklerdi. Ben taraf tutmuyordum. Açıkça eşit davranıyordum ama eşit davranmak da onlara göre taraf tutmaktı. Türkiyeli-Kıbrıslı ayrımını bir miktar hissettim ve o konuda çok hassas oldum.

F. T. : Kişisel gruplaşmalar mı vardı yani o zamandan?

İ. Ü. : Vardı; ama ciddi boyutta değildi. Tamamen kontrol altındaydı. ... İki kişi tartıştı. Zannedersen biri Türkiyeli’ydi; galiba diğeri de Türkiyeli’ydi. Kavga ettiler ve biri diğeri bir tokat vurdu. Halil Şahin koşa koşa şikâyete geldi. Kenan geldi. Kenan Akın da tornacıydı. Kenan, ben vurdum, dedi. Halil ise, Kenan abi bizi ayırmaya çalıştı, dedi. Vuran Özay’dı. Karadenizli Özay... Özay, valla ben vurmam, diyor. Kenan benim tokadımı yedi; şeşi beş gördü, diyor. Kenan’ı işten attık ve yıllar sonra Kenan bana itiraf etti: “Halil’in söylediği doğrudu.” dedi. “Ona vuran Laz’dı; ama bana Zed Engineering’den iş teklifi vardı.” dedi. O zamanlar Zed Engineering yeni kurulmuştu ve tornacı istiyordu. “Benim işim hazır. Gideyim mi, gitmeyim mi diye düşünüyordum. Böyle olunca üstlendim; Özay’ı kurtardım.” dedi. (Gülüyor) Onu bilemezdik.

Şüphelendik; ama Özay da çok popüler birisiydi. ... Bütün şahitler, Kenan Abi vurdu, dediler. Ben ne yapayım?

F. T. : Peki, gruplaşan Türkiyeliler ve Kıbrıslılar'ın sendikal eğilimleri açısından bir fark var mıydı?

İ. Ü. : Yok, sadece benim hissettiğim işçiler arasında büyük korku vardı. Dev-İş'i destekler gibi görünürsek bize ne olacak? İşten atılacağız. Hâlbuki Türk-Senli olmak, işinin garanti olması demektir. Öyle bir baskı vardı. Türk-Sen'in adamı da bunu sürekli vurgulamaya çalışırdı. Yani, bizi desteklemezseniz işinizden olacaksınız, derdi. Kesinlikle Türk-Sen'in adamı bu propagandayı yapardı.

...

Sanayi Holding bana göre toplum için bir okul görevi yaptı. Daha önce Rum zamanında Türkler Rumlar'ın yanında işçi kadrosundaydı. Çoğu da mücahitlik filan... 74'ten sonra üniversite mezunları gelmeye başladı. Elektrik mühendisi, makine mühendisi; ama tecrübe sıfır... A. R. Mesela, elektrik mühendisidir. E ben onun bir listesini gördüm. 50 adet sigorta yazdı ve Mehmet Musmul'a verdi. Mehmet Musmul da gelip sordu: "İsmet Bey, 50 adet sigorta kimde var; nerede var?" "Dur oğlum, dedim. Nasıl sigorta? Kaç amperlik? İkincisi bıçaklı mı, çember şeklinde mi? Sigortanın da şekilleri var. Fabrikaya gidip listesini çıkardık. Ama bizim A... (Gülüyor) Çok ciddi bir durumdu aslında. Yürümezdi.

F. T. : Boru fabrikasında buna benzer başka olaylar var mıydı?

İ. Ü. : Nasıl olay?

F. T. : Tecrübesizliği vurgulayan olaylar

İ. Ü. : Bu anlattığım bayağı "extreme" bir durumdu. Yaşanmıştır ama. Bu sigorta işi yaşanmıştır.

...

F. T. : Hangi yıla kadar metal boru fabrikasında kaldınız?

İ. Ü. : Şimdi boru fabrikası müdürlüğünden metal grup müdürlüğüne geçtim.

F. T. : Bu erken bir tarihte oldu ama sanırım. Hangi tarihte?

İ. Ü. : Yanlış adama soruyorsun. Tarihlerde hiç iyi değilim ama 78'in başı olabilir. Kutlay daha iyi bilecek onu; çünkü o müdür oldu. Hafızam kötüdür. Hatta kitabımda, İngiltere'de on beş sene kaldım, demişim. Bir hesap kitap yaptım, tutmuyor. Meğer on dört sene kalmışım. Yani 62'de değil 61'de İngiltere'ye gittim. Okuldan da demek ki 65'te değil 64'te mezun oldum. Bir sene kaydı.

F. T. : Siz ne zamana kadar metal boruda kaldınız?

İ. Ü. : O zaman metal boru fabrikası kapandığında beni konfeksiyona verdiler. Ne zaman? 85'te filan..

F. T. : E ne iş yaptınız ki konfeksiyonda?

İ. Ü. : Ayla Hanım orada şefti. Ona bıraktırdım. Çok ilgilenmezdim. ... Ondan sonra da istifa ettim.

F. T. : Çok kaldınız mı orda?

İ. Ü. : Bir sene ya kaldım ya kalmadım. Zannedersem 86 sonunda ayrıldım. Şimdi, orada da hiç tasvip etmediğim ilginç bir hikâye var. Normalde ayrılmadan önce ihbar vermek gerekiyor. Ben eylül sonu aralıkta ayrılacağıma dair ihbar verdim. Üç ay ihbar verdim. Ve o zamanki yönetim kurulu başkanı... Neydi adı? Muhasip birisiydi. Unuttum. Hüray Cahit mi, Cahit Hüray mı? O zaman bir ay ihbar vermen gerekiyordu; teşekkür ederiz; ekim sonunda ayrılıyorsun, dedi. Ben planlarımı aralık sonu diye yapmıştım. Sorun değil, dedim; ama hoş olmadı. Hani zaten ayrılıyorsun o zaman... Ben efendi efendi bir ay değil de üç ay önceden haber ettim. O da teşekkür ederiz; bize bir ay yeterlidir; güle güle, dedi. Biraz bozuldu. Hani biz seni iş yerinde tutmaya çalışıyoruz; ama sen istifa edip ayrılıyorsun; öyleyse güle güle, demiş oldu; ama bu idareciliğe girmez. Yani daha önceden ihbar vereni de bir yerde cezalandırmamalısın. Benim kitabımda bu yoktur. Notunu kırdım.

F. T. : Evet, o yıllarda çok insanı da işten çıkarmışlardı sanıyorum.

İ. Ü. : Yani Sanayi Holding battı. Niye battı diye sorarsan Rusya neden battıysa o sebeple battı. Merkezi idareyle olmaz. Fabrika müdürüne sorumluluk vereceksin; ama sorumluluk derken hem iyi hem de kötü neticeden sorunlu olacak. Zarar edilirse kendi de gideceğini bilecek. Yani o derece bir mal sahibi gibi sorumluluk... Ya yaparsın ya gidersin. Yok, her şeyi merkez yapacaktım! Merkez uzaktan kumanda edemez. Mümkün değil. Aa bak şimdi o da önemliydi. Galvanizde problemlerimiz vardı. İstedikimiz ince, pürüzsüz galvanizi elde edemiyorduk. Araştırma yapmamız gerekiyordu. O zaman Google amca yoktu. Galvaniz Araştırma “associationları” vardı. Yazışmak istiyoruz, dedik. Bize bildirin de biz yazalım, dedi merkez. Bizimle dalga mı geçiyorsunuz, dedim. Karşılıklı yazışma olmazsa olmaz. Orhan Alıçlı tamam, dedi. Sana on tane başlıklı kâğıt veriyoruz; yazabilirsin. Büyük bir lütf! (gülümsüyor) Koca fabrikanın müdürüyüm; ama başlıklı kâğıdım yok. Fabrika adına bir şey yazamazsın; yazıları merkez yazar. Anlatabiliyor muyum? Ve sayılı, on tane verdiler. Sonra da hiç sormadılar. Zaten artık biz kendi başlığımızı da atıyorduk. Kuruluşlarla temas kurup araştırmaya başladık ve kaliteyi geliştirdik. Sen merkezden neyi yapacaksın? Ben sana diyeceğim bayram haftası; sen anlayacaksın mangal tahtası. Nitekim Seval o yangından bahsetti mi?

F. T. : Boya fabrikasındaki mi?

İ. Ü. : Evet, hiç unutmam onu; çünkü tutuklu da kaldı. O zamanki genel müdür muavini de hiç unutmam Süleyman Kıryağ’dı. Yahu İsmet, bu yangın kendiliğinden çıkabilir mi, dedi. Statik elektriktir; çıkabilir, dedim. Sonra bana başka bir şey sormadı. Sonra dediler ki, biz fabrikaya da sorduk, statik elektrikten yangın çıkmaz, dediler. Soracağın soruya bağlı, dedim: Böyle bir şey yapacaktın madem, bana söyleseydin de soruyu ben sorsaydım. “ yani önce statik elektrikten nasıl çıkabileceğini anlatayım. Benim oradaki iddiam neydi; her iki seferde de yangın sabah 03.00 civarında oldu. Yani havanın soğumaya başladığı zamanda çıktı. Dedim ki: “Bu varilin içindeki sıvı her ne iseydi hava ısındığında buharlaşır, Ne zaman ki gece 24.00’ dan sonra hava soğumaya başlar, sıvı o zaman aşağıya damlamaya başlar; ama yukarıya çıkarken hava sürtünmesinden elektronlar kayar ve elektrostatik şarj toplar. Nasıl ki çok güneşli havalarda yıldırımlı

şimşekli yağmur yağarsa... Yükselirken şarj toplar ve inerken de o şarjı şey ettiğinde kıvılcım olur ve yangın başlatabilir. Sen fabrikaya bunu anlatıp soracaktın. ... Yani alttaki insanlar istediği kadar teknik olsun; istediği kadar iyi olsun. Eğer idareci işi bilmiyorsa sıfıra sıfır elde var sıfır. Merkezi idarelerde, hele hele bilinçsiz merkezi idarelerde sorun budur ve Sanayi Holding'in en büyük sorunu buydu. Merkezdekiler de işi bilmiyordu, yoksa Koç Holding'de örneğin, merkezdekilerin de kime danışacağını bildiğine eminim. Neticede o mevkiye hatır üzerine gelmediler. Hatır üzerine mevki sahibi olunca böyle oluyor. ...

F. T. : Bunun dışında sendikalar ile başka bir muhataplığınız oldu mu?

İ. Ü. : Şimdi müdür olarak bazı toplu sözleşme toplantılarına da katıldığımı oluyordu. Neticede son karar mercii ben değildim.

F. T. : Gözlemci miydiniz?

İ. Ü. : Ekipte... Ekipte yer aldım. Sendikalılar da bana karşı her zaman saygılıydı; çünkü borudan kalan kredi vardı. O kredi ile gittim. Hiçbir sendika hiçbir zaman bana karşı cephe almadı. Sendikalarla problemim olmadı.

...

İ. Ü. : Bir defasında sendika grev kararı aldı ve mazot tankerini de içeriye almıyorlardı. Deli misiniz, mazot gelmezse bu çinko bunun içinde donacak, dedim. On ton kazanın kendisiydi, 70 ton da içindeki çinkoydu. Sonra o 80 tonu kim kaldıracak? Yani kazan da pahalı; ama kim kaldıracak? Unutun bu fabrikayı, dedim. Neticede müsaade ettiler. Tamam, siz işçiler grevdesiniz, saygımız var. Ben Kutlay, Ahmet ve Ekrem nöbet tuttuk. Kazanı çalıştırdık. Söndüremezsin. Hiç unutmam greve girdikleri ilk gün gittim ve dedim ki: "Arkadaşlar, bu sıcakta yemekleriniz bozulur. Fabrikanın içindeki buzdolabını yine kullanabilirsiniz. Yemeklerinizi koyun, içeriden bir iki temsilci gönderirsiniz, alıp çıkarlar. " Beni genel merkeze, işçilerle bir olup onlara yardım ediyorum, diye rapor ettiler. Ben bu insancıl davranışı yapmasaydım onlar mazotun içeriye girmesine müsaade edecekler miydi? Bu işler karşılıklıdır.

F. T. : Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

İ. Ü. : Şöyle söyleyeyim. Çoğu kişi, çok yazık oldu, diyor; ama Sanayi Holding kapanmaya mahkûmdu. Sen merkezi idare ile bu işleri yürütemezsin. Şöyle söyleyeyim, liberal ekonomiden yanayım. Fabrikaları en iyi şekilde çalıştırabilmek için özel sektör gerekiyor; ama özel sektör demek, özele peşkeş çekmek demek değildir. İhaleye çıkarırsın; en uygun fiyatı verene fabrikayı verirsin. Bunlar ne oldu? Özelleştirilirken peşkeş çekildi. Bazılarını sözde işçiye verdiler. Mesela Harika... Tüm hisseleri Dağlı Trading devraldı. Plastube aynı şekilde... Suat aldı. Yani işçi şirketlerine vermek de çözüm değildir. İhaleye çıkarır; şartlarını koyarsın. İhaleyi alan kişi bu kadar işçi bu kadar sene çalıştıracak, dersin aksi halde yüksek fiyatı verir ve alır. Sonra arsa diye yıkar. Fabrikayı da arsa diye daha yüksek fiyata satar. Bunlar olur. ... Ben, yazık oldu, demiyorum; çünkü bunun kaçınılmaz son olduğunu görüyordum. Beni üzen ilk zamanlarda bunu görüp işçileriyle birlikte düzenli bir şekilde özel sektöre devretmemeleridir. Şartlarını iyi koyarak düzenli bir şekilde özel sektöre devredebilirlerdi.

...

Son hatırlıyorum soba fabrikasının fiyatlarını düşürmek istiyorduk. Türkiye’den de soba geliyordu. Genel giderlerimiz 1.90’dı. 1 lira işçiye vermişsek müdürlere 1.90 veriyorduk. Merkez ağırlık yapıyordu. Ha boru fabrikasının da sobası vardı. Süper Isın soba... Ona sempati vardır; kendi tasarımını görüyorum. Mevcut imkânlarla temel prensiplere dayanarak ürettiğimiz bir sobaydı. Soba fabrikasının yaptığı petektir. İçi yağ değildir; yine havaydı. Hem çok sıcaktı. Çocuk dokunduğunda elini yakıyordu. Hem de maliyeti yüksekti. Biz dört köşe kutu yaptık. Adını da ben vermiştim. Bilmem gördüyseniz... İşte o Rum’dan kalma değildi. Bizim tasarımımızdı ve Rum’dan kalan modelden daha çok satıyorduk. ... Size kolay gelsin.

F. T. : Teşekkür ederim.

APPENDIX: P

Interview with Ramazan Yalçıntaş

Ramazan Yalçıntaş ile Mülakat

Fatma Türkoğlu: Nerede doğdunuz? Adınız nedir?

Ramazan Yalçıntaş: Ben Ramazan Yalçıntaş. 5 Ekim 1953 yılında Balıkesir'in Dursunbey kazasının Şehitler köyünde doğdum.

F. T. : İlkokulu orada mı okudunuz? Tahsil durumunuz nedir?

R. Y. : Orta üçten ayrıldım.

F. T. : Neden?

R. Y. : Bazı durumlardan dolayı ayrıldım işte. Orasını fazla sormayın. (güldü).

F. T. : Maddi sebepler miydi?

R. Y. : Yaş ilerlemişti, askerliği tescil ettirmem lazımdı. İlkokula annemin köyünde başladım. Aşağı yukarı üç buçuk dört saat yol yürüyerek giderdim. Kar da olsa yağmur da olsa sabahleyin mutlaka okula yetişecektim. Anladın mı? Üç,üç buçuk, dört saat yürürdüm. Her gün değil tabii. Dayımgilin köyünde de kalırdım. Sonra ortaokula gittim. Okudum işte. En son tek dersten takıntım kalmıştı. İngilizce öğretmeniyile aramızda sorun çıktı. İmtihana girmedim. Müdür, gir, dedi. Girmem, dedim.

F. T. : Sonra ne iş yaptınız?

R. Y. : Sonra asker oldum.

F. T. : Yani Balıkesir'de bir iş yapmadınız mı? Çalışmadınız mı?

R. Y. : Ben zaten on bir, on iki yaşlarında başladım ilkokula. ... Ben askerliği yaparken 74 hadiseleri başladı. Kıbrıs Barış Harekâtı... Ankara Mamak'ta askerdim, 28. Tümen'de... Şimdi Paşaköy'dedir. 28. Tümen'de asker olarak Kıbrıs Barış Harekâtı'na katıldım. Sonra burada kalmamız için çeşitli şeyler söylediler. Biz de burada kaldık.

F. T. : Çekici mi geldi size? Ev verdiler mi?

R. Y. : Ev verdiler. Ev ve tarla verdiler. Tarladan şimdiye kadar bir şey kazanmadık. Geçenlerde bir şansımız oldu. Onu da inşaata verdik.

F. T. : İşi nasıl buldunuz? 89'de Sanayi Holding'de işe girene kadar nasıl geçindiniz o zaman?

R. Y. : 76'da... İskân ambarları vardı. Şimdi Lefkoşa'nın çıkışında Sema Otel vardır, işte İskân ambarlarıydı orası. Göçmenlere eşya verirdik. Kapalı Maraş'ın eşyalarını

göçmenlere dağıtırdık. Sonra orası da kapanacaktı. Ayrıldım oradan. Biraz muallakta kaldım. Sağda solda çalıştım. Sonra Sanayi Holding'e girdim.

F. T. : Statünüz neydi orada? İşçi, memur? Sözleşmeli miydiniz?

R. Y. : Nerede?

F. T. : İskân ambarında çalışırken?

R. Y. : ... Böyle derin detaylar yoktu o zaman. İstedigine sen memursun derdi; oraya koyardı. Yazı işleriyle de uğraştım orda. Ambarda stok kartlarını düzenledim. ... 80'de Sanayi Holding'e girdim.

F. T. : Nasıl girdiniz Sanayi Holding'e? Nasıl duydunuz böyle bir iş olduğunu?

R. Y. : Şimdi, Sanayi Holding'e işçi alıyorlar, diye duydum. Ayrıldığım eşimin ailesinden almıştık bu haberi. Mülakata gitmen lazım, dediler. Mülakata gittim. Orda bana ne iş yaptığımı sordular. Ne iş bulursam onu yapıyorum, dedim. Ekmek paramı çıkarmak için uğraşıyorum, dedim. Bizim işler vardiyalı olur, dediler; çeşitli şeyler söylediler. Senin vardiyalı beni ilgilendirmez; ne saat çalışacağımı söylersin o saat gelir çalışırım, dedim. Tamam, dediler. Dışarı çık dediler. Sonra bazı belgeleri getirin, dediler. Sağlık belgesi vs getirdim, verdim. Önce düz işçi olarak başladım.

F. T. : Ne iş yapıyordunuz düz işçi olarak?

R. Y. : Plastik boru fabrikasının altı olduğu gibi ambardır. Görünen yüzeyi değildir yani sadece. Aşağısı ambardır. İyi bir ambardır. Pembe Nene⁵⁰⁹ de bilir. Burada plastik hammadde doluydu. Hammaddeleri indirir, bindirirdik. Gideceği yere sevk ederdik. Temizlik işi olursa temizlik işi yapardık. Epey zaman böyle gitti. Ondan sonra vardiyalı bölümüne verdiler.

F. T. : Üretime mi?

R. Y. : Evet, üretime... Üretime de geçtim. Üretimde bir müddet çalıştım. Daha sonra şoför lazım dediler. Ehliyetim vardı. Kamyon ehliyetini almıştım. Yaparım ben, dedim. Önceden kamyon süren bir arkadaşım yanında çalışmıştım. O zaman sen kamyonu sür, dediler. Kamyon sürdüm. Dört beş seneye yakın kamyon sürdüm. Bütün fabrikalara gittim geldim. O arada kamyon işi olmadığında Lefkoşa'ya gidip gelmek gibi işler yaptım. Kamyonla bütün fabrikaları dolaşırdım. Doğu Akdeniz'in içinde sünger fabrikası vardı. Plastik boru ve sünger...

F. T. : Kurtuluş...

R. Y. : Kurtuluş... Biliyorsun hala faaliyette o da. Bir de İlhan Plastik vardı. Çaprazında Ada Elektrot vardı. Elektrot üretimi yapıyordu. Kapandı gitti tabii. Buradan Lefkoşa yoluna sıralarsak Famasack vardı, plastik çuval ve kum torbası üretirdi. Sonra Isın Soba vardı, Narpark vardı. Narpark'ın da çok işlerini yaptım. Taa Gemikonağı'ndan tahta getirirdim Narpark'a.

F. T. : Yani siz aslında Bordo Plastik'in çalışanıydınız; ama bütün fabrikaları gezdiniz.

---

*Kendisiyle mülakat yapılan Pembe Hundal. Görüşme yapılırken aynı odadadır.

R. Y. : Neticede Sanayi Holding bir şirketti. Ben plastik grubunun işlerini yapacağım, orada iş yoksa ense yapacağım, diye bir şey yoktu. Öyle yapanlar vardı tabi; ama beni bağlamazdı. Durum böyle. Güzelyurt satış merkezine çok malzeme götürdüm ben. Sanayi Holding'in Güzelyurt satış merkezi vardı orada. Bazen un fabrikasından çağırırlardı. Un ihtiyacı vardı. Nereye isterlerse götürürdüm, getirirdim. İşte böyle geçti. Özel olarak sormak istediğin bir şey varsa sor, söyleyeyim.

F. T. : Peki, ilk girdiğinizde sendikalı oldunuz mu?

R. Y. : Sendikalı oldum.

F. T. : Hangi sendika?

R. Y. : İlk girdiğimizde Dev-İş vardı. Aradan iki sene falan geçti, referandum yapıldı. Referandumda Türk-Sen kazandı. Bazı şeylerde ters düştük Dev-İş'le.

F. T. : Ne gibi şeylerde ters düştünüz? Rahat olun.

R. Y. : Belediye başkanı (?) şahıs mesela bize ters bir söz söyledi. Sonra ben mesela ters düştüm.

F. T. : Rencide edici bir şey, kişisel bir şey miydi?

R. Y. : He, öyle bir şey... Yani kuzeyli güneyli davası gibi bir şeydi.

F. T. : Türkiyeli Kıbrıslı davasından kaynaklı bir şey miydi?

R. Y. : Biraz öyle oldu. Evet. Yapmaması gereken bir şey yaptı. Velhasıl böyle oldu. Türk-Sen geçti. Sonra Sanayi Holding battı.

F. T. : Bu mesele size karşı mıydı yoksa başkalarını da etkiledi mi?

R. Y. : Sadece şahsım olsa sorun yoktu; ama toplum olarak kullandığında o zaman sendikalıydım. Neyse söylemeyim, isim vermeyim. Öyle olunca benim de biraz tepem attı. Yapmaması gerekiyordu bunu. Şimdi diyor ki Türkiyeliler'den ne kadar (anlaşılmıyor) alabilirsek o bizim karımızdır, diyor. ... Yani bizi keriz bellediler. Öyle bir şey dese ben jurnal ederim. Bir şirkette kamyon şoförü demek, gazete demektir. Her yere bilgi dağıtır. Doğru mu? Haspolat'ta bir sürü fabrika vardı. Hepsini dolaşıyordum. ... Hiçbir müdür de Ramazan filan işi yapamadı, filan şeyi getiremedi, götürmedi diyemez. Şu anda da adanın neresindeyse adresi ver bana; elimle koymuş gibi bulurum. Hep çalıştım. Benim işim buydu.

F. T. : Yani sizce bu sebepten mi Türk-Sen geldi?

R. Y. : Ben öyle duyduktan sonra demek ki başka yerlerde de öyle söylemler oldu yani. Tabii arkadaşların beklentisi varmış herhalde Dev-İş'ten. Aradıklarını bulamadılarsa... Şimdi siz burada bir yerde çalışıyorsunuz ve 3 milyar maaş almayı bekliyorsunuz. Gele gele 1500, 1200 TL maaş geldi size. Nasıl olacak? Ya siz şöyle bizi kahraman ettiniz dedim. Eee? Ne yapacaksın o zaman? Başka yere mi gideceksin yoksa ben sana 3 bin vereyim gel burada çalış desem burada mı çalışacaksın? 3 bin TLyi alacaksın değil mi? ... Velhasıl çeşitli şeyler vardı işte.

F. T. : Tabi siz bundan sonra Türk-Sen'e geçtiniz, değil mi?

R. Y. : Türk-Sen'e geçtim. Kar amacıyla değil yani. 'Karalardan ne alırsak' sözü beni biraz rencide etmişti. ... Diğer 'karaları', yani TC vatandaşlarımı da kapsadığı için onların karşısında durup bu iyidir, diyemezdim. 'Karalar' deyince hepimizi bağlar bu.

F. T. : Peki, o güne kadar Dev-İş'ten memnun muydunuz?

R. Y. : Zaten yine de sıkıntı yoktu. İki sendikadan da destekçi vardı. Referanduma gittiler. Dev-İş ağırlıktaydı. Böyle olunca Türk-Sen geçti.

F. T. : Türk-Sen'den memnun muydunuz peki? Bir sıkıntı yaşadınız mı?

R. Y. : Yok, Dev-İş ile de yaşamadım. ...

F. T. : Sanayi Holding'den nasıl ayrıldınız?

R. Y. : Sanayi Holding çatırdamaya başladı. Ne yapacaksın?

F. T. : Yani siz mi istifa ettiniz yoksa işten mi çıkarıldınız?

R. Y. : Ben kendim istifa ettim. Hala ustalar da işçiler de çok samimi ahbabımdırlar. Bir tanesi doçenttir. Hasan Galip... İsmi geçiyordur herhalde. Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde uzun zaman öğretim görevlisi oldu. Mesela Hasan Basri de fabrikanın müdürüydü. Gidin sorun. Ramazan nasıldır; attınız mı siz, diye. İmkânı yok atmaz. Bitti. İş yok. Neyi bekleyeceğim? En son küllerini mi toplayacağım ben oranın?

F. T. : Sonra ne iş yaptınız? Nasıl geçindiniz?

R. Y. : Sonra patates sattım. Başkalarının arabasında elma armut sattım. Sonra belediyeye girelim, dediler. Belediyede geçici işçi alıyorlardı. Belediyeye geçici işçi girdim.

F. T. : Nasıl etkilendiniz bu iş değişiminden?

R. Y. : Hiçbir zaman hiçbir işi küçümsemedim.

F. T. : Yani maddi olarak soruyorum.

R. Y. : Sıkıntılarımız tabii ki oldu. Her iş değişikliğinde birtakım sıkıntılar olur. Şimdi buradan 2 bin TL alıyorsun, diğer işten 3 bin TL alacaksın; ama arada bir boşluk varsa o boşluğun cezasını çekeceksin. Velhasıl belediyeye girdim. Kaldırım kenarlarında çıkan otları çapayla kestik. Sonra beni kamyon şoförlüğüne gönderdiler. Denediler. Beğendiler; ama sen durdun, dediler. Benimle dalga mı geçiyorsunuz siz, dedim. Tamam, sen çalış; seni idare edeceğiz dediler. Bir ay çalıştım. Bir ay sonra, kesinlikle durdun, dediler. ... Aradan üç hafta geçti. Açık havada çalışıyordum. Elma armut satmaya geliyordum Güzelyurt'a, Girne'ye. Lapta'ya kadar bütün manavlar, marketler beni tanırdı. Hepsine meyveyi kasayla tartardım, verirdim. ... Sonra pazarda Ulusal Birlik Partisi'nin bir adamı vardı. Beni gördü. Kucağımda bir kasa elma bir kasa da armut vardı. Aşağı yukarı 45 okka... Be Ramazan neredesin sen, dedi. Ekmek paramı kazanıyorum, dedim. Alacağız seni tekrar işe, dedi. Alın da görelim, dedim. Bir hafta içinde beni belediyeye aldılar. Bir ay işten durmuş oldum. Sonra belediyede çalıştım. Oradan emekliye ayrıldım. 2007'de emekli oldum.

F. T. : Peki, bir kıyas yapacak olursanız yaptığımız bu işler arasında özellikle geçiminiz açısından hangisi daha rahattı?

R. Y. : Belediyede daha rahattım. Sanayi Holding'den de şikâyetçi değildim. Sanayi Holding'in işleri dağınmıktı. Yüksünmedim tabii. Yapılacak olan iş odur. 50 m oraya 50 m buraya gideceksin, diye bir şey olamaz. Bir cumhurbaşkanı da gerektiğinde Karpaz'dan Lefkoşa'ya gidiyor, değil mi? Evinden çıkmadığın halde cumhurbaşkanı aylığını verelim sana diyebilirler mi cumhurbaşkanı olduğu halde? Diyemezler. Cumhurbaşkanlığı makamına gelmezse olmaz, değil mi? Belediyede olunca daha rahat tabii; ama belediyede de yer gezmedim mi? Çok yerler gezdim.

F. T. : Peki, Sanayi Holding'deyken herhangi bir geçim sıkıntısı yaşadınız mı yoksa aldığınız iyi kötü yetiyor muydu?

R. Y. : Çok şükür iyi kötü geçiniyorduk. Çalıştığımız müddetçe geçimimizi sağlıyorduk. Şikâyetim yok yani. Çok iyi olmayabilir; ama yetiyordu. O da 500 TL alıyor; ben de 500 TL alıyorum. Demek ki biz bu 500 TL ile geçinmek zorundayız.

F. T. : Farklı farklı yorumlar var çünkü. Kimisi diyor ki çok iyi geçiniyordum; kimisi de diyor ki aldığımız yetmiyordu. Yatak alamadım; yerde yattım.

R. Y. : Nasıl yatağı olmamış ya? Yatak alamadım, diye bir şey yok. Sanayi Holding sünger yatak da çıkarıyordu Haspolat'ta. Personelsen indirimli verirdi. Taksitle alıp her ay taksit taksit öderdin. Koşu yoktu Sanayi Holding'in. Yatılı bir yeri yoktu. Kendi evi yok muydu? ...

...

F. T. : Peki, hiç iş kazasına şahit oldunuz mu?

R. Y. : İş kazalarına şahit olmadım. Bir defa elimi kestim. Onda da üç günlük rapor aldım. Sigorta geldi.

F. T. : Üretimde çalışırken mi oldu?

R. Y. : Iskarta sera örtülerini kesiyordum. O zaman oldu.

F. T. : Birini duydunuz mu peki? Bir şekilde duyum aldınız mı?

R. Y. : Ya kazalar oldu. Normal kazalardı bunlar. Mesela Bordo Plastik'e büyük varillerle yağ gelirdi. Bazı plastik maddeleri yıkamakta kullanılmak için. Bir tanesinde de tiner varmış. Bilmiyordu tabii. Daha elektrotun ucunu dokundururken... İki üç ay yattı. ... Tiner variliydi ama uzun zamandır boştu. ...

F. T. : Hastalık oluyor muydu sizin gördüğünüz? Ortamınız nasıldı?

R. Y. : Bildiğim kadarıyla plastikten zehirlenme hiç olmadı.

Pembe Hundal: Aşağıda çalışanlar vardı. Yer altında çalışırlardı.

R. Y. : Onlar boya yapıyorlardı. Onlara da bir şey olmadı.

P. H. : Aşağıda çalışanlar vardı. Onlar hammaddeyi öğütürlerdi. Onlara her gün yoğurt verirlerdi. Şimdi aklıma geldi.

R. Y. : Onlara yoğurt verirlerdi, maske verirlerdi. Boya biliyorsun doğrudan doğruya bir zehirdir.

F. T. : Mehmet Seyis orda mı çalışıyordu.

...

P. H. : Mehmet Seyis bizim fabrikada parmaklarını kıstırdı. ... Vardiyaydı. Bir vardiya diğerini görmezdi. Çünkü makine hellim bidonunu keserdi. Sonra yetişip onu alman gerekiyordu. Yani diğeri gelmeden... Eğer zaman harcadıysa ve hemen almadıysa parmağını kıstırmıştır.

R. Y. : Ben, giderse gitsin, demiştim. Elimi çektim. Kurtardım. Kasadır. Hiçbir şey olmadı. Sadece iki kasa hammaddesi gitti.

P. H. : Mehmet Niyazi'ye iki parmağını almıştı.

...

F. T. : Mesela çalıştığınız fabrikada kaç Kıbrıslı, kaç Türkiyeli vardı? Oranlar nasıldı?

R. Y. : Aaa, onları ayıramazsın. Ben ayrımcılık yapılmasına karşı olduğum için sendikadan söz ettim.

F. T. : Yok yok, ayrımcılıktan dolayı değil.

R.Y. : Aşağı yukarı ortalamaydı. 60 kişi yerli de olabilir, TClı de olabilir. 40 kişi TClı de olabilir. ... Çalışana iş vardı. Çalışmayana kapı açıktı. Gidebilirdi.

F. T. : Arkası olan ve fabrikaya girip çalışmayan kişiler var mıydı?

İkisi birden: Yok

R. Y. : Şimdi torpilini yaparsın işe girersin ama çalışacağım diye torpilini yapar da girersin. Mesela ben söyleyeyim sana. Ben torpille girdim ama çalışacağım, diye torpille girdim.

F. T. : Anladım. Bakan falan mıydı?

R. Y. : Yok, başka yerdendi.

...

F. T. : Siz grevlere katıldınız mı?

R. Y. : Bir defa katıldım. Bir buçuk gün sürdü. Üç gün sonra baktım ki durum başka; ben gidip çalışacağım, dedim.

F. T. : Ne gibi başka?

R. Y. : Küfürlü işler yapmaya kalktı bazıları. Mesela amirimize, müdüre yuh çekiyor. Bu müdürün yahu! Bu müdürün senin! Grevi sen burada yapacaksın. Kime karşı yapacaksın? Hükümete karşı yapacaksın. Hükümet yetkililerinden biri geldi mi oraya? Gelmedi. Müdürün sana bir şey dedi mi? Döve döve seni çalıştırıyor mu orada? Yok. Sen müdüre yuh çektin mi iş biter orda. Ben müdürüme yuh çeker miyim? Ne diye çekeyim! Müdür bana der ki 8 saat içinde şu kadar malzeme çıkaracaksın. Çıkaramazsam da üç beş malzeme eksik olursa, ya da birkaç kasa eksik olursa da bir şey değildi. Arıza oluyor, bir şey çıkıyor. Hammaddede pislik oluyor ya da boya pislik yapıyor makinanın kalıplarına. Bu defa ne oluyor? Üretim aksıyor. Onu temizlemeye durursan diğer taraftan

madde soğur. Onu ısıtmaya kalkarsan da vakit geçer. Yani müdürün bir şeyi yok ki! Sen müdüre yuh çekersen o iş orda biter.

F. T. : Ondan sonra katıldınız mı peki?

R. Y. : Olmadı zaten. ... Dev-İş zamanında yapıldı o grev. Sonra zaten şirket çatırdamaya başladı. Yapacak bir şey kalmadı.

F. T. : Peki, eklemek istediğiniz bir şey var mı?

R. Y. : Benim eklemek istediğim bir şey yok.

F. T. : Teşekkür ederim.

APPENDIX: Q

Interview with Ülvan Polili

Ülvan Polili ile Mülakat

Fatma Türkoğlu: Kayda başladım. Siz de sohbetin devamı olarak geri dönün. Nerede doğdunuz? Nerede büyüdünüz? Adınız nedir?

Ülvan Polili: Adım Ülvan Polili. 1951 yılında Lefke'de doğdum. Büyüme yıllarım birkaç yıl haricinde hep Lefke'de geçti. Birkaç yıl, bizim asıl köyümüz olan Hirsofu (Altıncık)'ta kaldık. Baf köylerinden biridir Hirsofu. Sonra tekrar geri döndü annemle babam; tekrar Lefke'ye göç ettiler. Altı kardeşin ikincisiyim ben. Hep Lefke'de büyüdük. Liseyi bitirene kadar yaşamım hep Lefke'de geçti. 69 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ni kazandım. İdari İlimler Kamu Yönetimi bölümünden 75 yılının Ocak ayında mezun oldum. O zaman bölümler şimdikinden farklıydı sanıyorum. Örneğin biz bütün birinci sınıflar olarak ortak ders almıştık ikinci sınıfın bitimine kadar. Bölümlerimiz asıl üçüncü sınıfta ayrılıyordu. Kamu Yönetimi'ne ilgisi olanlar politika dersleri alabiliyordu ve biz o bölümde uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk dersleri aldık.

F. T. : Peki, o zamanlar siyasi faaliyetler ne boyuttaydı? Okul yıllarında siz herhangi bir şekilde siyasi faaliyette bulundunuz mu?

Ü. P. : Ben, 69-75 yılları arasında oradaydım. 75'i de saymayalım; çünkü ocak ayında mezun olup geldim. 69-74 yılları, ODTÜ'de siyasi faaliyetlerin en yoğun olduğu yıllardı. Direkt olarak içinde bulunduğumu söyleyemem; ama toplu siyasi hareketlere katıldığım olmuştur. Aktif bir militan değildim; ama aktif bir sempatizan olarak değerlendirebilirim kendimi.

F. T. : Kimin sempatizanı?

Ü. P. : Sol... Yani bizim dönemimiz öyle bir dönemdir ki Deniz Gezmiş ve arkadaşları yakalanmış, idam edilmiş, Mart 71 jandarma çatışması yaşanmıştır. Deniz Gezmiş olayı kadar önemli bir olaydı bu. Jandarma öğrenci yurtlarına baskın yapmıştı ve öğrencilerle jandarma arasında çatışma çıkmıştı. Neden jandarma? Çünkü o zamanlar ODTÜ Kampüsü, Ankara belediye sınırları dışındaydı. Belediye sınırları dışında ise toplum polisi değil, jandarma yetkiliydi.

F. T. : Çok yakın bir geçmişe kadar ben okula girdiğimde dahi jandarma karakolu vardı.

Ü. P. : Bizim zamanımızda yamacın üstünde kurulmuştu. O zaman altı blok yurdumuz vardı. Espri olsun diye ODTÜ'lü öğrenciler jandarma karakoluna 7. Yurt, diyordu. Baskınlar, yoklamalar olurdu. Bir tane ekonomi kitabım vardı. Ekonomi dersinin hocası o kitabı mutlaka okumamız gerektiğini söylemişti. Yani, tavsiye edilmiş bir kaynak

kitap... O kitabı gidip satın aldım. Sonra yurda jandarma baskını oldu. O kitabın yasak kitaplar listesinde olduğunu öğrendim. Benim kitap balkondan aşağı atıldı. Bu kitap, baskınlar nedeniyle çok kez balkondan aşağı atıldı. O kitabı gidip yine satın almak zorunda kalmıştım. Bu arada Ankara'da akrabalarım vardı ve hafta sonu onlarda kalıyordum. Yurda yine baskın yapıldığında yurttaki arkadaşlarım o kitabın yasak kitaplar listesinde olduğunu bildiklerinden dolabımı kırıp o kitabı yine balkondan aşağı atmak zorunda kaldılar. Üçüncü kez satın aldım ve yine aynı şey olduğundan artık pes ettim. Kitaplar o dönemde çok pahalıydı. Kaliteli kitaplar şimdi de pahalıdır. Benim bir kitabı dört defa satın alacak param yoktu. Bitti artık, diye düşündüğümü hatırlıyorum. Bu da o günlere ait güzel olmayan bir anı; ama şimdi düşündüğümde beni güldüren güzel bir anı.

F. T. : Aslında benim merak ettiğim herhangi bir örgüte sempatiniz var mıydı? Tecrübeniz var mıydı önceden?

Ü. P. : Hayır, hiçbir Kıbrıslı öyle bir tecrübeye sahip olarak gitmedi. Ben dâhil... Nedenine gelince, biz burada yaşam savaşı veriyorduk. 63-74 yılları arasında 11 yılın 6 yılı ortaokul ve lisede geçti. O dönemlerde ben pek çok kez evde silah sesiyle uyandığımı, babamı bulamadığımı ve kendimi güvende hissetmediğimi hatırlıyorum. Çocuksun sonuçta. Öyle bir ortamdan çıkıp ODTÜ gibi bir ortama girdik. Çok farklıydı. ODTÜ'yü kazanan öğrenciler, Türkiye çapında zeki ve sadece zeki olmayıp Türkiye'nin en iyi liselerinden çıkmış gençlerdi. Biz hasbelkader Lefkoşa Lisesi değil; Gazi Lisesi mezunu olarak gittik ODTÜ'ye. Bizim tüm çarşımızda hepi topu bir tane tatlıcı vardı ve o tatlıcıya gitmek için bile ailemizden izin almak zorundaydık. Çoğu kez gidecek paramız da olmazdı. Yani genel kültür, sosyal yaşam açısından baktığımızda biz sıfır bilgiyle gittik. Oradaki diğer gençlere baktığımda hep kendimi son derece cahil hissedirdim. Okula adapte olana kadar da devam etti bu hislerim. Eminim bütün Kıbrıslı arkadaşlar da aynı şeyleri hissediyorlardı; çünkü bizim bütün eğlencemiz yalnızca sinemaydı. Sinemaya da yalnızca Türk filmleri getiriliyordu. Bu kadar! Bitti! İşte dönem sonu geldiğinde okul müsamesesi falan olurdu. Eğer okul müsamesesinde bir oyun sergilenirse tiyatroyla tanışmış olurduk. Dönüp kendi tarihime baktığımda, yetişme tarihime baktığımda biz hayatımızda hiç seçim yaşamadık, seçmen olmadık, seçilen olmadık örneğin. 60 cumhuriyeti kuruldu. Cumhuriyet kurulduğunda biz o günkü siyasal gelişmeleri değerlendirebilecek bir yaşta değildik. 63'te olaylar başladı. 69'da ben 18 yaşına geldim. Eğer ülkede normal şartlar olabilse bu yaş, seçmen olabilme yaşıydı. Memleketi terk ettim ve yüksek tahsile gittim. O arada biz hiç seçim yaşamadık. Yani demek istediğim ben ve benim gibi pek çok arkadaşım çok zor şartlarla çıkıp gittik. Ailelerimiz zar zor para gönderebilirdi. Bize düzenli para gönderebilme imkânı yoktu.

F. T. : 75'te mi geri dönmüştünüz? Oraya geri dönelim.

Ü. P. : 75 Ocak'ta mezun oldum; geri döndüm ve iş aramaya başladım. İşte okuldan mezun olup gelince insan idealist oluyor. Her şeyi başarabileceğini zannediyor. Yok öyle bir şey. Yaşayarak öğreniyorsun. O dönemler barış harekâtının sonrası olduğu için, 75 senesi, devlet üniversite bitirip gelenleri tabiri caizse havada kapıyordu; ama bu havada kapış için bile birilerini tanıman gerekiyordu. Birilerini tanımiyorsan şansın yok denecek kadar azdı.

F. T. : Buldunuz mu peki? Tanıdığınız biri var mıydı?

Ü. P. : Üç ay boyunca Lefkoşa'ya gittim geldim; iş aradım. Bugünkü gençlerin, yani senin yaş grubunun anlamakta güçlük çekeceği bazı sıkıntılar yaşadım. Mesela bir tanesi şuydu: O zamanki Lefkoşa kaymakamı, babamın dostuydu. Babam birinden bir şey istemeyi seven bir adam olmadığından kaymakamla görüşmek, konuşmak için babama çok ısrar etmek zorunda kaldım. Duydum ki müfettiş alınacaktı. Kaymakamlık müfettişi... Tam da benim bölümüm. Kamu Yönetimi. Babamla Lefkoşa'ya gittik, zamanın kaymakamına bir ziyaret yaptık. Kaymakam benim iş isteğime: "Erkek olsaydın sana yarın gel, işe başla derdim. Bu işe, yani kaymakamlık müfettişliği işine bugüne kadar hiç kadın alınmadı ve benim de bunu değiştirmek gibi bir niyetim yoktur. Hiç şansın yoktur. Ben bu münhali ilan ettiğimde başvuruda bile bulunma. Hiç dikkate almayacağım." şeklinde yanıt verdi. Arkasından bir cümle daha sarf etti. İlk söylediğine çok bozulmuştum; ikinci cümleye daha da çok bozuldum. "Daktilo yazmayı biliyorsan sana bir sekreterlik işi falan ayarlayalım." diye de ekledi. Yahu, ben üniversite mezunuyum. Kamu Yönetimi mezunuyum ve geldim senden müfettişlik işi istiyorum; eğitimim, her şeyim tamam ve senin bana layık gördüğün -daktilo biliyorsam- sekreterlik işi ayarlamak! Yani o günkü şartlarda yetkili kişilerin kadına veya çalışan kadına ne gözle baktığının resmidir bu. Yok, istemem; teşekkür ederim, dedim. Oradan ayrıldık. Buna benzer ikinci bir şey daha yaşadım. Ticaret Odası, meclisteki aktiviteleri takip eden bir çalışana ihtiyaç duymuş. Yasal düzenlemeler yapıldıkça Ticaret Odası yetkililerini bilgilendirecek ve gerekli tedbirleri almalarına vesile olacak. Yani Ticaret Odası'nın meclisteki gözü olacak birini arıyorlar. Yazılı sınav yaptılar ve gittim sınava girdim. Yazılı sınavda başarılı olunca sözlü sınava çağırıldılar. Sözlü sınava iki kişi çağırılmıştı. Biri bendim. Zamanın Ticaret Odası Başkanı dedi ki: "Bu iş çok gitme gelme ister oraya buraya; hep sokakta geçecek işin, mecliste takipler de olacak. Şu olacak, bu olacak. Erkek almayı tercih ediyoruz. Seni almayacağız." ve beni yolladı. Bugün hala toplumumuzda kadın-erkek eşitliği tartışılır. Cinsiyet eşitliği tartışılır. Bunları yaşamış biri olarak bugün bu noktada gerçekten hatırı sayılır bir yol kat edildiğine inanan biriyim. O günkü şartlarla bugünkü şartlar arasında çok ciddi farklar vardır. Tam anlamıyla olmasa bile en azından fırsat eşitliğinden söz edebiliyoruz bugün. O günlerde öyle bir şey hiç yoktu.

Ben morali bozulmuş bir şekilde evde otururken bir gün kapımız çalındı. Annem kazak örerek aile bütçesine katkıda bulunan bir kadındı. Müşterilerinden biri meğer Şinasi Tekman Hocamız'ın karısıymış. Şinasi Tekman Hocamız kazağı almaya bizim eve geldi. Kapıyı ben açtım. Çok da sevdiği bir öğrencisiydim. "Ooo, Ülvan bitirdin geldin mi?" dedi.

-Evet hocam, dedim.

-İş buldun mu?

-Hayır hocam, bulamadım.

-Ben şimdi Lefkoşa'dayım. Bir iş için Lefke'ye geldim. Yarın pazartesi sabah sabah Lefkoşa'ya gel. Benim evim filan yerededir. Beni bul. Seni birileriyle tanıştırmaya götüreceğim. Belki iş bulman için yardım edebilirim sana, dedi.

Ben o gün iş görüşmesine gitmeyi beklerken beni evinin karşısındaki Sanayi Holding binasına götürüp orada kuzeni olduğunu söylediği biriyle tanıştırdı. Övücü birkaç cümle

kullandı benim için. İyi bir öğrencimizdi; şuydu buydu, diye. Adam: “Tamam, geç başla.” dedi.

F. T. : Ne olarak? Hangi pozisyonda?

Ü. P. : O adam pazarlama ve satış sorumlusuydu. Sanayi Holding daha yeni kuruluyordu. Çalışanların ne kadroları ne de statüleri belliydi. Geç başla, dedi. Ne olarak başlayacağım, dedim. Bana pazarlama memuru olarak başlayacağımı söyledi. O ekonomik koşullarda üç ay boyunca hiç iş bulamamış bir insandım ve artık öyle bir durumdaydım ki bulduğum ilk işe saldıracaktım. Tamam dedim ve başladım. İlk başlarda Sanayi Holding’de *plasiyer* olarak çalıştım. Bana bir küçük valiz verdiler. O valizin içine şirketin satışa sunduğu ürünlerin numunelerini koyup “Bununla çarşığı dolaş; bunların reklamını yap; sipariş al, gel; biz gönderelim.” dediler. Bir süre bu işi yaptım; ama o dönemde şirket çok organize değildi. Ben stok durumunu öğrenip sipariş alıp gelene kadar birileri birtakım şeyleri satıyor; benim siparişlerim karşılıksız kalıyordu. Üstelik tüm yaşamım boyunca rakamlarla arası hoş olmayan bir insandım. Rakamları çok sevmem. ...

O dönem Sanayi Holding’de ilk sendikal adımlar atılmaya başlanmıştı. O günün şartlarında KITSAKSEN diye bir sendikanın kuruluş çalışmalarıydı bunlar. Bana da aktif olarak çalışır mısın, diye soruldu. Çalışırım, dedim. Genel kurul yapıldı. İlk yönetim kurulu seçildi. Gazeteye sendika kurulduğuna dair ilan verildi. Ertesi gün işe gittik. Hafta sonu genel kurul oldu. Pazartesi işe gittik, şirket çalkalanır. Yönetim kuruluna üye olmuş kaç çalışan varsa her biri bir yerlere savrulmuş. Yani Haspolat o zaman BORSAN diye bilinirdi, oradaki fabrikalardan birinde çalışan birisi kendini Güzelyurt’ta buldu. Yani herkes yerinden edildi. İşe gittiğimde herkes yüzüme bakıyordu. Niye öyle bakıyorsunuz, dedim. “Sen daha makam odasına çağrılmadın mı?” dediler. Yok, çağrılmadım, dedim. “Bekle, birazdan çağrılacaksın.” dediler. Yani ilk sendikal adımları yansıtması açısından bu çok önemlidir. O gün vekâleten genel müdürlüğü yürüten kişinin odasına çağrıldım. Önünde gazete vardı.

-Bu gazetede ki bu kişi sen misin?

-Evet, benim efendim.

-Nereden çıktı bu sendika?

-E sendikalar çalışanların haklarını korurlar efendim.

-Bugüne kadar senin hakkın mı yendi ki sendikada yönetici olma ihtiyacı hissettin?

-Bugüne kadar yenmemiş olabilir; ama bugünden sonra yenmeyeceğini bana kimse, hatta siz bile garanti edemezsiniz.

Arkasından tehdit geldi.

-Senin işe alınışını daha yönetim kurulu onaylamadı, bunu biliyor musun?

-Biliyorum. Yarın işten çıkarıldın diyebileceğinizi de biliyorum. İşte bunun için sendikalı olmaya karar verdim.

Deli cesareti gibi bir şeydi bunları o zamanki genel müdüre söyleyebilmek. Bugünkü aklım olsa herhalde çok zor söyleyebilirdim. Söylediği her şeye bir cevap yetiştirdim. İş yerinde daha bir haftalık falandım.

-Yani, hayat kavgasında sana yardımcı olmak isteyip seni işe aldığımız hata mı ettik, dedi.

-Eğitimimle ilgili uygun bir bölüme göndereceksiniz hata sayılmaz; ama olduğum yerde tutacaksınız hatadır, dedim.

-Nasıl yani?

-Efendim ben Kamu yönetimi okudum. Tamam, işletme dersi aldım, ekonomi dersi aldım; ama bunlar beni bir pazarlamacı yapmaz. Ben bunların temelini aldım. Siz beni alıp sen pazarlamacısın, dediniz. Sizin demenizle ben pazarlamacı olamam. Üstelik ben pazarlama işinde sorunlar yaşıyorum. Şirket organize değil, çalışanlar arasında iletişim yok. Eğer burada kalacaksam ben başarılı olacağıma inanmıyorum. O zaman sizin beni burada tutmanız hatadır, dedim.

Artık söyleyecek bir şey bulamadı. Eliyle bana işaret etti böyle –gösteriyor- odamdan çık, diye. Çıktım. Geldim yerime oturdum ve nereye yollanacağımı beklemeye başladım. Herkes başka başka yerlere savrulmuştu. Tıs çıkmadı. Beni bir yere yollamadılar. Nedenini her zaman çok merak etmişimdir; ama gidip kendisine de sorabilmiş değilim ve bir süre sonra kadroya da alındık. Uygun yerlere atandık. Ben Personel Bölümü'ne gönderildim. Demek ki söylediklerim bir şekilde etkili olmuş. O günkü adıyla muamele şefi, bugünkü adıyla özlük hakları şefi olarak kadroya geçirildim. Maaşıma da artış geldi ve çalışmaya devam ettim. Yani ilk sendikal adımlar atılırken herkes iyi niyetle hareket etti; ama işveren tarafından büyük bir darbe yendiğinden çocuk daha doğmadan öldü. Bütün bunlar 75 yılında oldu. 76 ve 77 yıllarında ise farklı gelişmeler oldu. Devrimci Genel İş Sendikası kuruldu ve bu sendikaya üye olmaya başladık. O dönemde şirkette çalışanlar açısından işçiler ve memurlar diye bir ayrım vardı.

F. T. : KITSAKSEN'de memurlar mı vardı?

Ü. P. : Hepsi değil. İşçiler de vardı. Aslında bütün çalışanlar için kurulmuştu KITSAKSEN; ama yaşam hakkı bulamadı. Devrimci Genel İş Sendikası başlarda çoğunlukla işçileri örgütleyen bir sendika oldu. İşçiler, memurlar; yukarıdakiler, aşağıdakiler gibi bir ayrım söz konusuydu. Daha sonra bunun çok da gerekli olmadığı düşünüldü ve gerekli düzenlemeler yapılarak memurlar da Devrimci Genel İş Sendikası'na alınmaya başlandı. Bu şekilde Dev-İş üyesi olduk. Ben kendi payıma öyle oldum. Karşıda bir sendika daha vardı. Bu da Türk-Sen'di. O günün şartlarına göre Türk-Sen, işverenin suyuna giden, işverenle işbirliği yapan bir sendikaydı gözümüzde. Bunları tırnak içinde söylüyorum; herhangi bir kanıtım olduğu için değil. O günkü bakış açımızla bu böyleydi. O nedenle sol düşünceye sahip insanların hemen hemen tamamı Dev-İş'e üye oldu ve Dev-İş'te örgütlendi. Bu defa Dev-İş, toplu sözleşme hakkı benimdir, iddiasında bulundu. Türk-Sen de aynı iddiada bulundu ve referandum yapıldı. Referandumda Dev-İş kazandı ve şirket ilk toplu sözleşmesini Dev-İş'le yapmak zorunda kaldı.

Ü. P. : Ha ondan sonra Dev-İş'in Sanayi Holding'deki örgütlenmesini engellemek için çeşitli tedbirler alındı.

F. T. : Ne gibi tedbirler alındı? Bireysel olarak ne yaşadınız mesela?

Ü. P. : Bireysel olarak yaşadığım şu: Zamanın genel müdür yardımcısı -ki aynı zamanda benim dostumdu- beni odasına çağırdı. Bana: “Dev-İş’ten istifa edeceksin. Dev-İş’ten istifa etmezsen işten çıkarılacaksın. Dev-İş’ten istifa ettikten sonra da tercihen Türk-Sen’e üye olmanı istiyoruz. Türk-Sen’e üye olmazsan işten çıkarılma durumun yok; ama Dev-İş’ten istifa etmezsen işten çıkarılacaksın. Ben sana bunları dostun olarak söylüyorum.” dedi. Tabii aradan geçen zaman içinde insanların özel yaşamlarında da birtakım gelişmeler, değişimler olur. Örneğin bu arada ben evlenmiştim, yeni doğum yapmıştım ve ikinci çocuğuma hamileydim. Ben böyle bir durumda şirketten aldığım maaşımı bir kenara atacak ve “başınızda arta kalsın” diyecek pozisyonda değildim. Benim gibi pek çok insan da değildi. Nasıl iş bulduğumu size anlattım. Sanayi Holding’de çalışan insanların çoğunluğu öyleydi. Yani bir şekilde devlette çalışmak için yeterli aracıya sahip olmayan kişilerin kafa attığı bir yerdi. Daha sonra Sanayi Holding’de iş bulmak da daha zor olmaya başladı. Bu söylediğim sadece 75, 76 yılları için geçerli bir şeydi. Öyle bir riski göze alacak durumda değildim ve ben zorunluluklardan dolayı Dev-İş’ten istifa ettim. O gün kendi kendime bir söz verdiğimi hatırlıyorum. Ben bu ülkede sendikal faaliyetle bir yere varılabileceğine dair inancımı kaybetmiştim. Ben kendi seçtiğim sendikaya üye olamıyorsam onların seçtiği hiçbir sendikaya da üye olmayacak, çalışma hayatımı sendikasız bir şekilde sürdürecektim. Nitekim bütün iş hayatımın sonuna kadar hiçbir sendikaya üye olmadım.

F. T. : Peki, sendikada üyeliği devam eden insanlara ne oldu?

Ü. P. : Birçok arkadaşımın işten çıkarılma işlemini ben yapmak zorunda kaldım. Çıkarıldılar. Sadece *Yenidüzen* gazetesi okuduğu için bile işten çıkarılan arkadaşım vardı benim.

F. T. : Okuduğu için?

Ü. P. : Okuduğu için evet ve Dev-İş’e üye olduğu için... Ya da *Yenidüzen* gazetesinde köşe yazarı olan bir arkadaşım vardı. O da tehdit yedi. Kendisine, köşe yazıları yazma işini bırakmazsan işten çıkarılacaksın, dendi. “Çıkaracaksınız çıkarın!” dedi ve gerçekten çıkarıldı. Bulduğum iş pozisyonu nedeniyle bu kişilerin çıkış işlemlerini yapan bendim. Bu işlemleri içim cız ederek yaptım.

F. T. : Aşağı yukarı kaç kişi işten çıkarıldı sizce? Bu işi yapan kişi olarak ne diyorsunuz?

Ü. P. : Sivrilmiş olanlar ve öncülük edebileceği düşünülenlerin hepsi çıkarıldı. Yani böyle bir kişiliğe sahip olup da Dev-İş’ten istifa etmeyi reddedenlerin hepsi işten çıkarıldı.

F. T. : Peki, bunun dışında ne gibi tedbirler aldılar?

Ü. P. : Zaten bu istifaya zorlama eylemi başlı başına büyük bir darbeydi. Bir sonraki referandumda Dev-İş zaten azınlığa düştü.

F. T. : O zaman bu olay 80’lerin ortalarında mı oldu?

Ü. P. : 80’lerin başlarında, 82-83 olsa gerek. Çok da emin değilim tarihten. Zaten 87’de de ben işten ayrıldım.

F. T. : Sebep nedir?

Ü. P. : Dediğim gibi bulunduğum iş noktası dolayısıyla işten çıkarılanların işlemlerini yapar durumdaydım. Aynı zamanda işe alınanların da... Ha işe alınan biriyle konuşmak, kaydını yapmak ve evraklarını istemek keyif verici bir şey; ama kendi isteği dışında işten çıkarılan birinin işlemlerini yapmak hiç de hoş bir şey değildi. Nedenlerini gözlemleyebilecek kapasiteye sahip olduğun zaman bu sana üzüntü veriyor. Şirketteki sorunları eve, özelime taşımaya başlamıştım. Etkilenme o boyuttaydı ki eve taşımaya başladım. Artık Sanayi Holding zaten şirket olarak bir şekilde inişe geçmişti. İşlemi yapan kişi ben olduğum için insanlar beni muhatap kabul ettiler. Onların hatasıydı; ama işten çıkarılma travması karşısında önünde kimi bulursa ona çatar insan. Bir seferinde adamın biri bize tabanca çekti. “Siz beni işten çıkarırsanız ben sizi vururum; sonra da kendimi vururum.” dedi. Donduk kaldık. Bütün personel toplu halde çalışıyordu. O büyük yerde küçük kümelerimiz vardı. Benim bölümüm de bu kümelerden biriydi. Ne yapacağımızı şaşırдық. Bu kişi, o zamanki müdür muavinimiz tarafından yanlış yaptığıyla ilgili olarak ikna edildi ve konu polise intikal etmeden kapatıldı. Yani o zamanki müdür muavinimiz şirketin genel müdürlüğüne kadar çıkmış biridir ve o günkü davranışını hiçbir zaman unutmam. O an polise haber verip adamın hapse girmesini de sağlayabilirdi. Yapabilirdi; ama yapmadı. Böyle bir şeyi seçmedi. Bunun dışında, kadının biri geldi, oturdu. Çıkış işlemi yapacağız. Karşımda ağladı. Neden ağladığını sormaya lüzum yoktu. “Bu saatten sonra, bu yaştan sonra bana kim iş verecek kızım.” dedi. Kızı gibi görüyordu beni. “Kocam yok, dulum. İki tane çocuk yetiştirmeye çalışıyorum. Para kazanmak için gidip o... da yapamam. Artık o yaşı da geçtim.” Yani o gün bu kadının konuştukları bir kadının kafasından geçenleri seslendirmesiydi; sesli düşünmesiydi. İnanılmaz kötü etkilendim. Buna benzer olaylar o kadar sık yaşanmaya başladı ki özelime taşımaya başladım olayları. Bu nedenle farklı iş arayışlarına yöneldim.

F. T.: Bulabildiniz mi?

Ü. P. : Bulamadım. Aradım; ama bulamadım. Bu arayış birkaç yıl sürdü. Yeni bir iş bulana kadar da işimden ayrılmadım. Geçim sıkıntısı vardı. Devlette bir işe başvurduğum. Öyle bir şey ki 87 yılında benim Sanayi Holding’de 15. senem dolacaktı (12 olmalıydı). Öyle bir şey ki devlette başvurduğum mevki, yeni, yani sıfırdan başlanan bir mevkiydi. Öyle bir düzenleme yapmışlardı ki bir KİT’te çalışan kişinin yılları, KİT’in yarısı devlete ait olmasına rağmen iş tecrübesinden sayılmıyordu. Yani okuldan dün mezun olmuş veya bugün mezun olmuş bir kişiyle aynı sınava gireceksin ve aynı mevki için yarışacaksın. Öyle bir şey oldu ve işe alındım. Alındığımı öğrenince Sanayi Holding’e istifamı verdim. Bu işe alınmam büyük şanstı benim için; çünkü sol düşünceli biri olduğum biliniyordu. Dev-İş’in yetkili olduğu zamanlarda bizim bir sürü grevimiz, sokak yürüyüşlerimiz, mitinglerimiz, eylemlerimiz olmuştu ve bu eylemlerin hepsine katılan bir insandım ben. O dönemde -tırnak içinde söylüyorum “soğuk savaş dönemi”- bir de casusluk olayı vardı. Herkesin hakkında önüne gelen bir rapor düzenlerdi; yetkili veya yetkisiz. Herkesin poliste bir dosyası vardı. Tahminim odur ki ta öğrencilik yıllarımdan başlayarak bizim dosyalarımız çok kabarık dosyalardı. Öyle bir sınava girdim ki 4 kişi alınacaktı. Acil ihtiyaçtı ve İngilizce bilmek, sözel, idari ilimler veya siyasetle ilgili bir bölümden mezun olma şartı vardı. Başvuranlar toplam 8 kişiydi ve tüm şartlara sahip olan toplam üç kişi vardı. O üç kişiden biri de bendim ve işe alındım. Dördüncü için olay epey tartışmalı oldu. Sonunda biri seçildi, alındı ve hepimize tebliğ yapıldı.

...

Ü. P. : Sendikal açıdan ne durumda olduğumuzu örneklemek açısından söylüyorum bunu. Günün sonunda bu devletteki iş yerimdeki müdürlerden biri beni odasına çağırdı:

-Ben saptadım ki sen hiçbir sendikaya üye değilsin, dedi.

-Evet, üye değilim.

-Peki, Kamu-İş'e üye yapalım seni.

Bir dakika yahu! Hangi sendikaya üye olacağımı seçecek akla sahip değil miyim ben?

-Kamu-İş'e değil; hiçbir sendikaya üye olacak değilim. Size bir hikâye anlatayım. Ben şu şu sebeplerle sendikasız olmuş birisiyim ve bu saatten sonra kendime verdiğim sözü değiştirecek de değilim; çünkü bunu yaparsam kendime olan saygımı kaybederim. Kendime olan saygımı da kaybetmek istemem. Bana bunu yapmayın; ısrar etmeyin, dedim.

Ancak, beni üye yapma ısrarlarına devam etti ve ben üye olmayı reddettiğim için bu müdürüm tarafından tam iki yıl süreyle kesinlikle cezalandırıldım. Kendisine söylesem bugün reddeder. Hiç kimsenin yapmayı kabul etmeyeceği görevlere gönderildim. Günün sonunda bu ve buna benzer davranışlar nedeniyle oradan da ayrılma ihtiyacı hissettim. Devlete geç bir yaşta girdiğim için en kısa zamanda mümkün olan en yüksek mevkie çıkmayı arzu ettim ki emekli olduğumda rahat bir yaşamım olsun. Terfi alarak başka bir daireye geçtim. Master yaptım. Hızımı alamadım gittim mesleki kurslara katıldım. Uzlaşımçı oldum. Sertifikalarım var bu konuda. Uzlaşım konusunda çalışmalarımı o kadar hızlandırdım ki en sonunda eğitimci oldum. Yani bir işyerinde çalışırken yaptığım işin beni tatmin etmemesi, bana yeterli gelmemesi nedeniyle yaptığım şeylerdi bunlar. En sonunda oradan da sıkıldım ve gitmem gerektiğine inandım. Başka bir işe müracaat ettim ve başka bir daireye müdür muavini olarak, yani bir terfi daha alarak gittim. Bu, parasal olarak çok getirisi olan bir terfi değildi; ama önümün açılmasını sağlayan bir terfiydi. Kısa bir süre müdür muavinliği yaptıktan sonra ansızın iktidar değişti ve kendimi müdür olarak buldum. Ha bu yeri hak etmemiş miydim? En çok hak eden kişilerden biri idim belki. Beş buçuk yıl da müdürlük yaptım. Sonra yine iktidar değişti. Müşavir olduğum için emekliliğimi istedim ve emekli oldum.

...

F. T. : Peki, 12 sene içinde ne değişti Sanayi Holding'de ve iş yaşamında? Mesela kadınlar açısından? Kadınlar iyi yerlere gelmeye başladılar mı?

Ü. P. : Ben Sanayi Holding'de 12 yıl çalıştım. 12 yılın 1. yılında muamelat şefi oldum ve o noktadan bir nokta ileri çıkamadım o 11 yıl içinde. Bunun sebepleri yine cinsiyet eşitsizliğiydi. Zamanın genel müdürünün, kadınları sorumluluk gerektiren mevkilere getirme politikamız yoktur, dediğini hatırlıyorum. Bu bana şahsen söylenmiş bir şeydi. Bunun dışında bir şey talep ettiğin zaman: "Sen kadınsın, otur!" gibi yaklaşımlar vardı. Genel olarak yönetimde erkekler vardı ve kadınların yönetim kadrosunda gelebileceği en yüksek mevki, şeflikti. Bir örnek vardı sadece. Lefkoşa Satış Merkezi'ne müdür olarak atanan Gülten Hanım, ilk örnekti. Bunun dışında fabrika şefi kadınlar da vardı. Kadın mühendislerimiz vardı. En başlarda belki başka bir seçenek bulunmadığından fabrika müdürü veya fabrika sorumlusu olan kadınlarımız vardı; ama onlar da bilinçli bir şekilde birer birer pasifize edildiler. Benim gözlemim budur. ...

F. T. : Peki, ücretleriniz toplu sözleşme ile belirlendi. Her sene artışlar aldınız fakat bu 12 yıllık süre içerisinde alım gücü konusundaki düşünceleriniz nelerdir? Alım gücünüz düştü mü, yükseldi mi?

Ü. P. : Şöyle söyleyeyim, ücretler toplu sözleşme ile saptandığından holding bize, devletin muadil işlere ödediğinden daha yüksek bir ücret öderdi. Yani ben muamelat şefiyken o günkü şartlarda göreve başlarken 3,500 TL maaşla başladım. Başlangıç maaşı 2000 TL idi. O günkü 2000 TL, bugünkü 2000 TL gibiydi alım gücü olarak bakıldığında. Birkaç ay sonra herkese sabit 400 TL gibi bir artış yaptılar yani benim gibi 2000 TL maaşı olanlar, 2400 TLye çıktı. Mayıs 75'te işe başladım ve Kasım 75'te muamelat şefi olarak kadro aldım. Bu, Mayıs'tan Kasım'a kadar geçen süre içinde maddi olarak iyi bir tırmanıştı. Ha daha sonra toplu sözleşme ile maaşlar belirlendiği için iyi bir temelim olduğundan dolayı hep ortanın üstünde bir gelirim oldu ve devlette aynı işi yapan kişiden daha iyi bir gelirim oldu. Sanayi Holding'deki sıkıntı, maaş azlığı değildi. Ekonomik olarak gelecekle ilgili hiçbir güvencenin olmamasıydı. Hiç unutmam, zamanın genel müdürü Orhan Alıçlı iken, 1977'de çok fazla ayrılan, kendi isteğiyle istifa eden olmuştu. Çıkış için işlem yapmaya gelenleri sorgulamayı görev edindim kendime ve sorgulamalarım ışığında şöyle bir sonuca vardım. O dönemde Sosyal Sigortalar Yasası yeni kabul edilmişti ve kurulabilmesi, işlem yapabilmesi için eleman alımı vardı. Sosyal Sigortalar Yasası'na bağlı olarak İhtiyat Sandığı da iyileştirilmek ve reorganize edilmek durumundaydı. Bu iki iş yerine çok sayıda memur alındı ve o alınan memurların büyük çoğunluğu da Sanayi Holding'den oraya kaydı. Maaş olarak ise daha az bir maaşa gittiler. Neden diye sorguladıklarında da, orası devlettir; emekliliğim ve gelecek güvencem olacak; ama burada sonum ne olacak belli değil, şeklinde cevaplar verdiler. Sonuç olarak ben kendim de Sanayi Holding'den ayrılıp devlete giderken geri dönüp tekrar sıfırdan başladım ve maaşımın üçte birinden fazlası kadar da eksildi. Buna neden evet dedim? Finansal akıllı olan kimse yüksek maaşlı bir işyerinden çıkıp daha düşük maaşlı bir işyerine gitmez yani. Bunu sorguladığım zaman kendi kendime o insanların verdiği cevabın aynısını verdim. Orhan Alıçlı beni sorguladı. "Neden bu kadar çok insan istifa ediyor?" diye sordu. "Gelecek güvencesi için efendim. Ben sorguladığımda böyle bir sonuç aldım." dediğimde bugünkü genel konjonktüre baktığımızda çok da hoş olmayan bir benzetme yaptı. Benzetmenin anlamını dikkate alın, laflarını değil. Gerçekten hoş olmayan bir benzetmeydi. "Ülvan Hanım, bizde bir söz vardır; bilir misiniz?" dedi. "Nedir efendim?" diye sorduğumda: "Bizdeki lafa göre, acemi nalbant işini Kürdün eşeğinde öğrenir." dedi. Yani "Kürdün eşeği" pozisyonunda Sanayi Holding vardı. Sanayi Holding pek çok insana iş öğretti ve bu insanlar başka dairelere başka işleri yapmak için gittiler.

F.T.: Yani bir nevi okul gibi miydi?

Ü.P.: Evet, bir nevi okul gibiydi. Pozitif anlamda bir nevi okul gibiydi.

F. T. : Bir de son olarak Dev-İş'in gazetelerinde geçen, insanların arasına 'Türkiyeli-Kıbrıslı ayrımı' sokulmaya çalışıldığına dair bir yargı var. Sizce bu neyin ifadesi olabilir?

Ü. P. : Şöyle bir şey, en başta Sanayi Holding'de çalışanların hepsi Kıbrıslı idi; ancak yönetim kademesi Türkiyeli idi. Örneğin Orhan Alıçlı emekli bir albaydı. Orhan Alıçlı'ya bu görev teklif edilirken Orhan Alıçlı şart koşmuş. Bunu "-muş"lu söylüyorum çünkü o zamanki duyumumdur. "Ben kendi ekibimi de götürebilirim kabul ederim."

demiş ve bu şartı kabul edilince Orhan Alıçlı kendi ekibini getirmiş. Alım müdürü, satış müdürü, genel müdür muavini vs tüm müdür takımı hep Türkiyeliler'den ve emekli askerlerden oluşan bir ekipti. Doğal olarak kendisi albay olduğu için kendi çevresinden insanları seçti ve getirdi. Bugün bile Kıbrıs'a hiç gelmemiş veya yeni gelmiş bir insanın düşünce silsilesi veya Kıbrıslı insanla ilgili yargıları yanlış olabilir. Çoğunlukla da yanlıştır. Herkesin söylediği gibi, Türkiye'deki masa başı gazetecilerin söylediği gibi ya da siyasilerin söylediği gibi "Kıbrıslı tembeldir, Kıbrıslı arsalıktır, Kıbrıslı kamburdur..."

F. T. : O zamanlar var mıydı bu tür yargılamalar?

Ü. P. : Hayır, o zaman bunlar yoktu. Ben bütün bunların hiçbirine inanmam. Kıbrıslı'nın bunları hak ettiğine de inanmam. Dolayısıyla bir tarihte, zamanın başbakanıydı herhalde, Turgut Özal'ın: "Bunların hepsini memur yapın; üretimle işleri ne?" gibi bir laf ettiği söylenir. Yani Kıbrıs Türkü'ne baktığımızda, tepeden tırnağa üretim olsak ve Türkiye ile ilişkilerimizde herhangi bir bürokratik engel olmasa bizim ürettiğimiz her şey –o zaman da bugün de- Mersin'den öteye geçemezdi. Tükenirdi yani. Belki Mersin'in bir semtinde tükenirdi. O zaman yönetim kadrosu Türkiyeli olduğu için şirketi yönetirken Türkiye'deki deneyimlerine göre hareket ettiler. Birlikte çalıştıkları insanların Kıbrıslı insanlar olduğunun ayırımına varmadan, farkında olmadan yönettiler. Benim inancım budur.

F. T. : Yani mesela? Somutlaştırınız.

Ü. P. : Mesela, bir Kıbrıslı'ya bir görevi verdiğin zaman bizlerde görev bilinci denen bir şey vardır. Yani gece de çalışır; gündüz de çalışır o işi yaparız. Eğer bir insana bir sorumluluk verdiysen saat kavramı yoktur. O işin gereği neyse yerine getirir. Bu insanların bu özelliklerinden faydalanmayı bilmediler. Hatta böyle davranan insanları avanak yerine koydular. İşinle ilgili bu şekilde davranmak bir fedakârlıktır. Sen böyle davranıyorsan ve etkili ve yetkili yerlerdeki kişiler de senin bu davranışına bakıp "Teşekkür ederim; üstün gayret gösterdin." demiyorsa, takdir etmiyorsa, takdir etmek bir yana "Ne lüzumu var böyle yapmana?" gibi bir yaklaşım sergiliyorsa sen o günden başlayarak artık o şekilde davranmayı bırakırsın. Çalışma şevkin kırılır. Böyle de oldu. Ben gece yarısından sonraki saatlere kadar çalıştığımı hatırlıyorum. Neydi? Mesela bütçe hazırlığı sırasında bir sonraki yıl için ihtiyaç olacak personel miktarı, onların nitelikleri ve ona bağlı olarak muhtemel maliyetleri hesaplayacak olan bölüm benim bölümümdü. Bütçe çalışmaları takvimlidir. Bu işi yetiştirmek için gece yarısına kadar da çalıştık; sabaha yakın saatlere kadar da çalıştık. Ben ve benim ekibim çalışırken yönetim kurulu oturup bütçe çalışmalarında gösterdiği üstün gayretten dolayı falana bir maaş ikramiye verilsin, diye karar alırsa ve o işi yapan aslında ben iken, bu ödül bu işe hiç katkı koymayan birine giderse...

F. T. : Bu oldu sanırım.

Ü. P. : Oldu tabii. Oldu tabii. Yönetim kurulu, çeki yazma görevini bana verdi. Okuduğumda travma geçirdim. Kararı yüzüne attım. Ben bu işi yapmam, dedim. Bu işi yapan kişi olarak böyle bir kararın uygulamasını ben yapmam; siz yapın, dedim. Evrakı masasına geri attım. "Niçin Ülvan Hanım?" dedi. -Yahu biz bu iş için birlikte çalıştık. Benimle siz çalıştınız. Bölümün müdürü olarak bu konuda katkı koyan insanın kim

olduğunu biliyorsunuz ve başka bir kişi ödüllendirilirken bu kararın uygulamasını içiniz sızlamadan bana veriyorsunuz, dedim.

-E benim haberim yoktu, dedi.

Kendi bölümünden başka biri ödüllendirilir ve Personel Müdürü bana, benim haberim yoktu, der.

-Yani özrünüz kabahatinizden büyüktür, dedim bu sefer.

O günden sonra eskisi kadar özverili çalıştım mı o işte? Hayır.

F. T. :Ödüllendirilen kişinin sizin yerinize ödüllendirilme sebebi sizce neydi? Siyasi miydi, kişisel bir neden miydi?

Ü. P. : Siyasi olduğunu düşünüyorum. O dönemde işte Dev-İş'in iddia ettiği 'Türkiyeli-Kıbrıslı ayrımı' da başlamıştı. Söz konusu kişi Türkiyeli idi ve alt kademedden başlayan biriydi. O kadar hızlı yükseldi ki! Altın çocuk! Benim seviyemden aşağıda başladı. Benim seviyemi geçti. Amirim oldu. Daha çıktı; daha çıktı. Siyaseten yürümesi gerekiyordu ve yürüdü. Fakat Sanayi Holding'deki 'Türkiyeli- Kıbrıslı ayrımı' bugünkü kadar bariz bir ayrım değildi. Bunu da söylemeliyim.

...

Benim 12 yılım Sanayi Holding'de geçti. Hep söylenen bir şey vardı. "Daha yeni bir şirketiz; rayına oturmadı. Reorganizasyona ihtiyacımız var. Kurulumu yanlış oldu, şusu busu yanlış oldu." On iki yıl boyunca elinde yetki olan hiçbir insan bu saydıklarımı değiştirmek için adım atmadı. Sadece mazeret olarak sundular. Ben eminim bir uzman getirilseydi ve özel olarak, bu şirketi daha karmaşık hale getir, denseydi kendisine; gerçekte olduğundan daha karmaşık bir hale getiremezdi kanımca. Ben başından sonuna kadar bu şirketin iyi yönetilmediği düşüncesindeyim. ... Mesela zamanın yetkililerinden birinin Orhan Alıçlı'ya, falanı işe al, diye bir not gönderdiğini hatırlıyorum. Orhan Alıçlı'nın o notu çöpe attığını ve çok öfkeli olduğunu hatırlıyorum ben. Benim önümde oldu bu. Kullandığı cümle şuydu: "Ben bu görevde bu işi yapıyorsam bu işi ben yapıyorumdur; başkasının beni yönlendirmesine ihtiyacım yoktur."

...

F. T. : Peki, eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı? Sormayı unuttuğum bir şey?

Ü. P. : Bir sürü şey anlattım. Teşekkür etmek istiyorum konuşmak için beni seçtiğinden dolayı. Teşekkür ederim. Umarım katkısı olmuştur ve çalışmana ışık tutar.

F. T. : Ben çok teşekkür ederim. Çok iyi oldu.

APPENDIX R:

TABLE
THE NUMBER OF DEV-İŞ MEMBERS

1978	3,116
1979	4,110
1980	4,327
1981	3,972
1982	4,170
1983	4,352
1984	4,494
1985	4,582
1986	4,586
1987	-----
1988	570
1989	570
1990	570
1991	448
1992	638
1993	570

Source: Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü İstatistik Dairesi (Prime Ministry State Planning Organization Statistics and Research Department), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İstatistik Yıllığı 1995*, (Nicosia: Dec. 1995). p.141.

APPENDIX: S

Tezin Türkçe Özeti

Giriş

Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu (Dev-İş), 1974'te Türkiye'nin Kıbrıs adasına müdahalesinin sonuçlarından biri olarak kurulmuş bir sendikadır. Dev-İş, başlangıçta Devrimci Genel İş Sendikası (DGİS) ile Karayolları İşçileri Sendikası (Yol-İş)'in bir federasyon çatısı altında bir araya gelmesiyle oluştu. Yol-İş ilerleyen zamanlarda ismini Birleşik Kamu, Kooperatif, Tarım ve Diğer Sanat ve Hizmet Emekçileri Sendikası (Emek-İş) olarak değiştirdi ve Kıbrıs Türk Petrol İşçileri Sendikası (Petrol-İş)'in de katılımıyla Dev-İş'e bağlı sendika sayısı üçe yükseldi. Bu sendikalardan Devrimci Genel İş Sendikası Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri Ltd. Şirketi(Sanayi Holding)'nde örgütlendi.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD. Şirketi de Dev-İş gibi 1974 müdahalesini izleyen süreçte Kıbrıs Türk Federe Devleti çatısı altında Türkiye'deki kamu iktisadi teşebbüslerinin iştiraki ile kurulan bir Kamu İktisadi Teşebbüsüdür. Halk arasında kısaca Sanayi Holding olarak tanınan şirket, Dev-İş'in örgütlendiği en önemli iş yeridir. Bu nedenle Dev-İş'in Sanayi Holding'deki sendikal deneyimlerini anlatmak Dev-İş tarihine ışık tutacaktır. Bu tezin amacı da Dev-İş'in Sanayi Holding'deki sendikal faaliyetlerini irdelemektir.

Kıbrıs'ın emek tarihi fazla çalışılmamış bir alandır. Bu konuda başta Ahmet An olmak üzere çalışan araştırmacılar olsa da 20. Yüzyıl emek tarihine dair Türkçe ve İngilizce literatürdeki araştırmaların çoğu sınıfsal meselelere de etnik temelli bakmaktadır. Kıbrıs emek tarihine dair çoğu kaynak Pantelis Varnava veya Kamil Tuncel gibi sendikacıların anı kitaplarıdır. 1974 sonrası Kuzey Kıbrıs emek tarihine dair çalışmalar daha da sınırlıdır. Bu çalışmada bahsedilen Sanayi Holding üzerine yapılan çalışmalar ise BARAKA Kültür Merkezi'nin "Sanayi Holding, üretimin dayanışmanın ve mücadelenin belgeseli" ile şirketin eski

çalışanlarından Halil Erdim'in *Sanayi Holding: Ekonomik Savaşın Önderi* adlı kitabı ile sınırlıdır. Dolayısıyla kaynak olarak Kuzey Kıbrıs'ta basılan gazetelere, sendikanın arşiv belgelerine, kişisel arşivlerdeki dokümanlara –ki bunların çoğunluğu ilk kez bu çalışmada kullanılmıştır- ve özellikle de sözlü tarihe dayanılarak yapılan Dev-İş'in faaliyetlerini inceleyen bu çalışma Kıbrıs emek tarihine bir katkı sunabilir. Çalışmanın önemli bir kaynağını oluşturan sözlü tarih çalışmasında sadece şirkette çalışan mavi yakalı işçilerle değil; sendikacılar ve fabrikalarda şef veya müdür görevini üstlenmiş mühendislerle mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Kıbrıs'ın Kısa Tarihi

Kıbrıs'ın 20. yy'daki tarihi Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türklerin arasında milliyetçilik temelli çatışmalarla şekillenmişti. Bu çatışmaları 16 Ağustos 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanı bile durduramadı. 1963'de Kıbrıs Cumhuriyeti cumhurbaşkanı 3. Makarios'un Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 13 maddesinin değiştirilmesi önerisiyle alevlenen çatışmalarla iki toplum birbirinden fiilen kopmuş oldu. 1974'te ise Türkiye'nin adaya müdahalesiyle bu ayrılık bölgesel bir ayrılığa da dönüştü. Bu tarihten sonra Kıbrıslı Türklerin Türkiye ile irtibatları yeni bir boyut kazandı. Hem adaya pek çok Türkiyeli göçmen yerleşti; hem de Türkiye'ye çeşitli sebeplerle giden sol ve sağ görüşlü Kıbrıs Türk gençleri Türkiye'deki siyasi ideolojilerden ve olaylardan etkilenerek bunları adada yansıtmış oldular.

Türkiye 1968 kuşağı ile başlayan ve 1970'lerde popülerleşen sosyalist sol düşünceler Kıbrıs'a Türkiye'de eğitim gören gençler aracılığıyla taşındı. Kıbrıslılar Öğrenim ve Gençlik Federasyonu (KÖGEF)'nu kurarak bir çatı altında birleşen Kıbrıslı Türk öğrencilerin % 90'ı örgütlenmeden önce TİP ve 68 kuşağı ile tanışmıştı. KÖGEF ise kısa sürede İlerici Gençlik Derneği'nin ve dolayısıyla Türkiye Komünist Partisi'nin düşüncelerinin etkisi altına girdi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB)'ne yakın bir sosyalist görüşü benimsedi. KÖGEF'li gençler Kıbrıs'ta Devrimci Gençlik Derneği, Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu gibi parti ve örgütlerde yer aldılar ve ideolojik mücadelelerini bunlar üzerinden yürüttüler.

Kuzey Kıbrıs'ta Emek ve Sendikalar ve Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu'nun Kuruluşu

Kıbrıs'ta ilk sendikalar sosyalizmin etkisiyle kurulmaya başladı. Önceki örgütler lonca benzeri mesleki ve işçi örgütleriydi. Diğer yandan sosyalist sendikalar sosyalist partilerin etkisi altında kuruldu ve şekillendi. Kıbrıs Komünist Partisi ile başlayan bu süreç Emekçi Halkın İlerici Partisi (*Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laou*, AKEL) ile devam etti. Sömürge hükümeti ise sosyalist ve milliyetçi görüşleri düşman olarak algılıyordu. Kıbrıslı Rumların “enosis” politikası ve dünya ekonomik krizinin tetiklediği 1931 İsyanı'ndan itibaren adada tüm politik faaliyetler yasaklanmıştı ve sadece sendikalar örgütlenebiliyordu. AKEL'in yasal olarak kurulacağı zamana kadar Kıbrıs Komünist Partisi üyeleri sendikalar aracılığıyla politik faaliyette bulunabilirlerdi. AKEL kurulduktan sonra PEO ile benzer ilişkilerini sürdürdü. Tüm Kıbrıs İşçi Sendikaları Federasyonu (*Pankipria Ergatiki Omospondia* PEO) Kıbrıs'ta hem Kıbrıslı Rumları hem de Kıbrıslı Türkleri örgütlemeyi başardı. Örgütlü işçi mücadelesi ile çeşitli haklar elde edilebildi. Sosyalist sendikacılığa hem milliyetçi Kıbrıslı Rumlar hem de milliyetçi Kıbrıslı Türkler tarafından alternatifler üretildi. Bunlardan biri Kıbrıslı Türklerin kurduğu Kıbrıs Türk İşçi Birlikleri Federasyonu'dur ki daha sonra ismi Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu (Türk-Sen) olarak değiştirilecektir. Türk-Sen ayrıca Türkiye'deki Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş)'e üye yapıldı. Türk-Sen işverenle işçinin dayanışmasını savunan ve milli politik görevlerini işçi haklarından öte sayan bir sendika olarak kuruldu ve gelişti. 1974'ten sonra da varlığını devam ettirdi. Bununla birlikte Dev-İş, Türkiye'deki İlerici Gençlik Derneği'nin ve İlerici Gençlik Derneği vasıtasıyla Türkiye Komünist Partisi ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'in etkisinde kurulmuştu. Dev-İş'i kuran sendikalar başlangıçta DGİS ve Yol-İş olsa da ilerleyen zamanlarda Yol-İş ismini Birleşik, Kamu, Kooperatif, Tarım ve Diğer Sanat ve Hizmetler Emekçileri Sendikası (Emek-İş) olarak değiştirmişti. Kıbrıs Türk Petrolleri Ltd.'de örgütlü Kıbrıs Türk Petrol İşçileri Sendikası (Petrol-İş)'nin da katılımıyla federasyon çatısı altında üç sendika bulunmaktadır. Dev-İş kuruluş yıllarında ayrıca Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) ile yakın irtibat

içerisinde bulunmuştu. Aktif Dev-İş üyeleri ve profesyonel sendikacıları CTP'den milletvekili seçilmişlerdi. Örnek vermek gerekirse 2005 yılında CTP hükümeti'nde başbakanlık görevini yürüten Ferdi Sabit Soyer Dev-İş'in Mağusa Bölgesi'ndeki profesyonel sendikacıları ve oldukça aktifti. İşçelerin mülakatlar aracılığıyla aktardığı bilgilere göre Soyer her hafta düzenli olarak fabrikaları ziyaret edip işçilerle temasa geçiyordu.

Dev-İş, DİSK ile güçlü bağlara sahipti. Pek çok eyleminde DİSK'ten maddi destek görmenin yanı sıra DİSK ile Dev-İş'in ideolojik olarak beslendikleri kaynaklar aynı idi. Bununla birlikte Dev-İş Türk-Sen tarafından "Rumcu" olmakla ve PEO ve AKEL ile de ilişkilerinin yakınlığı üzerinden suçlanıyordu. PEO ile Dev-İş'in Türkiye'deki DİSK ile Dev-İş arasında olduğu gibi çok yakın ilişkileri olduğuna dair güçlü bir kanıt yoktur. Sadece ikisi de Dünya Sendikalar Federasyonu üyesi olan ve soğuk savaş koşullarında sol tarafta durmayı seçen sendikalardı.

Dev-İş'e bağlı sendikalar arasından en önemlisi Sanayi Holding'teki örgütlenme başarısı ile Devrimci Genel İş Sendikası'dır. Bunun yanında Dev-İş'e bağlı sendikalar özel sektörde de örgütlenmeye çabalamış fakat birkaç girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Sanayi Holding'in özelleştirilmesi ile ise hem Dev-İş'in üye sayısında hem de Devrimci Genel İş Sendikası'nın sendikacılık faaliyetlerinde radikal değişimlere yol açmıştır. Sanayi Holding'e bağlı sendikaların 1986 ve 1987 yıllarında büyük oranda özelleştirilmesinin ardından Dev-İş'in üye sayısı da ciddi şekilde düşmüştür. Buna ek olarak DGİS daha çok belediyelerde örgütlü bir sendika haline gelmiştir.

Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri LTD. Şirketi

Kıbrıs'ın sanayisi özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından gelişmiştir. Fakat imalat sanayiinin ekonomideki payı 1960'larda diğer sektörlere oranla hiçbir zaman çok önemli olmamıştır. Bununla birlikte Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki çoğu işyeri küçük aile atölyeleriydi. Büyük fabrikaların sayısı azdı ve genel olarak da Mağusa Bölgesi'nde yoğunlaşmışlardı.

Bununla birlikte Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler arasında ekonomik gelişmişlik açısından bir fark söz konusuydu. Örneğin Kıbrıslı Türkler tarım sektöründe daha etkin iken iken Kıbrıslı Rumlar sanayi ve ticaret alanında Kıbrıslı Türklerden daha fazla yatırımlara sahiplerdi. Milliyetçilik ideolojisinin etkisiyle Kıbrıslı Türkler ticaret ve sanayi alanında da etkin olabilmek için “Türk’ten Türk’e kampanyası” gibi düzenleyerek bu alanlarda kendi toplumlarına dayanarak varlık göstermek istediler. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti’nin de adaya yatırım yaparak Kıbrıslı Türklerin sanayi ve ticaret alanındaki gelişmesine katkı sağlamasını da istemişlerdi.

1974 ile bu beklentinin gerçekleşeceği bir ortam oluştu ve Türkiye’de o dönemde gündemde olan KİT’ler Kuzey Kıbrıs’ta da kuruldu. Bu KİT’lerden birisi de Sanayi Holding’di. Türkiye’deki Sümerbank ve Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu gibi Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ortaklığıyla Sanayi Holding, Kıbrıslı Rumların terk etmek zorunda kaldığı tesislerin bir şirket çatısı altında birleştirilmesiyle 1975’de kuruldu.. Bu fabrikalar metal, tekstil, gıda, kimya, taş, toprak ve plastik gibi çeşitli imalat sektörlerini içeriyordu. Kıbrıslı Rumlardan kalan bu fabrikaların isimleri Türkçeleştirildi ve yeniden faaliyete geçirildi.

Üretime başladıktan sonra bu fabrikalar ve çalışanları Kıbrıslı Türklerin çalışkanlığına ve becerisine örnek teşkil edecek kuruluşlar olarak sunuldu ve Sanayi Holding’e kalkınma ve kendi öz malını tüketme temaları üzerinden reklamlar hazırlanarak bunlar *Sanayi Holding Aylık Bültenleri* ve çeşitli gazetelerde duyuruldu. Diğer yandan gerçek durum bu kadar da parlak değildi.

O güne kadar fabrikalarda sadece işçi konumunda çalışmış Kıbrıslı Türkler mevcuttu ve sayıları da çok fazla değildi. Bu nedenle şirketin ilk kurulduğu zamanda fabrikaların nasıl çalıştırılacağını ve yönetileceğini öğrenmek zaman aldı. Şirket pek çok sorunla karşılaşmasına rağmen çeşitli ülkelere mal ihraç etti. Ancak ihracat düzenli değildi. İç pazarda ise Kıbrıslı Rumların terk ettiği eşyalar hala kullanılıyordu. Buna rağmen 1980’lere kadar şirketin iktisadi durumu iflas etmiş bir görüntüye de sahip değildi.

Şirkette çalışanların maaşları, toplu sözleşmelerde yer aldığı gibi devlet kurumlarında çalışan memurlardan görece daha yüksekti. Ancak, iyi maaşlarına rağmen tez çalışması çerçevesinde Sanayi Holding çalışanları ile yapılan mülakatlarda bahsedildiği gibi iş kazaları, iş hastalıkları ve iş güvencesinin bulunmayışı bu şirketin bir işyeri olarak tercih edilmesini de zorlaştırıyordu. Çalışanların bahsettikleri iş kazalarının çoğunluğu dökümhanede, iş hastalıklarının çoğu ise sünger ve boya üretimi yapılan fabrikalarda görülmekteydi. Bu sorunlar ile başa çıkabilmek için de çalışanlar sendikalaşma yolunu seçti ve bu bağlamda bir ölçüde çalışanların ideolojisini yansıtan sendikalar kuruldu. Örneğin, Türkiye’deki sol görüşten etkilenen işçiler sol görüşlü Dev-İş’i tercih ederken, milliyetçi ideolojideki çalışanlar da Türk-Sen’i tercih etmişlerdi. Bununla birlikte sözlü mülakatlarda anlattıklarına göre Dev-İş’ten memnun olmadıkları için şirkette Metal-Sen’i örgütlediğini ifade eden işçilerin yanında Dev-İş’in haklarını daha iyi savunduğunu ve Dev-İş’i görüşünden dolayı değil, haklarını koruduğuna inandığı için seçtiğini belirten işçiler de vardı. Öt yandan Metal-Sen’i seçenlerin en temel argümanları, Dev-İş’in gereksiz grevler yapması, işçiyi değil sendika yöneticilerinin kendi politik çıkarlarını gözetmesi ve müdürler ile diğer yöneticilere hakaret etmeleriydi.

Ayrıca Dev-İş üyelerinin hatırı sayılır bir kısmının Cumhuriyetçi Türk Partisi üyesi olduğu ve CTP’nin aktif militanı olarak da çalıştıklarını çalışanların mülakatlarından öğrenmekte mümkündür. Buna ek olarak Metal-Sen’i seçen işçilerin Ulusal Birlik Partisi başta olmak üzere Yeniden Doğuş Partisi gibi sağ partilerin destekçileri olduklarını söylemek abartı olmaz. Bu bilgiler doğrultusunda şirket çalışanlarının sendika seçimlerinde politik düşüncelerinin etkili olduğunu da söylemek mümkündür.

Dev-İş’in Sanayi Holding’deki Sendikal Faaliyetleri (1975-1986)

Sanayi Holding’te örgütlenen ilk sendikalar Türk-Sen çatısı altında idiler. İlk toplu sözleşme de Türk-Sen’e bağlı sendikalar tarafından imzalandı. Bunun yanında şirketteki ilk grev de toplu sözleşme imzalamak için Türk-Sen tarafından gerçekleştirildi. Bu greve dair mülakat yapılan işçilerden yalnızca Aysel Şahin bilgi verebildi. Şahin’in anlatısına göre Türk-Sen’in grevine polis şiddetle karşılık

vermişti. Ayrıca savaş sonrası bir durumda bulunduğu için grev yasaktı ve lokavt ilan edilerek işten çıkarılan işçiler de oldu. Daha sonra savaş yasaları kaldırıldı ve grev yasallaştı. Grevden sonra Türk-Sen ile Sanayi Holding arasında imzalanan toplu sözleşme, Kuzey Kıbrıs'ın ilk toplu sözleşmesiydi. Bununla birlikte işçilerin elde ettiği ücretler ve haklar çok sınırlıydı. Zaten bu Türk-Sen'in o zamanki mali sekreteri Lütfi Özter ile yapılan mülakatta da dile getirildi ve bu sözleşmenin toplu sözleşme imzalama hakkını elde etmek amacıyla imzalandığı da belirtildi. Türk-Sen ayrıca sadece işçilerin örgütlenebildiği bir sendikaydı. Dolayısıyla şirketteki memurların sendikalaşma isteklerine cevap veremedi.

Böylelikle şirkette yeni bir sendikanın örgütlenebileceği ortam oluşmuş oldu. Diğer yandan yeni bir sendika kurmak hukuken ve maddi olarak zor bir atılımdı. Bu nedenle şirkette yeni bir sendikanın örgütlenmesini isteyen işçiler ve memurlar Devrimci Genel İş Sendikası (DGİS) ile irtibata geçtiler ve böylelikle DGİS Sanayi Holding'deki örgütlenme çalışmalarına başladı.

Kısa bir zaman sonra şirketteki pek çok çalışanı üyesi olarak kaydetmeyi başaran DGİS, 1977'de referandum hakkı için eylemler gerçekleştirdi ve bu eylemlere katılımın yoğun olması dolayısıyla referandum hakkını elde etmeyi başardı. Referandumdan önemli bir oy farkıyla galip gelerek toplu sözleşme imzalama hakkını elde etti ve Sanayi Holding'deki tek yetkili sendika oldu.

1977'deki toplu sözleşmeyle DGİS'in elde ettiği pek çok önemli hak söz konusudur. Bunun yanında ücretlerde çok ciddi bir artış gerçekleştirildi. İlerleyen zamanlarda DGİS ile Sanayi Holding yönetimi ve hatta Türk-Sen'in çekişmesi devam etti. Özellikle Mağusa Bölgesi'nde önemli grevler gerçekleştirildi. Bu bölgede daha şiddetli ve daha yoğun grevler yaşandı çünkü 100 kişi ve üzeri işçi çalıştıran fabrikaların tamamı Mağusa'daydı. Şirket yönetimi ve hükümet ise bu grevlere karşı grev kırıncıları bulmaya veya kişileri grevleri kırmaya teşvik etmeye çalıştılar.

Bir taraftan da şirket yönetimi sendikanın aktif üyesi olan kişileri şirketten uzaklaştırmaya başladı. 1979 yılında şirkette ilk olarak görüşmecilerden İsmail

Özbarış ve sekiz diğerk kişi mesai saatleri içerisinde sendikal faaliyette buldukları gerekçesiyle işten çıkarıldılar.

Samayi Holding'in zelleştirilme Sureci ve Dev-İş'in KİT Sendikacılığının Sonu

Aslında Sanayi Holding'in özelleştirilmesi 1975 yılında başlamıştı. şirket kurulduğu anda şirkete bağlı pek çok fabrika da zelleştiriliyordu. Bununla birlikte özelleştirmelerin hız kazanması Türkiye'de 24 Ocak kararlarının uygulamaya konmasını izleyen süreçte Türkiye'deki zelleştirme politikalarıyla benzerlikler göstererek aynı tarihlerde gerçekleşti. Sanayi Holding'e bağlı tesisler birer birer elden çıkarıldı ve 1986 ile 1987 yıllarında pek çok fabrika bir anda çeşitli yöntemlerle Sanayi Holding tarafından satıldı. Bununla birlikte şirketin tamamen tasfiyesi 1998'de gerçekleştirildi.

şirketin özelleştirilmesine dair Sanayi Holding işçileri ve mühendisleri arasında farklı fikirler hkimdir. Örneğin yapılan mülakatta Cyprotube Fabrikası ve Metal Grubu Fabrikaları Mdrlğu yapmış İsmet stner şirkette merkezi bir yönetim olması nedeniyle fabrikaların özerk olamamasının sorunlara yol açtığını belirtti. Bu sorunlara ilaveten şirket çalışanlarının mülakatlarda vurguladığı ve şirketin tasfiyesine yol açan sıkıntılardan biri de onların adlandırmasıyla nepotizmcilikti. Bu ayrıca doğru bir vurguydu çünkü şirketin genel merkezinde aşırı istihdam yapıldığı ve memur sayısının işçi sayısına oranla gereğinden fazla olduğu şirkete ait raporlarda da belirtilmişti. Bu sorunlardan dolayı Sanayi Holding'in piyasa ile rekabetinin mümkün olmadığını düşünenlerin yanı sıra Sanayi Holding'in liberal politikalar çerçevesinde başka hiçbir neden olmadan zelleştirildiğini düşünenler de vardır. Bu görüşlerden Dev-İş yeleri tarafından en çok benimsenen zelleştirmelerin Türkiye'nin istekleri doğrultusunda gerçekleştirildiği ve ayrıca zelleştirmenin Kıbrıslı Türklerin retimdeki varlığına vurulan bir darbe olduğudur.

Türkiye'de sendikacılar tarafından KİTlerin zelleştirilmesi ve sendikaların gszlşleştirilmesi politikalarını izlemekle suçlanan Turgut zal ve Anavatan Partisi (ANAP)'nin politikaları Kuzey Kıbrıs'ta da aynı şekilde eleştiriliyordu.

Örneğin Sanayi Holding işçileri mülakatlarında Turgut Özal hükümetinin Kuzey Kıbrıs'taki özelleştirme ve sendikasılaştırmanın da mimarı olduğunu belirttiler. Dev-İş de aynı vurguyu gazetelerinde dile getirerek özelleştirmelere karşı bir politika izledi ve KİTlerin varlığını savundu. Hükümeti KİT düşmanı olmakla suçlayan Dev-İş kar eden fabrikaların özelleştirildiğini ve KİTlerin verimsizliğinin doğru bir yargı olmadığını öne sürdü. Buna rağmen özelleştirmelere karşı ciddi bir eylemlilik göstermeyi başaramadı. Bunu da Sanayi Holding yönetiminin Dev-İş üyelerini şirketten tasfiye politikasına bağlamak mümkündür. Bunu işçilerin mülakatlarında anlattıklarında görmek mümkündür. Örneğin, Dev-İş'e üye olan ve CTP'yi destekleyen veya bir şekilde aktif muhalefette bulunan işçiler, mülakatlarda bu üyelikleri ve faaliyetleri nedeniyle 1986-1987 yıllarında işten çıkarılarak tasfiye edildiklerini düşündüklerini dile getirdiler. Aynı mülakatlarda işçiler kendilerine ihtiyaç olduğu halde işten çıkarıldıklarını veya işten çıkarılmadan önce sendikadan istifa etmeye zorlandıklarını belirttiler. İşçilerin tasfiyesi Dev-İş'le imzalanan toplu sözleşmenin Sanayi Holding tarafından tek taraflı olarak feshedilmesiyle gerçekleşebildi çünkü toplu sözleşme kimlerin işten çıkarılabildiğini çeşitli hükümlere bağlamaktaydı.

Toplu sözleşmenin feshedilmesiyle Dev-İş'in yerine Türk-Sen'e bağlı ve Türk Metal Sendikasıyla yakın ilişkileri bulunan Metal-Sen şirkette örgütlendi. Farklı bir sendikacılık anlayışıyla hareket eden Metal-Sen işçilerin Türkiye'deki çeşitli fabrikalarda uygulamalı eğitim çalışmalarına katılmasını ve mesleki seminerler almalarını sağladı.

Dev-İş ilerleyen yıllarda yeniden Sanayi Holding'de örgütlendiyse de eski gücünü toparlaması mümkün değildi çünkü zaten şirket tamamen özelleştirilmek isteniyordu. Bu noktada Türkiye'deki sendikalar gibi Dev-İş de çalışanlarının özlük haklarını koruma yoluna gitti. Kıdem tazminatlarının alınması en önemli mücadelesi oldu.

Sonuç

Sonuç olarak Dev-İş'in Sanayi Holding'teki sendikal faaliyetlerine dair bu tez çalışmasının ortaya çıkardığı en önemli yargılar Dev-İş'in politik ilişkilerine dairdir. Dev-İş Türkiye'deki sosyalist akımlardan etkilenen Kıbrıslı Türk gençleri tarafından kurulmuş bir sendika olarak Cumhuriyetçi Türk Partisi'ne yakın durmuştur. DİSK ile maddi ve ideolojik bağları bulunan Dev-İş Kuzey Kıbrıs tarihindeki en örgütlü ve güçlü işçi mücadelelerinden birine imza atmıştır. Bu mücadele ile Sanayi Holding işçileri ve memurları pek çok haklar elde etmişlerse de özelleştirme politikaları Dev-İş'in KİT sendikacılığının sonunu getirmiştir. Dev-İş üyelerinin şirket özelleştirilmeden önce Sanayi Holding'den tasfiye edilmesi Dev-İş'in etkin bir mücadele vermesini engellemiştir. Böylelikle sendikanın bu süreçteki en görevi çalışanlarının haklarını korumak olmuştur.

Bunun yanında Sanayi Holding Türk-Sen ile Dev-İş'in mücadelesine tanık olmuştur. Bu mücadele soğuk savaş atmosferi içinde gerçekleşmiştir. Kullanılan ideolojik dil milliyetçi korporatist sendikacılık görüşü ile sosyalist sendikacılık görüşü arasındaki çekişmeyi göstermektedir.

Ayrıca Dev-İş deneyimi hem özgünlükleri hem de Türkiye'deki sendikal deneyime benzerlikleriyle belirlemektedir. Diğer yandan bu tez Dev-İş'e bağlı diğer ii sendika olan Emek-İş ve Petrol-İş'e dair sınırlı bilgi vermektedir. DGİS'i ise daha ziyade Sanayi Holding deneyimi üzerinden anlatmaktadır dolayısı ile gelecekteki çalışmaların Emek-İş ve Petrol-İş'i kapsamaması da önemlidir.

APPENDIX T:**TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU****ENSTİTÜ**

Fen Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uygulamalı Matematik Enstitüsü

Enformatik Enstitüsü

Deniz Bilimleri Enstitüsü

YAZARIN

Soyadı :
Adı :
Bölümü :

TEZİN ADI (İngilizce) :

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans Doktora

1. Tezimin tamamından kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir.
2. Tezimin içindekiler sayfası, özet, indeks sayfalarından ve/veya bir bölümünden kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir.
3. Tezimden bir bir (1) yıl süreyle fotokopi alınamaz.

TEZİN KÜTÜPHANEYE TESLİM TARİHİ: